

DET KONGELIGE
NÆRINGS- OG HANDELSDEPARTEMENT

St.meld. nr. 13

(2006–2007)

Et aktivt og langsiktig eierskap

Innhold

1	Innledning og sammendrag	5	5.2.3	Etablering av et eller flere selvstendige forvaltningsorganer . .	32
2	Oversikt over omfang og utvikling av statens eierskap	7	5.2.4	Høringsuttalelser	34
2.1	Omfang	7	6	Regjeringens vurderinger knyttet til tilførsel av kapital til norsk næringsliv	40
2.2	Utviklingstrekk i statens eierskap . .	7	6.1	Kapitaltilgangen for gründere/entreprenører	40
2.3	Økonomisk utvikling	11	6.2	Kommersialisering av forskningsbaserte forretnings-ideer	41
3	Organisering av eierskapet	15	6.3	Økt statlig kapital i markedet for unoterte aksjer	41
3.1	Statens ulike roller og forholdet til andre statlige virkemidler	15	6.3.1	Argentum	42
3.2	Rammer for statens eierskapsutøvelse	15	6.3.2	Såkorn	43
3.2.1	Konstitusjonelle rammer	15	6.4	Marint fond	43
3.2.2	Andre rammer	16	6.5	Utredning av andre fond	44
3.2.3	Forvaltningen av selskapet	16	7	Regjeringens eierskapspolitikk	45
3.2.4	Statsrådets myndighet i selskapet .	17	7.1	Bakgrunn og innledning	45
3.3	Nærmere om hvordan eierkontrollen påvirkes ut fra ulike eierandeler	17	7.2	En aktiv eierskapspolitikk	47
3.3.1	Heleide selskaper	17	7.2.1	Regjeringen vil utøve et profesjonelt eierskap	47
3.3.2	Deleide selskaper	18	7.2.2	Styrets ansvar og sammensetning .	48
3.3.3	Aksjer med ulik stemmerett	19	7.2.3	Eierstyring og samfunnsansvar . . .	48
3.3.4	Tilbudspått	19	7.2.4	Eierstyring som virkemiddel	49
3.4	Om eierskapsutøvelsen	19	7.3	Viktige tverrgående hensyn som selskapene må ivareta	49
3.4.1	Kontakt med selskapet	19	7.3.1	Omstillinger	50
3.4.2	Valg av styrer og medlemmer til bedriftsforsamlinger	20	7.3.2	Forskning, utvikling og kompetanseoppbygging	51
3.4.3	Eierstyringsprinsipper	20	7.3.3	Miljø	53
3.4.4	Åpenhet om eierskapet	22	7.3.4	Helse, arbeidsmiljø og sikkerhet . .	54
3.4.5	Avkastning	22	7.3.5	Etikk	54
3.4.6	Utbytte	23	7.3.6	Arbeidet mot korrupsjon	55
3.4.7	Strategistudier og regnskapsanalyser	23	7.3.7	Likestilling	56
4	Organisering av aksjeforvaltningen i noen andre land	24	7.3.8	Integrering og karrieremuligheter for andre grupper	56
4.1	Sverige	24	7.3.9	Samfunnssikkerhet	56
4.2	Finland	24	7.4	Lederlønn og insentivordninger . . .	57
4.3	Frankrike	24	7.5	Statens mål med eierskapet og betydningen av klare mål	58
5	NOU 2004:7 Statens forretningsmessige eierskap	26	7.5.1	Statlig eierskap sikrer nasjonal forankring av viktige selskaper . . .	59
5.1	Statseierskapsutvalget – Bakgrunn og tema	26	7.5.2	Statlig eierskap sikrer kontroll med og inntekter fra våre naturressurser	60
5.2	Statseierskapsutvalgets vurderinger og anbefalinger	26	7.5.3	Statlig eierskap bidrar til samfunnssikkerheten og samfunnsviktig infrastruktur	60
5.2.1	Målene med eierskapet	26			
5.2.2	Forbedringer ved departementseierskap	28			

7.5.4	Statlige institusjoner sikrer gode felleskapsløsninger innen kultur . . .	61	8.3.1	BaneTele AS	91
7.5.5	Statlig eierskap sikrer gode helsetjenester	61	8.3.2	Electronic Chart Centre AS	93
7.5.6	Forskning og utvikling	62	8.3.3	Kommunalbanken AS	94
7.6	Åpenhet om eierskapet	62	8.3.4	NSB AS	95
7.6.1	Ny publikasjon som sammenfatter mål for eierskapet, retningslinjer og forventninger	62	8.3.5	Posten Norge AS	97
7.6.2	Årlige eierberetninger	62	8.3.6	Statkraft SF	99
7.7	Organisering av eierskapet	62	8.3.7	Statskonsult AS	102
7.8	Beslutningsfullmakter	64	8.3.8	Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	104
7.9	Utbytte i heleide selskaper og tilbakekjøp av aksjer	65	8.3.9	Veterinærmedisinsk Oppdragssenter AS	105
8	Selskapsgjennomgang	67	8.4	Selskaper med sektorpolitiske mål	106
8.1	Selskaper med forretningsmessige mål	67	8.4.1	Avinor AS	106
8.1.1	Argentum Fondsinvesteringer AS .	67	8.4.2	Bjørnøen AS	108
8.1.2	Baneservice AS	69	8.4.3	Enova SF	109
8.1.3	Eksportfinans ASA	70	8.4.4	Gassco AS	110
8.1.4	Entra Eiendom AS	72	8.4.5	Industritjeneste AS	111
8.1.5	Flytoget AS	73	8.4.6	Kings Bay AS	112
8.1.6	Mesta AS	75	8.4.7	Kompetansesenteret for IT i helse- og sosialsektoren AS	113
8.1.7	SAS AB	76	8.4.8	Norsk Eiendomsinformasjon AS . .	114
8.1.8	Venturefondet AS	78	8.4.9	Norsk Riksringkasting AS	116
8.2	Selskaper med forretningsmessige mål og nasjonal forankring av hovedkontor	79	8.4.10	Norsk Samfunnsvitenskaplig Datatjeneste AS	117
8.2.1	Cermaq ASA	79	8.4.11	Norsk Tipping AS	118
8.2.2	DnB NOR ASA	80	8.4.12	Petoro AS	120
8.2.3	Kongsberg Gruppen ASA	82	8.4.13	Simula Research Laboratory AS . .	121
8.2.4	Nammo AS	84	8.4.14	SIVA SF	123
8.2.5	Norsk Hydro ASA	85	8.4.15	Statnett SF	125
8.2.6	Statoil ASA	87	8.4.16	Statskog SF	127
8.2.7	Telenor ASA	89	8.4.17	UNINETT AS	129
8.2.8	Yara International ASA	90	8.4.18	Universitetssenteret på Svalbard AS (UNIS)	130
8.3	Selskaper med forretningsmessige mål og andre spesifikt definerte mål	91	8.4.19	AS Vinmonopolet	132
			8.4.20	Regionale helseforetak	134
			9	Økonomiske og administrative konsekvenser	137

DET KONGELIGE
NÆRINGS- OG HANDELSDEPARTEMENT

St.meld. nr. 13

(2006–2007)

Et aktivt og langsiktig eierskap

*Tilråding fra Nærings- og handelsdepartementet av 8. desember 2006,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Innledning og sammendrag

Regjeringen legger til grunn at staten skal være en aktiv, langsiktig og forutsigbar eier i viktige norske selskap. Gjennom sitt eierskap ønsker staten å bidra til god og stabil utvikling av næringslivet i Norge. Denne stortingsmeldingen omhandler selskaper som helt eller delvis eies direkte av departementene. I meldingen klargjøres regjeringens mål med statens eierskap i det enkelte selskap. Dette vil danne et bedre grunnlag for et aktivt eierskap. Det vil også lette styrenes strategiske arbeid ved at det klargjør forventninger og mål staten har som eier.

Staten skal med sitt eierskap bidra til selskaperes langsiktige vekst og industrielle utvikling. Dette krever en aktiv eierskapspolitikk hvor det formuleres forventninger til styrene om å ha høye ambisjoner. Regjeringen vil stille krav til avkastning og utbytte som bygger opp under selskaperes langsiktige mål. Eierskapet skal utøves innenfor rammen av allment aksepterte eierstyringsprinsipper.

Regjeringen vil vurdere sine eierandeler i det enkelte selskap med utgangspunkt i et aktivt eierskap og samfunnets behov. Regjeringen tar sikte på at statens eierskap i norsk næringsliv skal ligge på om lag samme nivå som i dag. I tråd med dette varsles det i Stortingsmeldingen at regjeringen vil foreslå at Stortinget trekker tilbake fullmakter gitt

i tidligere stortingsperioder til å redusere statens eierandeler gjennom salg av aksjer.

Regjeringen har langsiktige mål for statens eierskap. Dette innebærer at hensyn til miljø, omstilling, mangfold, etikk, forskning og utvikling må tas med i styrenes vurderinger for å understøtte en langsiktig utvikling. Dersom et heleid selskap pålegges å gjennomføre investeringer eller annen virksomhet som styret ikke finner forretningsmessig forsvarlig, legges det til grunn at selskapene skal kompenseres gjennom egne bevilgninger.

Det er et mål for regjeringen å legge til rette for videreføring av norske råvarer innenlands når det er økonomisk grunnlag for det. Virksomheter som er sentrale i samspillet med forsknings- og innovasjonsmiljøer må videreutvikles i Norge. Dette er viktig for å opprettholde og styrke næringsklynger og verdikjeder.

Regjeringen vil legge stor vekt på å vurdere styrenes arbeid på en god og systematisk måte, og på å sette sammen kompetente styrer som kan ivareta aksjonærenes mål.

Regjeringen har lagt frem forslag om endringer i allmennaksjeloven som gir mulighet for større aksjonærinnflytelse og innsyn i forbindelse med lederlønsfastsettelsen enn tidligere, blant annet i forbindelse med bruk av aksjeopsjoner. Forskning

om aksjebaserte godtgjørelser gir liten støtte for at opsjonsordninger er nødvendige i den type selskaper som staten normalt er aksjonær i. Regjeringen legger opp til at staten stemmer nei dersom det fremmes forslag om opsjoner i selskaper som omfattes av denne meldingen. I tillegg forventer regjeringen at styrene setter tak for hvor mye en eventuell insentivpakke kan bli verdt i forhold til fast lønn. Dette er et viktig virkemiddel for å få kontroll med lederlønnsutviklingen.

Regjeringen ønsker å styrke kunnskapen om og bidra til økt åpenhet om det statlige eierskapet. Nærings- og handelsdepartementet vil derfor utarbeide et nytt årlig dokument som gir offentlig uttrykk for regjeringens eierpolitikk slik den er kommunisert til Stortinget, og innenfor de rammer Stortinget har fastlagt. Dokumentet, som vil bli samordnet med Statens eierberetning, vil gjengi statens holdninger på områder som eierstyring og selskapsledelse, FoU, etikk, likestilling, miljøhensyn, lederlønn, krav til effektiv drift, kapitalavkastning, rapportering mv. Regjeringen vil bygge videre på dagens organisering av eierskapsforvaltningen.

Regjeringen vil i tråd med Soria Moria erklæringen føre en forutsigbar utbyttepolitikk, og omtaler i denne meldingen statens langsiktige utbytteforventninger for de heleide selskapene. Det legges ikke opp til å endre eksisterende regelverk for utbyttefastsettelse i de heleide selskapene.

Regjeringen vil foreslå å opprette et eget statlig fond for marine næringer. Regjeringen vil videre utrede behovet for og eventuelt utformingen av statlige fond for å bidra til bedre tilgang på kapital på områder der det avdekkes særlige behov. En vurdering av behovet for økt statlig engasjement

innenfor såkornfond vil inngå i dette. Det vil bli tatt initiativ til en gjennomgang av gründerfinansieringen og vurdering av opprettelse av en gründerbank. I tillegg vil regjeringen prioritere tiltak som bidrar til økt kommersialisering av forskningsbaserte forretningsideer.

I kapittel 2 i denne meldingen gis det en oversikt over omfang og utvikling av det forretningsmessige eierskapet de siste årene. Kapittel 3 viser hvordan eierskapsforvaltningen er innrettet, herunder hvordan rollefordeling og rettsregler gir rammer for eierskapet. Her er også sentrale eierstyringsprinsipper som regjeringen legger vekt på i eierutøvelsen gjengitt. Kapittel 4 gir en kort omtale av eierforvaltningen i enkelte andre OECD-land. Statseierskapsutvalget avga sin utredning den 16. mars 2004. Utvalget ga en rekke anbefalinger og vurderinger knyttet til det statlige eierskapet. Disse er gjengitt i kapittel 5 sammen med tilhørende sentrale høringsuttalelser. Kapittel 6 gir enkelte vurderinger av kapitaltilgangen i Norge. Regjeringens politikk for et aktivt og langsiktig eierskap fremgår av kapittel 7. Det gis her vurderinger knyttet til blant annet eierstyring og samfunnsansvar, mål med eierskapet og organiseringen. Statseierskapsutvalgets vurderinger og anbefalinger er behandlet fortløpende. I kapittel 8 gjennomgås de kommersielle delene innen statens direkte eierskap. I tillegg er de største og viktigste sektorpolitiske selskapene omtalt. Til slutt i kapittel 9 redegjøres det for fremleggets administrative og økonomiske konsekvenser.

For en nærmere omtale av statens eierskap gjennom Statens pensjonsfond, som forvaltes av Norges Bank og Folketrygdfondet, vises det til St.meld. nr 1 (2006–2007).

2 Oversikt over omfang og utvikling av statens eierskap

2.1 Omfang

Det direkte statlige eierskapet i norske virksomheter er omfattende. Statens direkte eierskap varierer fra eierposter i landets største børsnoterte selskaper til små heleide selskaper med rene sektorpolitiske formål.

Staten har i underkant av 50 heleide selskaper som er juridisk organisert som enten statsaksjeselskap, statsforetak, helseforetak eller andre typer særlovselskap. Blant de heleide selskapene kan i underkant av ti karakteriseres som kommersielle selskaper, det vil si selskaper som fullt ut driver sin virksomhet etter forretningsmessige kriterier i konkurranse med andre. De ikke-kommersielle virksomhetene er dominert av helseforetakene som sysselsetter om lag 100 000 personer, og finansieres med over 70 milliarder kroner per år over statsbudsjettet. Andre eksempler hvor det utøves et aktivt sektorpolitisk eierskap er Norsk Tipping AS og AS Vinmonopolet. I en mellomstilling kommer selskaper som Posten Norge AS og NSB AS som for en stor del arbeider i et konkurranseutsatte markeder, men som på enkelte områder spiller en viktig rolle i sektorpolitikken.

Staten har store eierposter i de børsnoterte allmennaksjeselskapene Statoil ASA, Norsk Hydro ASA, Yara International ASA, SAS AB, Kongsberg Gruppen ASA, Cermaq ASA, DnB NOR ASA og Telenor ASA. Disse selskapene hadde samlede inntekter på om lag 770 milliarder kroner og et samlet netto resultat på vel 69 milliarder kroner i 2005.

Markedsverdien til de børsnoterte selskapene var ved utgangen av 2005 på til sammen over 779 milliarder kroner. Statens andel av disse verdiene var 428 milliarder kroner. Staten mottok i 2006 over 19 milliarder kroner i utbytte fra disse selskapene for regnskapsåret 2005.

Denne meldingen fokuserer primært på utøvelse av eierskapet i de kommersielle delene av statens direkte eierskap. Dette eierskapet kan betegnes som statens forretningsmessige eierskap. I tillegg er de største og viktigste sektorpolitiske selskapene omtalt.

Siste del av meldingen gir en gjennomgang av dette eierskapet. Meldingen behandler ikke bred-

den av statens eierskap i for eksempel kultursektoren, som har andre mål enn bedriftsøkonomisk lønnsomhet. Ulike selskaper innen forskning og utvikling omtales imidlertid i meldingen. Tabell 2.1 gir en oversikt over de selskapene som omtales nærmere i meldingen.

I St.meld. nr. 3 (Statsregnskapet) gis det hvert år en samlet oversikt over statens direkte eierskap.

Statens formuesforvaltning for øvrig skjer i stor grad gjennom Statens pensjonsfond. Det vises til St.meld. nr. 1 (2006–2007) for en nærmere gjennomgang av Statens pensjonsfond.

2.2 Utviklingstrekk i statens eierskap

Staten har opp i gjennom historien spilt en viktig rolle i utviklingen av norsk industri og næringsliv. Ønsket om å ha kontroll med naturressurser og tilknyttet industriell produksjonsvirksomhet, fordelingshensyn, nærings- og distriktsutvikling og behovet for å korrigere markedssvikt har vært de viktigste grunnene til at staten har engasjert seg som eier. Etter andre verdenskrig bidro staten med kapital for å sikre utbygging og opprettholdelse av industri i Norge. Statens engasjement var

Figur 2.1 Norsk forsvarsteknologi har medvirket til sivil teknologiutvikling. Et eksempel er utviklingen av forretningsområdet dynamisk posisjonering i Kongsberg-Gruppen. Bildet viser produksjonsskipet på Åsgard A-feltet som benytter seg av dynamisk posisjonering.

Foto: Øyvind Hagen, Statoil ASA

Tabell 2.1 Statlig eierandel og departementstilhørighet

Navn på selskap	Eierandel	Eierdepartement
Industritjeneste AS	53,0	JD/AID
Kompetansesenteret for IT i Helse-og sosialektoren AS (KITH)	80,5	AID/HOD
Statskonsult AS	100,0	FAD
AS Vinmonopolet	100,0	HOD
Helse Midt-Norge RHF	100,0	HOD
Helse Nord RHF	100,0	HOD
Helse Sør RHF	100,0	HOD
Helse Vest RHF	100,0	HOD
Helse Øst RHF	100,0	HOD
Norsk Eiendomsinformasjon AS	100,0	JD
UNINETT AS	100,0	KD
Universitetscenteret på Svalbard AS	100,0	KD
Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste AS	100,0	KD
Simula Research Laboratory AS	80,0	KD
Norsk Tipping AS	100,0	KKD
Norsk Rikskringkasting AS	100,0	KKD
Kommunalbanken AS	80,0	KRD
Statskog SF	100,0	LMD
Veterinærmedisinsk Oppdragssenter AS	51,0	LMD
Entra Eiendom AS	100,0	NHD
Flytoget AS	100,0	NHD
Venturefondet AS	100,0	NHD
Mesta AS	100,0	NHD
Argentum Fondsinvesteringer AS	100,0	NHD
BaneTele AS	50,0	NHD
Electronic Chart Centre AS	100,0	NHD
SIVA SF	100,0	NHD
Statkraft SF	100,0	NHD
Store Norske Spitsbergen Kullkompani AS	99,9	NHD
Bjørnøen AS	100,0	NHD
Kings Bay AS	100,0	NHD
Telenor ASA	54,0	NHD
Kongsberg Gruppen ASA	50,0	NHD
Nammo AS	50,0	NHD
Norsk Hydro ASA	43,8	NHD
Cermaq ASA	43,5	NHD
Yara International ASA	36,2	NHD
DnB NOR ASA	34,0	NHD
Eksportfinans AS	15,0	NHD
SAS AB	14,3	NHD
Statoil ASA	70,9	OED
Statnett SF	100,0	OED
Gassco AS	100,0	OED
Enova SF	100,0	OED
Petoro AS	100,0	OED
Avinor AS	100,0	SD
NSB AS	100,0	SD
Posten Norge AS	100,0	SD
Baneservice AS	100,0	SD

Kilde: Nærings- og handelsdepartementet

Boks 2.1 Det er med utgangspunkt i statseide bedrifter utviklet næringsklynger på Kongsberg og Raufoss

Industri miljøene på Kongsberg og Raufoss er eksempler på vellykkede omstillinger i samfunn som tidligere var mer ensidig avhengig av få hjørnesteinsbedrifter.

Kongsberg har i dag et sterkt industri miljø. Kongsbergklyngen består av mer enn 110 kunnskapsbedrifter. Flere er globalt ledende innen undervannsteknologi, offshore, maritim, bil, fly, forsvar og romfart. Mange av kjernebedriftene har sprunget ut av tidligere sivile divisjoner ved Kongsberg Våpenfabrikk. Kongsbergklyngenes bedrifter har i løpet av 20 år doblet sysselsettingen til over 9000 personer, hvorav ca. 5000 er sysselsatt i Kongsbergregionen. Årsomsetningen er syvdoblet og utgjør ca. 17 milliarder kroner. Eksportandelen er over 60 prosent (2005).

Næringsklyngen på Raufoss har sitt utspring i Raufoss ASA, og er et resultat av over hundre års erfaring med internasjonal industriutvikling. Kjerneområdene er foredling av lettvektsmaterialer og automatisert produksjon. Dette er kjernekompetanse for alle bedriftene i klyngen, og områder hvor klyngen er verdensledende. Målet er å utvikle et nasjonalt kompetansesenter. Bedriftene skal opprettholde og styrke sine markedsposisjoner gjennom blant annet samarbeid om målrettede FoU-prosjekter. Samarbeid med utdannings- og kompetansemiljøer regionalt, nasjonalt og internasjonalt vil bli sentralt. Industri miljøet på Raufoss har utviklet seg til en livskraftig næringsklynge med 40 bedrifter med mer enn 3000 ansatte. Årsomsetningen er på 4,5 milliarder kroner og eksportandelen er på 85 prosent.

Nammo AS har ca. 500 arbeidsplasser i industri parken i dag, og er en meget viktig bidragsyter til videre næringsutvikling i regionen. Ragasco AS har sitt utspring i forsvars virksomheten på Raufoss. Selskapet er ett eksempel på en nyetablering som produserer gassbeholdere i komposittmateriale.

Kilde: Ekspertsenter Kongsberg – Systems Engineering og Ekspertsenter Raufoss – Lettvektsmaterialer

begrunnet med at det i denne perioden var begrenset tilgang på privat kapital, samtidig som det var et politisk ønske om industriell fornyelse av Norge. Dette førte blant annet til etableringen av virksomheter som Årdal og Sunndal Verk og Norsk Jernverk.

I forbindelse med at det ble oppdaget olje på norsk kontinentalsokkel så staten det som viktig å

sikre nasjonal styring og kontroll med inntektstrømmene fra disse potensielt store naturressursene samt å sikre norsk deltakelse i industriutviklingen gjennom sitt eierskap i Statoil og Norsk Hydro.

Sikkerhetspolitiske og beredskapsmessige hensyn lå bak da staten engasjerte seg i Raufoss Ammunisjonsfabrikker. Staten er fortsatt sterkt til stede i forsvarsindustrien gjennom eierskapet i Nammo AS og Kongsberg Gruppen ASA.

Staten er også blitt eier for å ivareta spesifikke sektorpolitiske mål. Det finnes flere eksempler på slikt eierskap. Statens eierskap i NRK skal sikre et bredt og allment kringkastingstilbud. Helseforetakene skal gi gode helsetilbud til befolkningen og Avinor AS skal legge til rette for sikker og effektiv luftfart.

Det finnes videre eksempel på at statlig eierskap har oppstått mer tilfeldig. Bankkrisen tidlig på 1990-tallet førte til at staten overtok aksjene i en rekke banker. Gjennom Statens Bankinvesteringsfond og Statens Banksikringsfond sikret staten at bankenes viktige rolle i samfunnet ble ivaretatt i en periode på over fem år. Samtlige eierandeler ble etter hvert solgt, med unntak av statens eierandel i DnB Holding ASA, som senere fusjonerte med Gjensidige NORASA. Statens eierandel er nå på 34 prosent i det fusjonerte DnB NOR-konsernet.

Utskilling av virksomheter fra statsforvaltningen

På 1990-tallet og fremover har staten gjennomført store reguleringsreformer på flere sektorer. Som en del av reformene har statlig produksjonsvirksomhet blitt omorganisert og konkurranseutsatt. Telenor ble utskilt fra statsforvaltningen i 1994. Andre eksempler på slike omorganiseringer av statlige virksomheter som skjedde på 1990-tallet er Grødegård, NSB, Posten Norge, Statkorn Holding, Statkraft og Statnett.

Luftfartsverket var frem til 1. januar 2003 en forvaltningsbedrift, som da ble omdannet og skilt ut som eget aksjeselskap med navnet Avinor AS, jf. St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 2 (2002–2003). Regjeringen evaluerer for tiden Avinor AS sin organisering og tilknytningsform, og vil legge resultatet av evalueringen frem i den kommende stortingsmeldingen om Avinor AS sin virksomhet.

Produksjonsvirksomheten i Statens Vegvesen ble fra 1. januar 2003 skilt ut som eget aksjeselskap med navnet Mesta AS, jf. St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2002–2003). Mesta AS er en stor leverandør av tjenester til drift, vedlikehold og utbygging av vegnettet i Norge, og opererer også i andre markeder. I

løpet av 2006 vil alle drifts- og vedlikeholds-kontrakter for Statens Vegvesen være konkurranseutsatt.

Regjeringen Bondevik II planla gradvis å konkurranseutsette enkelte av Jernbaneverkets oppgaver knyttet til drift og vedlikehold. Deler av Jernbaneverkets produksjonsvirksomhet, ble som et ledd i dette arbeidet, etablert som eget aksjeselskap med navnet Baneservice AS, jf. St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 2 (2004–2005). Regjeringen har stanset planene om å konkurranseutsette all produksjonsvirksomhet i Jernbaneverket, men Baneservice skal bestå som et selvstendig aksjeselskap underlagt Samferdselsdepartementet, jf. St.prp. nr. 1 (2005–2006) Om endring av St.prp. nr. 1 om statsbudsjettet 2006.

Statskonsult AS ble etablert som aksjeselskap med regnskapsmessig virkning fra 1. januar 2004. Bakgrunnen for omdanningen av Statskonsult til aksjeselskap er gitt i St.prp. nr. 1 (2003–2004).

Børsnoteringer

Telenor ASA ble børsnotert 4. desember 2000 og Statoil ASA 18. juni 2001.

Yara International ASA ble 25. mars 2004 fisjonert fra Norsk Hydro ASA og børsnotert på Oslo Børs. Yara International ASA viderefører Norsk Hydro ASA sin globale landbruksvirksomhet, mens Norsk Hydro ASA fortsetter som et selskap med hovedvekt på energi og aluminium. Ved fisjonen ble 80 prosent av aksjene i Yara International ASA delt ut proporsjonalt til Norsk Hydro ASA sine aksjonærer, og 20 prosent ble solgt i markedet. Statens eierandel i Yara International ASA er 36,2 prosent. Utfisjeringen av Yara International ASA er behandlet i St.prp. nr. 33 (2003–2004), jf. Innst. S. nr. 97 (2003–2004) og Stortingets vedtak 18. desember 2003.

Cermaq ASA ble notert på Oslo Børs 24. oktober 2005. Statens reduserte sin eierandel fra 79,8 prosent til 43,5 prosent gjennom børsnoteringen. Dette skjedde ved at selskapet emitterte fem millioner aksjer og staten solgte 29,2 millioner aksjer, jf. St.prp. nr. 25 (2005–2006) og Innst. S. nr. 70 (2005–2006).

Salg av aksjer

I 2001 solgte staten 81 prosent av aksjene i Norsk Medisinaldepot ASA for 468 mill. kroner, og gikk derved helt ut som eier i dette selskapet.

Samme år solgte staten 66 prosent av aksjene i Arcus ASA for 340 millioner kroner. Investorgruppen som kjøpte disse aksjene hadde forkjøpsrett til

de resterende aksjene, og kjøpte disse for 210 millioner kroner høsten 2003.

Et annet selskap staten ikke lenger har eierinteresser i er Grødegaard AS. Selskapet, som opprinnelig het Statens Kantiner, ble i 2001 omdannet fra statsforetak til aksjeselskap. Nærings- og handelsdepartementet overtok forvaltningen av selskapet fra Forsvarsdepartementet med virkning fra 1. januar 2002. Våren 2003 kom ISS Norge AS inn på eiersiden i Grødegaard AS gjennom en rettet emisjon på 24 millioner kroner. Dette ga ISS en eierandel på 48 prosent. I februar 2005 solgte staten de resterende 52 prosent av aksjene i selskapet til ISS Norge AS for 36 millioner kroner.

NOAH Holding AS er et selskap som driver anlegg for spesialavfall. Selskapet ble opprettet i 1991 for å etablere en norsk behandlingskapasitet for organisk og uorganisk spesialavfall. Staten eide 70,9 prosent av aksjene i selskapet. De øvrige aksjene var eiet av en rekke ledende industriselskaper. Anlegget for organisk avfall i Brevik, ble solgt til Norcem AS høsten 2002. Gjelsten Holding AS kjøpte i 2004 samtlige aksjer i NOAH Holding AS for 80 millioner kroner, hvorav statens eierandel var 56,7 millioner kroner.

Staten solgte i 2001 og 2003 aksjer i A/S Olivin. Salget i 2001 gjaldt 49 prosent, mens de resterende 51 prosent av aksjene ble solgt i 2003. North Cape Minerals AS kjøpte begge andelene for henholdsvis 400 og 345 millioner kroner.

SND Invest AS var et investeringsselskap med en portefølje bestående av eierandeler i rundt 100 relativt små og mellomstore unoterte selskaper samt et fåtall børsnoterte selskaper. Staten solgte sine aksjer i selskapet i 2003. Totalvederlaget til staten ble i overkant av 1 150 millioner kroner.

I Telenor ASA reduserte staten sitt eierskap fra 77,6 prosent til 53,96 prosent gjennom to nedsalg i 2003 og 2004 til norske og utenlandske institusjonelle investorer og privatpersoner. Nedsalgene ga staten en salgsinntekt på 16,5 milliarder kroner.

Staten reduserte i 2004 og 2005 sitt eierskap i Statoil ASA fra 81,7 prosent til 70,9 prosent gjennom salg av 234 millioner aksjer til norske og utenlandske institusjonelle investorer og privatpersoner. Dette ga staten en salgsinntekt på 22,4 milliarder kroner.

Kjøp av aksjer

I 2003 fusjonerte DnB Holding ASA og Gjensidige NOR ASA til ett selskap. Det medførte at statens eierandel i DnB Holding ASA gikk fra 47,78 prosent til 28,1 prosent i det fusjonerte DnB NOR-konsernet. Stortinget besluttet i forbindelse med fusjo-

nen at det var ønskelig å sikre fortsatt negativ kontroll i et fusjonert DnB NOR. Fusjonen ble behandlet i St.prp. nr. 59 (2002–2003), jf. Innst. S. nr. 212 (2002–2003) og Stortingets vedtak 4. juni 2003. Staten kjøpte aksjer i markedet for å oppnå en eierandel på 34 prosent i 2003. Høsten 2004 og våren 2005 emitterte DnB NOR aksjer i forbindelse med opsjonsprogram for de ansatte. Dette medførte at statens eierandel igjen kom under 34 prosent. Etter begge emisjonene ble det i tråd med Stortingets forutsetning kjøpt aksjer i markedet, slik at statens eierandel på ny ble 34 prosent. Staten kjøpte aksjer for vel 561 millioner kroner i denne forbindelse. Staten har i flere omganger kjøpt aksjer for totalt 3,9 milliarder kroner for å komme opp i en eierandel på 34 prosent.

Staten eide tidligere 45 prosent av aksjene i Nammo AS. De andre aksjeeierne i Nammo AS var svenske Saab AB med en eierandel på 27,5 prosent og finske Patria Oyj med en eierandel på 27,5 prosent. Høsten 2005 ble Patria enige med Saab AB om å kjøpe Saabs eierandel i Nammo. Regjeringen valgte med hjemmel i gjeldende stortingsfullmakt å benytte seg av forkjøpsretten som lå i aksjonæraftalen, og økte statens eierandel til 50 prosent. Kjøpesummen for 5 prosent av aksjene ble 61,8 millioner kroner. Kjøpet ble gjennomført i februar 2006. Saken er behandlet i St.prp. nr. 25 (2005–2006), jf. Innst. S. nr. 70 (2005–2006).

Emisjoner

Stortinget vedtok den 9. desember 2003 å tilføre Statkraft 4 milliarder kroner i ny egenkapital, jf. Innst. S. nr. 71 (2003–2004).

Staten overtok det direkte eierskapet i Flytoget AS fra NSB AS med virkning fra 1. januar 2003. En konsekvens av dette var at Flytoget måtte refinansiere lånene gitt av NSB i det private lånemarkedet. Det ble stilt krav om økt egenkapital for å kunne få på plass en langsiktig låneavtale. Stortinget bevilget i desember 2003 med bakgrunn i dette 300 millioner kroner i ny egenkapital til selskapet.

Cermaq ASA fikk gjennom en emisjon av 5 millioner aksjer i forbindelse med børsintroduksjonen i oktober 2005 tilført 220 millioner kroner i ny egenkapital. Staten deltok ikke i denne emisjonen.

Regjeringen fremmet i desember 2004 en stortingsproposisjon med forslag om styrke egenkapitalen i BaneTele AS, jf. St. prp. nr. 35 (2004–2005). Stortinget fattet vedtak om å øke aksjekapitalen med 120 millioner kroner, jf. Innst. S. nr. 108 (2004–2005). 19 oktober 2006 vedtok Stortinget å gi fullmakt til å redusere statens eierandel i BaneTele AS gjennom en rettet emisjon mot Bred-

båndsalliansen som ville tilføre selskapet 625 millioner kroner i ny egenkapital. Emisjonen ble gjennomført 16. november 2006. Bredbåndsalliansen tegnet seg for 232 000 aksjer, noe som reduserte statens eierandel til 50 prosent.

Omorganiseringer på konsernnivå

SAS konsernets flyvirksomhet ble i 2004 omorganisert etter en desentralisert styringsmodell med selvstendige trafikkselskaper i henholdsvis Norge, Sverige og Danmark. Det er etter dette kun den interkontinentale delen av flyvirksomheten som inngår som en del av morselskapet SAS AB.

Høsten 2004 etablerte staten en ny konsernmodell i Statkraft. Mesteparten av virksomheten i Statkraft SF ble overført til underliggende aksjeselskap. Statkraft SF eier samtlige aksjer i Statkraft AS, samt utleide verk og noe annen virksomhet. Statkraft AS fungerer nå som konsernsenter og morselskap for det meste av virksomheten i Statkraft. Omorganiseringen er behandlet i St.prp. nr. 53 (2003–2004) og Ot. prp. nr. 63 (2003–2004), jf. Innst. S. nr. 248 (2003–2004), Innst. O. nr. 99 (2003–2004) og Stortingets vedtak 14. juni 2004.

Avviklinger

Staten eide 49 prosent av aksjene i Moxy Trucks AS da styret i selskapet begjærte oppbud i februar 2002. Konkursbehandlingen ble avsluttet første halvår 2006.

Forvaltning av statens aksjer i DnB NOR ASA ble overført fra Statens Bankinvesteringsfond til Nærings- og handelsdepartementet i 2004. Det ble lagt til grunn at det ikke er behov for å etablere et nytt bankinvesteringsfond. Fondet ble derfor avviklet og lov om Statens Bankinvesteringsfond er opphevet.

Raufoss ASA ble strøket fra notering på Oslo Børs våren 2004, og selskapet ble besluttet oppløst samme år. Før selskapet ble vedtatt oppløst, var alle gjenværende driftsaktiviteter solgt til industrielle eiere som i stor grad viderefører virksomheten på Raufoss.

2.3 Økonomisk utvikling

Ved utgangen av 2005 var verdien av statens aksjer i de børsnoterte selskapene om lag 430 milliarder kroner. I tillegg var statens eierandeler i andre virksomheter bokført til rundt 130 milliarder kroner, herav 52 milliarder i helseforetakene, 30 milliarder i andre sektorpolitiske selskap og foretak

Tabell 2.2 Oversikt over utvikling av statens verdier i børsnoterte selskaper 31.12. 2001–30.06.2006. (Tall i millioner kroner)

Selskap	Statlig eierandel 30.06.2006	Verdi av statens eierandel 31.12.2001	Verdi av statens eierandel 30.06.2006	Verdi-tilvekst på statens hånd	Realisert på statens hånd i perioden ¹	Akkumulert utbytte til staten i perioden ²	Netto verdiutvikling på statens hånd i perioden ³
Cermaq ASA ⁴	43,54 %	2 289	3 383	1 094	1 288	158	2 540
DnB NOR ASA ⁵	34,00 %	14 880	35 113	20 233	-3 905	5 478	21 806
Kongsberg Gruppen ASA	50,00 %	1 448	2 100	652	0	114	766
Norsk Hydro ASA	43,82 %	43 925	93 624	49 699	1 897	8 355	59 951
Raufoss ASA ⁶	50,27 %	158	0	-158	0	0	-158
SAS AB	14,28 %	1 386	1 492	106	0	88	194
Statoil ASA	70,90 %	110 152	273 987	163 835	22 359	35 625	221 819
Telenor ASA	54,00 %	54 054	69 302	15 248	19 813	5 338	40 399
Yara International ASA ⁷	36,21 %	i.a.	9 460	9 460	564	528	10 552
Sum børsnoterte selskaper		228 292	488 461	260 169	42 016	55 684	357 869

¹ Kolonnen angir sum salg av aksjer, emmitterte aksjer og/eller oppgjør for slettede aksjer på statens hånd. Minustegn angir kjøp av aksjer.

² Inkludert utbytter på statens hånd avsatt for regnskapsterminen 2005.

³ Kolonnen viser netto verdiutvikling på statens hånd inkl endringer i aksjebeholdning.

⁴ Cermaq ble børsnotert den 24. oktober 2005. Verdien på selskapet per 31.12.2001 er statens andel av den bokførte kapitalen.

⁵ DnB NOR ASA fusjonerte i 2003. Staten reduserte sin eierandel fra 47,3 pst til 34 pst i det fusjonerte selskapet etter å ha kjøpt seg opp over børs.

⁶ Raufoss ASA ble delistet den 27. februar 2004. Egenkapitalen i selskapet er tapt. Selskapet kom under styrt avvikling den 1. juli 2004.

⁷ Yara International ASA ble børsnotert den 25. mars 2004. Inngangsverdiene er implisitt oppført under Norsk Hydro ASA.

Kilde: Nærings- og handelsdepartementet/Oslo Børs

samt 50 milliarder i kommersielle selskaper utenom børs. Verdiene, særlig i de børsnoterte selskapene, har vokst betydelig i de senere årene. Samtidig har staten mottatt store beløp i utbytte og ved salg av aksjer.

Staten ble en betydelig eier på Oslo Børs etter at Telenor ASA og Statoil ASA ble børsnotert i 2000 og 2001. Verdien av eierandeler direkte forvaltet av departementene utgjorde 224 milliarder kroner ved utgangen av 2001. Dette utgjorde om lag 1/3 av den samlede børsverdien. Verdien av statens aksjer på børsen har vokst til 430 milliarder kroner ved utgangen av 2005, eller med 206 milliarder kroner i løpet av perioden 2001–2005. Av dette er 11 milliarder knyttet til Yara International ASA, som i 2001 ble skilt ut fra Norsk Hydro ASA og børsnotert som selvstendig selskap. Verdiveksten skyldes for øvrig en kraftig økning i markedsverdien av statens aksjeposter på børsen, som er på linje med utviklingen i aksjemarkedet ellers.

Verdiene av utbytte, kjøp og salg av aksjer til staten har netto utgjort ca. 78 milliarder kroner de

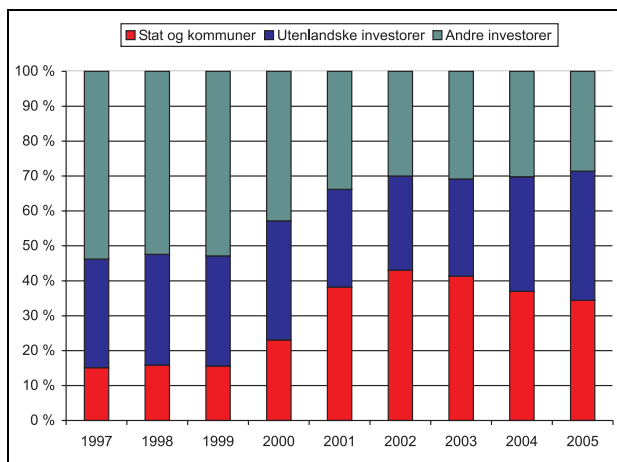
siste fire årene. Det tilsvarer et direkte proveny på 35 prosent av verdien ved utgangen av 2001. Gevinsten på aksjene som staten hadde ved utgangen av 2001 er på 127 prosent over fireårsperioden, når verdiendringer regnes med. Statens investeringer i børsnoterte aksjer har således gitt en god avkastning i denne perioden.

Tabell 2.3 viser et utvalg av øvrige selskaper med kommersielt formål og noen av de største selskapene med sektorpolitiske mål. Statens samlede verdier av den bokførte egenkapitalen i disse selskapene utgjorde om lag 79 milliarder kroner ved utgangen av 1. halvår 2006. Dette gir en netto verdivekst på nesten 26 milliarder kroner fra 2001, inkludert etableringen av nye selskaper i perioden (Avinor AS, Baneservice AS, Flytoget AS og Mesta AS). Dersom de nyetablerte og solgte selskapene utelates, gir det en verdivekst på over 18 milliarder kroner eller 37 prosent. Veksten har vært størst i Statkraft SF, Posten Norge AS og Entra Eiendom AS. Staten har samlet fra alle disse selskapene mottatt over 20 milliarder kroner i utbytte de siste fire

Tabell 2.3 Utvikling i statens verdier fordelt etter utvalgte unoterte selskaper 31.12.2001 – 30.06.2006.
(Tall i millioner kroner)

Selskap	Statlig eierandel 30.06.2006	Verdi av statens eierandel 31.12.2001	Verdi av statens eierandel 30.06.2006	Verdi-tilvekst på statens hånd	Akkumulert utbytte til staten i perioden	Salgsproveny (+), kapitalinnskudd (-) og aksjekjøp (-) akkumulert	Netto verdiutvikling på statens hånd i perioden
A/S Olivin	0 %	151	–	(151)	87	345	281
Arcus-Gruppen ASA	0 %	168	–	(168)	15	210	57
Argentum Fondsinvesteringer AS	100 %	2 477	2 884	407	300	(200)	507
Avinor AS ¹	100 %	–	7 640	7 640	178	(7 278)	540
Baneservice AS ²	100 %	–	143	143	4	(138)	8
BaneTele AS ³	100 %	224	128	(96)	0	(120)	(216)
Eksportfinans ASA	15 %	355	404	49	208	–	257
Electronic Chart Centre AS	100 %	11	13	2	1	–	3
Entra Eiendom AS ⁴	100 %	3 928	7 266	2 606	570	–	3 176
Flytoget AS ⁵	100 %	–	793	793	0	(729)	64
Grødegaard AS	0 %	24	–	(24)	0	36	13
Moxy Trucks AS ⁶	0 %	120	–	(120)	0	(5)	(125)
Kommunalbanken AS	80 %	743	1 066	323	110	(17)	415
Mesta AS ⁷	100 %	–	2 330	2 330	285	(1 900)	715
Nammo AS	50 %	177	392	215	69	(62)	222
NOAH AS	0 %	180	–	(180)	0	57	(123)
NSB AS ⁸	100 %	6 078	6 189	111	246	898	1 255
Posten Norge AS ⁸	100 %	2 193	5 288	3 095	1 057	(1 605)	2 547
SIVA SF ⁹	100 %	642	605	(37)	0	(143)	(180)
SND Invest AS	0 %	2 380	–	(2 380)	648	618	(1 114)
Statkraft SF	100 %	27 972	38 561	10 589	15 609	(4 000)	22 198
Statnett SF	100 %	4 511	4 822	311	1 616	–	1 927
Statskog SF	100 %	208	258	51	51	–	102
Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	99,9 %	168	395	227	30	–	257
Venturefondet AS	100 %	–	100	100	0	(113)	(13)
Sum utvalgte unoterte selskap		53 409	79 277	25 868	21 083	(14 171)	32 780

¹ Avinor AS ble skilt ut fra Luftfartsverket den 1. januar 2003.² Baneservice AS ble skilt ut fra Jernbaneverket som selvstendig aksjeselskap 1. januar 2005. Bokført kapital 31.12.2005 er benyttet.³ BaneTele AS ble skilt ut fra Jernbaneverket den 1. juli 2001. Aksjene ble overført NHD den 20. desember 2002. Tallene er ex slutføring av transaksjon mot Bredbåndalliansen.⁴ For Entra Eiendom AS er verdjustert egenkapital 31.12.2005 pluss resultat 1H2006 benyttet.⁵ Aksjene i Flytoget ble overført fra NSB-konsernet til SD den 1. januar 2003. Aksjene ble videre overført til NHD den 1. juli 2004.⁶ Moxy Trucks AS gikk konkurs. Statens garantiansvar på 30 mill kr ble benyttet i konkursbehandlingen av selskapet.⁷ Mesta AS ble skilt ut fra Statens Vegvesen og etablert som selvstendig aksjeselskap 1. januar 2003. Aksjene ble overført NHD den 1. juli 2005.⁸ NSB AS og Posten Norge AS ble omdannet fra særlovselskap til statsaksjeselskap 1. juli 2002⁹ For SIVA er egenkapital 31.12.2005 benyttet.

Figur 2.2 Oversikt over aksjonærstrukturen på Oslo Børs fra 1997–2005

Kilde: Oslo Børs

årene. Av det samlede utbyttet kom 15,6 milliarder fra Statkraft SF. Netto akkumulert tilskudd fra staten i den samme perioden var på 7,8 milliarder kroner. Netto akkumulert salgsproveny, kapitalinn-

Figur 2.3 Statens aksjer i Statoil ASA har høyest verdi på nær 274 mrd. kr per 30.06.2006.

Foto: Øyvind Hagen, Statoil ASA

Figur 2.4 Av de unoterte virksomhetene er Statkraft mest verdt. Bildet viser Sysendammen på Hardangervidda.

Foto: Statkraft

skudd og aksjekjøp utgjorde minus 11,2 milliarder kroner. Av dette var 10 milliarder kroner kapitalinnskudd i Statkraft SF.

Det har skjedd betydelige forskyvninger i eiersammensetningen ved Oslo Børs i perioden 1997–2005.

Norsk privat sektor var den største eiergrupperingen på Oslo Børs fra 1997 og frem til børsnoteringen av Statoil ASA i juni 2001. Telenor ASA ble børsnotert i desember 2000. Før børsnoteringen av Telenor ASA hadde privat sektor en eierandel på vel 50 prosent. Eierandelen falt til om lag 33 prosent ved utgangen av 2001 etter at både Telenor ASA og Statoil ASA var børsnotert. Andelen har siden falt ytterligere til mellom 28 og 29 prosent. Private foretak har gjennom hele perioden stått for rundt halvparten av det private norske eierskapet. Denne andelen har vært stigende, mens aksjefond, pensjonskasser og livsforsikring har betydd stadig mindre.

I de siste årene har utenlandske investorer i økende grad vært aktive på Oslo Børs og stått for mellom 60 og 70 prosent av den daglige omsetningen. Høsten 2005 passerte utenlandske investorer det offentlige som største eiersektor, og utenlandske investorer eide ved utgangen av 2005 37,1 prosent av verdiene på Oslo Børs. Utenlandsk kapital på Oslo Børs har økt fra 165 milliarder kroner i 1997 til om lag 545 milliarder kroner ved utgangen av 2005. Til sammenligning eide den norske stat på samme tidspunkt aksjer for i underkant av 500 milliarder kroner.

3 Organisering av eierskapet

3.1 Statens ulike roller og forholdet til andre statlige virkemidler

---

Statens rolle som politikktutformer og markedsregulator atskiller seg fra rollen som eier. For å sikre legitimitet til disse rollene og for å skape tillit til statens rolle som eier, må rollene skilles fra hverandre. Sentralisering av eierskapet og åpenhet i forvaltningen har bidratt til å redusere rollekonfliktene. Det vil videre ofte være slik at regulatoriske tiltak, tjenestekjøp mv. vil være mer presise og effektive virkemidler for å nå spesifikke mål enn gjennom eierstyring.

Størstedelen av statens forretningsmessige eierskap forvaltes i dag av Nærings- og handelsdepartementet. Et viktig unntak er Statoil ASA som forvaltes av Olje- og energidepartementet. NSB AS og Posten Norge AS arbeider for en stor del i konkurranseutsatte markeder, men spiller på enkelte områder en viktig rolle i sektorpolitikken. Statens eierskap forvaltes derfor av Samferdselsdepartementet. Andre sektorpolitiske selskaper som helseforetakene og AS Vinmonopolet forvaltes av Helse- og omsorgsdepartementet, mens NRK AS og Norsk Tipping AS forvaltes av Kultur- og kirkedepartementet.

Statlig myndighetsutøvelse skjer normalt gjennom å utforme regelverk (lover og forskrifter), ved å knytte betingelser til lov hjemlede konsesjoner, gjennom bevilgninger, ved å inngå avtaler samt ved å fatte vedtak i enkeltsaker. En beslektet form for myndighetsutøvelse er bruk av økonomiske virkemidler som kjøp av tjenester og avgiftspålegg. Staten vil også kunne øve innflytelse gjennom en dialog med både offentlige og private selskaper, blant annet når det gjelder forventninger knyttet til næringslivets selvregulering og samfunnsansvar.

Målet med eierskapet, konkurranseforhold, budsjettmessige og regulatoriske forhold mv. har stor betydning for hvilket virkemiddel som er best egnet til å nå bestemte politiske mål. Ønsket om en høy grad av åpenhet rundt bruk av offentlige midler, samt Grunnloven § 75 d om Stortingets bevilgningsmyndighet setter rammer for eierstyring som virkemiddel. Flere selskaper er imidlertid opprettet nettopp for å være politiske virkemidler. Eksempler på dette er særlovsselskapene AS Vinmonopolet, Norsk Tipping AS, Innovasjon Norge

og statsforetaket SIVA. Det må vurderes konkret i det enkelte tilfelle om eierstyring er et hensiktsmessig virkemiddel i forhold til andre styringsalternativer.

3.2 Rammer for statens eierskapsutøvelse

3.2.1 Konstitusjonelle rammer

Grunnloven § 3 fastslår at den utøvende makt er hos Kongen (regjeringen). Stortinget kan likevel gi generelle retningslinjer og instruere regjeringen i enkeltsaker, i form av plenarvedtak eller lovvedtak.

Som hovedregel skal forvaltningen bygges opp slik at regjeringen og departementene har instruksjons- og kontrollmyndighet over andre organer. Dette gir regjeringen og departementene mulighet for å gjennomføre politiske mål, som kan ha sin bakgrunn i stortingsvedtak, direktiver eller ønsker som Stortinget har gitt uttrykk for. I den grad det skulle være aktuelt å opprette egne forvaltningsorganer for det statlige eierskapet, bør disse derfor innrettes slik at regjeringen og vedkommende departement har instruksjons- og kontrollmyndighet over dem.

Det statlige eierskapet reguleres også av Grunnloven § 19:

«Kongen vaager over, at Statens Eiendomme og Regalier anvendes og bestyres paa den av Stortinget bestemte og for Almenvæsenes nyttigste Maade.»

Det er således regjeringen som forvalter statens aksjer og eierskapet i statsforetak og særlovsselskap mv. Bestemmelsen gir Stortinget en utrykkelig hjemmel til å instruere regjeringen i saker som angår det statlige eierskapet.

I henhold til Grunnloven § 12 tredje ledd er forvaltningen av eierskapet delegert til det departement selskapet hører inn under. Statsrådets forvaltning av eierskapet utøves under konstitusjonell og parlamentarisk ansvar.

Det må innhentes samtykke fra Stortinget ved endringer av eierandeler (kjøp og salg av aksjer). Likestilt med kjøp og salg av aksjer, er også vedtak om kapitalforhøyelse.

Statlige selskaper vil normalt selv kunne kjøpe og selge aksjer i andre selskaper uten at Stortingets samtykke er påkrevd, når dette har en naturlig tilknytning til selskapets formålsbestemte virksomhet. Imidlertid må det i statsaksjeselskaper (selskaper hvor staten er eneaksjonær) innhentes samtykke fra Stortinget i forhold til beslutninger som i vesentlig grad vil endre statens engasjement. I deleide selskaper vil det kunne være saker som er av en slik størrelsesorden at de må bringes frem for generalforsamlingen (for eksempel fusjon eller fusjon av virksomhet). Avhengig av statens eierandel i selskapet vil det kunne være nødvendig å legge frem slike saker for Stortinget. Jf. Innst.S. nr. 277 (1976–1977).

Riksrevisjonen fører kontroll med statsrådets (departementets) forvaltning av det statlige eierskapet, og rapporterer til Stortinget om dette.

3.2.2 Andre rammer

Ut over rammene som følger av Grunnloven og forvaltningsretten, er det i hovedsak selskapslovgivningen, konkurranseretten og børs- og verdipapirretten som stiller krav til eierskapsutøvelsen. Andre sentrale rettslige rammer følger av EØS-regelverket, blant annet reglene om offentlig støtte.

Offentlig eierskap og EØS-avtalen

EØS-avtalen er i utgangspunktet nøytral med hensyn til offentlig og privat eierskap, jf. artikkel 125 og 59 (2). Samtidig gjelder forbudet mot offentlig støtte i EØS-avtalens 61 (1) også overfor offentlige foretak. Dette setter skranke for regjeringens muligheter til å vektlegge ikke-kommersielle hensyn i eierskapsutøvelsen. For å avgjøre når offentlige midler som tilføres et foretak innebærer offentlig støtte, har EF-domstolen og EU-Kommisjonen utviklet det såkalte markedsinvestorprinsippet. Dersom det offentlige tilfører kapital på andre vilkår enn hva en sammenlignbar privat investor antas å ville ha stilt, foreligger i utgangspunktet offentlig støtte. Dette innebærer at staten må kreve normal markedsmessig avkastning på kapital som er innskutt i et foretak som opererer i konkurranse med andre. EFTAs Overvåkingsorgan påser at statsstøtteregelverket overholdes i Norge.

Reglement for økonomistyring i staten

I § 10 i Reglement for økonomistyring i staten fremgår det at:

Virksomheter som har overordnet ansvar for statsaksjeselskaper, statsforetak, særlovsselskaper eller andre selvstendige rettssubjekt som staten eier helt eller delvis, skal utarbeide skriftlige retningslinjer om hvordan styrings- og kontrollmyndigheten skal utøves overfor hvert enkelt selskap eller grupper av selskaper. Gjenpart av retningslinjene skal sendes Riksrevisjonen.

Staten skal, innenfor gjeldende lover og regler, forvalte sine eierinteresser i samsvar med overordnede prinsipper for god eierstyring med særlig vekt på:

- a) at den valgte selskapsform, selskapets vedtekter, finansiering og styresammensetning er hensiktsmessig i forhold til selskapets formål og eierskap
- b) at utøvelsen av eierskapet sikrer likebehandling av alle eiere og understøtter en klar fordeling av myndighet og ansvar mellom eiervirksomheten og styret
- c) at målene fastsatt for selskapet oppnås
- d) at styret fungerer tilfredsstillende

Styring, oppfølging og kontroll samt tilhørende retningslinjer skal tilpasses statens eierandel, selskapets egenart og risiko og vesentlighet.

Et viktig prinsipp i forhold til aksjeselskaper, statsforetak og særlovsselskaper er at statens ansvar er begrenset til innskutt egenkapital.

3.2.3 Forvaltningen av selskapet

Selskapenes ledelse består av styret og daglig leder. Aksjeselskapsformen og de andre organisasjonsformene som brukes for statens selskaper bygger på en klar rollefordeling mellom aksjonærene og selskapsledelsen. I følge aksjeloven/allmennaksjeloven § 6–12 og tilsvarende bestemmelser i de andre selskapslovene hører forvaltningen av selskapet under styret og daglig leder. Dette innebærer at den forretningsmessige ledelsen av selskapet og ansvaret for denne ligger hos selskapsledelsen. Styret og daglig leder skal utøve forvaltningen ut i fra selskapets og eiernes interesse. Innenfor de generelle og spesielle rammer som Stortinget fastsetter for virksomheten, fremmer staten som eier sine interesser gjennom generalforsamling/foretaksmøte. Styremedlemmene og daglig leder er ved sin forvaltning av selskapet underlagt et personlig erstatnings- og strafferettslig ansvar slik det fremgår av selskapslovgivningen.

3.2.4 Statsrådets myndighet i selskapet

Det rettslige grunnlaget for statsrådets eiermyndighet i et statsaksjeselskap er aksjeloven § 5–1 som lyder:

«Gjennom generalforsamlingen utøver aksjeeierne den øverste myndighet i selskapet.»

Tilsvarende bestemmelse gjelder for allmennaksjeselskapene, statsforetakene og for de sentrale særlovselskapene. I forhold til statsforetakene er uttrykket «generalforsamlingen» byttet ut med «foretaksmøtet», men realiteten er den samme.

En generalforsamling er et møte som avholdes i samsvar med nærmere regler fastsatt i selskapslovgivningen. Selskapets daglige leder, medlemmer av styret, eventuelt medlemmer av bedriftsforsamlingen samt selskapets revisor skal innkalles og har rett til å være til stede og til å uttale seg i generalforsamlingen. Styreleder og daglig leder plikter å være til stede. Dessuten skal Riksrevisjonen varsles om møter i generalforsamlingen. Det skal føres protokoll fra generalforsamlingen. En daglig leder, styremedlem eller medlem av bedriftsforsamlingen som er uenig i en beslutning som treffes av den som representerer selskapets aksjer, skal kreve sin dissens tilført protokollen.

Reglene om protokollasjon og varsling av Riksrevisjonen gir grunnlag for konstitusjonell kontroll med forvaltningen av statens eierskap.

Bestemmelsen i aksjeloven/allmennaksjeloven § 5–1 innebærer at statsråden gjennom generalforsamlingen står i et overordningsforhold til styret i statsaksjeselskaper, og kan gi instruks som styret har plikt til å følge. Dette kan være generelle instruks eller spesielle instruks for den enkelte sak. Alternativet til at styret bøyer seg for en generalforsamlingsinstruks, er at styremedlemmene trekker seg fra vervene.

En annen side av aksjeloven/allmennaksjeloven § 5–1 er at statsråden i egenskap av generalforsamling ikke har noen myndighet i selskapet når han ikke benytter generalforsamlingsformen.

I deleide selskaper må det som er sagt foran modifiseres på grunn av hensynet til de andre aksjeeierne og aksjelovens likhetsprinsipp, jf. aksjeloven/allmennaksjeloven § 5–21. Dette betyr at staten, selv om staten er flertallsaksjeeier, ikke må begunstige seg selv på bekostning av de øvrige aksjeeierne i selskapet. Kravet om likebehandling av aksjonærene begrenser blant annet muligheten for fri utveksling av informasjon mellom selskapet og departementet. Aksjelovgivningen gir også klare føringer på statens styringsdialog med børsnoterte selskaper. Dette forhindrer imidlertid ikke

at det kan tas opp forhold som er av samfunnsmessig betydning i den eierdialog som staten har med selskapene, på lik linje med andre aksjonærer og andre interessenter for øvrig.

3.3 Nærmere om hvordan eierkontrollen påvirkes ut fra ulike eierandeler

Når Stortinget har bestemt at staten skal delta i en virksomhet organisert som en selvstendig juridisk enhet, har dette konsekvenser for hvordan politiske føringer og andre mål må kommuniseres, og hvordan og i hvilken grad det kan gripes inn i virksomhetens drift.

Styring av et statsforetak eller aksjeselskap skiller seg fra styring av organer innenfor det statlige forvaltningssystemet. Aksjonærene (herunder staten som aksjonær) må som eier forholde seg til den lovbestemte rollefordeling mellom generalforsamling/foretaksmøte, styret og daglig ledelse. Gjennom å organisere virksomhet som selvstendige rettssubjekter, som statsforetak eller aksjeselskaper, fraskriver staten seg i utgangspunktet muligheten til direkte å påvirke den løpende driften.

Gjennom deltakelse i nominasjonsprosesser og valg til styrende organer, fastlegging av selskapets formål og øvrige vedtekter, og gjennom å trekke opp rammer for virksomheten på generalforsamlingen kan staten som eier likevel øve innflytelse på selskapets virksomhet. Innflytelsen vil avhenge av størrelsen på statens eierandel.

I det følgende omtales hva en eier oppnår av innflytelse i et selskap med noen aktuelle eierandeler, og hvordan dette påvirker eierstyringen.

3.3.1 Heleide selskaper

Aksjeselskaper som staten eier 100 prosent kalles for statsaksjeselskaper (eller statsallmennaksjeselskaper). De alminnelige reglene i aksjelovgivningen gjelder også for statsaksjeselskapene. I tillegg er det gitt enkelte særregler som gir staten en utvidet kontroll med eierskapet, jf. aksjeloven/allmennaksjeloven § 20–4 til § 20–7. Enkelte heleide statlige virksomheter er også organisert som statsforetak eller særlovselskap. Statsforetakene er for alle praktiske formål regulert på samme måte som statsaksjeselskap.

De viktigste forskjellene for statsaksjeselskapene sammenlignet med alminnelige aksjeselskaper er for det første at generalforsamlingen velger

de aksjonærvalgte medlemmene til styret, selv om selskapet har bedriftsforsamling, jf. aksjeloven/allmennaksjeloven § 20–4 nr.1. Videre er Kongen (i statsråd) gitt en adgang til å overprøve bedriftsforsamlingens/styrets beslutninger i saker der vesentlige samfunnsmessige hensyn kan tilsi omgjøring, jf. aksjeloven/allmennaksjeloven § 20–4 nr. 2. I statsaksjeselskaper er generalforsamlingen heller ikke bundet av styrets eller bedriftsforsamlingens forslag om utdeling av utbytte, jf. aksjeloven/allmennaksjeloven § 20–4 nr.4.

Det er plikt til representasjon av begge kjønn i styrene til statsaksjeselskap og deres heleide datterselskap, jf. aksjeloven § 20–6. Tilsvarende gjelder statsforetak og allmennaksjeselskaper i sin alminnelighet, jf. statsforetaksloven § 19 og allmennaksjeloven §§ 6–11a og 20–6. Riksrevisjonen har også utvidet rett til kontroll med statsrådets forvaltning av statens aksjeinteresser, jf. aksjeloven/allmennaksjeloven § 20–7.

I heleide selskap kan eier, gjennom vedtak på generalforsamlingen, pålegge selskapet forpliktelser som kan redusere selskapets økonomiske resultater uten at dette kommer i konflikt med aksjeloven/allmennaksjeloven § 5–21 (misbruk av generalforsamlingens myndighet), jf. også aksjeloven/allmennaksjeloven § 6–28 (misbruk av posisjon i selskapet mv).

Statens ansvar i aksjeselskaper, statsforetak og særlovselskap er begrenset til innskutt egenkapital. Går eier for langt i å styre selskapet i forretningsmessige saker, kan dette føre til at kreditorene retter krav mot staten på erstatningsrettslig grunnlag eller etter selskapsrettslige regler om gjennomskjæring av ansvarsformen. Blant annet av denne grunn legges det til grunn at selskapene skal kompenseres gjennom egne bevilgninger dersom de pålegges å gjennomføre investeringer eller annen virksomhet som styret ikke finner forretningsmessig forsvarlig.

3.3.2 Deleide selskaper

Når staten eier et selskap sammen med andre aksjonærer legger selskapslovgivningen begrensninger på hva slags type beslutninger generalforsamlingen kan fatte, jf. aksjeloven/allmennaksjeloven (asl./asal.) § 5–21 (misbruk av generalforsamlingens myndighet). I utgangspunktet er det derfor klare grenser for hvilke politiske mål som kan ivaretas gjennom eierstyring i deleide selskaper.

I NOU 2004:7 s. 33 redegjør Statseierskapsutvalget for reglene om minoritetsvern:

«Staten er i de fleste selskapene den har eierinteresser i, en dominerende eier. Til tross for en dominerende stilling, kan ikke staten utøve eierskapet i selskapene uten å ta hensyn til minoritetseiernes interesser. Aksjelovens bestemmelser om minoritetsvern har særlig relevans for staten som deleier. Formålet med bestemmelsene er at de skal sikre minoritetenes rettigheter i forhold til majoriteten. Aksjelovene har en rekke regler som gir en mindre andel av selskapets aksjonærer innflytelse ut over det som følger av flertallsprinsippet. Hovedbestemmelsen er asl./asal. §§ 5–21. Bestemmelsen forbyr generalforsamlingen å treffe noen beslutning som er egnet til å gi visse aksjeeiere eller andre en urimelig fordel på andre aksjeeieres eller selskapets bekostning. Årsaken til at bestemmelsen kan ha relevans for staten, er at statens eierskap kan være begrunnet ut fra andre formål enn forretningsmessige. Staten vil derfor kunne ha avvikende preferanser i forhold til andre aksjeeiere. Om realiseringen av andre statlige formål er en slik urimelig fordel i forhold til andre aksjeeiere i selskapet, må bero på en helhetlig vurdering der det må tas hensyn til «ytelsens omfang, selskapets stilling og omstendighetene for øvrig¹».

Avhengig av størrelsen på statens eierandel, vil likevel en rekke viktige mål kunne ivaretas, som blant annet kan være å sikre hovedkontorfunksjoner, kontroll med naturressurser mv.

Følgende eierandelsgrenser er sentrale i aksjelovgivningen:

9/10

Dersom en aksjonær eier over ni tideler av aksjekapitalen og stemmene i et aksjeselskap, kan vedkommende majoritetsaksjonær tvangsutløse de øvrige aksjonærene i selskapet.

2/3

En eierandel på over to tredeler av aksjekapitalen sikrer kontroll over beslutninger som krever tilsvarende flertall i henhold til aksjelovgivningen. Vedtak om endring av et selskaps vedtekter forutsetter minst to tredeler av stemmene/aksjene. Det samme gjelder beslutninger om fusjon eller fisjon, vedtak om forhøyelse/nedsettelse av aksjekapitalen, opptak av konvertible lån, vedtak om omdanning og vedtak om oppløsning. Dette er en sentral grense dersom det er viktig for staten å sikre kontroll med disse beslutningene.

1/2

En eierandel på over halvparten av stemmene sikrer kontroll med beslutninger som krever

¹ Formuleringen er hentet fra Mads Henry Andenæs: Aksjeselskaper og Allmennaksjeselskaper, s. 238

alminnelig flertall på generalforsamling. Dette er beslutninger som godkjenning av årsregnskap og vedtak om utdeling av utbytte. Valg av medlemmer til styret og bedriftsforsamling krever også alminnelig flertall. Styret velges imidlertid av bedriftsforsamlingen dersom dette organet er etablert.

1/3

En eierandel på over en tredel av stemmene og kapitalen gir såkalt negativ kontroll med beslutninger som krever to tredelers flertall. En slik eierandel sikrer at eier kan motsette seg vesentlige beslutninger som for eksempel flytting av hovedkontor, utvidelse av aksjekapitalen, vedtektsendring mv., jf. avsnittet om to tredelers flertall.

3.3.3 Aksjer med ulik stemmerett

I enkelte land har det tidligere vært praksis for å operere med en egen aksjeklasse eller en enkelt aksje med spesielle (veto-) rettigheter for staten («golden shares»). Det har ikke vært tradisjon for å benytte slike aksjer i Norge, og EU tillater nå kun i helt spesielle tilfeller bruk av golden shares. Det framgår av Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse² at alle aksjer bør gis lik rett i selskapet. Bruk av slike aksjer er således i svært begrenset utstrekning et alternativ til å opprettholde større eierandeler der det anses viktig med politisk kontroll med sentrale beslutninger. Snarere har det gjennom skiftende regjeringer vært et gjennomgående synspunkt at det bør være forholdsmessighet mellom investert kapital og innflytelse. På denne bakgrunn har det ikke vært aktuelt med et opplegg med spesielle rettigheter for staten som aksjonær.

3.3.4 Tilbudsplikt

Etter verdipapirhandeloven § 4–1 første ledd inntreffer tilbudsplikt for den som gjennom erverv blir eier av aksjer som representerer mer enn 40 prosent av stemmene i et norsk notert selskap. Dette medfører at beslutning om å øke statens eierandel i et selskap over denne terskelverdien kan medføre en utilsiktet høy eierandel.

Verdipapirmarkedslovutvalget la i NOU 2005:17 frem en delinnstilling med utkast til endring av reglene om overtakelsestilbud (tilbudsplikt og frivillige tilbud ved oppkjøp av selskaper) for å gjennomføre Europaparlaments- og rådsdirektiv 2004/25/EF om overtakelsestilbud (takeover bids) i norsk rett. Direktivet innebærer nye krav i

forhold til gjeldende norsk rett, særlig til frivillige tilbud.

I NOU 2005: 17 foreslår utvalgets flertall å senke tilbudspliktgrensen fra erverv av aksjer som representerer mer enn 40 prosent av stemmene i selskapet til 1/3 av stemmene i selskapet. Et flertall foreslår også gjentatt tilbudsplikt ved erverv av aksjer som representerer mer enn 50 prosent av stemmene i selskapet. Utvalgets forslag vil bli vurdert av regjeringen, og fremmet som en egen sak for Stortinget.

3.4 Om eierskapsutøvelsen

3.4.1 Kontakt med selskapet

Eierdepartementenes oppgaver innebærer oppfølging av selskapenes økonomiske resultater og utvikling for øvrig. Som et ledd i dette holder en del departementer regelmessig kontaktmøter med selskapets ledelse. Temaene kan dreie seg om gjennomgang av den økonomiske utvikling, kommunikasjon av statens avkastnings- og utbytteforventninger eller orientering om strategiske spørsmål knyttet til selskapene. Slike en-til-en møter med selskapets ledelse skjer på linje med hva som er vanlig mellom aksjeselskaper og større investorer. Møtene håndteres innenfor rammene som er gitt i selskaps- og verdipapirlovgivningen, ikke minst hva gjelder hensynet til likebehandling av aksjonærer.

Rammene omkring eierstyring er således ikke til hinder for at staten som andre aksjonærer i møter tar opp forhold som selskapene bør vurdere i tilknytning til sin virksomhet og utvikling. De synspunkter staten gir uttrykk for i slike møter er å betrakte som innspill til selskapets administrasjon og styre. Styret har ansvar for å forvalte selskapets eierandeler til beste for alle aksjonærer, og må foreta de konkrete avveininger og beslutninger. Saker som krever tilslutning fra eierne må tas opp på generalforsamlingen, og få sin avgjørelse gjennom aksjonærdemokratiet på ordinær måte.

Staten som aksjonær får vanligvis ikke tilgang til mer informasjon enn det som er offentlig tilgjengelig for andre aksjonærer. Under spesielle omstendigheter hvor statens medvirkning er påkrevd for å kunne gjennomføre for eksempel fusjon, fusjon og lignende saker som fordrer at regjeringen innhenter fullmakt fra Stortinget, vil det tidvis være nødvendig å gi departementet innsideninformasjon. Staten er i slike tilfeller underlagt de alminnelige regler for behandling av slik informasjon.

² www.nues.no

3.4.2 Valg av styrer og medlemmer til bedriftsforsamlinger

Eierdepartementene følger opp og påser at selskapene har kompetente styrer som møter de krav som følger av selskapenes strategiske utfordringer og tjener aksjonærfellesskapets interesser.

Aktive politikere, herunder stortingsrepresentanter, statsråder og statssekretærer, samt embets- og tjenestemenn som innenfor sitt saksområde har regulerende eller kontrollerende myndighet overfor selskapet eller har til behandling saker av vesentlig betydning for selskapet, velges ikke inn i styrene. Dette er blant annet lagt til grunn for å unngå habilitets- og interessekonflikter, som særlig vil kunne oppstå når aksjonærfellesskapets interesser ikke fullt ut sammenfaller med statens interesser.

Staten har ikke egne styrerepresentanter i deleide selskaper. Det forutsettes at alle styrets medlemmer skal søke å ivareta selskapets og aksjonærenes felles interesser.

Staten forventer at styrene i samtlige selskaper med statlige eierandeler foretar en evaluering av sin egen virksomhet. Styrets egnevaluering bør inkludere en vurdering av styrets sammensetning i forhold til selskapets kompetansebehov, samt måten styremedlemmene fungerer på både individuelt og som gruppe i forhold til de mål som er satt for arbeidet.

Nominasjon av styremedlemmer skjer i børsnoterte selskaper vanligvis gjennom egne valgkomiteer. Som hovedregel vil staten ønske å være representert i valgkomiteene, hvor staten i fellesskap med representanter for resten av aksjonærfellesskapet søker å finne frem til en best mulig sammensetning av selskapenes styrende organer. Staten vil gjennom sine representanter i valgkomiteene se til at styrene representerer et mangfold av kompetanse og har tilstrekkelig kapasitet til å utøve sine verv, herunder også at styrene i de større selskapene har med representanter som har samfunnsmessig forståelse og innsikt. Ved styrevalgene vil staten også vurdere det arbeidet styrene har gjort, og om de strategiske utfordringene selskapene står overfor tilsier endringer i styrene. Styrer og bedriftsforsamlinger skal også ha en balansert kjønnsfordeling.

Valgkomiteen fremmer vanligvis også forslag om godtgjørelse. I selskaper med statlige eierandeler forutsettes godtgjørelsen å ligge på nivå med sammenlignbare private aksjeselskaper.

Styrene velges normalt samlet, og med en tjenestetid på to år i samsvar med aksjeloven § 6–6.

3.4.3 Eierstyringsprinsipper

God eierstyring og selskapsledelse har stor betydning for landets samlede økonomiske effektivitet og konkurransedyktighet. Prinsippene for god eierstyring og selskapsledelse innebærer blant annet en klargjøring av roller og sikrer ryddighet i beslutningsprosessene. God eierstyring og selskapsledelse reduserer risikoen ved virksomheten. Dette har stor betydning for markedets tillit til selskapene, og dermed også for selskapenes kapitalkostnader. Langsiktig verdiskaping skjer best gjennom gode, åpne prosesser mellom selskapene og eierne der partene er sine roller og sitt ansvar bevisst.

Staten eier en betydelig del av samfunnets finanskapital, og selskaper med statlige eierandeler utgjør en betydelig del av det norske kapitalmarkedet og norsk verdiskaping. Måten staten

Boks 3.1 Statens prinsipper for godt eierskap

1. Aksjonærer skal likebehandles.
2. Det skal være åpenhet knyttet til statens eierskap i selskapene.
3. Eierbeslutninger og vedtak skal foregå på generalforsamlingen.
4. Staten vil, eventuelt sammen med andre eiere, sette resultatmål for selskapene, styret er ansvarlig for realiseringen av målene.
5. Kapitalstrukturen i selskapet skal være tilpasset formålet med eierskapet og selskapets situasjon.
6. Styresammensettingen skal være kjenetegnet av kompetanse, kapasitet og mangfold ut fra det enkelte selskapets egenart.
7. Lønns- og insentivordninger bør utformes slik at de fremmer verdiskapingen i selskapene og fremstår som rimelige.
8. Styret skal ivareta en uavhengig kontrollfunksjon overfor selskapets ledelse på vegne av eierne.
9. Styret bør ha en plan for eget arbeid og arbeide aktivt med egen kompetanseutvikling. Styrets virksomhet skal evalueres.
10. Selskapet skal være bevisst sitt samfunnsansvar.

Kilde: Nærings- og handelsdepartementet

som eier handler på har dermed stor betydning for offentlighetens og investorers tillit til det norske kapitalmarkedet.

I likhet med private selskaper må både offentlig virksomhet og offentlig eide selskaper kontinuerlig tilpasse seg skiftende krav og omgivelser. Mål og strategi for de enkelte selskapene må derfor videreutvikles i takt med at samfunnet endrer seg. Dette er det også praksis for. Store og vellykkede strukturendringer i en rekke hel- og deleide selskaper, som tidligere var en del av offentlig virksomhet, viser at staten har vært tilpasningsdyktig.

3.4.3.1 Statens prinsipper for godt eierskap

Staten har utformet egne hovedprinsipper for godt eierskap. Disse prinsippene retter seg mot alle statlige selskaper enten de er heleide eller deleide. Dette er prinsipper som er i tråd med allment aksepterte eierstyringsprinsipper. Prinsippene omhandler vesentlige forhold som likebehandling, åpenhet, uavhengighet, styresammensetting og styrets rolle mv.

3.4.3.2 Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse

Norsk Utvalg for Eierstyring og Selskapsledelse³ (NUES) la 28. november 2006 frem en revidert versjon av Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse. NUES er sammensatt av representanter for ulike interessegrupper for eiere, utstedere av aksjer og børsen. Følgende ni organisasjoner har etablert NUES og stiller seg bak anbefalingen: Aksjonærforeningen i Norge, Den norske Revisorforening, Eierforum, Finansnæringens Hovedorganisasjon, Norske Finansanalytikeres Forening, Næringslivets Hovedorganisasjon, Norske Pensjonsskassers Forening, Oslo Børs og Verdipapirfondenes forening. En arbeidsgruppe med representanter fra ovennevnte ni organisasjoner har stått bak anbefalingen inntil høsten 2005. De ni organisasjonene etablerte da NUES. Dette utvalget har som oppgave løpende å oppdatere anbefalingen. Staten ved Nærings- og handelsdepartementet har medvirket i arbeidet gjennom deltakelse i Eierforum.

Formålet med anbefalingen er å bidra til størst mulig verdiskaping i børsnoterte selskaper til beste for aksjonærer, ansatte, andre interessenter og øvrige samfunnsinteresser. Anbefalingen skal bidra til å styrke tilliten til norske selskaper og det norske aksjemarkedet.

Boks 3.2 Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse

Anbefalinger knytter seg til følgende områder:

1. Redegjørelse for eierstyring og selskapsledelse
2. Virksomhet
3. Selskapskapital og utbytte
4. Likebehandling av aksjeeiere og transaksjoner med nærstående
5. Fri omsettelighet
6. Generalforsamling
7. Valgkomité
8. Bedriftsforsamling og styre, sammensetting og uavhengighet
9. Styrets arbeid
10. Risikostyring og intern kontroll
11. Godtgjørelse til styret
12. Godtgjørelse til ledende ansatte
13. Informasjon og kommunikasjon
14. Overtakelse
15. Revisor

Kilde: www.nues.no

Oslo Børs har innført krav om at børsnoterte selskaper årlig skal utarbeide en redegjørelse i samsvar med den norske anbefalingen som bygger på et «følg eller forklar» prinsipp («comply or explain»). Det innebærer at anbefalingens enkelte punkter enten følges, eller at det forklares hvorfor selskapet har valgt en annen løsning.

Anbefalingen retter seg mot forhold som selskapskapital, utbytte, likebehandling, gjennomføring av generalforsamling, valgkomiteers arbeid og sammensetting, sammensetting av styre og bedriftsforsamling, godtgjørelser, informasjon mv.

3.4.3.3 OECDs retningslinjer for statlig eierskap

God eierstyring av statlige selskaper gir bedre økonomisk utvikling gjennom produktivitetsvekst, resultatforbedringer, effektivitetsgevinster og styrket konkurransedyktighet. Gjennom å tilrettelegge for økt kapitaltilgang for statseid virksomhet (både på fremmedkapitalsiden og egenkapitalsiden) oppnås en mer gjennomslagskraftig (transparent) og effektiv ressursanvendelse, som fremmer lønnsomme investeringer og etablering av arbeidsplasser.

God forvaltning av statseide selskaper er derfor viktig, og det har blant mange OECD-land vært

³ www.nues.no

ansett som hensiktsmessig å søke å etablere en standard for god praksis for denne forvaltningen. Retningslinjene som ble utarbeidet i 2005 supplerer OECDs generelle anbefalinger om eierstyring.

Retningslinjene har seks hovedpunkter. I kommentarene til retningslinjene er det en rekke anbefalinger basert på administrativ praksis og erfaringer i enkelte land samt diskusjoner i arbeidsgruppen i OECD⁴.

Nærings- og handelsdepartementets har gjennom deltagelse i en arbeidsgruppe bidratt aktivt i utformingen av OECDs nye retningslinjer. Norsk praksis for eierforvaltning følger i hovedtrekk OECDs anbefalinger.

3.4.4 Åpenhet om eierskapet

Åpenhet og forutsigbarhet øker tilliten til det statlige eierskapet. Åpenhet omkring statens eierskap er viktig både av demokratiske hensyn, og fordi staten ønsker en løpende resultatmåling som ledd i en profesjonell utøvelse av eierskapet.

I Norge har vi prinsipp om offentlighet i forvaltningen. Prinsippet om allmennhetens rett til innsyn i forvaltningens saksdokumenter er i dag grunnfestet i norsk lovgivning og praksis, og regnes som et grunnleggende demokratisk prinsipp.

Muligheten for innsyn og dermed til å gjøre seg kjent med, påvirke og kontrollere forvaltningens virksomhet, bidrar til å øke tilliten til forvaltningen. Innsynsretten vil også bidra til at samfunnsdebatten kan føres på et best mulig informert grunnlag. Høy grad av åpenhet vil dermed kunne begrense mulige misforståelser knyttet til statens eierutøvelse og øke forutsigbarheten, noe som også kan virke positivt inn på verdsettelsen av statens aksjer.

I forhold til eierskapsforvaltningen er det mulighet for og noen ganger nødvendig å unnta en del dokumenter fra offentligheten. Dette vil blant annet kunne gjelde børssensitiv informasjon og dokumenter med forretningsmessig innhold. Det er også krav til utsatt offentlighet i saker som Riksrevisjonen har til behandling. Slike unntakshjemler skal ikke benyttes i større utstrekning enn nødvendig.

Alle viktige saker angående selskapene som berører forholdet mellom Storting og regjering omtales fortløpende i Stortingsframlegg. Dette er typisk saker som gjelder endringer i eierandel, saker som har budsjettkonsekvenser eller er av særskilt politisk interesse, herunder blant annet eierstrategi for heleide selskaper. I tillegg vil det

for selskaper som er pålagt sektorpolitiske oppgaver være aktuelt å legge særskilte føringer på selskapene knyttet til samfunnspålagte oppgaver og prioriteringer.

Nærings- og handelsdepartementet utgir for ganger i året en eierberetning som viser den økonomiske utviklingen i selskapene, viktige hendelser og oversikt over styrever mv. Flere viktige selskaper som forvaltes av andre departementer er også inkludert i rapporten.

De siste årene har departementet arrangert en årlig eierskapskonferanse hvor personer med varierende ståsted og erfaring fra norsk og utenlandsk næringsliv inviteres til en dialog om aktuelle saker. Slike konferanser bidrar også til åpenhet og større forutsigbarhet rundt statens eierskap.

3.4.5 Avkastning

Verdien av statens direkte eierskap i norsk næringsliv er betydelig, og staten har et langsiktig perspektiv på sine investeringer. Avkastning på investert kapital er derfor et sentralt tema i den statlige eierskapsforvaltningen. Det følger blant annet av statens økonomireglement at det skal utformes avkastningsmål til selskaper med statlig eierandel. Med avkastningsmål menes eierens forventninger til avkastning i form av utbytte og verdistigning på kapitalplasseringen.

Det forventes at selskaper med flere aksjonærer foretar en samlet vurdering av de innspill aksjonærene kommer med vedrørende avkastningsforventninger. Selskapene fastsetter selv interne avkastningskrav for virksomheten. Konkrete avkastningsmål signaliserer overfor selskapets ledelse at eieren vektlegger lønnsomhet for sine investeringer. Videre er avkastningsmål en nødvendig forutsetning for å kunne følge opp og vurdere faktisk verdiutvikling opp mot eierens forventningsmål.

Avkastningsmålet for et selskap framkommer som summen av risikofri rente og et risikotillegg. Jo høyere risiko som knytter seg til selskapet, jo høyere blir kravet om risikopremie og dermed det totale avkastningsmålet.

Avkastningsmålene er ment å gjelde som et gjennomsnitt for en mellomlang periode på tre til fem år, hvoretter de blir revurdert. I tillegg blir avkastningsmålene justert hvis selskapenes risiko-profil endres betydelig i perioden.

Vurderingen av måloppnåelse må derfor gjøres ut fra en gjennomsnittsbetraktning over flere år. I oppfølgingen av målene sees det også hen til generell markedsutvikling.

⁴ Nærings- og handelsdepartementet har oversatt retningslinjene til norsk. Disse er tilgjengelig på www.nhd.no

Det fastsettes ikke mål for avkastning for selskaper som ikke er basert på forretningsmessig drift, eller som er avhengig av statstilskudd til videreføring av driften. Disse selskapene følger i stedet statens bevilgningsregelverk med hensyn til bevilgninger og rapportering.

3.4.6 Utbytte

Det er viktig at staten som stor eier på linje med andre aksjonærer uttrykker synspunkter og forventninger til selskapets utbyttepolitikk.

I selskaper som har et forretningsmessig hovedmål, er høy verdiskaping over tid et overordnet mål. Selskapets utbyttepolitikk skal støtte opp under dette målet. Statens utbytteforventninger skal reflektere hva staten som eier mener er en riktig balanse mellom utbytte og tilbakeholdt overskudd for å nå målet om høy verdiskaping over tid. De forventninger om utbytte som staten uttrykker overfor det enkelte selskap, skal være forutsigbare og normalt ligge fast over en periode på flere år. Over lengre tid kan imidlertid selskapets situasjon endre seg og gjøre det naturlig å endre utbyttepolitikken.

Et viktig hensyn ved fastsetting av utbytte er at selskapet bør ha en egenkapital som er tilpasset virksomhetens mål, strategi og risikoprofil. Selskaper hvor staten er aksjonær skal kunne drive sin virksomhet etter samme rammevilkår som selskaper de konkurrerer med. Dette innebærer blant annet at utbytteforventningene bør utformes slik at de ikke bidrar til å gi selskaper hvor staten er aksjonær konkurransemessige fordeler eller ulemper i forhold til privateide selskaper.

Enkelte statseide selskaper er, ved siden av ordinær forretningsdrift, pålagt samfunnsoppgaver som kan være ulønnsomme å utføre. I slike tilfeller skal selskapene normalt kompenseres særskilt for dokumenterte ekstrakostnader, og ikke indirekte gjennom redusert utbytte fra selskapet. Andre selskaper, som Statnett SF, er pålagt å investere og drive etter samfunnsøkonomiske kriterier. For Statnett kan dette innebære at enkelte tiltak eller investeringer ikke er bedriftsøkonomisk lønnsomme. Disse samfunnsoppgavene, som allerede er nedfelt i statnetts vedtekter, kompenseres ikke over Statsbudsjettet.

De ansvarlige eierdepartementene utarbeider internt langsiktige utbytteforventninger overfor selskaper med et forretningsmessig formål hvor staten har eierinteresser. Forventningene gjelder som et gjennomsnitt over en periode på tre til fem år, eventuelt for en lengre periode der det anses relevant. Departementets langsiktige utbyttefor-

ventning til det enkelte selskap formuleres normalt som en prosent av regnskapsmessig årsresultat.

I tillegg til de langsiktige utbytteforventningene utarbeider departementet også forventninger til det årlige utbyttet som skal vedtas på generalforsamlingen etter forslag fra styret. Det blir ved fastsetting av forventninger overfor det enkelte selskap foretatt en systematisk gjennomgang av en rekke kriterier. Enkelte kriterier vil tale for et høyt utbytte og andre vil tale for et lavt utbytte. Det vil variere mellom selskapene hvor stor vekt som tillegges de enkelte kriteriene.

De mest sentrale selskapsspesifikke kriteriene som vurderes er:

- strategi
- livssyklus eller vekstfase
- kapitalstruktur
- investeringshistorikk

I tillegg vurderes også:

- eventuell svak kapitalavkastning i selskapet
- utbyttepolitikk som kontrollfunksjon
- utbyttelnivå i sammenlignbare selskaper

Regjeringen vil fremme en aktiv og bevisst utbyttepolitikk som fremmer langsiktig verdiskaping i selskapene.

Staten som aksjonær står ikke fritt til å bestemme utbyttelnivået i deleide selskaper. Ifølge aksjeloven/allmennaksjeloven kan generalforsamlingen ikke vedta et høyere utbytte enn det styret foreslår eller godtar. Innenfor rammen av dette kan generalforsamlingen fastsette det høyeste beløp som kan utdeles. Det er imidlertid fullt legitimt for staten som eier å gi uttrykk for hvilke forventninger til utbytte den har, og gjerne også hvilke vurderinger disse bygger på.

3.4.7 Strategistudier og regnskapsanalyser

Målet om å sikre en god industriell utvikling tilsier løpende fokus på et selskaps lønnsomhet og vekstmuligheter. Dette krever en inngående sammenligning av selskapenes lønnsomhet og strategiske situasjon i forhold til andre selskaper. Selskapenes regnskapstall vil være ett sentralt utgangspunkt for slike analyser. Analyser av selskapets utvikling over tid og i forhold til sammenlignbare selskaper hjelper eieren til å vurdere selskapets forretningsmessige virksomhet og ledelse ut fra industrielle mål. Forvaltningen utfører slike analyser dels i egen regi og dels gjennom kjøp av spesialisert analysekompetanse.

4 Organisering av aksjeforvaltningen i noen andre land

Organiseringen av eierskapet varierer i nokså stor grad innenfor OECD-området. I dette kapittelet gis det bare en kort omtale av forvaltningen i noen få land. Sverige og Finland har mange likhetstrekk med Norge, både med hensyn til omfanget av statens eierskap og organisering av eierskapet i statsforvaltningen. I Frankrike har også staten et omfattende eierskap, men forvaltningsmodellen er annerledes.

4.1 Sverige

Den svenske staten er Sveriges største foretakseier, og forvalter eierandeler i 55 foretak/konsern, hvorav 41 foretak eies helt av staten og 4 er børsnoterte.

Den samlede verdien av statens eierskap er i den svenske statens eierberetning for 2005 anslått til 675 milliarder svenske kroner. Pr. 31.12. 2005 var den samlede verdien av statens eierskap på børsen 134 milliarder svenske kroner.

I statens eierpolitikk framgår det at regjeringen aktivt skal følge og forvalte statens eierandeler slik at verdiutviklingen blir best mulig og, når det er aktuelt, at særskilte samfunnsinteresser innfris. Dette skjer gjennom fastsettelse, oppfølging og evaluering av økonomiske mål herunder samfunnsøkonomiske mål, samt andre særskilte mål.

I statens eierpolitikk redegjør regjeringen også for sitt syn på prinsipielle spørsmål knyttet til eierskapsforvaltningen, blant annet synspunkter på generalforsamlingen, styrenomineringer, styrets ansvar, ekstern rapportering, selskapsledelsen og dens godtgjørelser.

Mesteparten av kompetanse og ressurser i den statlige eierskapsforvaltningen er samlet i en egen eieravdeling i Næringsdepartementet. Næringsministeren har et koordinerende ansvar for en enhetlig eierskapsforvaltning og nominering av styremedlemmer til selskaper med statlig eierandel.

Den svenske staten er representert i en del selskapers styrer med embetsverk og/eller aktive politikere. Dette gjelder imidlertid ikke i børsnoterte selskaper. Sverige har den samme praksis som Norge når det gjelder deltagelse i valgkomiteer i børsnoterte selskaper.

4.2 Finland

I likhet med Sverige og Norge har også Finland et relativt stort statlig eierskap.

Den finske staten eier aksjer i 55 selskaper av betydning, hvorav 29 benevnes statsbolag der staten innehar majoriteten av aksjene. De øvrige 26 benevnes interessebolag der staten eier en betydelig minoritet av aksjene. 14 av selskapene er børsnoterte.

Verdien av statens eierskap i børsnoterte selskaper var 19 400 millioner euro ved utgangen av 2005. Verdien av eierandelene i ikke-børsnoterte selskaper som opererer under alminnelige markedsvilkår er i statens eierberetning for 2005 anslått til 4 000 millioner euro.

Målet med forvaltningen av eierskapet er å oppnå et så bra økonomisk og sosialt totalresultat som mulig. Eierskapet forvaltes profesjonelt og aktivt, og det sentrale målet er å bedre selskapenes lønnsomhet samt å øke eiers verdier på lang sikt.

Ansvaret for forvaltningen av eierskapet er fordelt mellom flere departementer. De viktigste blant disse er Handels- og industridepartementet, Finansdepartementet og Kommunikasjonsdepartementet.

Det er etablert en ledergruppe som har til oppgave å sikre at planlegging og gjennomføring av eierstyringstiltak skjer på en enhetlig måte innen hele statsforvaltningen.

Handels- og industridepartementet har ansvaret for utviklingen av og den allmenne styringen av statens eierpolitikk samt for utarbeidelse av standpunkter, beslutninger og tiltak i tilknytning til dette.

I Finland er det praksis at det departementet som har ansvar for aksjene i selskapet, har direkte representasjon i selskapets styre.

4.3 Frankrike

Staten er eier i rundt 60 ulike selskaper i Frankrike. Disse er tradisjonelt blitt forvaltet direkte av departementene. Med virkning fra 2004 ble det imidlertid opprettet et direktoratslignende organ – Agence des participations de l'État (APE) – som

sorterer under det franske departementet for økonomi, finans og industri. Organet ble opprettet for å ivareta aksjonærrollen innenfor rammene av det franske regelverket og i henhold til regjeringens retningslinjer. Hovedoppgaven skal være å optimalisere verdien av statens eierandeler.

APE forvalter en statlig portefølje som omfatter så vel minoritetsandeler som statskontrollerte

store selskaper innenfor en variert ramme av foretak og virksomheter. APE samarbeider med andre departementer, koordinerer strategi og retningslinjer for staten som aksjeeier, og er hovedrådgiver for departementet i alle saker som gjelder statens rolle som aksjonær.

5 NOU 2004:7 Statens forretningsmessige eierskap

5.1 Statseierskapsutvalget – Bakgrunn og tema

Ved Stortingets behandling av Stortingsmelding nr. 22 (2001–2002), jf. Innst. S. nr. 264 (2001–2002) ble det truffet to vedtak om å utrede organiseringen og forvaltningen av statens eierskap:

«Stortinget ber Regjeringa setja ned eit hurtigarbeidande utval for å få ein brei gjennomgang med sikte på ei betre organisering og forvaltning av det statlege eigarskapet.»

«Stortinget ber Regjeringa kome attende til Stortinget med ei eiga sak om ulike modellar for ei meir profesjonell utøving av statens eigarskap.»

På denne bakgrunn ble «Statseierskapsutvalget» oppnevnt ved Kgl.res. 15. november 2002. Utvalget fikk til oppgave å:

«...gjennomgå og vurdere organiseringen av statens eierskap i selskaper der staten er hel- eller deleier, og hvor virksomheten hovedsakelig er forretningsmessig orientert.

Utvalget skal se på og vurdere ulike modeller for forvaltningen; blant annet dagens organisering og forvaltning gjennom et eller flere forvaltningsorganer. Målet er at eierskapet skal forvaltes med sikte på å sikre statens verdier og en god industriell utvikling for selskapene. Aktuelle modeller skal også være egnet til å gjennomføre endringer i statens eierandeler og ivareta eventuelle spesifikke definerte mål med eierskapet i enkeltelskaper. Administrasjonskostnader, kompetanse og effektivitet i forvaltningsopplegget vil være viktig.

Utvalget skal som ledd i dette vurdere og komme med forslag til løsning av spørsmål av organisatorisk, rettslig og forretningsmessig art som knytter seg til endringer i forvaltningen og eventuelle alternative modeller.

Det skal redegjøres for hvordan hensynet til Stortingets og Regjeringens styring av og kontroll med forvaltningsvirksomheten, samt Riksrevisjonens behov for innsyn i og kontroll med denne, kan ivaretas i ulike modeller. Utvalget bør klargjøre dersom noen av modellene som drøftes vil kreve endringer med hensyn til fullmakter fra Stortinget når det gjelder godkjenning av fusjoner, salg av aksjer og lignende. »

Utvalget avga sin innstilling til Nærings- og handelsdepartementet 16. mars 2004. NOU 2004:7 *Statens forretningsmessige eierskap*.

Utvalget har i samsvar med mandatet avgrenset sine vurderinger til å omfatte de større eierandelene i forretningsorienterte aksjeselskaper og heleide selskaper som forvaltes *direkte* av departementene. Utvalget gir en oversikt over mål staten kan ha eller har hatt med det direkte eierskapet. Det gjøres et hovedskille mellom verdimaksimerende mål og samfunnsmessige og sektorpolitiske mål. Realisering av statlige mål gjennom eierstyring ses i forhold til bruk av alternative regulatoriske virkemidler. Ulike selskapsformer gjennomgås, og det gis en oversikt av hovedtrekk i forvaltningsutviklingen. Utvalget viser til sentrale regler i konkurranselovgevingen og EØS-avtalen som legger rettslige rammer av særlig betydning for forvaltningen av det statlige eierskapet. Utvalget gjennomgår også de sentrale statsforfatnings- og forvaltningsrettslige reglene på området. Det gis også en kort oversikt over hovedtrekk i forvaltningen av statlig eierskap i noen utvalgte land; blant annet i Sverige og Finland.

Utvalgets vurderinger og anbefalinger er konsentrert om drøftelser av målene med eierskapet, og i forlengelse av dette forbedringer som kan oppnås gjennom endringer i organiseringen av eierskapet og de sentrale reglene som styrer beslutningsprosessene.

Statseierskapsutvalgets innstilling har vært ute på alminnelig høring til berørte offentlige og private foretak og organisasjoner. Høringsinstansene støtter gjennomgående utvalgets vurderinger og anbefalinger. Utvalgets innstilling og høringsuttalelsene følger meldingen som utrykte vedlegg.

5.2 Statseierskapsutvalgets vurderinger og anbefalinger

5.2.1 Målene med eierskapet

Statseierskapsutvalget tilrår at målene med det statlige eierskapet klargjøres. Klare mål gjør det enklere å vurdere selskapenes resultater. Utvalget viser til at økt kunnskap om en dominerende eiers eller eneeiers mål, vil forenkle selskapenes strate-

giarbeid i saker som krever eiers medvirkning. Statens kapital i selskapene har en alternativ anvendelse, for eksempel kan kapitalen plasseres i finansielle investeringer eller brukes til produksjon av velferdsgoder og tjenester. Presis målangivelse og etterfølgende offentlige vurderinger av måloppnåelsen vil gi bedre informasjon om kostnader og gevinster med det statlige eierskapet. Utvalget viser videre til at uklarheter kan føre til at staten i kapitalmarkedene blir tillagt mål den ikke har. En klargjøring av målene kan derfor føre til at selskaper med statlige eierandeler blir mer attraktive for andre investorer. Dette vil i så tilfelle kunne komme staten og selskapene til gode gjennom mer positive verddivurderinger og lavere finansieringskostnader.

Som et utgangspunkt for en klargjøring av målene med eierskapet, deler utvalget selskapene med statlige eierandeler inn i fire kategorier. Utvalget understreker at slike kategoriseringer er generelle analyseverktøy som får frem grunnleggende mål med det statlige eierskapet:

1. Selskaper med bedriftsøkonomisk verdimaksimering som hovedmål
2. Selskaper med bedriftsøkonomisk verdimaksimering som hovedmål, men der det i tillegg er ønskelig at eierskapet bidrar til nasjonal forankring av virksomheten
3. Selskaper som skal bidra til å realisere spesifikt definerte mål, i tillegg til bedriftsøkonomisk verdimaksimering
4. Selskaper der eierskapet hovedsakelig har andre mål enn bedriftsøkonomisk verdimaksimering

Utvalget peker på at andre mål, som adresserer bredere samfunnsinteresser, har stor betydning for alle selskaper uavhengig av eierskapet. Utvalget mener at selskaper med statlig eierskap bør være ledende innen arbeidet med samfunnsansvar. Kjerneverdier i samfunnsansvaret er å verne om miljøet og sikre gode sosiale forhold, globalt så vel som lokalt. Utvalget viser til at staten vil kunne få svekket legitimitet, for eksempel som lovgiver og i saker som angår utenrikspolitikken, dersom staten ikke også gjennom eierrollen etterlever høye standarder på dette området. Innholdet i samfunnsansvaret vil utvikle seg over tid, og variere mellom ulike sektorer. De fleste selskaper begrunner en satsing på samfunnsansvar med at det både har en egenverdi og er forretningsmessig riktig.

Målkategori 1 – Bedriftsøkonomisk verdimaksimering, herunder god industriell utvikling

I denne selskapskategorien er bedriftsøkonomisk verdimaksimering målet med det statlige eierskapet. Dette medfører at det ikke er noen grunn til å praktisere en annen operativ forvaltning av eierandelene enn den som anvendes av private forvaltningsmiljøer.

Kravet til en god industriell utvikling står etter utvalgets oppfatning ikke i motstrid til det verdimaksimerende målet, men er en forutsetning for verdimaksimering. En god industriell utvikling krever således blant annet at selskapene utnytter verdiskapende investeringer innenfor sitt forretningsområde. At selskapenes investeringer skal være verdiskapende, innebærer at forventet lønnsomhet minst må tilfredsstille eiers avkastningsmål. Selskaper med statlig eierskap må ha tilsvarende adgang som andre selskaper til å utnytte verdiskapende forretningsmuligheter, inkludert oppkjøp og fusjoner, for å sikre en god industriell utvikling.

I en faglig drøftelse av målformuleringen i stats-eierskapsutvalgets mandat («Målet er at eierskapet skal forvaltes med sikte på å sikre statens verdier og en god industriell utvikling for selskapene» (vedlegg 8 i NOU:2004:7) konkluderes det med at målformuleringens to sider ikke strider mot hverandre, men tvert imot riktig forvaltet innebærer både god bedriftsøkonomi og god samfunnsøkonomi: ... «en god industriell utvikling for selskapene betyr at staten vil sikre sine langsiktige verdier, mens en langsiktig verdisikring forutsetter at selskapene sikres en god industriell utvikling.»

Målkategori 2 – Bedriftsøkonomisk verdimaksimering og nasjonal forankring av virksomheten

Statens eierskap i denne selskapskategorien er rent forretningsmessig motivert, men med den tilleggsdimensjon at det sikrer en norsk forankring av selskapets hovedkontor, eventuelt også norsk-basert styre og ledelse. Denne eierstrategien skal sikre at investeringsmulighetene ivaretas nasjonalt med positive effekter for næringsutviklingen, uten å legge begrensninger på utenlandsengasjementer. Det blir opp til den øvrige næringspolitikken å legge til rette for at nasjonale rammebetingelser er gode nok til at det blir attraktivt å investere nasjonalt.

Det legges til grunn at selskapene skal utvikle seg på fullt ut forretningsmessig basis, gitt en for-

ankring av hovedkontoret i Norge. Selskapenes kjøp og salg eller opprettelse og nedleggelse av virksomheter innenlands og utenlands forutsettes således gjort på forretningsmessig basis av selskapene. Dette er også saker som naturlig hører hjemme under selskapets ledelse i henhold til selskapslovgivningen. Det statlige engasjementet i slike saker vil primært være knyttet til selskapenes nasjonale rammebetingelser.

Operasjonalisering av verdimaksimering og en god industriell utvikling for disse selskapene vil være den samme som i kategori 1. Det er kun lagt til en tilleggsdimensjon om at selskapene skal ha hovedkontor i Norge.

Målkategori 3 – Selskaper som skal bidra til å realisere spesifikt definerte mål, i tillegg til bedriftsøkonomisk verdimaksimering

Utvalget viser til at spesifikt definerte mål over tid i økende grad synes å bli ivaretatt gjennom reguleringer, konsesjonsregler og gjennom forretningsmessige statlige kjøp fra selskapene. Kjennetegnet ved kategori 3 er imidlertid at det foreligger mål ut over bedriftsøkonomisk verdimaksimering som skal ivaretas gjennom eierskapet. For enkelte selskaper kan situasjonen være nokså lik kategori 2, i den forstand at det ikke er behov for særskilt oppfølging i eierskapsforvaltningen for å realisere spesifikt definerte mål. Målene realiseres ved at selskapet driver sin virksomhet på forretningsmessig basis innenfor den aktuelle sektor. Dette gjelder for eksempel der målet med eierskapet er å sikre kontroll med at det fortsatt foregår produksjon av varer og tjenester av betydning for nasjonal sikkerhet eller for å ivareta nasjonal suverenitet. Det samme gjelder der målet med statlig eierskap er å sikre nasjonalt eierskap til naturressurser og ønsker om å korrigere svikt i kapitalmarkedene ved å bidra til konkurranse, kapital m.m. Visse typer næringsvirksomhet i statlig eie har det vært vanlig å omtale som sektorpolitiske virkemidler. Ut fra statens mål med eierskapet vil det da normalt stilles mer spesifikke krav til virkefelt, produkter, tilgjengelighet, kvalitet m.m.

Dersom de spesifikt definerte målene må forfølges aktivt gjennom eierskapet, innføres et nytt sett av operative mål i forhold til kategori 1. Disse målene kan være i konflikt med de verdimaksimerende målene, slik at det må foretas en avveining av hensyn fra eierens side.

Målkategori 4 – Selskaper der eierskapet hovedsakelig har andre mål enn bedriftsøkonomisk verdimaksimering.

Statens eierskap i denne kategorien med selskaper har hovedsakelig sektorpolitiske formål. Selv om utvalget ikke har vurdert forvaltningen av eierskapet i disse selskapene, antas det at en del av utvalgets argumentasjon også har relevans for disse virksomhetene.

5.2.2 Forbedringer ved departementseierskap

Statseierskapsutvalgets vurderinger og anbefalinger knyttet til forbedringer i forvaltningen og organiseringen av det statlige eierskapet dreier seg om konsekvenser av omfanget av statens eierskap for velfungerende markeder, statens rollehåndtering og beslutningsgrunnlag, konkretisering av mål (verdi- og resultatmåling), utøvelse av eierrollen (herunder deltagelse i valg av styre og bedriftsforsamling), utbyttepolitikk og kapitaltilførsel, endringer i eierandeler og Stortingets og regjeringens styring og kontroll.

Velfungerende markeder, statens rollehåndtering og beslutningsgrunnlag

Staten eier betydelige andeler i de største selskapene på Oslo Børs. Statens eierskap i disse selskapene er stabilt og langsiktig. Dette vil påvirke likviditeten i aksjene ved at en mindre del av aksjene er tilgjengelig for kjøp og salg. Dette vil igjen påvirke andre markedsaktørers muligheter til å spre risikoen på ønsket måte. Manglende kjøp og salg fordi staten ikke går inn og ut av selskaper på basis av resultater, kan også påvirke avkastningen i egenkapitalmarkedet. Dette er forhold som utvalget mener staten bør vurdere ved børsnotering av selskaper og ved beslutninger om endringer i eierandeler.

Staten har mange roller og oppgaver. I tillegg til å være eier av konkurranseutsatte selskaper, kjøper staten varer og tjenester, regulerer markeder/ sektorer, fører tilsyn og kontroll og fatter bindende vedtak i enkeltsaker ut fra reglene. Det er derfor viktig at staten organiserer seg på en måte som skaper tillit til at markedsaktørenes krav om likebehandling av statlige og private selskaper blir respektert.

En rendyrking av roller kan skje horisontalt ved at eierfunksjonen legges i egne enheter uten andre oppgaver som kan komme i konflikt med eierrollen. Organisatorisk rendyrking av roller kan

øke legitimiteten ved at rollekonflikter innenfor ett og samme organ reduseres. På den annen side er en viktig begrunnelse for at eierollen og andre roller i noen tilfeller er organisert sammen, at selskapene brukes som virkemidler i sektorpolitikken. Samorganisering av rollefunksjonene kan bedre betingelsene for en helhetlig sektorforvaltning. Videre kan samorganisering av funksjoner gi effektiviseringsgevinster knyttet til utnyttelse av kompetanse og informasjon.

Utvalget viser til at rollekonflikter mellom eierollen og tilsynsrollen var en del av bakgrunnen for forslagene om uavhengige tilsyn i St.meld. nr. 17 (2002–2003) Om statlige tilsyn. I nevnte stortingsmelding ble økt uavhengighet for tilsynene under departementer, som også er ansvarlig for tjenesteproduksjon, lansert som et virkemiddel for å redusere tillits- og troverdighetsproblemer. Slike endringer i den vertikale styringskjeden er et alternativ til horisontal spesialisering i egne departementsenheter.

Utvalget peker på at statens eierskap i selskaper som opererer i konkurranse med private aktører fortrinnsvis bør forvaltes av et annet departement enn sektordepartementet.

Utvalget er imidlertid også opptatt av mulige uheldige konkurransemessige konsekvenser av en organisatorisk samling av selskaper med statlige eierandeler der disse konkurrerer med hverandre. I selskaper som konkurrerer i samme marked vil staten kunne tjene på en samordning av eierskapet, som reduserer konkurransen til skade for samfunnet.

Utvalget peker også på at omfanget av statens eierskap gjør det viktig at beslutninger ikke fattes på en måte som påfører staten unødig økonomisk risiko. Gale beslutninger påvirker ikke bare statens avkastning og selskapenes industrielle utvikling, men kan også ha skadevirkninger for samfunnet for øvrig. I forvaltningen kan flere eiermiljøer bidra til å kvalitetssikre hverandres beslutninger. Isolert sett kan konkurransehensyn og hensynet til forsvarlig håndtering av risiki som et stort direkte statlig eierskap medfører, tale for flere eiermiljøer.

Utvalget anser således at valget mellom en sektorløsning eller en samling av eierskapet i ett departement er en sammensatt vurdering. Det bør tas hensyn til velfungerende markeder, statlig risikohåndtering, forsvarlig rollehåndtering, behovet for bransjekompetanse og generell eierkompetanse. Forekomsten av spesifikt definerte mål er ett hensyn som kan tale for at eierskapet forblir hos vedkommende sektordepartement. Utvalget mener imidlertid at den sentralisering av eierskapsforvaltningen som har funnet sted i hoved-

trekk har vært riktig. En samling av eierskapet har styrket den generelle forretningsmessige kompetanse som ligger til grunn for eierskapsutøvelsen og bedret statens rollehåndtering. Utvalget mener at det i vurderingene av framtidige overføringer av enkeltelskaper, bør ligge en slik sammensatt vurdering som skissert over til grunn.

Utvalget legger til grunn at flere departementer som i dag har en eierolle også kommer til å ha det i tiden framover. Det er derfor viktig med et samarbeid i eierskapsspørsmål slik at departementsfellesskapets eierkompetanse, og ikke bare det enkelte departements kompetanse, utnyttes best mulig. Et slikt samarbeid bør også ta sikte på å utvikle hensiktsmessige kriterier for utøvelsen av eierskapet. Utvalget anbefaler derfor at det opprettes organisatoriske løsninger som sikrer bedre utnyttelse av kompetanse og samordning på tvers av departementsgrensene.

Det gjøres utstrakt bruk av eksterne rådgivningsmiljøer i eierskapsaker. Dette gir anledning til å kjøpe den beste kompetansen som finnes på markedet, men utvalget framhever på generelt grunnlag statens behov for bestillingskompetanse til bruk for transaksjoner med rådgivere og kompetanse til å vurdere kvaliteten på innkomne råd. Private selskaper og investorer må gjøre lignende avveininger når de bruker rådgivere. Sterk egen kompetanse kan redusere behovet for eksterne rådgivere, men eksterne rådgivere gir muligheter for fleksibilitet i perioder med stor arbeidsbelastning. Det vil også kunne ha selvstendig verdi at en sak er vurdert av kompetansmiljøer utenfor statsforvaltningen. I noen transaksjoner som børsnoteringer, emisjoner og nedsalg vil dessuten staten være helt avhengig av å kjøpe tjenester fra banker og meglerhus.

Konkretisering av mål

Et verdimaksimerende mål innebærer krav om at verdiene på statens hånd vokser mest mulig, hensyntatt risikoprofilen. Staten vil være tjent med mål som indikerer hvor stor verdiveksten bør være for at staten skal være fornøyd med eierskapet som kapitalplassering. Utvalget viser til at det direkte statlige eierskapet er langsiktig, og at det derfor vil være utviklingen over tid som er mest relevant å vurdere.

Statens direkte eierskap består av store eierandeler i relativt få selskaper. Dette gir større risiko i forhold til investeringer i Statens pensjonsfond som er basert på systematisk spredning av eierandelene for å redusere risikoen. Utvalget peker på at økt risiko ved direkte statlig eierskap kan tilsi høy-

ere avkastningskrav. Samtidig vises det til at risikoen må vurderes i forhold til statens samlede formuesforvaltning. Dersom det direkte statlige eierskapet gir en ønsket profil på statens investeringer, er det ikke gitt at avkastningsmålet må justeres opp på grunn av høyere risiko.

Det er argumenter for at avkastningsmålene på porteføljenivå bør tilpasses de bransjeskjevheter som nasjonale særtrekk medfører. Verdivestningen i forhold til internasjonale næringssektorevketede aksjeporteføljer vil kunne være velegnet som sammenligningsgrunnlag.

Avkastningsmålene for de enkelte selskapene bør fastsettes ut fra selskapsspesifikke forhold. Utvalget peker på at fastsettelse av risikopremien i slike avkastningsmål ikke er en eksakt vitenskap. En slik selskapsspesifikk risikopremie vil for mange selskaper ikke avvike fra forventet meravkastning, som ligger til grunn for den type diversifiserte porteføljer som forvaltes av Statens pensjonsfond. Det bør legges et lavere krav til grunn for selskaper med lav risiko. Tilsvarende vil selskaper med høyere risiko, få et høyere avkastningskrav. Utvalget finner at det her kunne være tilstrekkelig med en grovsortering, fordi mer fingraderte avkastningskrav vil kunne gi et feil bilde av hvor eksakt det er mulig å kalkulere relevant risiko. I børsnoterte selskaper kan en bransjespesifikk indeks være et vel så relevant mål som et avkastningskrav utledet fra en kapitalverdimodell. Børsnoterte selskaper legger dessuten frem avkastningsmål som blir vurdert av analytikere og andre aktører i kapitalmarkedet. Børsnotering gir således en løpende markedsmessig vurdering av virksomheten.

Utvalget mener at det ikke bør gjøres noen tilpasning av avkastningsmålene ut fra eventuelle mål om nasjonal forankring. Selskapene bør verken belastes eller tilgodeses som følge av eierens investeringsvalg. Samme prinsipp bør legges til grunn for selskaper der spesifikt definerte mål skal ivaretas gjennom eierskapet. Avvik fra forretningsmessige avkastningsmål basert på en kapitalverdimodell, vil kunne synliggjøre kostnader forårsaket av spesifikt definerte mål.

Utvalget mener at slike generelle avkastningsmål er gode og enkle utgangspunkt for vurdering av selskapenes resultater, og det er da avkastningen i forhold til kravet over tid som er mest interessant, ikke kortsiktige svingninger. Slike målinger er også en sentral del av rapporteringen til Stortinget og offentligheten, men er mindre anvendbare for eierens mer løpende oppfølging av selskapene.

Målet om å sikre en god industriell utvikling tilsier separat og løpende fokus på selskapets lønns-

somhet og vekstmuligheter. I forhold til utviklingen av slike mål vil en mer inngående sammenligning av selskapenes lønnsomhet og strategiske situasjon i forhold til andre selskaper være hensiktsmessig. Selskapenes regnskapstall vil være ett utgangspunkt. Analyser av selskapets utvikling over tid og i forhold til sammenlignbare selskaper hjelper eieren til å vurdere selskapets forretningsmessige virksomhet og ledelse ut fra et slikt mål. Utvalget mener at slike regnskapsbaserte sammenlignende analyser også vil være et bidrag til den statlige eierens vurdering av det enkelte selskap.

Eierutøvelse

Utvalget har som ledd i sitt arbeid innhentet synspunkter fra blant annet styreledere i selskaper hvor staten er eier. Det vises til at selskapene i hovedsak oppfatter dagens eierforvaltning som god. Forbedringspunktene gjelder i hovedsak strukturelle svakheter ved den offentlige beslutningsprosessen. Flere selskaper er opptatt av at staten må klargjøre hvilke mål den har med eierskapet i hvert selskap, og at det må være sammenheng mellom dette og beslutninger i etterfølgende saker som krever eiers medvirkning. Uforutsigbarhet og tidkrevende saksbehandling er en av hovedinnvendningene som framkommer. Dette gjelder særlig saker som krever Stortingets samtykke, for eksempel kapitalutvidelser og strukturelle endringer. Tidkrevende beslutningsprosesser i strukturspørsmål anses som særlig problematisk. Flere av selskapenes styreledere har overfor utvalget tatt til orde for at eierdepartementet bør få økte fullmakter for å sikre større fleksibilitet og raskere beslutninger.

Utvalget viser til at det direkte statlige eierskapet normalt er av langsiktig karakter, og at staten ikke går inn og ut av eierposisjoner ut fra vurderinger av selskapenes prestasjoner. Statens viktigste virkemiddel for å realisere sine mål er således bruk av eierstyring overfor selskapet. I kraft av heleie eller dominerende eierandeler har staten avgjørende innflytelse på valg av styre, større investeringer, oppkjøp/fusjoner eller restrukturering, innskudd av ny kapital, utbyttepolitikk og soliditet.

Et virkemiddel for å bedre selskapenes resultater vil være å arbeide for en best mulig sammensetning av styrene. Dersom staten, slik praksis er i Norge, ikke selv går aktivt inn i styringen gjennom selskapets organer, blir utvelgelsesprosessen av særlig stor betydning. Utvalget viser til at når eierskapet er organisert i et departement er dette klart

begrensende for hvor aktiv staten bør være når det gjelder styring fra eierposisjonen. Styrets og til dels også bedriftsforsamlingens rolle i forhold til målrealiseringen vil derfor være sentral. Gode styrevalg fordrer klare meninger om selskapets finansielle og industrielle utviklingspotensial, styrets innsats og en god oversikt over aktuelle styremedlemmer.

Innenfor en departementsorganisering, under statsrådenes ledelse, anser utvalget at det viktigste bidraget til en bedre prosess gjelder de interne prosedyrene knyttet til styreutvelgelse og evaluering av denne. Det bør utarbeides klare retningslinjer ut fra målet med eierskapet i selskapet, og styresammensetningen bør vurderes ut fra dette.

Utvalget har foretatt en vurdering av dagens norske praksis, hvor embets- og tjenestemenn ikke deltar i styrene, og tilrår at ordningen videreføres. Videreføring av dagens praksis gjør det imidlertid viktig for den statlige eieren å sikre seg tilstrekkelig informasjon om virksomheten, og vurdere om styret bidrar til å ivareta statens mål. Dagens praksis med at staten deltar i valgkomiteer i deleide selskaper finner utvalget hensiktsmessig, og tilrår at ordningen videreføres. Deltagelsen er særlig viktig ut fra at staten som eier ikke fremmer egne interesser i selskapet gjennom direkte styredeltagelse.

Utvalget viser til at statens utbyttepolitikk i heleide selskaper i flere tilfeller har blitt kritisert for at det ikke tas tilstrekkelig hensyn til selskapenes investeringsbehov. Fornuftig utforming av utbyttepolitikken kan være et effektivt virkemiddel for å disiplinere selskapet. I et styringsperspektiv kan utbyttepolitikken fra eierens side være viktig for å sikre at ledelsen ikke disponerer mer eller mindre av det årlige overskuddet enn det som er nødvendig for å finansiere lønnsomme vekstmuligheter. Utbyttepolitikken blir således et middel til å styre kapitaliseringen av selskapet. Tilbakeholdt overskudd er en av flere kilder et selskap har til å finansiere virksomheten. Utbyttepolitikken bør således vurderes i sammenheng med selskapets øvrige finansieringsmuligheter.

Selv om spørsmål om utbyttepolitikk er komplekse og må ses i sammenheng med selskapets øvrige finansieringsmuligheter og vekstmuligheter, påpeker utvalget at uforutsigbarhet knyttet til eierens utbyttevedtak er problematisk i forhold til en verdimaksimerende målsetting. Uforutsigbarhet i utbyttepolitikken gjør strategisk planlegging vanskelig, fordi det reduserer oversikten over selskapets finansielle handlingsrom. Begrunnelsen for særreglene om utbyttevedtak i aksjelovgivningen for statsaksjeselskap og statsforetak, har vært at det er særskilte hensyn knyttet til styring og

kontroll når staten er eier. Utvalget mener at dette hensynet ikke forsvarer en opprettholdelse av bestemmelsene fordi eieren, i slike saker som i andre saker, vil kunne foreta styreendringer. Utvalget anbefaler på denne bakgrunn at aksjelovens normalregler for utbyttebeslutninger også anvendes for statsaksjeselskaper og statsforetak.

Utvalget påpeker at dette ikke forhindrer at staten kan ha en utbyttepolitikk for det enkelte selskap på linje med dagens nivåer, eventuelt høyere eller lavere. Styret må forholde seg til utbyttepolitikken, men er selv ansvarlig for de maksimale rammene det enkelte år. Dette sikrer også at styrets ansvar for selskapets økonomi er mer i pakt med deres beslutningskompetanse etter selskapsretten enn ved dagens ordning.

Store eierandeler eller heleie gir staten mulighet til å styre selskapets kapital gjennom eiermakten. Utvalget viser til at statens beslutninger vedrørende endringer i eierskapet må tilfredsstille bestemte bedriftsøkonomiske kriterier for å ivareta mål om verdimaksimering og en god industriell utvikling for selskapene. Staten må generelt bidra til en effektiv kapitalstruktur i den forstand at selskapet har muligheter til å realisere en god industriell utvikling uten at det statlige eierskapet blir en ulempe. Likeledes må fusjoner og fisjoner samt andre strukturelle grep utelukkende vurderes ut fra en verdimaksimerende målsetting. Dynamikken i næringslivet tilsier også at beslutninger om kapitaltilførsel eller endringer i eierandeler må fattes med et visst tempo.

Utvalget viser til at beslutninger om kapitalinnskudd og utbyttepolitikk kan være komplekse fra et faglig perspektiv både for staten og private eiere. Det kan derfor ikke i alle tilfeller forventes at slike beslutninger kan fattes innenfor et kort tidsrom, slik selskapenes forventninger som formidlet til utvalget peker i retning av. Når den statlige beslutningsprosessen hevdes å ta lang tid og være uforutsigbar, mener utvalget dette må forstås med bakgrunn i at beslutningene skal behandles på flere nivåer samt medfører vanskelige politiske vurderinger knyttet til statlig eierskap. Departementale konsultasjonsprosesser, regjeringsbehandling, i tillegg til stortingsbehandling, kan bidra til at andre hensyn enn verdimaksimering bringes inn i saksbehandlingen. Utvalget viser til at en slik saksbehandlingsprosess i utgangspunktet må anses som en styrke ved at demokratisk valgte myndigheter gis anledning til å ta standpunkt til sakene, samt at ulike hensyn veies opp mot hverandre i departementssystemet før beslutning fattes. Utvalget finner imidlertid at slike beslutningsprosesser er mindre formålstjenlige dersom det politisk fast-

satte målet med eierskapet er bedriftsøkonomisk verdimaksimering.

Stortingets og regjeringens styring og kontroll

Stortingets styring med eierskapet har sitt grunnlag i bevilgningsmyndigheten i Grunnlovens § 75.

Videre skal saker som medfører endringer i statens eierskap stortingsbehandles. Utvalget peker på at Stortingets styring i stor grad er basert på behandling av enkeltsaker knyttet til forvaltningen av det enkelte selskap, i mindre grad til overordnede strategiske linjer for det statlige eierskapet i ulike typer eierandeler. Praksis med at det legges frem generelle stortingsmeldinger om eierskapet bidrar til å korrigere dette bildet, men utvalget mener likevel at det kan være grunn til å stille spørsmål ved om utbredt sak til sak behandling er det mest hensiktsmessige.

Utvalget mener at avgivelse av fullmakter med tilhørende bevilgningsvedtak fra Stortinget til ansvarlig statsråd, er ett virkemiddel som kan vurderes for å redusere saksbehandlingstiden og for at beslutningene skal kunne skje rent forretningsmessig. Eierandeler som utelukkende har verdimaksimerende mål, gir målbar resultatoppgjørelse og krever kun vurderinger av faglig karakter. Utvalget mener at dette kan tale for at fullmakter anvendes i større utstrekning enn i dag.

Utvalget tar til orde for en utvidelse av fullmaktsbruken også for eierandeler hvor det er tilleggs mål om nasjonal forankring av virksomheten. På grunn av målet om nasjonal forankring og de vanskelige og betydningsfulle strategiske avveininger som i enkelte tilfeller må gjøres, antar utvalget at disse fullmaktene bør være noe snevrere enn for selskaper med mer rendyrkede verdimaksimerende formål. Utvalget mener at det her bør kunne utarbeides fullmaktskorridorer innenfor de aktuelle flertallsgrensene i selskapslovgivningen. Det vises til at en slik fullmaktspraksis vil være en videreføring av en type beslutninger som er truffet av Stortinget tidligere.

Utvalgets forslag om et beslutningssystem basert på at ansvarlig statsråd i økende grad gis fullmakter fra Stortinget, vil redusere antall eierskapsaker som stortingsbehandles. Utvalget mener at Stortingets styring kan ivaretas ved at det legges opp til at Stortinget i større grad enn i dag tar overordnede beslutninger om målet med eierskapet på grunnlag av en bred og langsiktig vurdering. I forbindelse med etablering av mål med eierskapet i det enkelte selskap og tilhørende fullmakter og bevilgningsvedtak, bør beslutningsgrunnlaget inkludere en systematisk sammenligning av ver-

diveksten for selskapene med avkastningsmålene. En slik vurdering gir anledning til en bred diskusjon av det statlige eierskapet. Utvalget anbefaler således at det legges opp til at Stortinget med jevne mellomrom tar stilling til mål og grad av måloppnåelse på helhetlig grunnlag for statens eierskap. I denne sammenheng bør også de nødvendige fullmakter gis.

Ut over en slik politisk vurdering av mer omfattende karakter, mener utvalget at det bør utgis årlige eierberetninger. Utvalget argumenterer for at slike årlige eierberetninger bør omfatte hele det statlige eierskapet og ikke bare de selskapene som har bedriftsøkonomisk verdimaksimering som hovedmål. En samlet framstilling kan gi en god oversikt over det statlige eierskapet, og bidrar til bedre offentlig innsikt og demokratisk kontroll med forvaltningen. Effektiv målrealisering og synliggjøring av selskapenes verdiskaping er av like stor betydning for selskaper med andre hovedmål enn bedriftsøkonomisk lønnsomhet.

5.2.3 Etablering av et eller flere selvstendige forvaltningsorganer

Utvalget vurderer det slik at det særlig er to alternativer som er aktuelle ved en organisering av eierskapet utenfor departementene; en fondsmodell etter mønster av Folketrygdfondet eller en holdingselskapsmodell. Utvalget har kun drøftet sistnevnte modell nærmere. Grunnen til dette er at det direkte eierskapet omfatter betydelige eierandeler i til dels store selskaper. Enkelte saker må således forventes behandlet av politiske myndigheter.

Et statlig fond vil i utgangspunktet være et ordnært forvaltningsorgan underlagt instruksjonsmyndighet. Det er imidlertid etablert særordninger for flere slike fond. Dette gjelder for eksempel Folketrygdfondet (nå Statens pensjonsfond – Norge) Fondets uavhengighet er forankret i bestemmelser om at fondet ikke kan instrueres i de enkelte investeringssakene, verken av regjering eller departement. Innenfor de rammer som er bestemt i mandatet har fondet fullmakter til kjøp og salg av eierandeler. Utvalget viser til at for det direkte eierskapet som utvalget har fått i oppdrag å vurdere, er eierandelene i det enkelte selskap normalt kontrollerende. Selskapene kan også være heleide. Statens stemmegivning vil således i de fleste tilfeller være av avgjørende betydning. Det vil ikke harmonere med Stortingets og regjeringens reelle behov for styring og kontroll samt Grunnlovens § 19, dersom det ikke er mulighet til politisk styring gjennom eierskapet i disse selskapene.

Et holdingselskap forutsettes eid av staten ved et departement. Utgangspunktet for eierforholdet mellom holdingselskapet og eierdepartementet vil være det samme som eierforholdet i øvrige statlige selskaper, med de forbedringer som utvalget foreslår. De samme reglene legges også til grunn når det gjelder Riksrevisjonens rettigheter og de ansattes medbestemmelse. Holdingselskapet blir formelt og reelt eier av selskapene og utøver eierstyringen som aksjonær.

Dersom det besluttes å etablere ett eller flere holdingselskap, vil det blant annet måtte tas stilling til spørsmål som utforming av særskilte styringsmekanismer i vedtektene. Utvalgets vurdering av en holdingselskapsmodell i forhold til direkte departementstilknytning er av mer prinsipiell karakter. Kriteriene for vurdering av organiseringen er de samme som ved departementsorganisering, og konkretisering av målene er også de samme.

Velfungerende markeder, statens rollehåndtering og beslutningsgrunnlag

Utvalget forutsetter at et holdingselskap i stor utstrekning kan handle på selvstendig basis.

Et holdingselskap med resultatansvar vil ha incentiver til å samordne eierskapet på en måte som kan skade konkurransen. Utvalget påpeker at dette har følger for hvilke selskaper som bør legges til samme holdingselskap.

Det framholdes at dersom et holdingselskap forvalter en stor del av det statlige eierskapet, vil dette øke risikoen for at gale beslutninger får et stort virkningsfelt. Et slikt selskap vil ikke selv være en del av den statlige beslutningsprosessen, med de muligheter for kvalitetsikring som foreleggelses- og konsultasjonsordninger i flere kompetente miljøer kan gi.

Et holdingselskap vil ta beslutninger vedrørende eierandelene som i dag tas av ansvarlig statsråd eller regjeringen. Disse beslutningene vil således i økt grad holdes utenfor avveininger mellom ulike roller og hensyn i den statlige beslutningsprosessen. Utvalget mener at dette vil kunne øke tilliten til at beslutninger fattes på rent forretningsmessig grunnlag.

Beslutninger om direkte eierstyring av et holdingselskap i enkeltsaker vil på samme måte som ved dagens organisering kunne være egnet til å svekke tilliten til rollehåndteringen. Dersom et slikt selskap gis et klart mandat for forvaltningen og det er utarbeidet et ryddig formelt system for kommunikasjon mellom ansvarlig statsråd og holdingselskapet, mener utvalget at dette vil kunne gi

økt tillit til at beslutningene fattes på et faglig grunnlag.

Utvalget viser til at opprettelse av et eller flere holdingselskap vil kreve en viss dobbelkompetanse, siden departementet fortsatt vil måtte ha tilstrekkelig kompetanse til å kunne styre en slik fristilt enhet. Dette kan imidlertid også ses som en gunstig kvalitetsikring av det arbeidet som foregår i holdingselskapet. Gitt en slik organisering, vil departementet i større grad arbeide innover i den statlige beslutningsprosessen, mens holdingselskapets arbeid primært vil være rettet mot selskapene. Dette bidrar til økt spesialisering i eierskapsforvaltningen.

Oppbygningen av et selvstendig miljø utenfor sentralforvaltningen kan representere en barriere mot samarbeid og informasjonsflyt. Utvalget antar at kompetansen til holdingselskapet vil kunne nyttiggjøres i andre deler av statens eierskapsforvaltning etter nærmere fastlagte kriterier. Dersom et holdingselskap blir for sterkt innvevd i den statlige beslutningsprosessen, kan imidlertid fordelene med et skarpere skille mellom eierrollen og andre roller reduseres.

Et holdingselskap kan være mer attraktivt i rekrutteringsøyemed. Utvalget anser imidlertid ikke at endrede kompetansekrav til eierskapet i seg selv utgjør noe viktig argument for endring av dagens organisering.

Eierutøvelse

Mye av begrunnelsen for å opprette holdingselskap vil ligge i en økende fleksibilitet til å gjennomføre finansielle og strukturelle endringer som kapitaltilførsel eller endringer i eierandeler uten forutgående behandling av enkeltselskapers situasjon i departement, regjering og Storting.

Utvalget understreker betydningen av holdingselskapets selvstendige rolle i slike prosesser. Dersom et holdingselskap ikke kan gis et slikt handlingsrom, vil en slik tilknytningsform medføre nok et hierarkisk ledd i beslutningsprosesser som allerede i dag blir vurdert som tunge og tidkrevende i forhold til omstillingshastigheten på sektorer som selskapene opererer i. Manglende handlingsrom kan skape uryddige forhold, blant annet i restruktureringsprosesser, ved at andre interessenter forholder seg til holdingselskapet, deres overordnede departement, regjering, samt Stortinget i parallelle prosesser.

Enkelte transaksjoner vil være av en slik karakter, enten i form av endringenes størrelse eller betydning for øvrig, at de må legges frem for politisk behandling. Utvalget mener imidlertid at der-

som et holdingselskap skal ha en eksistensberettigelse må det være en forutsetning at slik behandling er unntaket fremfor regelen.

Et holdingselskap bør etter utvalgets oppfatning kunne ha frihet til å justere eierandelene i de tilknyttede ulike selskapene ut fra hvor kapitalen i størst grad bidrar til holdingselskapets verdimaksimerende formål. Det er først og fremst i tilfeller der det er ønskelig å gjøre disposisjoner som i vesentlig grad øker eller reduserer holdingselskapets eierskap i næringslivet totalt sett, at sakene bør forelegges eierdepartementet eller Stortinget. Utvalget mener at det for å gi bedre kontroll med holdingselskapets eierskap kan vurderes om det også bør fremmes egen sak, dersom holdingselskapet skal gå helt ut eller inn i ett eller flere nye selskap.

Stortingets og regjeringens styring og kontroll

Etableringen av et holdingselskap etter de linjer som utvalget skisserer innebærer at Storting og regjering i vesentlig mindre grad enn i dag rutinemessig vil delta i beslutningsprosesser vedrørende det enkelte selskap. Styringen og kontrollen vil konsentreres om verdimaksimeringen i holdingselskapet og omfanget av eierskapet, ikke om beslutninger vedrørende det enkelte selskap.

Der eierskapet har rent verdimaksimerende formål antar utvalget at behovet for styring og kontroll ut over den finansielle dimensjonen er lavt og vil kunne ivaretas på en tilfredsstillende måte gjennom en holdingselskapsorganisering.

Utvalget anbefaler derfor i utgangspunktet at en slik organisering vurderes for eierandeler med rent verdimaksimerende mål. Viktige forutsetninger for en slik anbefaling er at Stortinget gir det nødvendige handlingsrom, og at holdingselskapet etableres etter de prinsipper for saksbehandling som utvalget skisserer. Utvalget mener det må utvises forsiktighet i forhold til omfang og utvalg av selskaper som overføres til samme holdingselskap av hensyn til statlig risikohåndtering og konkurransemessige aspekter.

Utvalget vil på grunn av saker som bør behandles politisk og utfordringer knyttet til uheldig konsentrasjon av økonomisk makt, i utgangspunktet ikke foreslå at eierandeler hvor nasjonal forankring er en del av statens mål, legges inn i et holdingselskap. Der hvor eierskapet er begrunnet i spesifikt definerte mål, gjør tilsvarende vurderinger seg gjeldende.

Utvalget har sett det som en oppgave for regjering og Storting å vurdere målene med eierskapet. Holdingselskapsorganisering vil først og fremst

være aktuelt for eierandeler med rent verdimaksimerende mål. For at økte utgifter til forvaltningen skal kunne dekkes inn ved økt verdimaksimering, kreves et visst omfang på eierandelene som legges inn i et holdingselskap. Utvalgets anbefaling må således vurderes i lys av de økonomiske og administrative konsekvensene ved holdingselskapsorganisering, etter at målene med de ulike eierandelene er vurdert av regjering og Storting.

5.2.4 Høringsuttalelser

Høringsinstansene støtter gjennomgående utvalgets vurderinger og anbefalinger.

Departementet har funnet det hensiktsmessig å gjengi høringsuttalelsene tematisk etter utvalgets viktigste anbefalinger. Departementenes høringsuttalelser er offentlige, men ny departemental behandling av Statseierskapsutvalgets innstilling i forbindelse med denne meldingen gjør at det ikke er formålstjenlig å gjengi disse høringsuttalelsene i teksten her.

5.2.4.1 Klargjøring av mål med eierskapet

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) mener at en kartlegging av statens mål framstår som spesielt viktig i situasjoner hvor ønsket om verdimaksimering motvirkes av andre politiske målsettinger med statens eierskap. Dette vil medvirke til å avdekke kostnader ved den politikk som til enhver tid føres, og således gi verdifull tilleggsinformasjon til den demokratiske prosessen som ligger til grunn for beslutninger i regjering og Storting.

FNH deler derfor utvalgets syn om at en klargjøring av målene kan bidra positivt til et bedre statlig eierskap.

Landsorganisasjonen i Norge (LO) mener at det ikke er noe realistisk alternativ til et omfattende statlig eierskap i norsk næringsliv. Det er desto viktigere at staten eier virksomhetene på en god måte. LO mener tiden er overmoden for en klar og forutsigbar statlig eierskapspolitikk, og at det er helt avgjørende for virksomhetene dette gjelder at Stortinget nå fastlegger klare mål med sitt eierskap. Statlig eierskap av strategiske virksomheter vil sikre flere arbeidsplasser og nasjonal verdiskaping. Ikke minst vil dette få positive ringvirkninger for underskogen av norske underleverandører. Bred enighet om eierskapsprinsippene vil være av stor betydning for statsbedriftene, for utviklingen i de aktuelle sektorene, som energisektoren, og for samfunnet som helhet.

LO mener at utviklingen av norsk næringsliv er avhengig av at en del større selskaper har norsk

forankring og hovedkontor i Norge. Her fattes avgjørende strategiske beslutninger, samt at med hovedkontor følger viktige stabsfunksjoner, forskningsmiljøer og industriell utvikling. Samtidig sikres en forankring til norsk hverdagsliv, politikk og verdiskaping.

LO er tilfreds med at utvalgets innstilling befester at statlig eierskap er viktig for norsk industri og næringsliv. Videre mener LO at staten, som stor kapitaleier, må spille en aktiv rolle i norsk næringsliv. Samtidig vises det til at utvalget understreker at statens selskaper skal være ledende innen samfunnsansvar. LO er fullt ut enig i dette, og viser til at dette ansvaret for eksempel gjelder likestilling, HMS, arbeidsvilkår, lokalsamfunn, menneskerettigheter og etikk.

Arbeidsgiverorganisasjonen NAVO er enig i utvalgets anbefaling om at staten bør klargjøre målene med sitt eierskap. En slik klargjøring gjør det enklere for staten å vurdere selskapets resultater og å fastlegge avkastningskrav, samtidig som det gjør det lettere for selskapet å fastlegge strategi.

NAVO er enig i at selskaper med statlig eierskap skal være ledende innen arbeidet med samfunnsansvar.

NAVO støtter utvalgets poengtering av at målene med eierskapet vil kunne endre seg over tid. Utvalget har ikke tatt stilling til hvilke mål som best realiseres ved eierskap fremfor andre virkemidler. I den sammenheng vil NAVO understreke at staten bør være varsom med å utøve sektorpolitisk styring gjennom eierkanalen. Det finnes en rekke andre styringsvirkemidler enn eierstyring som kan nyttes til sektorpolitisk styring. Dersom virksomheten opererer i et konkurransemarked, kan det skade statens troverdighet, både som eier og som myndighetsutøver, å benytte eierollen for sektorpolitiske formål. Da vil andre virkemidler, som sektorlovgivning, forskrifter, konsesjoner, anbud og kontrakter fungere bedre for å oppfylle politiske mål. Også i andre tilfeller der det ikke er konkurranse, kan man oppnå større forutsigbarhet i rammebetingelsene ved å benytte andre virkemidler enn eierstyring i gjennomføringen av sektorpolitikken.

NAVO slutter seg til at de fire målkategoriene som er anbefalt i innstillingen kan være et nyttig utgangspunkt i klargjøringen av målene med eierskapet.

NAVO viser til at utvalget ikke har foretatt noen plassering av de statseide selskapene i de ulike målkategoriene. Selv om det er en politisk oppgave å definere målene med eierskapet, og at målene kan endre seg over tid, hadde det etter NAVOs

oppfatning vært enklere å vurdere hensiktsmessigheten og relevansen av den foreslåtte målkategoriseringen dersom den var eksemplifisert. Særlig kan det være vanskelig å skille målkategori 3: bedriftsøkonomisk verdimaksimering og ivaretagelse av spesifikke definerte mål og målkategori 4: hovedsakelig andre mål enn bedriftøkonomiske. Ved klargjøring av målene med eierskapet og plassering av det enkelte selskap i de foreslåtte kategoriene mener NAVO at det bør presiseres at de spesifiserte politiske målene ivaretas gjennom andre virkemidler enn eierstyring. Fra virksomhetens ståsted er det viktig at plassering av selskapene i målkategoriene ikke blir statisk. Det er en rekke eksempler på at selskaper beveger seg mellom kategoriene.

NAVO har merket seg utvalgets anbefaling om at selskaper som har både bedriftsøkonomiske mål og større samfunnsoppgaver skal legge vekt på å synliggjøre kostnadene ved realisering av sine samfunnsoppdrag. Fra virksomhetens ståsted vil dette gi større klarhet i forhold til resultatkrav, og kunne bidra til økt forutsigbarhet og legitimitet i forhold til oppgavehåndteringen.

Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) viser til sitt dokument «Eierskapspolitikk for økt verdiskaping» hvor det ble framholdt som grunnleggende viktig at staten definerer klart hva som er målet med eierskapet i det enkelte selskap. Dette bør også være utgangspunktet for å drøfte organiseringen av virksomhetene.

NHO peker på at klare mål også vil ha betydning for en rekke andre forhold enn organiseringen. Eier selv kan bedre vurdere resultatene av virksomheten, selskapet kan lettere arbeide med strategi og planer, og alle aktører i selskapets omverden kan forholde seg til selskapet på en rasjonell måte.

NHO mener en hovedavveining vil være om selskapet har verdimaksimering som eneste mål, eller om dette skal kombineres med andre mål. Hvis virksomheten i så fall skal ivareta slike politisk fastsatte mål, går den over på en skala, hvor det i ytterkanten kan være tale om så klare samfunnsmessige mål at man knapt kan snakke om forretningsmessig virksomhet. I de tilfellene hvor selskapet skal ivareta hovedsakelig politiske mål er det viktig at staten som eier kan registrere hvor godt målene nås, og om det skjer til kostnader som betyr at samfunnet får løst oppgaven på en rasjonell måte.

NHO understreker derfor at behovet for å definere klare mål og å etablere et system for å rapportere resultater, ikke bare gjelder for virksomheter

som er forretningsmessig orientert, men også annen statlig eiet økonomisk virksomhet.

NHO viser til at utvalget har en målkategori som kalles «Bedriftsøkonomisk verdimaksimering og nasjonal forankring av virksomheten». I mangel av tilstrekkelig sterke private eiermiljøer mener NHO at staten kan bidra til en slik effekt her i landet.

Når «nasjonal forankring» er en del av den offentlige debatten om statlig eierskap, ser NHO det som viktig at innholdet i begrepet klargjøres. Begrepet må ikke oppfattes som en særnorsk form for nasjonalisme og proteksjonisme, som i så fall kan få store skadevirkninger både for Norge i internasjonalt økonomisk samarbeid og for de enkelte selskapene som konkurrerer ute. NHO legger vekt på at de politiske myndigheter i sin behandling bør legge til grunn den forståelsen av begrepet som utvalget presiserer. Det bør framgå at Norge ønsker en nasjonal forankring på samme måte som andre land også ønsker dette for viktige deler av sin næringsvirksomhet. Et problem kan være at dette blir mer synlig i Norge fordi landet har en spesiell og mindre variert industristruktur enn andre. NHO mener at dette gjør det desto viktigere at norske politiske myndigheter praktiserer det statlige eierskapet på en måte som klargjør at Norge ikke ønsker å stå i en særstilling, og at landet derfor ikke går lenger enn nødvendig for å ivareta hensynet til nasjonal forankring.

NHO viser til at ut fra det som skiftende regjeringer og stortingskomiteer har uttalt, forstår utvalget nasjonal forankring slik at hovedkontoret skal være lokalisert til Norge, og at det er norske beslutningstakere i selskapenes styrer og ledelsesmiljøer. Utvalget peker på at det derved kan sikres at strategiske beslutninger fattes i et miljø som har oversikt over mulighetene til å investere og drive i Norge, og legge til rette for å beholde kompetanse som er viktig for hele næringsutviklingen.

I nær sammenheng med behovet for å avklare målene med eierskapet står spørsmålet om hvor mye staten behøver å eie, dvs. hvor store eierandeler som er relevant i de enkelte selskaper for å nå de mål staten har med sitt eierskap. Dette gjelder ikke minst i de selskapene hvor det er ønske om nasjonal forankring. NHO viser til at det kan herske ulike politiske syn på dette. På den ene side kan noen ønske at staten skal ha flertall, og kanskje også to tredeler for å kunne styre selskapet aktivt. På den annen side nevnes synspunkter som særlig kan gjøres gjeldende for våre, etter norske forhold, store børsnoterte selskaper. For å sikre lokaliseringen av selskapets forretningskontor, er det tilstrekkelig med en eierandel over en tredel. I børsno-

terte selskaper hvor eierskapet er svært spredt, vil dette også være nok til å sikre alminnelig flertall på generalforsamlingen. NHO mener at hvis staten som hovedeier klargjør en slik politikk, vil det ha en rekke positive virkninger. Som utvalget peker på, vil det gi et signal til markedet om at staten utelukkende er opptatt av nasjonal forankring i den betydningen som her er angitt. Det kan også ha andre positive virkninger i det norske kapitalmarkedet. En annen sak er at eventuelle nedslag bør legges opp på måter som ellers er hensiktsmessig for dette markedet.

NHO mener at forholdene kan stille seg noe annerledes for selskaper hvor målet med eierskapet er «bedriftsøkonomisk verdimaksimering og ivaretagelse av spesifikt definerte mål». Slike virksomheter kan i ulik grad være forretningsmessig orienterte, samtidig som de skal ivareta spesielle oppgaver som staten ønsker løst, for eksempel å drive produksjon av varer og tjenester innen visse sektorer. Forvaltningen av eierskapet kan i slike tilfeller åpenbart bli mer kompleks. Dette kan gjøre det vanskelig for staten å trekke inn medeiere, som på sin side naturlig nok vil være opptatt av den økonomiske avkastningen som er hovedmålet med næringsvirksomhet. Nettopp fordi det blir komplisert å vurdere måloppnåelsen, er det viktig at disse selskapene har etablert et best mulig rapporteringssystem, slik at det får frem avvikene fra forretningsmessige avkastningskrav og at kostnadene ved de spesifikt definerte målene blir synliggjort.

Konkurransetilsynet viser til at en klargjøring av målene vil gjøre det lettere å vurdere selskapenes resultater og dermed effektiviteten i driften av selskapet. Videre vil det kunne gjøre de statseide selskapene mer attraktive både som partnere og for investorer. I den grad private medeiere eller potensielle investorer legger inn en risikopremie mot staten forfølger særinteresser, såkalt statsrabatt, vil en klargjøring av målene med statens eierskap kunne redusere denne og verdien av statens eierskap øke.

Kredittilsynet støtter utvalgets syn på viktigheten av å fastsette og kommunisere klare mål for statens eierskap. I utvalgets vurdering av de ulike målkategoriene i kapittel 8 har tilsynet merket seg drøftelsen av målkategori 2, som er en kombinasjon mellom bedriftsøkonomisk verdimaksimering og nasjonal forankring av virksomheten, herunder gyldigheten av sistnevnte (del)målsetting sett i forhold til Norges internasjonale forpliktelser. Etter Kredittilsynets oppfatning vil det klart kunne være av betydning å beholde hovedkontorfunksjoner i Norge innenfor finanssektoren. Det vises blant annet til drøftelsen av dette spørsmålet i NOU

2000: 9 Konkurransesflater i finansnæringen. Tilsynet mener at det er viktig å framheve dette i eierskapsdebatten, fordi EØS-avtalen og andre internasjonale forpliktelser i stor grad vil være til hinder for at hovedkontorfunksjoner og nasjonal forankring kan sikres gjennom særlige lover og regler med dette som siktemål, i hvert fall innenfor finansiell sektor. En statlig deltakelse på eiersiden kan derfor også på noe sikt framstå som aktuelt innen finanssektoren.

I drøftelsen av betydningen av å ha klare mål viser utvalget til at dette er viktig også for å redusere risikoen for at politiske enkeltutspill skal skape usikkerhet i kapitalmarkedene om hvilke mål som ligger til grunn for statens eierskap. Kredittilsynet deler oppfatningen av at faktisk opptreden av politikere og andre sentrale myndighetspersoner vil kunne være av betydning for tilliten til staten som eier.

5.2.4.2 *Bruk av bevilgningsfullmakter og fullmaktkorridorer*

LO viser til at utvalget gir klare signaler om hvordan det statlige eierskaper kan gjøres mer kompetent, ryddig og aktivt. Utvalgets anbefalinger om mer hensiktsmessig eierstyring og økte fullmakter til de som skal forvalte det statlige eierskapet, blant annet gjennom fullmaktskorridorer, vil etter LOs syn bidra til å unngå sammenblanding av roller og uklare ansvarsforhold.

NAVO støtter utvalgets forslag om utvidelse av fullmaktsbruken knyttet til å gjennomføre endringer i eierandeler og /eller tilføre mer kapital. Når det gjelder kapitaltilførsel, har staten ofte bidratt til dette der det har vært behov. NAVO deler utvalgets synspunkter om at beslutningsprosessen kan være lang og uforutsigbar, sett fra virksomhetens ståsted.

Når det gjelder endringer i eierandeler, så støtter NAVO tanken om såkalte fullmaktskorridorer innenfor de aktuelle flertallsgrensene i selskapslovgivningen, som foreslått for selskaper i kategori 2. NAVO tror også denne modellen bør kunne anvendes for selskaper i kategori 3, dvs. for de som har både verdimaksimerende og mer spesifikke definerte mål. Det avgjørende spørsmålet vil være om de skal være heleid eller deleid. Dette vil uansett være en politisk vurdering. NAVO peker på at er deleierskap valgt er det et uttrykk for at eierskapet ikke er et virkemiddel for å ivareta sektorpolitiske mål.

Samtidig er NAVO noe tvilende til om det er mulig å lage klare kjøreregler for dette for hver av de fire kategoriene av selskaper. Vurderingene av

graden fullmakter som gis den ansvarlige statsråd vil måtte gjøres for hvert enkelt selskap.

Her er det også viktig å ta hensyn til at inndelingen av virksomheter i de fire gruppene ikke kan være statisk. Det vises til at flere av NAVOs medlemsbedrifter har beveget seg mellom de nevnte kategoriene. NAVO peker på at praksis har vist at det kan gå kort tid fra et selskap befinner seg i kategori 3 eller 4 med tydelige samfunnsplågte oppgaver, til det er aktuelt med nedsalg og eventuelt at staten trekker seg helt ut. Dette tilsier at inndelingen må være fleksibel, og at det gjøres en løpende vurdering av plasseringen av virksomhetene.

NHO peker på at behovet for at staten både definerer sine mål med eierskapet og avklarer hvor store eierandeler som ut fra dette blir relevante, har betydning for om det kan utformes et fullmaktsystem mellom Stortinget og den statsråden som utøver eierskapet på statens vegne. Det er i så fall nødvendig at det mellom Storting og regjering er avklart for eksempel hvilke intervaller man skal holde eierandelene innenfor, beløp som kan disponeres med videre. Til grunn for dette må det etter NHOs oppfatning ligge en gjennomtenkt holdning til statens eierskap, som også er fast over noen tid og ikke svinger med dagsaktuelle politiske stemninger.

Andre eksterne høringsinstanser som har uttalt seg om fullmakter/fullmaktskorridorer støtter utvalgets vurderinger og anbefalinger.

5.2.4.3 *Innføring av aksjelovens normalregler for utbyttebeslutninger for heleide statselskap.*

LO er enig med utvalget i at statens utbyttepolitikk overfor heleide virksomheter må bli mer forutsigbar, og viser til utvalgets forslag om at aksjelovens normalregler for utbyttebeslutninger også bør anvendes for statsaksjeselskaper og statsforetak. Selskapenes utbetalinger av utbytte til staten må være forenelig med den langsiktige strategien for selskapet, og ikke være så høye eller uforutsigbare at det undergraver utviklingen av virksomhetene.

Handel- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH) mener det bør etableres klare regler som unngår at selskapenes utbyttepolitikk bringes inn i salderingen av statsbudsjettet.

NAVO slutter seg til utvalgets vurdering av at statens utbyttepolitikk og utbyttevedtak til de heleide selskapene ofte har vært uforutsigbar. Utbyttevedtak som ikke tar utgangspunkt i selskapet, men i finansieringsbehov av andre tiltak på statsbudsjettet svekker selskapsledelsens evne og mulighet til strategisk planlegging. Dette resulter-

rer i at det finansielle handlingsrommet blir uforutsigbart og uoversiktlig. NAVO mener at det derfor er positivt at utvalget foreslår at aksjelovens normalregler for utbyttebeslutninger også innføres for statsaksjeselskaper og statsforetak. Dette vil gi selskapene større forutsigbarhet og styrke mulighetene til strategisk planlegging.

Statnett er enig i utvalgets anbefaling om at staten må klargjøre sine forventninger til virksomhetene, slik at virksomhetene sikres forutsigbarhet. Dette gjelder både utbyttebeslutninger, avkastningskrav som fastsettes ut fra selskapsspesifikke forhold, og kvalitativ måloppnåelse av særlige samfunnsmessige mål. Statnett vil framheve at klare forventninger fra eier vil være en god målestokk for selskapets egenvurdering av virksomheten. I tillegg vil dette bidra til å skape forutsigbarhet om selskapets framtid, og gjøre selskapet bedre i stand til å beskytte sine interesser, og til å fastlegge selskapets strategi.

Statnett understreker at det er viktig at kapitalisering, avkastningskrav og utbyttepolitikk tar hensyn til selskapets behov for langsiktig forretningsmessig utvikling, og til oppnåelse av politisk satte mål for samfunnsutviklingen. For Statnetts del er et slikt politisk satt mål kravet til forsyningssikkerhet.

Andre eksterne høringsinstanser, som har uttalt seg om spørsmålet om å endre reglene for utbyttefastsettelse i heleide statsselskap, støtter alle utvalgets forslag om å innføre aksjelovens normalregler for utbyttevedtak i statsaksjeselskap og statsforetak.

Justisdepartementet gjorde i høringsrunden oppmerksom på at det ikke kunne ses at utvalget har vurdert de grunnlovsmessige sidene av en eventuell opphevelse av aksjelovens og allmennaksjelovens bestemmelser om at generalforsamlingen i aksjeselskap som er heleid av staten ikke er bundet av styret og bedriftsforsamlingens forslag om utdeling av utbytte. En videre oppfølging av forslaget måtte derfor vurderes nærmere også i denne relasjonen.

5.2.4.4 *Etablering av holdingselskap for forvaltningen av deler av eierskapet som har rene bedriftsøkonomiske mål*

FNH mener bruk av holdingselskap isolert sett vil bidra til å etablere et klarere skille mellom statens eierrolle og andre roller, og således bidra til å sikre statens verdier og en god industriell utvikling for selskapene som omfattes. Suksessen til en slik modell, sammenlignet med en departementsmodell, vil imidlertid avhenge av at regjering og Stor-

ting inntar en klart mer overordnet rolle i styringen av selskapene enn det som er tilfellet i dag.

NAVO har merket seg at utvalget ikke har noen klar anbefaling knyttet til etablering av holdingselskap for forvaltning av eierskapet. NAVO deler de innvendingene og svakhetene som utvalget fremsetter knyttet til en holdingselskapsmodell for forvaltning av eierskapet.

NHO slutter seg til utvalgets gjennomgang av bruk av holdingselskap som anses å være allsidig og grundig. NHO regner også med at denne gjennomgangen kan virke avklarende på debatten om bruk av holdingselskap. På denne måten bør det kunne skapes ro omkring et viktig forhold i organiseringen av selskaper som har meget stor betydning for norsk økonomi.

HSH viser til at tilliten til staten som eier i første rekke vil avhenge av at andre aktører danner seg en oppfatning om at eierfunksjonens beslutninger faktisk tas på et solid faglig grunnlag. Tillit blant publikum og i markedet vil snarere være en funksjon av de ressurser, den kompetansen og den kulturen som utvikler seg i utøvelsen av eierfunksjonen enn i valg av organisasjonsmodell.

Norges Rederiforbund mener at utvalgets argumenter for en holdingselskapsmodell for statlige eierposisjoner kan ha mye for seg, men at det også kan anføres argumenter mot en slik endring. Når det er statlig eierskap, er regjering og Storting uansett ansvarlig for de disposisjoner som foretas i selskapene. Norges Rederiforbund mener at det i den foreslåtte holdingselskapsmodellen vil kunne oppstå situasjoner med langt mer uklare ansvarsforhold. Det vil etter all sannsynlighet oppstå et sterkt byråkrati i holdingselskapet. Det vil for regjering og Storting bli klart vanskeligere å kontrollere og overprøve beslutningene til ledelsen i holdingselskapet enn tilfellet er i dag. Dette kan faktisk bidra til en diskriminering av konkurrerende private selskaper. Ledelsen i det foreslåtte holdingselskapet vil få langt sterkere posisjon, og kan bli betydelig mer egenrådig enn ledelsen i private selskaper ettersom det i praksis neppe blir lett for eierne å avsette ledelsen. Det er betydelig fare for at denne ledelsen vil kunne få sin egen agenda som ikke er direkte sammenfallende med de overordnede mål. På denne bakgrunn er Norges Rederiforbund betenkt ved å gå så langt som utvalget foreslår i retning av å etablere et nytt sterkt byråkrati styrt maktorgan i staten. De klare svakheter ved dagens statlige eierskap bør ikke bøtes på ved å innføre et nytt system med andre alvorlige svakheter. I stedet bør det søkes etter den beste løsningen, som etter Rederiforbundets syn, innebærer en gradvis privatisering av statens forretningsmessig eierskap i

kombinasjon med offensive tiltak for å fremme den private egenkapitaldannelsen.

Riksrevisjonen peker på at de praktiske konsekvensene av en holdingselskapsorganisering må vurderes nærmere. Riksrevisjonen ber derfor om å få uttale seg til et eventuelt stortingsframlegg med forslag til endringer i framtidig organisering av statens forretningsmessige eierskap, for derigjennom å kunne foreta en totalvurdering av de kontrollmessige konsekvensene.

Konkurransetilsynet viser til at etablering av et holdingselskap trolig vil markere et klarere skille og gi inntrykk av større avstand til politiske prosesser enn hva en flytting til Nærings- og handelsdepartementet medfører. Ved opprettelse av ett eller flere slike selskaper må det imidlertid i de konkrete tilfellene veies fordeler i form av større avstand til regulatørrollen og et mer profesjonelt eierskap opp mot ulemper i form av økte administrative kostnader, eventuelle konkurransemessige begrensninger samt kompetansemessige kostnader.

Kredittilsynet peker på at uavhengig av om eierollen ivaretas av et departement eller i en holdingselskapsmodell, er det viktig å foreta en konkret vurdering av hvilke fullmakter som kan gis fra Stortinget til forvalteren av eierrollen, uten at dette støter an mot konstitusjonelle prinsipper, slik at en sikrer en tilstrekkelig rask beslutningsprosess sett fra foretakets side.

Regjeringens vurderinger

Statseierskapsutvalgets vurderinger knyttet til holdingselskap er vurdert i kapittel 7.7. Anbefalingene knyttet til klargjøring av mål med eierskapet er behandlet i meldingens kapittel 7.5 og konkret i selskapsgjennomgangen i kapittel 8. Vurderingene og anbefalingene vedrørende økt bruk av fullmakter/fullmaktskorridorer er behandlet i kapittel 7.8. Forslaget om innføring av aksjelovens normalregler for utbyttebeslutninger for heleide statselskap er behandlet i kapittel 7.9.

6 Regjeringens vurderinger knyttet til tilførsel av kapital til norsk næringsliv

Kapitalmarkedets hovedoppgaver er å kanalisere kapital til de anvendelser hvor den kaster mest av seg, spre risiko og ivareta betalings- og oppgjørsfunksjoner. Kapitalmarkedet er næringslivets kilde til ekstern finansiering og består av både offentlige og private aktører. I tillegg til å sikre finansieringen av næringsvirksomhet kan også eiere bidra med kompetanse som er viktig for selskapene. Regjeringen ser et mangfold av eierskap som en styrke for tilgangen på kapital og kompetanse til næringslivet.

I den norske blandingsøkonomien eier staten en relativt sett stor andel av den samlede aksjekapitalen. Ved utgangen av 2005 hadde staten en eierandel på 34,4 prosent ved Oslo Børs. Utenlandske investorer spiller en viktig rolle og har de siste årene stått for 60–70 prosent av den daglige omsetningen på Oslo Børs. Høsten 2005 passerte utenlandske investorer det offentlige som største eiersektor med et eierskap på 37,1 prosent av verdiene på Oslo Børs.

Nasjonalt eierskap kan være et virkemiddel som bidrar til å sikre at selskapene har hovedkontor og forskningsaktiviteter i Norge. Utenlandsk eierskap kan på sin side bidra til å sikre kompetanseoverføring fra internasjonale miljøer. Oppbyggingen av petroleumssektoren viser nytten av et samspill mellom utenlandsk kapital og kompetanse og et sterkt nasjonalt og statlig eierengasjement. Dette statlige eierskapet og denne organiseringen har vært utgangspunktet for at norske selskaper innenfor petroleumsvirksomhet har utviklet kompetanse som nå igjen kan eksporteres til andre deler av verden.

Det er en generell problemstilling i kapitalmarkedet at en som etterspør kapital og en ekstern investor ofte har ulik informasjon om investeringen. Når bedriften har bedre informasjon enn investoren, reduseres investors mulighet til å skille de gode prosjektene fra de dårlige. Dette kan føre til at investorer ikke nødvendigvis vil investere i et prosjekt, enda det tilsynelatende er forventet å være bedriftsøkonomisk lønnsomt. Det kan tenkes at informasjonsskjevhetene mellom bedrift og investor er større jo tidligere man er i en bedrifts utvikling.

Regjeringen mener at det samlet sett ikke er knapphet på kapital i norsk næringsliv. Regjeringen mener likevel at det fortsatt finnes utfordringer i deler av kapitalmarkedet og at det i fremtiden kan vise seg å være behov for strategiske investeringer. Statlig eierskap kan være avgjørende for å sikre et nasjonalt eierskap og nasjonal forankring av nøkkelvirkosomhet i Norge i årene fremover. Vi ser en forsterket tendens til at norske kunnskapsbedrifter selges ut så snart de når et internasjonalt nivå. Norge er avhengig av god kontakt med sterke internasjonale kompetanse- og kapitalmiljøer, men i mange tilfeller kan salg føre til at vi ikke får bygd opp langsiktig kunnskapsindustri og kompetansemiljøer i Norge. Vi står i fare for å undergrave resultatene av langvarig forskning og utvikling, som ikke på noen måte reflekteres i kortsiktige børsverdier. Derfor må det utvikles en bedre strategi for å sikre nasjonalt eierskap til nøkkelbedrifter i kunnskapssamfunnet. Oppfølgingen av Soria Moria-erklæringen vil bidra til å avhjelpe dette.

Å øke investeringene i kapitalmarkedet er også et spørsmål om å ha gode prosjekter å investere i. Tiltak for å få frem prosjekter til et stadium der de blir kommersielt interessante for privat kapital kan også være et ledd i å fremme verdiskapende virksomhet.

6.1 Kapitaltilgangen for gründere/entreprenører

Entreprenører har behov både for kapital og for kompetanse om forretningsmuligheter og videreutvikling av produkter. En entreprenørs behov vil variere med hensyn til hvor i etableringsprosessen vedkommende befinner seg. Jo tidligere i fasen hun er, desto mer aktuelt er det med en ordning der tilskudd av kapital kobles opp mot et tilbud med krav om «kunnskapstjenester».

I Soria Moria-erklæringen fremgår det at regjeringen vil utrede opprettelsen av en gründerbank. Staten har allerede ordninger for å fremme oppstart av virksomheter. De fleste av de eksisterende tiltakene er samordnet innenfor Innovasjon Norge.

Myndighetene tilbyr flere typer stipend, tilskudd og lån for utvikling og etablering av ny virksomhet, til å utvikle og bearbeide oppfinnelser og til å kunne delta i inkubatorer. I noen av tiltakene er distriktene prioritert. Gjennom virkemiddelapparatet er det også etablert egne programmer for kompetanse og nettverk.

En gründerbank kan være en mulighet til ytterligere å samordne tiltakene som er rettet mot gründere. Det kan være behov for å lette samordningen i de tilfellene hvor det kan være aktuelt å bruke ulike tiltak samtidig i ett prosjekt og å forenkle søkerens mulighet til å orientere seg blant ulike ordninger.

Regjeringen vil på dette grunnlag igangsette en gjennomgang av hvordan gründerfinansieringen kan forbedres, herunder vurdere opprettelsen av en gründerbank, en styrking av virkemidlene for gründere i Innovasjon Norge, og andre virkemidler.

6.2 Kommersialisering av forskningsbaserte forretningsideer

Regjeringen mener at vi fremdeles har en utfordring i Norge knyttet til å utnytte våre forskningsinvesteringer i verdiskapende virksomhet.

Å øke investeringene i kapitalmarkedet er også et spørsmål om å ha gode prosjekter å investere i. Gjennom kommersialisering av forskningsresultater utvikles nye produkter, tjenester og nye bedrifter. Kommersialisering av forskningsresultater har på den måten betydning for omstillingsevnen i norsk næringsliv. Ved å tilrettelegge for at forskningsbaserte ideer som har kommersielt potensial blir tatt i bruk, kan ny lønnsom næringsvirksomhet utvikles. Dette gjelder forskningsbaserte innovasjoner fra både forskningsinstitusjoner og bedrifter.

Gjennom lovendringer de siste årene har universiteter og høyskoler fått nye muligheter og et tydeligere ansvar for kommersialisering av forskningsresultater. Universitetene og høyskolene har hatt en betydelig økning i aktiviteten på dette området. Regjeringen vil videreutvikle virkemidlene som understøtter og følger opp kommersialiseringsaktivitetene ved landets forskningsinstitusjoner.

Videre er det grunn til å stille spørsmålsteget ved om Norge har et utnyttet potensial for kommersialisering av forskningsresultater i form av knoppskyting fra det eksisterende næringslivet. Regjeringen vil derfor også følge opp virkemidlene for kommersialisering av forskningsbaserte innovasjoner i norske bedrifter.

Figur 6.1 Det er store forventninger i markedet til en ytterligere kommersialisering av oppdrettstorsk. Fiskeriforskning har ansvaret for det nasjonale avlsprogrammet på torsk. Ny avlsstasjon på Kraknes ved Tromsø er under oppstart. Erfaringer fra lakseoppdrett tilsier at et aktivt avlsarbeid på torsk er noe av det viktigste for å lykkes med en kommersiell oppdrettsproduksjon av torsk. Torskeyngel er særlig følsom overfor riktig startforing. Bildet viser foring av torsk i kar hos Ewos Innovation.

Foto: Øyvind Risnes, Ewos AS

Regjeringen vil innenfor bevilgningene til forskning prioritere tiltak som bidrar til økt kommersialisering av forskningsbaserte forretningsideer.

6.3 Økt statlig kapital i markedet for unoterte aksjer

Etter regjeringens oppfatning er det ingen klar mangel på kapital i markedet for unoterte aksjer (ofte omtalt som private equity markedet, se boks 6.1). For det første har det vært en betydelig økning i kapitaltilgangen de siste årene.⁵ For det andre er problemstillingen like tett knyttet til tilgangen på gode og aktuelle prosjekter. Dette betyr likevel ikke at alle prosjekter som bør få finansiering, får finansiering. Det er vanlig at det foregår en siling av prosjekter i disse fasene. I en studie fra USA vises det til at kun 1 prosent av bedriftene som har søkt om investeringer fra venturefond, har fått dette (Lerner 2002). Regjeringen mener likevel at det kan være grunner til at staten skal gå inn i dette markedet.

Fra et rent markedsmessig synspunkt vil det normalt være grunn til å anta at den norske stat, som en betydelig finansiell aktør i det norske så vel

⁵ Kilde: Aktivitetsanalyse 2005, Norsk venturekapitalforening.

Boks 6.1 Staten har i samarbeid med private økt tilgangen på private equity kapital i Norge

Private equity (PE), eller aktiv eierkapital, er benevnelsen på aksjekapitalen i ikke-børsnoterte selskaper. Markedet er en viktig finansieringskilde for nyoppstartede og unge bedrifter. Markedet finansierer også restrukturering av mer etablerte bedrifter.

I private equity er det spesialiserte forvaltere (såkalte venture- og buyout-fond) som investerer i selskaper for kapitaleiere. Bedrifter i tidlige faser eller bedrifter under omstrukturering har ikke bare behov for kapital, men også behov for kompetanse og nettverk for å klare seg. Det er dette de spesialiserte fondsforvalterne tilbyr. Gjennom å bidra aktivt med både kapital og kompetanse søkes det å skape vekst og forbedret lønnsomhet. Private equity-fond er derfor viktig for nyskaping og omstilling i en økonomi.

Det norske miljøet for private equity har vært i rask utvikling de siste årene. Etableringen av det offentlige investeringsfondet Argentum Fondsinvesteringer i 2001 med en kapitalbase på 2,45 milliarder kroner har bidratt til denne veksten. Argentum er et investeringsfond som investerer midler i spesialiserte investeringsselskaper, hvor disse igjen investerer i bedrifter (fond-i-fond-modell). Argentum tar kun minoritetsandeler og virksomheten er avgrenset til det norske og nordiske PE-markedet. Selskapet har hoved-

kontor i Bergen og avdelingskontor i Oslo. Argentum har pr. medio mai 2006 forpliktet seg til investeringer på ca. 2,6 milliarder kroner i 17 ulike fond. Dette har tilført, eller vil tilføre, norsk nyskapende næringsliv ca. 6,7 milliarder kroner i risikokapital fra norske og internasjonale investorer.

Gjennom statlige såkornordninger forvaltet av Innovasjon Norge tilbys langsiktige ansvarlige lån til private investeringsselskaper som fokuserer på investeringer i bedrifters tidligste faser.

I perioden 1998–2000 bidro såkornordningen til at det ble etablert ett landsdekkende og fem regionale såkornfond. Kommittert kapital i disse fondene er medio 2006 totalt 776 mill. kroner, hvorav 388 mill. kroner utgjør lån fra Innovasjon Norge.

I 2003 og 2004 ble det vedtatt å etablere nye såkornordninger. Gjennom de nye såkornordningene tas det sikte på at det skal etableres ti nye private såkornfond. Fire fond skal være landsdekkende og seks fond skal være distriktsrettede. Fullt kapitalisert vil de nye såkornfondene ha totalt 2,4 mrd. kroner under forvaltning, hvorav 1,37 mrd. kroner er ansvarlige lån fra Innovasjon Norge. Medio oktober 2006 har tre landsdekkende og ett distriktsrettet fond fått kommittert nødvendig privat kapital.

Kilder: Argentum og Nærings- og handelsdepartementet

som i internasjonale finansmarkeder, bør holde noe av sin kapital i unoterte foretak for å oppnå en tilfredsstillende diversifisering av porteføljen. Et annet argument for statlig involvering i markedet for unoterte aksjer er knyttet til det institusjonelle grunnlaget. Venture-bransjen har en relativt sett kort historie i Norge. Det kan derfor være slik at det institusjonelle grunnlaget i Norge fremdeles er svakt utbygget sammenlignet med andre land. Et offentlig fond basert på markedsmessig avkastningskrav, det vil si med en målsetting om så høy finansiell avkastning som mulig, får som ekstern effekt at man oppnår en profesjonalisering av markedet.

En tredje begrunnelse er at staten kan vurdere å gå inn i prosjekter dersom det finnes samfunns-

økonomisk lønnsomme prosjekter som ikke vil bli finansiert gjennom private ordninger. En statlig inntreden på dette grunnlaget krever at det kan godtgjøres at det forligger et slikt lønnsomhetspotensial og at myndighetene er i stand til å realisere dette potensialet. Forventet avkastning av prosjektene bør stå i forhold til risikoen i prosjektene.

6.3.1 Argentum

Argentum er et statlig investeringsselskap som deltar med minoritetsandeler i spesialiserte investeringsfond for aktivt eierskap, såkalte Private Equity-fond. Foruten krav til avkastning kan et fond-i-fond gis i oppgave å utvikle forvaltermiljøer, ved å sette krav og gi oppfølging til investerings-

skapene. Argentum har hatt en slik rolle i å utvikle det norske markedet for ikke-børsnoterte foretak. Å øke investeringene i Argentum kan bidra til å øke den risikjusterte forventede avkastningen til statens samlede finansielle plasseringer. Ved en slik løsning vil man også benytte allerede opparbeidet kompetanse om dette markedet, noe som øker sannsynligheten for at fondet kan gi positive avkastning. En positiv ekstern effekt av økte investeringer i Argentum vil også være at dette bidrar til en videre utvikling av markedets profesjonalitet.

Regjeringen vil på dette grunnlag følge kapital-situasjonen for Argentum, herunder foreta en nærmere evaluering, før den eventuelt kommer tilbake til Stortinget med spørsmål om ny kapitaltilførsel.

6.3.2 Såkorn

Regjeringen mener at i den grad det er mangel på kapital i det norske kapitalmarkedet, er dette mest sannsynlig i de tidligste fasene. Staten har de siste årene vært med på å opprette en rekke nye såkornsfond som er privat eid, der staten bidrar med risikoavlastning og ansvarlig lån. De 10 nye såkornfondene vil til sammen tilføre markedet for såkornprosjekter 2,4 mrd. kroner dersom de blir fulltegnet. Av dette er 1 367 mill. kroner lån fra staten. Det er forventet at private aktører bidrar med resten. Regjeringen vil vurdere om staten skal øke sitt bidrag til såkornfond, og herunder vurdere om det er mer hensiktsmessig å bidra med egenkapital i stedet for lånekapital gjennom en fond-i-fond-konstruksjon av samme type som Argentum. Denne utredningen vil bli sett i sammenheng med den generelle utredningen som vil bli gjennomført jf. kapittel 6.5 Utredning av andre fond.

6.4 Marint fond

Regjeringen vil bidra til å utløse muligheter for økt verdiskaping som eksisterer innenfor marin sektor. Marin sektor består både av tradisjonelt fiske og fangst, havbruk og havbeite, fiskeindustri, tjeneste- og leverandørprodusenter og nye næringer basert på utnyttelse av marine ressurser. Hoveddelen av aktiviteten ligger langs kysten og utgjør et viktig fundament for lønnsomme og sikre arbeidsplasser.

Staten bidrar i dag i betydelig grad til offentlige investeringer i relevant marin forskning, hvor også kommersialisering av forskning er et prioritert område. Næringen bidrar også selv aktivt i finansieringen gjennom Fiskeri- og havbruksnærings

forskningsfond med nærmere 100 mill. kroner årlig (avgift på eksport).

De allerede etablerte såkornfondene er også en kapitalkilde for prosjekter innenfor marin sektor. Samtidig mottar marin sektor en betydelig støtte gjennom virkemidlene til Innovasjon Norge. Innovasjon Norge forvalter også et marint verdiskapingsprogram, med en foreslått ramme på 75 mill. kroner for 2007. Innen verdiskapingsprogrammet kan det fra 2007 benyttes midler til utvalgte utviklingsprosjekter som kan bidra til å markedsrette marin sektor og utløse høyere priser i sluttmarkedene til norske bedrifter.

Norge er i dag en betydelig råvareleverandør av fisk. Det høye kostnadsnivået i Norge er ett av forholdene som gjør det utfordrende å konkurrere på bearbeidingsiden. Det er også betydelig risiko knyttet til nødvendige innovasjoner innen utvikling av teknologi, utstyr og nye løsninger for å styrke den marine verdikjedens kopling til godt betalende markeder. Teknologi- og prosessutvikling kan bidra til en bedre utnyttelse av fortrinnet som ligger i tilgang på ferskt råstoff.

Utviklingen av nye arter i oppdrett er et aktuelt område for framtidig verdiskaping i marin sektor. Et grunnleggende problem er imidlertid at det tar lang tid å få kontroll på avl, sykdom og overlevelse generelt. Oppdrett er også risikofyllt fordi det er lang produksjonstid fra yngel settes ut til den er slakteferdig, og betydelig kapitalbinding ved biomassen som står i sjøen.

Utnyttelse av marine ressurser gjennom bioteknologi/bioprospektering kan også ha et verdiskapingspotensiale, men risikoen er svært høy blant annet på grunn av at det kan ta inntil 10 år eller mer før en satsing gir gevinster. Kommersialisering av produkter basert på bioteknologi innebærer som regel krevende og forskningsbaserte utviklingsprosesser og kostbar dokumentasjon av produkter som skal inngå som ingredienser i legemidler og lignende. Kommersialisering krever derfor en betydelig tilgang på langsiktig, risikovillig og kompetent kapital (både eier- og fremmedkapital).

Det er viktig at utviklingen i marin sektor skjer gjennom samarbeid mellom private og offentlige aktører, og private aktører har en viktig rolle i finansieringssammenheng. Et bidrag fra det offentlige vil være å bidra med risikokapital, herunder eierkapital.

Regjeringen vil på denne bakgrunn foreslå å opprette et eget statlig fond for marine næringer. Den endelige innretningen og organiseringen av fondet vil måtte vurderes nærmere.

6.5 Utredning av andre fond

Regjeringen vil utrede behovet for og eventuelt utformingen av statlige fond for å bidra til bedre til-

gang på kapital på områder der det avdekkes særlig behov.

7 Regjeringens eierskapspolitikk

7.1 Bakgrunn og innledning

I Regjeringens politiske plattform, Soria Moria-erklæringen, framgår det blant annet at:

«Et mangfold av eierskap i norsk næringsliv er en styrke for tilgangen på kapital og kompetanse. Det er behov for et mangfoldig eierskap, privat og statlig eierskap, og nasjonalt og utenlandsk eierskap. Nasjonalt eierskap er viktig for å sikre at bedriftene har hovedkontor og forskningsaktiviteter i Norge. Utenlandsk eierskap bidrar på sin side til å sikre utvikling og kompetanseoppbygging.

Staten er en stor eier i norsk næringsliv. Statlig eierskap sikrer råderetten over våre felles naturressurser og sikrer inntekter til fellesskapet. Statlig eierskap kan være avgjørende for å sikre et nasjonalt eierskap og nasjonal forankring av nøkkelvirkosomhet i Norge i årene fremover. Offentlig eierskap er viktig for å sikre viktige politiske mål innen distriktpolitikk, transportpolitikk, kulturpolitikk og helsepolitikk.

Vi ser en forsterket tendens til at norske kunnskapsbedrifter selges ut så snart de når et internasjonalt nivå. Norge er avhengig av god kontakt med sterke internasjonale kompetanse- og kapitalmiljøer, men i mange tilfeller kan salg føre til at vi ikke får bygd opp langsiktig kunnskapsindustri og kompetansemiljøer i Norge. Vi står i fare for å undergrave resultatene av langvarig forskning og utvikling, som ikke på noen måte reflekteres i kortsiktige børsverdier. Derfor må det utvikles en bedre strategi for å sikre nasjonalt eierskap til nøkkelbedrifter i kunnskapssamfunnet.

Regjeringen vil:

- sikre et sterkt offentlig og nasjonalt eierskap for å nå viktige politiske mål og sikre avkastning og inntekter til fellesskapet
- at offentlige selskaper skal sikres profesjonelt eierskap og forutsigbar utbyttepolitikk. Det statlige eierskapet bør være langt mer aktivt enn i dag. Det skal satses offensivt på forskning og utvikling. Statlige eide selskaper skal gå foran i arbeidet for likestilling, og det skal settes inn tiltak for å oppnå større åpenhet og bevissthet om lederlønninger i bedrifter hvor staten er en stor eier

- at våre energiresurser skal være hele folkets eie. Vi vil derfor ha et sterkt offentlig eierskap til våre vannkraftressurser og våre petroleumsforekomster
- sikre fortsatt sterkt statlig eierskap til petroleumsressursene gjennom Statens direkte økonomiske engasjement (SDØE). SDØE må også i fremtiden kunne ta andeler på norsk sokkel og SDØEs samlede eierskap skal opprettholdes på dagens nivå
- opprettholde de statlige eierandelene i viktige selskaper som Telenor, Norsk Hydro og DnB NOR. Telenor skal forbli et norsk selskap, med hovedkontor og de viktigste forsknings- og utviklingsfunksjonene i Norge. Statnett og Statskog skal ikke selges eller delprivatiseres, og dagens eierandel i Statoil skal opprettholdes
- at Statkraft beholdes som et heleid statlig selskap»

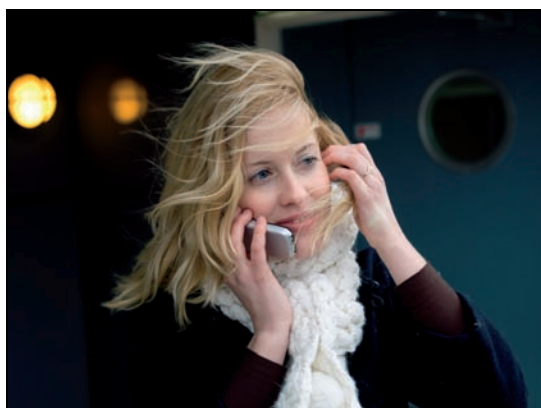
Selskaper med statlige eierandeler forvalter store økonomiske og samfunnsmessige verdier. Staten er som eier i noen av landets største selskaper med på å sikre nasjonalt eierskap til nøkkelvirksomheter som bidrar til at kompetansemiljøene knyttet til hovedkontorfunksjoner og forsknings- og utviklingsaktiviteter består og utvikles i Norge. Staten er dermed eier i virksomheter som har stor betydning for norsk nærings- og samfunnsliv. Eierskap i selskaper som Statoil og Norsk Hydro har i betydelig grad bidratt til industriutvikling, forskning og utvikling samt kompetanseheving på bred basis i Norge. Det statlige eierskapet i næringslivet bidrar til å sikre råderetten over felles naturressurser. Statens eierskap av viktige infrastrukturselskaper, av kultur-institusjoner, sykehus, Vinmonopolet og Norsk Tipping er med på realisere viktige sektorpolitiske mål.

Flere norske selskaper har hatt en meget god industriell og verdimeisig utvikling med staten som aksjonær. Regjeringen mener det er viktig med kunnskapsutvikling, innovasjon og forskning innen norsk næringsliv, og at dette blant annet kan fremmes gjennom et aktivt og industrielt statlig eierskap.

Regjeringen er opptatt av at råvarer som produseres i landet i stor grad videreføres i Norge når det er økonomisk grunnlag for det. Det er viktig å

Boks 7.1 Telenor: Fra forvaltningsbedrift til verdensledende mobiloperatør

Det var for 20 år siden ennå ventetid på å få innlagt vanlig fasttelefon her i landet. I årene frem til i dag har vi opplevd en informasjons- og kommunikasjonsteknologisk revolusjon, hvor særlig tilgangen til mobiltelefoni de siste ti årene har vist enorm vekst over store deler av verden. Staten har gjennom omdanningen av Televerket til aksjeselskap i 1994 og delprivatiseringen og børsnoteringen av Telenor i 2000, tilrettelagt for at Telenor har kunnet kapitalisere på sin høye kommunikasjonsteknologiske kompetanse ved å ta aktivt del i denne utviklingen. Telenor hadde i 1995 i overkant av en halv million mobilkunder. Frem mot børsnoteringen i desember 2000 vokste antall abonnenter til nesten 6 millioner mobilkunder. Hvis alle mobilabonnenter i alle selskap Telenor har eierinteresser i legges sammen, hadde selskapet i mars 2006 om lag 90 millioner mobilabonnenter. Telenor fikk sitt mobilkunde nr. 100 millioner i september 2006. Dette gjør Telenor-konsernet til et av verdens ledende mobilselskap målt i antall abonnenter. Veksten skyldes sterk vekst i mobiltelefonimarkedene i Ukraina, Russland, Thailand, Malaysia og Bangladesh. Sammen med Pakistan og Serbia vil disse markedene fortsatt kunne gi Telenor sterk vekst målt i antall abonnenter i årene framover.

Figur 7.1

Foto: Fredrik Boudin

Kilder: Telenor og Nærings- og handelsdepartementet

se hele verdikjeden i sammenheng, der Norge har tilgang på gode råvarer.

Regjeringen vil opprettholde et sterkt offentlig og nasjonalt eierskap for å sikre en god næringsutvikling, og oppnå avkastning og inntekter til fellesskapet. Selskaper med staten som eier skal sikres profesjonelt og aktivt eierskap samt forutsigbar utbyttepolitikk. Staten som eier har egenskaper som ligger til rette for dette. Den kan være en langsiktig og stabil aksjonær.

Statens direkte eierengasjement i selskaper er stort i økonomisk verdi, men begrenset i antall selskaper. Et mangfold av eierskap, som vi har i Norge, er en styrke for tilgangen på kapital og kompetanse til norske selskaper. Dette samspillet mellom norsk og utenlandsk privat kapital og statlig kapital er viktig for å utvikle norske selskaper, slik vi for eksempel har sett det i Norsk Hydro, Statoil og Telenor.

Eierskapstyper kan forenklet karakteriseres langs to hoveddimensjoner: Tidshorisont og økonomisk orientering, jf. tabell 7.1. Staten skal være en langsiktig industriell eier.

Statlig eierskap bidrar til et større innslag av langsiktighet og derved til større stabilitet på eiersiden. Dette bidrar til å sikre et nasjonalt eierskap i noen av de største selskapene i landet. Det er betydningen av langsiktighet, stabilitet og nasjonal forankring av eierskapet som gjør at staten også gjennom sitt direkte eierskap spiller en viktig næringspolitisk rolle i Norge.

En utfordring ved et langsiktig eierskap kan være for stor tålmodighet og et passivt forhold til ledelsen av virksomhetene. Et passivt eierskap kan gi rom for administrativ ledelsesdominans, og at selskapene ledes etter andre mål enn det eierne har. Et godt statlig eierengasjement forutsetter at staten er aktiv i sine eierposisjoner. Staten skal være like aktiv og profesjonell i sin eierskapsutøvelse som gode private eiere av lignede eierskapsstyper. En slik aktiv eierolle må utøves innenfor rammen av anerkjente regler om god eierstyring og selskapsledelse. Tre områder er særlig viktige for en slik aktiv oppfølging av eierskapet; valg av med-

Tabell 7.1 Eierskapstyper

Tids- horisont	Finansiell	Industriell
Kortsiktig	Daytrader, hedgefond	Investeringsfond
Langsiktig	Pensjonsfond	Selskaper og store private investorer

lemmer til styre og bedriftsforsamlinger, klargjøring av statens mål med eierskapet og oppfølging av virksomhetens økonomi i bred forstand.

Staten vil som eier være aktivt med på å utpeke styre og bedriftsforsamlinger med hensiktsmessig blanding av relevant kompetanse. Hensiktsmessig sammensetning i de styrende organer, varierer med virksomhetens art og med de mål eierne har med selskapet. Aktivt industrielt eierskap forutsetter en kombinasjon av markedskunnskap og forretningsmessig innsikt og handlekraft. For staten som eier er det viktig at selskapene har industrielt og finansielt kompetente styre, som kan utøve et effektivt tilsyn med virksomhetene. Styrene skal også lede selskapenes strategiske arbeid. God forståelse for selskapets roller i samfunnet og det enkelte selskaps betydning for den samlede industrielle utvikling er derfor viktig. Styrenes kompetanse og uavhengighet av selskapsledelsen er viktige krav. Det må også settes krav til styrene om å gi bred og åpen informasjon overfor aksjonærer og andre interessentgrupper om selskapenes virksomhet. Staten som aksjonær forventer at ansatte og lokale myndigheter bringes tidlig inn i prosessen når det er spørsmål om større omstillinger av virksomheten.

En annen viktig forutsetning for et aktivt eierskap er at statens mål med eierskapet er tydelige. Selskaper som skal drive kommersiell virksomhet vil måtte forholde seg til at kravet til lønnsomhet er grunnleggende. Dette er likevel ikke ensbetydende med mål om kortsiktig profittmaksimering. Staten vil normalt ha et lengre perspektiv hvor selskapenes roller ses i en større sammenheng. Selskaper kan være viktige aktører i lokalsamfunn, representere viktige nasjonale kompetansemiljø, forvalte nasjonale naturressurser, stå sentralt i utviklingen av framtidsrettede næringer eller ha avgjørende betydning for en samlet verdikjede. Gjennom rekruttering og ansettelsespolitikk spiller selskaper en viktig rolle for likestilling og integrering. Gjennom handel og virksomhet hjemme og i utlandet har selskapene en rolle i forhold til spørsmål knyttet til bærekraftig vekst, miljø og menneskerettigheter.

Selskapenes forhold til sine omgivelser er på flere områder regulert av lovgivningen. Regjeringen vil at staten som eier gir uttrykk for synspunkter på selskapenes rolle i bred forstand, og følger opp at selskapene er bevisste i sin balansering av lønnsomhetsformålet og forskjellige samfunnshensyn mv. Det er selskapenes styre som må fatte de konkrete beslutningene. Regjeringen vil imidlertid ha klare mål med eierskapet, og kommunisere det i den løpende dialogen med selskapet. Dette vil

kunne påvirke selskapenes handlinger og holdninger i slike forhold, uten at det gripes inn i enkeltavgjørelser.

Regjeringen har et langsiktig perspektiv på sitt eierskap. Det innebærer en aktiv holdning også til selskapenes vekst og planer når det gjelder nyinvesteringer og satsing på forskning og utvikling. Staten som eier vil forholde seg aktivt til selskapenes soliditet og finansiering. Dette skjer gjennom å gi uttrykk for forventninger til avkastning og utbytte fra selskapene, men også ved å se dette i forhold til finansiering av framtidig vekst. Et aktivt eierskap innebærer at staten tar stilling til vesentlige vekstplaner enten det gjelder oppkjøp eller nyinvesteringer som krever styrking av selskapenes egenkapital. Forretningsmessig virksomhet innebærer økonomisk risiko, og staten må også være forberedt på at det kan oppstå tap i selskapene den deltar i. Dersom staten selv ikke vil bidra helt eller delvis til å finansiere videre industriell utvikling av virksomheten, vil muligheten for å finansiere dette gjennom partnerskap med private investorer måtte vurderes. Da vil man også få andre investorer til å vurdere risikoen ved prosjektene.

Det er viktig at selskaper med statlige eierandeler får anledning til å ta ut det verdiskapingspotensialet de besitter, gjennom å forfølge forretningsmuligheter både i Norge og i utlandet. Gjennom å konkurrere internasjonalt kan selskapene få økt kompetanse og større markeder, noe som også vil kunne være en viktig forutsetning for en langsiktig, god industriell og verdimeslig utvikling av selskapenes virksomhet i Norge.

Oppfølging av resultater i forhold til mål er en sentral del av et aktivt eierskap. Regjeringen vil sørge for en bred oppfølging i forhold til statens mål. I tillegg kan behovet for kompetanse i de enkelte styrene endre seg over tid. Staten vil derfor kreve at styrene gjennomfører egne evalueringer, og vil gjøre egne vurderinger. Ved manglende resultatoppnåelse eller kompetanse skal staten delta aktivt i arbeidet med å endre styresammensetningen.

7.2 En aktiv eierskapspolitikk

7.2.1 Regjeringen vil utøve et profesjonelt eierskap

Hovedformålet med statens eierskap er å bidra til selskapenes langsiktige verdiskaping og industrielle utvikling. Bare dersom selskapene er konkurransedyktige over tid, kan de videreføre og videreutvikle sin rolle i norsk økonomi og samfunn. En

hovedgrunn til at staten vil forbli eier i mange av selskapene er den betydningen de har i Norge.

Regjeringen vil derfor føre en aktiv eierskapspolitikk hvor det formuleres forventninger til styrene om å ha høye ambisjoner for selskapenes utvikling. Staten som profesjonell eier vil ta stilling til vesentlige vekstplaner enten det gjelder oppkjøp eller nyinvesteringer som krever styrking av selskapenes egenkapital. I en aktiv eierskapspolitikk stiller staten på vanlig måte krav til avkastning og utbytte, slik at det bygges opp under selskapenes langsiktige utvikling og vekst.

Selskaper som skal være konkurransedyktige over tid må ivareta hensyn som går lenger enn kortsiktig profittmaksimering. Ikke minst må selskapene investere tilstrekkelig i så vel forskning og utvikling, som i kompetanseutvikling av arbeidskraften. Det vil over tid være vanskelig for et selskap å gjennomføre omstillinger i nødvendig takt og omfang, dersom selskapet ikke håndterer slike prosesser på en god måte. Selskaper med statlig eierskap må også håndtere miljømessige hensyn godt. Likeledes må selskapet bringe frem et mangfold i ledelsen på alle nivåer, ellers vil evnen til å forstå omgivelsene rundt selskapet svekkes. Høye etiske standarder i alle forhold vil være nødvendig for å opprettholde selskapets verdier og legitimitet. Lønnsbetingelsene og eventuelle andre kompensasjonsordninger for selskapets ledelse må være rimelige og moderate. De må være konkurransedyktige men ikke lønnsledende ut fra en norsk sammenheng, og åpne for innsyn slik at ikke ledelsens alminnelige autoritet svekkes eller aksjonærenes verdier forringes.

En aktiv eierskapspolitikk innebærer at staten formulerer klare forventninger til utviklingen på disse områdene, og at dette kommuniseres åpent til selskapene. Dette gir en vesentlig tilleggsdimensjon til de alminnelige bedriftsøkonomiske krav til avkastning og utbytte, og skal understøtte målet om en langsiktig verdiskaping og god industriell utvikling.

De statlige selskapene skal styres med sikte på markedsmessig avkastning og god industriell utvikling over tid. Innenfor en slik forretningsmessig ramme legges det til grunn at selskapene ivaretar hensynene som er diskutert ovenfor og i kapittel 7.3. I den grad staten som eier pålegger heleide statlige selskap å gjennomføre investeringer eller annen virksomhet som styret ikke finner forretningsmessig forsvarlig, legger regjeringen opp til at selskapet vil bli kompensert gjennom egne bevilgninger over statsbudsjettet.

7.2.2 Styrets ansvar og sammensetning

Styrene er ansvarlige for å vurdere de forventninger som aksjonærer og andre måtte ha til virksomheten, og til å gjennomføre de forretningsmessige tiltak som styrene mener er riktig. Aksjonærene må på sin side vurdere styrenes prestasjoner. Regjeringen vil derfor gjennom en aktiv eierskapspolitikk legge stor vekt på å vurdere styrenes arbeid på en systematisk måte, og sette sammen styrever som kan sikre de hensyn til langsiktig verdiskaping og andre mål staten har for sitt eierskap.

Nominasjon av styremedlemmer skjer i børsnoterte selskaper gjennom egne valgkomiteer, hvor staten i samarbeid med representanter for resten av aksjonærfellesskapet søker å finne frem til en best mulig sammensetning av selskapenes styrende organer. Staten vil gjennom sine representanter i valgkomiteene se til at styrene representerer et mangfold av kompetanse og har tilstrekkelig kapasitet til å utøve sine verv. Ved styrevalgene vil staten også vurdere den innsats styrene har gjort, og om de strategiske utfordringene selskapene står ovenfor tilsier endringer i styrene. Det er selv sagt at likestillingsreglene ivaretas. Regjeringen vil forholde seg aktivt og systematisk til styrenominasjoner og valg, både i heleide og deleide selskaper.

7.2.3 Eierstyring og samfunnsansvar

Regjeringen ser på selskapenes samfunnsansvar som en integrert del av prinsippene for god eierstyring og selskapsledelse. De fleste selskaper begrunner en satsing på samfunnsansvar med at det både har en egenverdi og er forretningsmessig riktig. Regjeringen mener at en god ivaretagelse av arbeidet med samfunnsansvar vil fremme en bærekraftig forretningsutvikling og selskapenes vekst og konkurransevne. Staten som myndighet og eier stiller høye krav og forventninger til selskapenes samfunnsansvar. Staten som eier er opptatt av høy langsiktig verdiskaping. Selskapenes ledelse vil måtte foreta en best mulig avveining av ulike hensyn i konkrete enkeltsaker på samfunnsansvarets ulike områder.

Staten har tidligere tilkjennegitt hovedprinsipper for godt eierskap. Disse prinsippene retter seg mot alle statlige selskaper enten de er heleide eller deleide. Dette er prinsipper som er i tråd med allment aksepterte eierstyringsprinsipper og de omhandler vesentlige forhold som likebehandling, åpenhet, uavhengighet, styresammensetting, styrets rolle mv. Disse prinsippene suppleres av Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse som retter seg mot børsnoterte selskaper.

Disse prinsippene beskriver spilleregler som bør følges av henholdsvis selskapsledelse, styret og eierne, og enkelte viktige hensyn som må ivaretas for at samspillet mellom selskapet og eierne skal fungere godt.

Slike prinsipper sier imidlertid mindre om hvilke hensyn eiere kan ønske å ivareta gjennom sitt eierskap i det enkelte selskap. Derfor har regjeringen i denne meldingen lagt vekt på å gjøre rede for hvilke hensyn som staten vil ivareta i sin eierskapspolitikk. Dette er omhandlet nærmere i kapittel 7.3.

7.2.4 Eierstyring som virkemiddel

Et viktig spørsmål er i hvilken grad statsråden bør benytte myndigheten til å instruere styret i heleide selskaper. Et generelt utgangspunkt er at statsråden/departementet normalt ikke bør gripe inn i styrets daglige ledelse av selskapet. Utgangspunktet må være at Stortinget og regjeringen/statsråden fastsetter overordnede mål, mens det er styrets ansvar å gjennomføre disse. Når staten gjennom generalforsamlingen/foretaksmøtet instruerer styret, eller omgjør et styrevedtak, løftes ansvaret opp på generalforsamlingen/foretaksmøtet.

Det må vurderes konkret når og i hvilke sammenhenger eierstyring er et egnet virkemiddel for å nå politiske mål. Det er fullt mulig å ta opp forhold som er av samfunnsmessig betydning i den eierdialogen som staten har også med de deleide selskapene, på lik linje med andre aksjonærer og andre interessenter for øvrig. Staten som aksjonær vil således kunne ha god påvirkningskraft, selv om det til sist er styret som er ansvarlig for å foreta de konkrete avveiningene av ulike innspill og interesser. Dersom styret ikke følger opp det som staten kommuniserer i eierdialogen, må staten som aksjonær vurdere å ta dette opp på generalforsamlingen, dersom saken er av tilstrekkelig viktighet. Dette har imidlertid flere sider som må tas med i vurderingen, blant annet til statens omdømme som aksjonær i selskap med mange aksjonærer, også utenlandske.

Staten har flere virkemidler som er egnet for å oppnå politiske mål. Dette gjelder særlig i forhold til å oppnå særskilte miljøpolitiske mål, FoU-mål mv. Staten har også en rekke virkemidler som er egnet til å stimulere og bidra til et godt næringslivsklima (lover og regler, forskningsmidler, ordninger gjennom Innovasjon Norge, Enova og SIVA med videre). Samfunnsmessig styring skjer i stor grad gjennom regulatoriske tiltak. Bruken av eierstyring vil således vurderes ut i fra de konkrete omstendigheter og alternativer.

7.3 Viktige tverrgående hensyn som selskapene må ivareta

Regjeringen forventer at alle selskaper tar samfunnsansvar, uavhengig av om de er eid av private eller offentlige aktører.

Statseierningsutvalget viste til at de fleste selskaper begrunner en satsing på samfunnsansvar med at det både har en egenverdi og er forretningsmessig riktig.

Statseierningsutvalget la til grunn at selskaper med statlig eierskap bør være ledende innen arbeidet med samfunnsansvar. Utvalget viste til at staten vil kunne få svekket legitimitet, for eksempel som lovgiver og i saker som angår utenrikspolitikken, dersom staten ikke også gjennom eierrollen etterlever høye standarder på dette området. Regjeringen støtter dette synet og vil gjennom de kvartalsvise møtene som selskapene har med statens eierforvaltning følge opp forhold som understøtter selskapenes langsiktige verdiskaping.

Å vise samfunnsansvar innebærer at selskapene forholder seg åpent til alle som har legitime interesser knyttet til virksomheten. Å ivareta selskapets interesser er hovedoppgaven. Det betyr å drive lønnsomt innenfor de rammer som er trukket opp.

Samfunnsansvaret handler om å drive virksomheten slik at den i det store og hele gir et positivt bidrag til samfunnet. En slik tenkning krever at selskapene tar et bredt ansvar, blant annet i forhold til

Figur 7.2 Entra Eiendom kombinerer forretningsutøvelse med aktivt samfunnsansvar. Kjøpet og videreutviklingen av Nasjonalbiblioteket (tidl. UB) sikret en tidsriktig oppbevaring og lagring av gammelt og nytt arkivverdig materiale. Bygningsmassen på Solli Plass er fullrenovert og utvidet til å få plass til stadig mer omfattende arkivverdig materiale.

Foto: Entra Eiendom AS

miljøkonsekvenser, etisk forsvarlig opptreden med videre.

Aktivt samfunnsansvar innebærer at økonomi og etikk omforenes i alle deler av virksomheten fra valg av samarbeidspartnere til investeringer i for eksempel ansattes arbeidsvilkår lokalt og globalt. Samfunnsansvarlig selskapsledelse innebærer at selskapet bestreber seg på å ha en gjennomgående god praksis overfor alle sine interessenter. Arbeidet med samfunnsansvar er ikke, og bør ikke ses som, løsrevet fra arbeidet med forretningsstrategi og virksomhetsutvikling. Det dreier seg om å integrere slike hensyn i strategiprosessen og driften av virksomheten.

Selskapers samfunnsansvar er et sentralt tema i eierstyring i de fleste moderne økonomier, og det er erkjent som vesentlig for å sikre selskapers langsiktige vekstevne. Omdømmet påvirkes i økende grad av selskapets evne til å holde en høy etisk og miljømessig standard og utvise samfunnsansvar. Tap av omdømme er dermed blitt en større økonomisk risikofaktor. Betoningen av selskapers samfunnsansvar i dagens mer sammenknyttede globale økonomi bidrar positivt til en samfunnsutvikling som tjener bærekraftig miljø og langsiktige utviklingsinteresser. Særlig store selskaper med internasjonalt virkefelt har stor selvstendig påvirkningskraft i denne henseende.

Internasjonalt brukes begrepet «Corporate Social Responsibility» (CSR) om selskapers samfunnsansvar i en kontekst som omhandler næringslivets selvregulering på områder som det knytter seg bredere samfunnsinteresser til. Selskapers samfunnsansvar innebærer i denne betydning at selskaper etablerer mål eller definerer standarder for egen forretningsvirksomhet, som forholder seg til og eventuelt går lenger enn de krav som myndighetene stiller på ulike områder.

Selskapene ser naturlig på sitt eget samfunnsansvar i lys av de tjenester og produkter som leveres og det miljø som de opererer i. Innholdet i samfunnsansvaret utvikler seg over tid og varierer mellom ulike sektorer. Målet om å være ledende innen arbeidet med samfunnsansvar innebærer at selskapene aktivt skal følge og være med på å utvikle god forretningskikk på de områder som er relevante for virksomheten.

En helt avgjørende forutsetning for at hensynet til miljø, lokalsamfunn, ansatte og eiere skal kunne ivaretas er at selskapene er lønnsomme. Det er derfor viktig at selskapene kontinuerlig tilpasser seg endringer i omgivelsene og videreutvikles på en god og konstruktiv måte i dialog med eiere, ansatte, lokalsamfunn, myndigheter og interesseorganisasjoner.

God eierstyring og selskapsledelse er basert på en klar ansvars- og rollefordeling samt grunnleggende tillit i relasjonene mellom rollene. I Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse og i OECDs retningslinjer for eierstyring og selskapsledelse i statseide selskaper legges det til grunn at styret i selskapet bør utforme etiske retningslinjer for virksomheten. Regjeringen forventer at alle selskaper med statlige eierandeler, som ikke allerede gjør det, utformer et verdigrunnlag og etiske retningslinjer. Dette skal gjennomføres aktivt i selskapene.

Selskapet må ha en åpen dialog med omverdenen om økonomi, samfunnsansvar og miljøspørsmål. Større selskaper med internasjonal virksomhet bør vurdere å benytte rapporteringsnormen fra «Global Reporting Initiative¹». Normen har bred tilslutning og er støttet av FNs miljøprogram, UNEP.

I det følgende redegjøres det nærmere for forhold regjeringen vil være opptatt av i eierdialogen med selskapene. Dette er forhold som regjeringen forventer at styrene tar med i sine vurderinger og som er ment å understøtte en langsiktig høy avkastning og god industriell utvikling.

7.3.1 Omstillinger

Regjeringen forventer at selskaper med virksomhet i Norge opptre langsiktig og ansvarlig i omstillingsprosesser. Omstillinger i sårbare lokalsamfunn med få alternative arbeidsplasser er spesielt

Figur 7.3 Norsk Hydros omstillinger av Glomfjord-samfunnet på 1990-tallet var påkrevd. I dag har industrisamfunnet flere arbeidsplasser enn da nedbemanningene startet. Industriparken har fått flere bein å stå på. Dagens solenergivirksomhet i Norge hadde sitt utspring i Glomfjord-samfunnet tidlig på 1990-tallet.

Foto: Rolf Riise, © Yara International ASA

¹ www.globalreporting.org

krevende. For å skape trygghet i slike krevende endringsprosesser er det viktig med en høy grad av åpenhet rundt behovet for omstillinger, og at eiere, ansatte og lokalsamfunnet raskt bringes inn i en konstruktiv dialog, både med hensyn til behovet, tidsperspektivet og hvilke tiltak som er aktuelle. Når det er klart at en restrukturering er påkrevd, er det vesentlig at alle parter søker å opptre mest mulig konstruktivt med sikte på en ordnet prosess og undersøke mulighetene for å etablere alternativ virksomhet. Staten som eier er en deltaker i disse prosessene på linje med andre interessenter og ansvarlige eiere. Regjeringen vil blant annet være opptatt av nye lønnsomme investeringer og på den måten sikre arbeidsplasser for fremtiden i Norge. Selskaper hvor staten er dominerende eier forventes i særlig grad å opptre som ansvarlige aktører og aktive medspillere i omstillingsprosesser i sårbare lokalsamfunn.

Staten har i tillegg en nærings- og regionalpolitisk rolle ved omstillinger. I ensidige industrisamfunn bør det gjennom omstillingsprogrammer fremmes utvikling i stedet for avvikling. I utgangspunktet bør utfordringene knyttet til omstilling

løses innenfor rammene av det eksisterende virkemiddelapparatet, herunder Innovasjon Norge, arbeidsmarkedstiltak, fylkeskommuner og kommuner. Det er også åpnet for en ekstraordinær statlig innsats i spesielle tilfeller etter nærmere fastsatte kriterier, jf. St. meld. nr. 21 (2005–2006). Det vises i denne sammenheng også til regjeringens tiltak ved bedriftsnedleggelse.

7.3.2 Forskning, utvikling og kompetanseoppbygging

Regjeringen ønsker at næringslivet har et høyt ambisjonsnivå for satsing på forskning og utvikling (FoU), og har som målsetting at selskaper med statlig eierandel skal bidra til økt privat deltakelse i forskning og utvikling i Norge.

Næringslivets konkurransevne avhenger av at selskapene er i stand til å ta i bruk og videreutvikle ny kunnskap og nye teknologiske og organisatoriske løsninger. Et mer kunnskapsbasert næringsliv forutsetter økt forskningsaktivitet i næringslivet, støttet av et godt virkemiddelapparat og en god

Figur 7.4 Næringsrettet forskning og utvikling er viktig. EWOS Innovation AS utvikler stadig forbedret startfôr til anadrom fisk med hensyn til teknisk kvalitet og biologisk ytelse. Akvaforsk AS er en viktig FoU-aktør i tidlig verdikjede. EWOS Innovation sin FoU-stasjon i Dirdal (bilde) er verdensledende.

Foto: Embryo: Akvaforsk. De øvrige: Ewos AS

infrastruktur av universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter.

Norges forskningsråd illustrerer gjennom en rekke tabeller i sin Indikatorrapport 2005 at foretak som satser på FoU, generelt er mer lønnsomme enn andre foretak. Dette fremkommer både målt ved driftsinntekter per sysselsatt, driftsresultat som andel av driftsinntekter, total kapital og egenkapital. Studier som er gjort av Teknologibedriftenes Landsforening² viser også at selskaper som satser på forskning og utvikling både er mer lønnsomme, har sterkere omsetningsvekst og bedre eksportvekst enn selskaper i samme bransje som ikke satser på forskning og utvikling. Andre rapporter bidrar til å nyansere dette bildet. Det amerikanske firmaet Booz Allen Hamilton gjennomførte i 2005 en analyse av 1000 foretak der de blant annet konkluderer at det var vanskelig å finne en entydig sammenheng mellom FoU-innsats og foretakssuksess.

De ulike funnene foran illustrerer at totalresultatet for et foretak, enten det måles som vekst, rentabilitet eller aksjekursutvikling, i tillegg til egen forskningsinnsats, avhenger av en rekke forhold. Foretaksstrategi, kompetanseområder og andre styrker og svakheter utgjør et hele, som sammen med konkurransen fra andre foretak, samlet sett bidrar til sluttresultatet. Investeringer i forskning og utvikling vil derfor variere fra selskap til selskap, blant annet avhengig av sektor, selskapets livssyklus, strategi mv., og bør ikke sees separat fra foretakets øvrige kompetanseområder.

Norske selskaper med en stor offentlig eierandel er allerede blant de ledende innen forskning og utvikling i Norge. De tre konsernene med høyest samlede FoU-kostnader i regnskapet for 2005 hadde alle betydelig offentlig eierandel (Se tabell 7.2).

Tabell 7.2 Norske foretaks FoU-kostnader i internasjonalt perspektiv. 2005

Norsk rangering	Samlet rangering	Selskap
1	410	Statoil
2	563	Norsk Hydro
3	566	Telenor
4	694	Orkla

Kilde: Industrial R&D Investment Scoreboard 2006, Europakommisjonen (DG RTD og JRC):

² Teknologibedriftenes Landsforening (2000): FoU og innovasjonsundersøkelse.

Boks 7.2 Satsing på FoU har gitt bedre grunnlag for verdiskaping i Cermaq

Stortinget har forutsatt at Cermaq skal ha en aktiv rolle knyttet til forskning og utvikling i marin sektor og oppdrettsnæringen.

Kompetansen i datterselskapet EWOS Innovation (EWOS) er sentral i gjennomføringen av FoU-virksomheten til Cermaq. EWOS har hovedsete i Dirdal i Rogaland hvor en fullintegrert pilotlinje gjennom hele verdikjeden for laks er etablert. Sammen med FoU-stasjoner både i Lønningdal i Hordaland og i Puerto Mont i Chile, danner dette plattformen for FoU-virksomheten til konsernet. EWOS bistår både Cermaq-konsernet og eksterne kunder med faglige råd knyttet til fôr, ernæring, tilvekst og produksjonsoptimalisering. Et av de viktigste satsingsområdene til EWOS er å utvikle fôr som i større grad lar marine råvarer bli erstattet med vegetabiliske alternativer. Dette er viktig for å oppnå en fortsatt bærekraftig utvikling innenfor en voksende lakseoppdrettsnæring, siden samlet tilgang på marine oljer og fiskemel er begrenset. EWOS og EWOS Innovation har også utviklet ulike typer funksjonelle fôr som skal være med på å gjøre oppdrettsfiskens helse mer robust gjennom hele livssyklusen fra klekking og frem til slakting. Gjennom deleierskapet i Hordafôr driver Cermaq også med innsamling og foredling av slakteavfall fra lakse- og ørretslakteriene til olje- og proteinkonsentrat. Slakteavfallet blir dermed håndtert med lavest mulig miljøbelastning.

Kilder: Cermaq og Nærings- og handelsdepartementet

I en ny rangering fra Europakommisjonen av verdens foretak etter forskningsinnsats, befinner fire norske foretak seg blant de tusen største. Tre av disse hadde betydelig offentlig eierandel.

Utviklingen av ny kunnskap går raskere og gir bedre resultater når den enkelte forsker kan bygge på det andre har gjort tidligere. Både OECDs vekststudier³ og generell økonomisk vekstteori

³ OECD (2003) The Sources of Economic Growth in the OECD Countries og OECD (2004) Understanding Economic Growth. (Førstnevnte viser særlig til privat FoU som drivkraft, mens den etterfølgende finner det samme for offentlig og privat FoU)

peker på forskning og utvikling som en viktig kilde til økonomisk vekst og velferd. Forskning som er utført for et gitt formål, kan det også finnes anvendelse for, i form av andre formål og ofte i andre foretak. Men det betyr samtidig at samfunnets nytte av forskning kan være større enn den avkastning det enkelte foretak får ut av sin forskning. Dette kan resultere i at enkeltforetakene vil legge seg på et for lavt FoU-nivå enn hva som er samfunnsøkonomisk lønnsomt.

Den norske forskningspolitikken bidrar derfor til at mer og bedre forskning og utvikling blir gjennomført i foretakene. Regjeringen gjør dette gjennom direkte støtte til forskning og utvikling, særlig gjennom støtteordningene i Forskningsrådet og Innovasjon Norge, og ved skatteinsentiver for forskning gjennom Skattefunn. Regjeringen sikrer også selskapene tilgang til anvendbar avansert FoU-kompetanse gjennom finansieringen av landets forskningsinstitutter og, gjennom størrelsen og innretningen av utdanningssystemet, tilgang til høyt utdannet og relevant kvalifisert arbeidskraft. Ved forskningspolitikken bidrar regjeringen dermed til at mer kunnskap bygges opp og at tilgangen til og spredningen av kunnskap stadig blir bedre.

Regjeringen forventer at forretningsmessige selskaper med statlige eierandeler driver sin virksomhet ut fra hva som best tjener selskapet og aksjonærene i et langsiktig perspektiv. Virksomhetene har god tilgang til det omfattende virkemiddelapparatet som forskningspolitikken allerede har generert. Regjeringen har et høyt ambisjonsnivå for næringslivets satsing på forskning og utvikling,

og forventer at selskapene har en bevisst holdning til egen FoU-virksomhet. Styrene bør arbeide aktivt og ambisiøst med forskning og innovasjon for å utvikle virksomheten, og for å legge til rette for kommersialisering av forskning internt i bedriften og gjennom knoppskyting. Selskapene bør også ha en bevisst tilnærming til å kommunisere egne forskningsresultater og kommersialisere resultater fra andre forskningsmiljøer og selskaper gjennom samarbeid.

Regjeringen er opptatt av at selskapene har en bevisst holdning til at det investeres tilstrekkelig i de ansattes kompetanseutvikling. Selskapene bør tilrettelegge for trainee og lærlingordninger som en viktig rekrutteringsbase.

7.3.3 Miljø

Langsiktig verdiskaping forutsetter effektiv bruk av ressurser og minimalisering av negativ påvirkning på det ytre miljø. Dette innebærer at selskapenes arbeid med miljøspørsmål må skje systematisk og dekke hele verdikjeden i virksomheten. Selskapet må arbeide aktivt for å bevisstgjøre og engasjere organisasjonen og enkeltmennesket i miljøspørsmål. Kunder, partnere og leverandører må samarbeide om miljø- og sikkerhetsspørsmål for å komme frem til mest mulig miljøvennlige løsninger. Produktutvikling, produksjon, distribusjon og etterbruk av selskapets produkter må tilpasses en langsiktig ansvarlig samfunnsutvikling med minst mulige miljøbelastninger.

Figur 7.5 Grønn revolusjon i Afrika: Yara har vært tilstede i Afrika i 25 år. Yara legger stor vekt på kunne veilede matprodusentene i Afrika med et helhetlig faglig program både mht jordarbeiding, riktige driftsformer i landbruket, riktig bruk av mineralgjødsel samt plantemateriale. Siktemålet er redusert fattigdom, økt matvaresikkerhet og redusert jorderosjon. Miljøeffektene er gode. Yara har tatt utfordringen til FNs generalsekretær i forbindelse med FNs Milleniumsprogram og viser aktivt samfunnsansvar. Yara samarbeider aktivt med NORAD i Tanzania.

Ansvar for mål, gjennomføring og evaluering av miljøarbeidet må være klart angitt. Systemer, kontroll- og rapporteringsrutiner må bearbeides kontinuerlig for å sikre at arbeidet blir gjort på en tilfredsstillende måte. Regjeringen ønsker at statlige selskaper skal være i fremste rekke når det gjelder miljøtiltak innen sin bransje.

7.3.4 Helse, arbeidsmiljø og sikkerhet

Det er viktig at styret følger opp arbeidet med helse, arbeidsmiljø og sikkerhet og at dette blir utført på en systematisk og betryggende måte. Prinsippet om at arbeidet skal være forebyggende er viktig.

Et økende antall medarbeidere i selskaper med statlig eierandel er ansatt utenfor Norge. Det må være en selvfølge at selskapenes HMS-arbeid også omfatter deres internasjonale virksomheter.

De beste tradisjoner for samarbeid med de ansatte og deres organisasjoner skal tas med når selskapet har virksomhet i andre land. Dette vil bidra positivt til implementeringen av internasjonale arbeidsstandarder, organisasjonsdeltakelse og et godt samarbeid mellom arbeidsgiver- og arbeidstakersiden i selskapenes virksomheter i andre land.

Regjeringen forutsetter at selskaper med statlig eierandel er i fremste rekke når det gjelder HMS-arbeid.

7.3.5 Etikk

Etikk får stadig større betydning i dagens næringsliv. Det er blitt vanlig å anvende begreper som etisk konkurransekraft for å understreke at det ikke er noen motsetning mellom økonomi og etikk, men at det snarere er slik at etikk ser ut til å bety mer og mer for selskapenes resultater og konkurranse-

Boks 7.3 Statoil ASA – ledende innenfor bærekraftig utvikling og samfunnsansvar

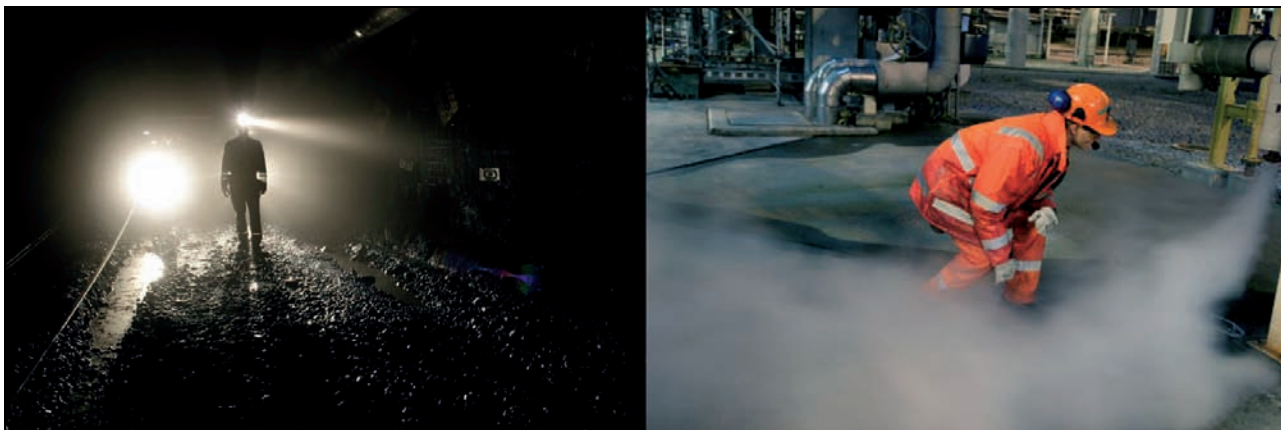
En av Statoils kjerneverdier er å bidra til bærekraftig utvikling og samfunnsansvar. Statoil har som mål at selskapets aktive samfunnsansvar med respekt for helse, miljø og menneskerettigheter skal synes og skape positive ringvirkninger overalt hvor selskapet driver sin virksomhet.

Statoils arbeid har blitt registrert av omverdenen. Statoil ble i 2004, 2005 og 2006 rangert som verdens beste selskap på bærekraft innen

olje- og gasssektoren av bærekraftindeksen Dow Jones Sustainability World Index. Bare 11 av 81 selskaper innen olje- og gasssektoren kom i 2006 inn på medlemslisten til DJSI World. Disse får bruke Dow Jones' bærekraftlogo.

Statoil er høyeste rangert av alle innenfor hovedgruppen «Økonomi» samt innenfor undergruppene «Utvikling av medarbeidere» og «Sosial utvikling av samfunn».

Kilde: Olje- og energidepartementet

Figur 7.6 Aktivt HMS-arbeid er spesielt viktig innen energisektoren. Bildene viser aktivitet i Svea-gruven på Svalbard samt på Kårstø.

Foto: Til venstre: Store Norsk Spitsbergen Kulkompani. Til høyre: Scanpix

evne. Selv om det ikke er lett å påvise at etisk forvaltning påvirker lønnsomheten, så er det en utbredt erkjennelse av at brudd på etiske regler i forretningsdriften utgjør en stadig større økonomisk risikofaktor. Dette har blant annet sammenheng med globaliseringen av næringslivet og utviklingen av informasjons- og kommunikasjonsteknologien som bidrar til at det blir vanskeligere å skjule etisk uredelig forretningsførsel.

En bevisst holdning til forretningsetikk bidrar til å bygge opp selskapenes forretningskultur.

Selskapene ser naturlig på sitt eget ansvar i lys av de tjenester og produkter som leveres og det handlingsmiljø som de opererer i. Innholdet i ansvaret utvikler seg over tid og varierer mellom ulike sektorer. Målet om å være ledende innen arbeidet med etikk og samfunnsansvar innebærer at selskapene aktivt skal følge og være med på å utvikle god forretningskikk på de forskjellige virksomhetsrelevante områdene.

Noen deler av etikken har imidlertid alminnelig gyldighet:

Grunnleggende menneskerettigheter er noe alle har krav på. Disse er nedfelt i FNs menneskerettighetserklæring og inkluderer sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. I arbeidslivet kan brudd på menneskerettighetene omfatte diskriminering på bakgrunn av kjønn, religion, rase, nasjonal eller etnisk opprinnelse, kulturell bakgrunn, sosial gruppe, seksuell legning, funksjonshemming, familiestatus, alder og politisk oppfatning.

Selskapenes virksomhet må utføres i samsvar med grunnleggende menneskerettigheter, og det må stilles krav til forretningspartnere og leverandører om å gjøre det samme.

Gjennom ansvarlig adferd, og ved å stille krav til leverandører og andre forretningspartnere, ønsker staten at selskapene skal bidra til velstandsvekst og en positiv utvikling av arbeidslivsstandarder og menneskerettigheter i landene de har virksomhet i.

Staten har etablert etiske retningslinjer for forvaltningen av Statens pensjonsfond – Utland. De etiske retningslinjene bygger på følgende grunnlag:

Finansformuen må forvaltes slik at den gir god avkastning på lang sikt, noe som er avhengig av en bærekraftig utvikling i økonomisk, økologisk og sosial forstand. Fondets finansielle interesser skal styrkes ved at eierposisjoner fondet har, brukes for å fremme en slik bærekraftig utvikling. Fondet skal ikke foreta investeringer som utgjør en uakseptabel risiko for at fondet medvirker til uetiske handlinger eller unnløtelser som for eksempel krenkel-

ser av grunnleggende humanitære prinsipper, grove krenkelser av menneskerettighetene, grov korrupsjon eller alvorlige miljødeleggelse. Det er også etablert etiske retningslinjer for forvaltningen av Statens pensjonsfond – Norge.

Selskapene som omfattes av denne meldingen bør i utformingen av etiske retningslinjer for virksomhetene blant annet vurdere de hensyn som ligger til grunn for Pensjonsfondets etiske retningslinjer. Slike etiske retningslinjer bør som Pensjonsfondets retningslinjer være i tråd med FNs Global Compact⁴ og OECDs retningslinjer for multinasjonale selskaper⁵. I tillegg bør retningslinjene være i tråd med OECDs retningslinjer for eierstyring og selskapsledelse i selskaper med statlig eierandel⁶.

7.3.6 Arbeidet mot korrupsjon

Korrupsjon er et stort samfunnsproblem i mange land. Korrupsjon er tyveri av politiske, sosiale og økonomiske goder fra borgerne og forbrukerne. Korrupsjon forårsaker fattigdom, sosial marginalisering og vilkårlig forskjellsbehandling. Korrupsjon gir ikke bare sterkt urimelig fordeling; det gir også gale insentiver til økonomiske aktører, og medfører derfor en uheldig ressursallokering.

I fortalen til Europarådets sivilrettslige korrupsjonskonvensjon av 1999 uttales det at

«korrupsjon truer rettsstaten, demokratiet og menneskerettighetene, undergraver godt styresett, billighet og sosial rettferdighet, vrir konkurransen, hindrer økonomisk utvikling og utgjør en fare for stabiliteten i demokratiske institusjoner og samfunnets moralske grunnlag».

Transparency International⁷ definerer korrupsjonsbegrepet slik:

«Korrupsjon er misbruk av makt i betrodde stillinger for personlig gevinst».

Strengt krav til åpenhet og offentlighet er et effektivt virkemiddel mot korrupsjon.

I Norge gir forvaltningsloven og offentlighetsloven de involverte parter og offentligheten rett til innsyn i de beslutningene som fattes i den offentlige administrasjon. Også i næringslivet vil økt åpenhet kunne forebygge gale og etisk kritikkverdige beslutninger. Selskaper bør derfor være åpne om dilemmaer knyttet til korrupsjon, interessekon-

⁴ www.unglobalcompact.org/

⁵ www.oecd.org/daf/investment/guidelines

⁶ www.oecd.org (engelsk versjon) og www.nhd.no (norsk oversettelse)

⁷ www.transparency.no

flikter og inhabilitet. Selskaper som er uaktsomme på dette området, risikerer å komme i offentlighe-
tens søkelys basert på mistanker om ulovlig eller
uredelig forretningsførsel. Slike mediasaker kan
uansett spørsmålet om lovligheten i saksforholdet
skade selskapets omdømme og medføre store øko-
nomiske tap.

I deler av verden er det begrenset åpenhet om
inntekter relatert til utvinning av olje-, gass- og gru-
vevirksomhet. Økt åpenhet i disse ressursrike lan-
dende vil kunne motvirke korrupsjon, og tilrette-
legger dermed for bedre styring og kontroll samt
økonomisk vekst og velstand. Dette vil gi et bedre
investeringsklima. Selskaper med olje-, gass- eller
gruvevirksomhet bør derfor slutte seg til
Extractive Industries Transparency Initiative⁸.

7.3.7 Likestilling

Åpen og reell konkurranse om stillinger i sam-
funnslivet fremmer både rettferdighetshensyn og
økonomiske effektivitetshensyn. Kvinner utgjør i
dag rundt halvparten av de yrkesaktive. Norge lig-
ger langt fremme i likestilling på arbeidsmarkedet,
men særlig når det gjelder lederstillinger i
næringslivet er det fremdeles slik at menn er i stort
flertall. Det er sløsing og dårlig forvaltning med
samfunnets ressurser dersom den kompetanse og
kapasitet som kvinner kan tilføre selskapene og
samfunnet ikke benyttes bedre.

Regjeringen har sørget for at reglene om krav
til representasjon av begge kjønn i styrene i all-
mennaksjeselskapene trådte i kraft 1. januar 2006,
jf. allmennaksjeloven § 6–11a. For selskaper som
var stiftet og registrert før ikrafttredelsen, gjelder
en overgangsperiode på to år, frem til 1. januar
2008. For selskaper som var heleid av staten og
underliggende datterselskaper trådte imidlertid
reglene i kraft allerede 1. januar 2004, med en over-
gangsperiode på to år frem til 1. januar 2006.

I juli 2002 trådte den reviderte likestillingsloven
i kraft. Loven stiller blant annet strengere krav om
at arbeidsgivere aktivt skal arbeide og redegjøre
for hva slags innsats de legger i virksomhetens
likestillingsarbeid. I forarbeidene presiseres det at
arbeidsgiver har en aktivitetsplikt. I lovens § 1 a,
tredje ledd pålegges offentlige og private virksom-
heter, som etter lov er pålagt å utarbeide årsberet-
ning, å redegjøre for likestillingssituasjonen i virk-
somheten.

Aktivitets- og redegjørelsesplikten stiller krav
til arbeidsgivere om at de aktivt skal arbeide for
likestilling i virksomheten. Formålet med bestem-

melsen er å øke bevisstheten om betydningen av
likestillingstiltak. En tilsvarende bestemmelse er
tatt inn i regnskapsloven § 3–3. Redegjørelsen skal
beskrive den faktiske tilstanden når det gjelder
likestilling i virksomheten og eventuelle planlagte
eller iverksatte tiltak i virksomheten.

Aktivitetsplikten skal bidra til målrettet og plan-
messig arbeid for likestilling mellom kjønnene.
Plikten til å redegjøre forutsetter en systematisk
beskrivelse av forhold som er relevante for å vur-
dere likestillingsforholdene i virksomhetene.

Rekruttering av kvinner til lederstillinger i sel-
skapene er en oppgave for selskapenes styre og
administrasjon. Dette følger av aksjelovens rolle-
fordeling. Det må drives en bevisst utviklings- og
utvelgelsespolitikk nedover i selskapenes virksom-
heter, slik at det blir flere kvinner å velge blant når
topposisjonene skal besettes. Bevisst satsing ned-
over i organisasjonen er et viktig ledelsesansvar. I
eierforvaltningen vil det bli fulgt opp at styrene er
aktive på dette feltet.

7.3.8 Integring og karrieremuligheter for andre grupper

Regjeringen er opptatt av at norske selskaper har
en bevisst holdning i forhold til rekruttering av per-
soner med minoritetsbakgrunn. Flere selskaper
med statlige eierandeler har virksomhet i mange
land. Selskapene bør derfor også legge vekt på kul-
turkunnskap i sin rekrutteringspolitikk.

Selskapene bør delta aktivt i holdningsska-
pende tiltak som sikrer at innvandrere med ikke-
vestlig bakgrunn får innpass og muligheter i
næringslivet i tråd med sine kvalifikasjoner.

Regjeringen forventer på samme måte at nor-
ske selskaper har en aktiv og bevisst rekrutterings-
politikk som også gir kvalifiserte eldre og personer
med redusert funksjonsevne innpass i arbeidslivet.

7.3.9 Samfunnssikkerhet

Selskapers samfunnssikkerhets- og beredskapsan-
svar håndteres etter de samme prinsipper, uavhen-
gig av eierskapet. På lik linje med andre private
virksomheter pålegges selskaper med statlig eier-
andel å sikre egen drift, egne ansatte og eget nær-
miljø mot ulykker. Retningslinjer for dette utarbei-
des og følges opp av fagmyndighetene innenfor de
enkelte sektorene.

Det er viktig med en god sikkerhetskultur som
ivaretar hensynet til informasjons-, personell- og
driftssikkerhet. Dette gjelder også selskaper som
staten har aksjer i. NOU 2006:6 *Når sikkerheten er
viktigst* beskriver prinsipper for god sikkerhetskul-

⁸ www.eitransparency.org/

Figur 7.7 Statnett og Baneservice er eksempler på selskaper som forvalter samfunnskritisk infrastruktur. Bildene viser legging av sjøkabel, Statnetts landssentral og transformatorstasjon på Smestad. Samt vedlikeholdsarbeidere i aksjon hos Baneservice. BaneService vedlikeholder viktig samfunnskritisk infrastruktur.

Foto: Bilder øverst og nederst til venstre: Trond Isaksen. Bilde nederst til høyre: Baneservice

tur i virksomheter med ansvar for kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner. Prinsippene gir et godt grunnlag for selskapenes arbeid innenfor sikkerhet og beredskap, uavhengig av om de er utpekt som samfunnskritiske, er underlagt lovpålagte krav eller har inngått beredskapsavtaler med myndighetene.

7.4 Lederlønn og insentivordninger

Regjeringen vil sikre moderasjon i lederlønninger i selskaper der staten er en betydelig eier. Fastsettning av effektive belønningsordninger er av stor betydning for selskapene selv og for samfunnet som helhet. Toppledelsen er mest synlig og blir følgelig i stor grad identifisert med virksomheten, slik at det er spesielt viktig at lederlønningene framstår som rimelige.

Den forrige Stoltenberg-regjeringen innførte veiledende retningslinjer for lederes ansettelsesvilkår i heleide statlige selskaper. Retningslinjene slår fast at «...lederlønnsnivået i statlige selskaper skal være konkurransedyktige, men de bør ikke være lønnsledende innenfor sine bransjer». Dette er også denne regjeringens grunnleggende holdning. De veiledende retningslinjene om ansettelsesvilkår for ledere i heleide statlige foretak er tatt inn som vedlegg i Nærings- og handelsdepartementets årlige budsjettproposisjon. Retningslinjene omfatter lønns- og pensjonsavtaler og øvrige vilkår. Lavere pensjonsalder enn 65 år, skal føre til reduksjon i pensjonsnivået. Samlet pensjonsgrunnlag bør ikke overstige 12 G der virksomheten er helt eller delvis finansiert over statsbudsjettet. Pensjonsutbetalingene skal reguleres i takt med pensjonene i Folketrygden og ikke med utgangspunkt i den aktuelle stilling.

Veksten i lederlønninger har vært høyere enn ønskelig, og vist at det er behov for tiltak som gir aksjonærene større innflytelse over lederlønnspolitikken. Regjeringen har derfor foreslått endringer i aksjeloven mv. om lederlønnfastsettelse, jf. Ot.prp. nr. 55 (2005–2006). Lovforslaget innebærer at styret skal utarbeide en erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte samt at denne erklæringen skal behandles av generalforsamlingen. Erklæringen skal inneholde en redegjørelse for den lederlønnspolitikken som har vært ført det foregående regnskapsåret, i tillegg til retningslinjer for fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse for det kommende regnskapsåret. Det skal holdes en rådgivende avstemning for den del av erklæringen som gjelder retningslinjer for lederlønnfastsettelsen for det kommende regnskapsåret. Lovforslaget innebærer at det er nødvendig med generalforsamlingens godkjenning for de deler av erklæringen som gjelder retningslinjer for aksje- og aksjeverdibaserte godtgjørelser.

Forslaget om saksbehandlingsregler for lederlønn vil gi aksjonærene i allmennaksjeselskapene økt innsyn i og innflytelse over selskapets lederlønnspolitikk, særlig når det gjelder bruken av tilleggsytelser som bonuser, opsjoner, pensjonsordninger, etterlønsavtaler og lignende.

Regjeringens forslag til endring i allmennaksjeloven innebærer økt innflytelse for generalforsamlingen ved at denne også skal stemme over erklæringen. Det er imidlertid viktig at aksjelovgivningens foreskrevne rollefordeling mellom selskapenes styrende organer opprettholdes. Det vil fortsatt være styret i det enkelte selskap som er ansvarlig for å vedta de konkrete lønns- og insentivordningene. Det er videre styrets vurdering hvorvidt de enkelte elementer i en eventuell insentivordning er en nødvendig del av en samlet kompensasjonspakke for å sikre konkurransedyktig avlønning av ledere og medarbeidere i et selskap. Staten som aksjonær vil vurdere hvordan styret håndterer dette ansvaret som en del av den totalvurderingen som gjøres av styrets arbeid i det enkelte selskap.

Ingen eiere eller selskaper er tjent med intern eller ekstern uro knyttet til urimeligheter i avlønning eller mangel på åpenhet om denne. Spesielt opsjoner har vist uønskede effekter, ved at de har gitt svært store utbetalinger etter endringer i forhold som er utenfor lederens innflytelse. Forskning på aksjebaserte godtgjørelser gir liten støtte for at opsjonsordninger er nødvendig i den type selskap der staten er aksjonær. Denne regjeringen ser behov for mer moderasjon og nøkternhet i sel-

skapenes ledelse. Staten vil på denne bakgrunn stemme mot inngåelse av nye avtaler som innebærer opsjonsordninger i de selskapene som omfattes av denne meldingen.

De selskapene hvor staten er aksjeeier bør imidlertid kunne benytte seg av andre insentivordninger i lederlønnfastsettelsen. Eventuelle insentivordninger må imidlertid utformes på en måte som sikrer moderasjon i utviklingen av ledernes lønnsbetingelser. Videre må det være et tak for verdien av programmet som framstår som rimelig. I den grad variabel lønn skal benyttes, bør vilkårene for utbetaling i størst mulig grad være knyttet til forhold som kan påvirkes av den som mottar godtgjørelsen. Eksterne faktorer bør i størst mulig grad utelukkes.

For å sikre styrets uavhengighet skal styret ikke være omfattet av insentivprogrammer.

Nærings- og handelsdepartementet vil i samarbeid med andre berørte departementer, utforme en generell veiledning før generalforsamlingene i 2007. Veiledningen vil gjelde statens stemmegivning i saker som gjelder insentivordninger, aksje- og aksjekursrelaterte instrumenter samt pensjoner og etterlønsordninger.

7.5 Statens mål med eierskapet og betydningen av klare mål

Målet for eierskapet i de forretningsmessige selskapene er å sikre at statens investerte kapital oppnår høyest mulig avkastning over tid, og å legge til rette for at selskapene skal kunne ha en god industriell utvikling. Statseide selskaper skal drives på samme måte og under samme rammevilkår som veldrevne private selskaper. I tillegg skal selskapene være ledende innen arbeidet med ivaretagelse av bedriftenes samfunnsansvar.

En ytterligere klargjøring av målet med eierskapet er viktig, fordi det kan bidra til at eierskapet blir forvaltet på en bedre og riktigere måte. Det vil blant annet gjøre det lettere å formulere forventninger og vurdere selskapenes prestasjoner. Selskapene vil også på en enklere måte kunne definere hovedoppgavene, og vite hva som krever eiers medvirkning.

Dersom staten er presis i hva som er målet med eierskapet, vil det i ettertid være lettere å vurdere om investert kapital er effektivt anvendt. Uklare mål kan også føre til at kapitalmarkedene tror at staten har andre mål enn den i realiteten har, noe som kan påvirke verdien på statens aksjer negativt.

Statseierskapsutvalget har gitt en anbefaling om hvordan staten kan dele inn sitt eierskap avhen-

Figur 7.8 Graminor AS hvor staten ved LMD eier 34% forvalter og utvikler et omfattende sett av plantemateriale. Selskapet har nylig kjøpt Bjørke Forsøksgard (bildet) som også er hovedkontor for virksomhetene. Det er bygget nytt krysningsevsthus på Bjørke i tilknytningen til satsingen på å foredle frem et ytterligere forbedret og sykdomsfritt plantemateriale tilpasset et nordisk klima. Graminor har bl.a. hatt stor suksess med den nye kornsorten EDEL (en 6-rads bygg) som har gitt meget gode avlinger.

Foto: Graminor

gig av målene med eierskapet. Det vises til kapittel 5.2.1 for en nærmere beskrivelse av dette.

Regjeringen deler oppfatningen om at bedre opplysning av målene med det statlige eierskapet vil kunne danne grunnlag for et mer aktivt og verdikende eierskap. En kategorisering av eierskap etter formål med eierskap er et godt hjelpemiddel i denne sammenheng. I selskapsgjennomgangen i kapittel 8 har regjeringen formulert statens mål med eierskapet for hvert enkelt selskap.

Regjeringen vil sikre et sterkt offentlig og nasjonalt eierskap for å nå viktige politiske mål. Eierskapet innenfor blant annet transportsektoren, helsesektoren og kultursektoren bidrar blant annet til å sikre viktige sektorpolitiske mål. Eierskapet i selskaper som Norsk Hydro, Statoil og Statkraft er viktig blant annet for utvikling av naturressurser og for å beholde hovedkontorfunksjoner for å utvikle kompetansemiljøer i Norge. Staten skal være en langsiktig, stabil og god eier. I mange sammenhenger hvor selskapene ikke har vært pålagt spesielle samfunnsoppgaver har det vært hensiktsmessig å trekke inn privat kompetanse og kapital. Staten har således som ledd i konkurranseutsetting og omregulering av markeder trukket inn andre investorer i flere selskaper hvor staten tidligere var eneste eier.

Størrelsen på den eierandelen staten ønsker å ha i de største selskapene må blant annet sees i lys av hvilken betydning selskapene har for norsk økonomi og verdiskaping.

7.5.1 Statlig eierskap sikrer nasjonal forankring av viktige selskaper

Regjeringen vil sikre nasjonal forankring av viktige selskaper og nøkkelfunksjoner i samfunnet. Det er nødvendig med en eierandel på over en tredjedel i et selskap for å sikre dette.

Et mangfold av eierskap, slik det er i Norge, er en styrke for tilgangen på kapital og kompetanse til norske selskaper. Det er behov for et samspill av privat og statlig kapital, av nasjonal og utenlandsk kapital for å utvikle norske selskaper.

Et dynamisk næringsliv preges av et samspill mellom investorer som har et kortsiktig perspektiv når det gjelder å oppnå gevinster, og investorer som har et lengre perspektiv på utviklingen av selskaper. Dette gir ofte et fruktbart spenningsforhold mellom langsiktig industriutvikling og behovet for å oppnå inntjening i et kortere perspektiv.

Statlig eierskap bidrar til et større innslag av langsiktighet og dermed til større stabilitet på eiersiden. Dette sikrer et nasjonalt eierskap i de største selskapene i landet. Det er betydningen av langsiktighet, stabilitet og nasjonal forankring av eierskapet i noen av de store norske industrikonsernene som gjør at staten gjennom sitt direkte eierskap, har spilt og fortsatt spiller en viktig næringspolitisk rolle i Norge.

Ved hovedkontoret, i selskapets styre og bedriftsforsamling fattes beslutninger med betydelige konsekvenser for selskapets forretningsmessige utvikling, og når det gjelder store selskaper også for øvrige deler av næringslivet. Aksjonærene i selskapet kan delta direkte i slike beslutningsprosesser gjennom generalforsamlingen. Normalt vil strategisk viktige beslutninger fattes av selskapets styre og bedriftsforsamling på bakgrunn av saksforberedelse ved selskapets hovedkontor. Aksjonærene øver innflytelse over disse beslutningene hovedsakelig gjennom sammensettingen av selskapets styrende organer.

Nasjonalt forankring av hovedkontorfunksjoner i store selskaper er av betydning for verdiskapingen. Dette er derfor et viktig politisk spørsmål både i Norge og i mange andre land. Norsk hovedkontor i selskaper av strategisk betydning bidrar også til å sikre og utvikle spesialisert industriell og finansiell kompetanse og generell lederkompetanse. Regjeringen vil derfor sikre nasjonalt eierskap til nøkkelselskaper i kunnskapssamfunnet, og

være opptatt av at disse selskapene også videreutvikler virksomheten i Norge.

Selskapers etterspørsel etter kompetanse er en drivkraft i utviklingen av innenlandske forsknings- og utdannelseinstitusjoner, samtidig som slike institusjoner på et høyt nivå kan bidra til fremvekst av internasjonalt konkurransedyktige selskaper. Det er derfor grunn til å anta at hovedkontorenes lokalisering er viktig for nasjonale kompetansemiljøer. Undersøkelser over flere år viser at Statoil og Norsk Hydro er svært attraktive som fremtidig arbeidsplass blant studenter på universiteter og høyskoler.

Samspeillet mellom hovedkontormiljø og ulike nasjonale institusjoner innenfor en sektor har stor betydning for næringslivsutviklingen. Hovedkontoret vil normalt ha betydelig strategisk kompetanse for å kunne ivareta sin styrende funksjon. Nasjonalt forankret beslutnings- og styringskompetanse kan ha stor betydning for leverandørindustrien, og dermed nasjonal verdiskaping og arbeidsplasser. Staten vil gjennom sitt eierskap bidra til at hovedkontormiljøer på områder av nasjonal strategisk betydning forblir i Norge.

I denne sammenheng er regjeringen også opptatt av at virksomheter som er sentrale i samspeillet

med forsknings- og innovasjonsmiljøer videreutvikles i Norge. Dette er viktig for å opprettholde og styrke viktige næringsklynger og verdikjeder. Regjeringen har som mål at selskapene innenfor rammen av markedsmessige avkastningskrav bidrar til økt videreforedling i Norge. Dette bidrar til økt verdiskaping og arbeidsplasser og vil igjen kunne ha stor betydning i mange lokalsamfunn.

Norsk petroleumsnæring har vokst frem som et resultat av samspeillet mellom ulike aktører i næringen. Ikke minst har samspeillet mellom leverandørindustrien og oljeselskapene vært avgjørende for utviklingen av en konkurransedyktig industri i Norge. Statoil og Norsk Hydro har hatt ansvar for store og komplekse utbygginger på norsk sokkel. Dette har gjort dem til krevende kunder for norsk leverandørindustri. Norsk leverandørindustri har måttet utvikle teknologisk krevende produkter og tjenester som nå er etterspurt i verdensmarkedet.

7.5.2 Statlig eierskap sikrer kontroll med og inntekter fra våre naturressurser

Regjeringen vil sikre råderetten over landets store naturressurser, spesielt innenfor energi. Råderetten over landets naturressurser er regulert ved lov, forskrifter mv.

Statlig eierskap i blant annet Statkraft og Stat-skog er virkemidler ved utnyttelsen av disse ressursene til felleskapets beste.

Målet om at inntektene fra naturressursene skal komme hele befolkningen til gode, ivaretas gjennom skattesystemet. Statens eierskap i energiselskapene er likevel en viktig tilleggskomponent i regjeringens politikk for at inntektene fra naturressursene skal komme fellesskapet til gode i størst mulig grad. Selskaper som Norsk Hydro og Statoil har som følge av stigende energipriser hatt en høy verdistigning og avkastning de siste årene. Tilsvarende gjelder Statkraft. Et omfattende statlig eierskap innenfor energisektoren har således gitt et ekstra inntektsbidrag til fellesskapet gjennom høye utbytter de siste årene. Dette viser at statlige eierandeler kan være et viktig supplement til skattesystemet som gir inntekter til fellesskapet.

7.5.3 Statlig eierskap bidrar til samfunnsikkerheten og samfunns viktig infrastruktur

Å sikre god nasjonal infrastruktur er en viktig offentlig oppgave. Offentlig eierskap muliggjør en samfunnsøkonomisk lønnsom utbygging av infrastruktur som har karakter av naturlig monopol, det

Boks 7.4 Statkraft utvikler kraftproduksjon basert på tidevannskraft

Statkraft jobber med å utvikle et konsept basert på en flytende stålstruktur, som produserer elektrisk kraft ved at tidevannsstrømmen driver fire store turbiner. Siden tidevannskraftverket flyter på vannet medfører det ingen større permanente inngrep på havbunnen, og prosjektet har små miljømessige konsekvenser. Hele anlegget med tilhørende anker kan enkelt flyttes eller fjernes. Tidevannsstrømmer er forutsigbare, og vannets store tetthet, nesten 1 000 ganger større enn luft, gjør at det er mye energi å hente ut av tidevannsstrømmer selv om hastigheten er lav. Det forventes at det vil være mulig å produsere energi allerede fra hastigheter rundt 0,5 m/s. Et av de prosjektene Statkraft arbeider med når det gjelder tidevannskraft er i Kvalsundet nord for Tromsø. Sundet har gode strømforhold og nærheten til Tromsø er gunstig i testfasen.

Kilde: Statkraft

Boks 7.5 ECC bidrar til økt sjøsikkerhet

Den norske stat ved Nærings- og handelsdepartementet eier 100 prosent av aksjene i Electronic Chart Centre AS (ECC). Dette selskapet tilbyr tjenester som bidrar til å øke sikkerheten til sjøs både internasjonalt og langs norskekysten. ECC drifter en sjøkarttjeneste basert på autoriserte elektroniske sjøkart for til sammen 30 land. Ved hjelp av ECCs tjeneste får skip og den norske lostjenesten tilgang til de til enhver tid mest oppdaterte sjøkartene elektronisk (24 timer i døgnet). Dette representerer et stort fremskritt fra bruken av papirkart. Det skjer daglig oppdateringer av sjøkartene og ved bruk av autoriserte elektroniske sjøkart får brukerne oppdatert sine kart umiddelbart fra ECC. Tjenesten levert fra ECC er med på å øke kvaliteten på de kartene skipene benytter når de seiler langs kysten, og bidrar dermed til økt sikkerhet til sjøs.

Kilder: ECC og Nærings- og handelsdepartementet

vil si at ett selskap kan produsere mer effektivt innenfor et geografisk avgrenset område enn flere selskaper. Gjennom det statlige eierskapet ønsker regjeringen å sikre at Norge har en godt utbygd infrastruktur når det gjelder hovedveier, jernbane, flyplasser og sentralnettet for strøm. Kommunene ivaretar også viktig infrastruktur som distribusjonsnett for strøm, vannforsyning og avløp, havner og lokale veier.

Regjeringen skal blant annet øke satsingen på samferdsel for å sikre økt trafikksikkerhet, mer kollektivtrafikk og et effektivt transportsystem for hele landet. I forhold til elektrisitetsforsyningen er det nødvendig med statlig eierskap, slik at en utbygging av sentralnettet foretas ut i fra samfunnsøkonomiske lønnsomhetsbetraktninger.

7.5.4 Statlige institusjoner sikrer gode felleskapsløsninger innen kultur

Det offentlige har et spesielt ansvar for å sikre at samfunnet har et rikt og mangfoldig kulturtilbud innen områder som for eksempel teater, opera mv. Eierskapet i NRK bidrar til et kulturelt mangfold. Staten vil bruke sitt eierskap innen kultursektoren til å ivareta samfunnets behov for kvalitet, mangfold, og nyskaping.

Boks 7.6 Statlige selskaper satser på bioteknologi

En rekke av selskapene som staten har eierandeler i har høy kompetanse på ulike former for bioteknologi. Veterinærmedisinsk Oppdragssenter (VESO) sammen med Veterinærinstituttet har en unik bioteknologisk forsknings- og utviklingskompetanse, både når det gjelder husdyr og oppdrettsfisk. En rekke forsøk er i virksomhet: VESOs avdeling i Trondheim er blant annet sentral i arbeidet med å bekjempe Gyrodactylus Salaris og behandle laksevassdrag med nye midler og metoder. Tidligere var rotenon eneste behandlingsform. Nå er nye metoder under testing og utvikling, som for eksempel behandling med aluminium.

Graminor AS vil ivareta en kommersiell plantesortsutvikling samt oppformering av nytt plantemateriale til nye sorter med henblikk på kommersiell produksjon og utnyttelse i Norge og Norden. Graminor mottar royalties fra næringen for dette arbeidet. Staten bidrar med FoU-midler i tillegg. Staten ved Landbruks- og matdepartementet eier 34 prosent av Graminor. Graminor har kjøpt Bjørke Forsøksgård på Hamar og her har selskapet opparbeidet nye veksthus for ulike krysningforsøk i planteproduksjonen. Bjørke har blitt et nytt sentralt kompetansesenter for planteteknologiutvikling. Mjøsområdet er for øvrig utpekt som et sentralt satsingsområde når det gjelder bioforskning i landbruket.

Kilde: Nærings- og handelsdepartementet

7.5.5 Statlig eierskap sikrer gode helsetjenester

Regjeringen ønsker at befolkningen skal gis gode og likeverdige spesialisthelsetjenester. Statlig eierskap av regionale helseforetak og foretaksorganisering av spesialisthelsetjenesten gir rom for helhetlig styring og god ressursutnyttelse, for å ivareta og videreutvikle gode tjenestetilbud til hele befolkningen.

7.5.6 Forskning og utvikling

Regjeringen vil satse offensivt på forskning og utvikling. For å få økt satsing på forskning i næringslivet er det viktig med en god næringspolitikk og generelt gode rammevilkår, samt offentlig finansierte forskningsprogrammer som vil kunne stimulere selskapene til ytterligere FoU-innsats.

I heleide selskaper vil det ligge til rette for å etablere særskilte forskningssatsinger. Deleide Simula Research Laboratory AS er ett eksempel på et selskap, hvor formålet med selskapet blant annet er å drive grunnleggende forskning på høyt internasjonalt nivå.

7.6 Åpenhet om eierskapet

7.6.1 Ny publikasjon som sammenfatter mål for eierskapet, retningslinjer og forventninger

Regjeringen vil ta initiativ til at Nærings- og handelsdepartementet utarbeider og årlig publiserer et nytt dokument som gir offentlig uttrykk for regjeringens eierpolitikk, slik den er kommunisert til Stortinget, herunder de rammer Stortinget har fastlagt.

Dokumentet vil gjengi overordnede mål for statens eierskap og rollefordelingen i statsforvaltningen og mellom aksjonærer og selskapets organer. Det vil bli formulert forventninger til kapitalavkastning og utbytte. For sektorpolitiske selskaper og selskaper som mottar tilskudd stilles det krav til effektiv drift.

I dokumentet vil staten redegjøre for hvilke hensyn den ønsker å legge vekt på i sin løpende eierskapsforvaltning, og hvilke forventninger den har til selskapenes styrer basert på dette.

For å understøtte målet om en god langsiktig utvikling vil eierdepartementene ha en bred eieroppfølging for å forsikre seg om at forhold som understøtter dette blir ivaretatt. Dette gjelder blant annet FoU, etikk, miljø, likestilling, diskriminering, omstillinger mv. I dokumentet vil også de til enhver tid gjeldende retningslinjer som er relevante for statens eierskapsutøvelse bli inntatt.

Det er tre hovedmålgrupper for en slik publikasjon: hel- og deleide selskaper, allmennheten og kapitalmarkedene. Dokumentet vil bli oversendt selskapene og fulgt opp i møter. Dokumentet vil ikke erstatte informasjon, vurderinger eller forslag mv. som regjeringen vil måtte legge frem for Stortinget gjennom egne fremlegg.

Gjennom å sammenfatte og fremstille disse temaene på en systematisk måte i et dokument

som kan revideres årlig, ønsker regjeringen å bidra til større åpenhet om statens eierskap. Dette vil kunne understøtte den økonomisk utviklingen i selskapene og bidra til en god samfunnsutvikling. Dokumentet vil bli samordnet med Statens eierberetning.

7.6.2 Årlige eierberetninger

Statseierskapsutvalget anbefalte at regjeringen legger frem årlige eierberetninger for hele det statlige eierskapet. En slik samlet fremstilling kan gi en god oversikt over det statlige eierskapet, og bidra til bedre offentlig innsikt og demokratisk kontroll med måten verdiene forvaltes på. En effektiv målrealisering og synliggjøring av selskapenes verdiskaping er av like stor betydning for selskaper med andre hovedmål enn god bedriftsøkonomisk lønnsomhet.

Regjeringen deler denne vurderingen og viser til at store deler av statens eierskap nå omhandles i en samlet årlig eierberetning fra Nærings- og handelsdepartementet. Enkelte typer statlig virksomhet som har rene sektorpolitiske oppgaver er av ulike grunner organisert som aksjeselskap, statsforetak eller særlovselskap. Slike selskaper vil etter regjeringens vurdering likevel kunne falle utenfor en slik samlet fremstilling. Statens eierberetning viser den økonomiske utviklingen i selskapene, viktige hendelser, oversikt over styrer mv.

Den årlige eierberetningen oversendes Stortinget til orientering. Det legges til grunn at det ikke er nødvendig å oversende årsberetninger til Stortinget for de selskapene som er omfattet av eierberetningen. Nærings- og handelsdepartementet publiserer også en halvårsberetning på Internett. Måten staten som eier opptre på i de børsnoterte selskapene har stor betydning for den generelle tilliten til Oslo Børs. Regjeringen er seg bevisst dette forholdet, som også er et tungtveiende hensyn som ligger bak det engasjementet den har når det gjelder åpenhet om eierskapet.

7.7 Organisering av eierskapet

Arbeidet med å øke den organisatoriske avstanden mellom statens eierrolle og de ulike myndighetsrollene og samling av det forretningmessige eierskapet ett sted i sentralforvaltningen har bidradd til å styrke tilliten til statens eierskapsforvaltning.

Gjennom flere år har det pågått prosesser for å skille statens roller som eier og myndighetsutøver. Selskaper som Arcus Gruppen, BaneTele, Cermaq, DnB NOR, ECC, Entra Eiendom, Flytoget, Grøde-

gaard, Mesta, NOAH Holding, Norsk Medisinaldepot, SAS, SIVA, Statkraft og Telenor er blitt overført fra andre departementer til Nærings- og handelsdepartementet. Dette er i tråd med OECDs anbefaling om å samordne det forretningsmessige eierskapet.

Forretningsmessige selskaper bør når ikke særlige hensyn taler imot det forvaltes av Nærings- og handelsdepartementet. Regjeringen vil i denne sammenheng peke på at det ikke er praksis for forretningsmessig samordning av statlige selskaper, men at det tvert imot er praksis for at de konkurrerer mot hverandre i den grad de opererer i samme marked. Eksempel på dette er BaneTele og Telenor som begge leverer bredbåndskapasitet og Hydro og Statoil som konkurrerer innenfor olje- og gasssektoren. Det er opp til tilsynsmyndighetene å påse at det ikke foregår konkurransemessig samarbeid mellom selskapene.

Dersom eierstyring ikke lenger behøver å bli brukt sammen med regulatoriske instrumenter for å oppnå sektorpolitiske mål, vil ansvaret for forvaltningen av eierskapet bli vurdert endret. For andre selskaper vil den sektorpolitiske begrunnelsen for statens eierskap av ulike grunner kunne bestå. Dette skyldes i en del tilfeller at det ligger alminnelig aksepterte politiske mål til grunn for statens eierskap i disse virksomhetene, mens det i andre tilfeller er selve produksjons- og markedsstrukturen innenfor sektoren som kan tilsi fortsatt statlig heleie og sektortilknytning for forvaltningen av eierskapet. Selskaper med sektorpolitiske mål bør være tilknyttet det departementet som har det sektorpolitiske ansvaret.

Regjeringen er enig med statseierskapsutvalget i at endringer i departementstilknytningen for selskapene bør baseres på en sammensatt vurdering der det blant annet tas hensyn til velfunge-

rende markeder, statlig risikohåndtering, forsvarlig rollehåndtering og ivaretagelsen av bransjekompetanse og generell eierkompetanse.

Det er viktig med et interdepartementalt samarbeid i eierskaps spørsmål slik at departementsfellesskapets eierkompetanse utnyttes best mulig. Prinsippene for god eierstyring og selskapsledelse, retningslinjer for formulering av avkastningsmål og utbytteforventninger, retningslinjer for saksbehandling og styrevalg og formulering av forventninger til styrene og det økonomiske rapporteringsopplegget vil være viktige fellesoppgaver.

I et lite antall selskaper forvaltes statens aksjer eller andeler av flere departementer. Regjeringen vil gå inn for at statens aksjer eller andeler i det samme selskapet forvaltes i ett departement.

Det finnes en del eksempler på at statlige forvaltningsetater eier virksomheter som er organisert i selskapsform. Dersom dette er virksomheter med forretningsmessig formål, og ikke rene driftselskaper, bør det vurderes å legge eierskapet direkte under det ansvarlige departement eller til Nærings- og handelsdepartementet. Dette vil sikre en større grad av politisk styring og kontroll. I enkelte tilfeller kan likevel slik organisering være hensiktsmessig når den samtidig støtter opp om sektorpolitikken.

Nærings- og handelsdepartementet eier 90 prosent av Andøya Rakettskytefelt, som gjennom avtaler med andre land utfører rakettoppskytninger og ballongslipp. Nærings- og handelsdepartementet eier også 100 prosent av Norsk Romsenter Eienedom, som eier fiberkablene mellom Svalbard og fastlandet samt 50 prosent av selskapet Kongsberg Satellite Services AS. Kongsberg Satellite Services eier infrastrukturen og har driftsansvaret for Svalbard Satellittstasjon og Tromsø Satellittstasjon. Dette eierskapet, som er viktig i utøvelsen av sektorpolitikken på romfartsområdet, forvaltes av Norsk Romsenter, som er et forvaltningsorgan under Nærings- og handelsdepartementet.

Statseierskapsutvalget anbefalte i utgangspunktet at det bør vurderes å etablere holdingselskap for eierandeler med rent verdimaksimerende mål. Der eierskapet har rent verdimaksimerende formål antok utvalget at behovet for styring og kontroll ut over den finansielle dimensjonen er lite og kunne ivaretas på en tilfredsstillende måte gjennom en holdingselskapsorganisering. Viktige forutsetninger for en slik anbefaling er at Stortinget gir det nødvendige handlingsrom, og at holdingselskapet etableres etter de prinsipper for saksbehandling som utvalget skisserte. Utvalget mente at det må utvises forsiktighet når det gjelder omfang

Figur 7.9 SvalSat 78 grader nord.

Foto: Kongsberg Satellite Services

og utvalg av selskaper av hensyn til statlig risiko-håndtering og konkurransemessige aspekter.

En rekke eiersaker knyttet til de selskaper hvor det er mål om nasjonal forankring må forventes å være gjenstand for politisk styring og kontroll. I tillegg vil samling av de største selskapene i en enhet utenfor departementene kunne medføre fare for uheldig konsentrasjon av økonomisk makt. Utvalget anbefalte derfor i utgangspunktet ikke at eierandeler hvor nasjonal forankring er en del av statens mål, legges inn i holdingselskap. Der hvor eierskapet er begrunnet i spesifikt definerte mål, mente utvalget at en tilsvarende vurdering gjør seg gjeldende.

Regjeringen mener at det ikke er riktig å etablere holdingselskap for å forvalte den norske stats eierandeler som alternativ til dagens departementstilknytning. Viktige eierskapsaker er av en slik karakter at de krever behandling i et politisk organ. Et særskilt forvaltnings- / holdingselskap ville kunne medført dobbeltbehandling og uklarhet med hensyn til ansvar. Regjeringen er enig med utvalget i at eierandeler hvor nasjonal forankring er en del av statens mål, eller selskaper hvor eierskapet er begrunnet i spesifikt definerte mål, ikke bør legges inn i holdingselskap. Det må uansett regnes med at vesentlige endringer i statens eierandeler i disse selskapene vil kreve politisk behandling. Et holdingselskap kan derfor antas å virke som et ekstra kompliserende og forsinkende ledd i saksbehandlingsprosessen.

Dagens departementstilknytning sikrer åpenhet om eierskapet og ivaretar demokratiske kontrollhensyn. Tilliten til staten som eier er i første rekke avhengig av at andre aktører er trygg på at eierbeslutningene tas på et solid faglig grunnlag, at det er stor grad av åpenhet rundt eierskapet og at staten ikke opptrer vilkårlig. En slik tillit utad vil snarere være en funksjon av de ressurser, den kompetanse og den kulturen som utvikler seg i eierforvaltningen enn valget av organisasjonsmodell. Etter regjeringens oppfatning bør det bygges videre på den linje og praksis som er lagt gjennom en årrekke, for å gjøre beslutningsprosessen mer effektiv og tillitskapende. Dersom målene med eierskapet er tydelige og forvaltningen er basert på et effektivt og fleksibelt beslutningssystem, er det grunn til å tro at sakene vil kunne håndteres like godt innenfor som utenfor dagens departementsorganisering.

7.8 Beslutningsfullmakter

Etter Grunnloven § 19 er det Kongen (regjeringen) som forvalter statens eiendom (herunder aksjer). Det faller ikke inn under statsrådets myndighet etter Grunnloven § 19 å kunne kjøpe eller selge aksjer i selskaper med statlig eierandel. Dette må ha sitt grunnlag i særskilt fullmakt fra Stortinget. Stortinget har selv ved behandlingen av Dokument nr. 7 (1972–1973) i Innst. S. nr. 277 (1976–1977) lagt til grunn at Stortinget har den reelle avgjørelsen når det gjelder beslutninger som i vesentlig grad vil endre statens engasjement i selskaper hvor staten er eneaksjonær. Det er lagt til grunn at praksisen beskrevet i Innst. S. nr. 277 (1976–1977) også gjelder for deleide selskaper.

Høy endringstakt i næringslivet krever ofte raske og omfattende omstillinger. Slike omstillinger krever medvirkning fra eierne, for eksempel gjennom tilførsel av kapital, ved erverv, fusjoner og salg m.m. Det er viktig at staten som eier evner å opptre slik at selskapene kan utnytte sine utviklings- og forretningsmuligheter, samtidig som statens aksjonærverdier ivaretas på en forsvarlig måte. Dette betyr at staten aktivt må kunne ta stilling til forslag som fremmes av selskapene ved at aktuelle forslag blir lagt frem for Stortinget, og at vedtak kan fattes raskt nok til at selskapene kan realisere aktuelle tiltak.

Statseierskapsutvalget anbefalte for enkelte kategorier selskaper at Stortinget gir forhåndsfullmakter til regjeringen til å endre statens eierandel.

Utvalget uttalte blant annet:

« ...når den statlige beslutningsprosessen hevdet å ta urimelig lang tid og å være uforutsigbar, må nok dette forstås på bakgrunn av at beslutningene skal behandles på flere nivåer og medfører vanskelige politiske vurderinger knyttet til statlig eierskap som sådant. Departementale konsultasjonsprosesser, regjeringsbehandling, i tillegg til stortingsbehandling, kan bidra til at andre hensyn enn verdimaksimering bringes inn i saksbehandlingen.»

Det ble derfor pekt på at dette

«taler for at beslutningene bør gjøres av ansvarlig statsråd med støtte fra andre departementer med forretningsmessig kompetanse.»

Utvalget uttalte videre at:

«Utvalget anbefaler at det legges opp til at Stortinget med jevne mellomrom tar stilling til mål og grad av måloppnåelse på helhetlig grunnlag for statens eierskap. I denne sammenheng bør de nødvendige fullmakter gis.»

I selskaper som har spesifikt definerte mål fra rådet utvalget at det ble gitt forhåndsfullmakter til regjeringen. Her vil de politiske vurderingene være av en bredere karakter enn rene forretningsmessige vurderinger. I forbindelse med kjøp av aksjer eller annen kapitalforhøyelse må det foreligge et bevilgningsvedtak. Bevilgningsvedtakene fattes årlig, mens fullmaktene til å endre eierandel gjelder inntil de blir endret. Et videre kompliserende element er reglene om tilbudsplikt, som medfører at erverv av aksjer i børsnoterte selskaper vil utløse tilbudsplikt på hele selskapet når eierandelen overstiger 40 prosent. Det medfører at kostnadene ved at staten øker sin eierandel over en slik grense er vanskelige å anslå. Dette momentet vil bli mer vesentlig dersom det blir innført regler om flere prosentgrenser for tilbudsplikt, slik et utvalg har fremmet forslag om.

Regjeringen Stoltenberg I fremmet i St.prp. nr. 1 (2001–2002) forslag om et opplegg med fullmakter som kunne vedtas årlig av Stortinget i forbindelse med den ordinære budsjettbehandlingen. Regjeringen Bondevik I fremmet i St. prp. nr. 1 Tillegg nr. 4 (2001–2002) forslag om generelle fullmakter til salg av aksjer i totalt 13 selskaper. I Budsjett-Innst. S. nr. 8 (2001–2002) uttalte flertallet at de først etter at den bebudede eierskapsmeldingen forelå ville ta stilling til forslaget. Stortingsbehandlingen av St.meld. nr. 22 (2001–2002), jf. Innst. S. nr. 264 (2001–2002), ga ingen nye generelle fullmakter. Således er det i dag slik at med unntak av et lite antall ubenyttede fullmakter, må Regjeringen fremme aktuelle, konkrete forslag for Stortinget som egne saker.

Regjeringen har i dag følgende forhåndsfullmakter fra Stortinget som ikke er fullt utnyttet: Cermaq ASA (ned til 34 prosent), Norsk Hydro ASA (opp til 51 prosent) og Telenor ASA (nedsalg til 51 prosent og ned til 34 prosent ved en fusjon-/oppkjøpstransaksjon der selskapets aksjer blir brukt som oppgjørs- eller byttemiddel). I tillegg har regjeringen fullmakt til å redusere statens eierandel i Statoil til 66,67 prosent. I forbindelse med fisjonen av Norsk Hydro ASA ble det truffet vedtak om at statens eierandel i Yara International ASA skal være minimum 33,4 prosent. Disse fullmaktene ble gitt etter konkrete saksfremlegg, og ikke som del av et generelt opplegg.

Regjeringen vil i senere fremlegg for Stortinget foreslå at Stortinget trekker tilbake eksisterende fullmakter gitt i tidligere stortingsperioder til å redusere statens eierandel gjennom salg av aksjer. Adgangen til å kunne foreta industrielle løsninger innenfor fullmaktens rammer videreføres.

Sentralt i vurderingen av om det er et generelt behov for beslutningsfullmakter er om dagens rammer har vært til hinder for gjennomføring av transaksjoner på grunn av manglende fullmakter. Nærings- og handelsdepartementet er ikke kjent med at saker som ville fordre større eierdisposisjoner ikke har kommet opp til behandling som følge av fravær av beslutningsfullmakter. Tvert imot er det en rekke eksempler på at store eierskapsaker har blitt behandlet raskt og uten opphold av både regjering og Storting. Eksempler på dette er Hydros oppkjøp av Saga Petroleum, fisjonen av Hydro (etableringen av Yara) og oppkjøpet i Nammo til en eierandel på 50 prosent.

I enkelte mindre eierskapsaker ville forhåndsfullmakter til departementet trolig kunne ha lettet gjennomføringen av ansvarlig statsråds eierskapsutøvelse. Regjeringen har etter en helhetlig vurdering kommet til at den ikke vil foreslå et fullmaktsystem slik statseierskapsutvalget har anbefalt. Dagens praksis innebærer at selskapsaker kan behandles tilstrekkelig hurtig, også når det er nødvendig å forelegge saken for Stortinget. Regjeringen vil derfor behandle slike saker enkeltvis i tråd med tidligere praksis.

7.9 Utbytte i heleide selskaper og tilbakekjøp av aksjer

Regjeringen uttalte i Soria Moria-erklæringen at offentlige selskaper skal sikres forutsigbar utbyttepolitikk. Statseierskapsutvalgets forslag var å innføre aksjelovens normalregler for utbyttebeslutninger i statsaksjeselskap og statsforetak.

Regjeringen vil føre en forutsigbar utbyttepolitikk i de heleide selskapene. Dette ivaretas gjennom at staten for hvert enkelt selskap utformer langsiktige utbytteforventninger for en periode på 3-5 år. Regjeringen mener at dette vil gi styrene i de enkelte selskapene den forutsigbarhet som trengs for å planlegge virksomheten, og ser det derfor ikke som nødvendig å innføre aksjelovens normalordning for statsaksjeselskap og statsforetak.

Regjeringens utbyttepolitikk er basert på målsettingen om langsiktig markedsmessig avkastning og en god industriell utvikling i selskapene.

Dersom staten pålegger et selskap å gjennomføre investeringer eller andre tiltak som styret ikke finner forretningsmessig forsvarlige, legges det til grunn at selskapene skal kompenseres gjennom egne bevilgninger. Slike bevilgninger vil måtte gis innenfor de rammene som følger av regelverket for offentlig støtte. Driftsstøtte til konkurranseutsatte foretak er som hovedregel forbudt

etter EØS-avtalen. Handlingsrommet for å gi kompensasjon til foretak som pålegges særlige oppgaver av ikke-forretningsmessig karakter er begrenset av EØS-avtalen, og det og må altså vurderes konkret for de enkelte tilfeller om og på hvilken måte slike oppgaver kan kompenseres.

For enkelte selskaper kan det likevel anses uaktuelt eller lite hensiktsmessig å kompensere for særskilte investeringer eller tiltak som de måtte bli pålagt av eier. Dette følger av de særskilte forutsetningene som har ligget til grunn for etableringen av disse selskapene eller som følge av de oppgaver de er pålagt.

Figur 7.10 Hydro er et energi- og aluminiumselskap med 33.000 medarbeidere og med virksomhet i nær 40 land. Qatalum-prosjektet, som er et 50% joint ventureselskap mellom Qatar Petroleum og Hydro, går videre etter planen. Partene har nylig undertegnet avtale med et kanadisk selskap om oppføring av hovedbygninger og tilhørende produksjonsinfrastruktur. Qatalum er det største anlegg for produksjon av primæraluminium som er bygget i ett trinn. Verket vil produsere 585.000 tonn i året ved full drift. Det foreligger planer om eventuelt å kunne øke produksjonen til 1,2 millioner tonn per år på sikt. Utbyggingene vil basere seg på teknologi utviklet ved Hydros teknologisenter i Årdal, Norsk kompetanse og erfaring innen prosjektgjennomføring. Utbyggingene vil ta utgangspunkt i det nye aluminiumsverket på Sunndalsøra (bildet) og de erfaringer som der er gjort.

Foto: Atle Johnsen, © Norsk Hydro ASA

Enkelte sektorpolitiske selskaper har vedtektsfestet at de ikke skal betale utbytte. Andre selskaper som er avhengig av tilskudd/årlige bevilgninger betaler normalt heller ikke utbytte.

Tilbakekjøp av aksjer

Staten har i noen år hatt avtaler med enkelte børsnoterte selskaper med statlig eierandel om proporsjonal sletting av statens aksjer i forbindelse med selskapenes tilbakekjøpsprogram. Dette innebærer at når selskapene har kjøpt tilbake og slettet egne aksjer har staten innløst et proporsjonalt antall aksjer mot avtalt kontantvederlag, slik at statens eierandel ikke er blitt endret. Disse sakene er således ikke forelagt Stortinget på forhånd.

Tilbakekjøp av egne aksjer ses som en effektiv måte å tilpasse selskapets egenkapital til selskapets behov, og vurderes positivt i aksjemarkedet. Et tilbakekjøpsprogram er en form for anvendelse av overskudd og bør sees i sammenheng med kapital situasjonen i selskapet og selskapets utbyttepolitikk. Gjennom et slikt opplegg føres egenkapital selskapet ikke ser hensiktsmessig anvendelse for tilbake til aksjemarkedet gjennom eiere som velger å selge sine aksjer. Dette bidrar til økt kapitaldisiplin. Ved at de aksjene som kjøpes blir permanent slettet, endres ikke de underliggende verdiene som ligger bak hver av de gjenværende aksjene.

Der selskapets ledelse mottar aksjebasert avlønning som en del av et insentivprogram kan dette isolert sett gi ledelsen insentiv til å foretrekke tilbakekjøp av aksjer fremfor økt utbytte. I forbindelse med fremtidige tilbakekjøpsavtaler med staten er det en forutsetning at selskapet forplikter seg til å søke å nøytralisere slike insentiver i forhold til ledende ansatte.

Stortinget har gitt rammer til regjeringen for forvaltningen av det statlige eierskapet. Disse rammene inkluderer for mange selskaper bestemte eierandeler, eller minimumsandelersom skal eies av staten. Når staten deltar i tilbakekjøpsprogrammer med proporsjonal sletting av aksjer, endres ikke statens eierandel. Statens eierinnflytelse i selskapet forblir derfor uendret.

Regjeringen mener at børsnoterte selskaper med statlig eierandel bør ha tilsvarende mulighet som andre selskaper til å benytte tilbakekjøp av aksjer som supplement til den ordinære utbyttepolitikken. Om det er aktuelt for staten å delta i en slik ordning bør imidlertid vurderes konkret i den enkelte sak.

8 Selskapsgjennomgang

Statseierskapsutvalget har gitt en anbefaling om hvordan staten kan dele inn sitt eierskap avhengig av målene med eierskapet. For en nærmere beskrivelse av dette vises det til kapittel 5.2.1, jf. også høringsuttalelsene i kapittel 5.2.4.

Regjeringen deler oppfatningen om at bedre opplysning av målene med det statlige eierskapet vil kunne danne grunnlag for et mer aktivt og verdikende eierskap. En kategorisering av eierskap etter formål med eierskapet er et hjelpemiddel i denne sammenheng. Den målkategorisering som statseierskapsutvalget anvender er etter regjeringens oppfatning en hensiktsmessig tilnæringsmåte til dette.

Slike kategoriseringer har også enkelte begrensninger. Utvalget påpeker at det blant annet ikke må ses statisk på kategoriseringen av selskapene. Det finnes flere eksempler på at selskaper har beveget seg mellom gruppene.

Statlig eierskap sikrer sektorpolitiske og samfunnsmessige mål på flere områder. Selskaper med slike formål vil i tillegg til de sektorpolitiske målsettingene ha bedriftsøkonomiske målsettinger, men graden av kommersiell orientering varierer betydelig. Statskonsult opererer for eksempel i et marked med flere aktører, mens Statnetts virksomhet har naturlig monopolpreg i samfunnsøkonomisk forstand. Det innebærer at det er mest effektivt for samfunnet at Statnett styres etter samfunnsøkonomiske lønnsomhetskriterier. Staten stiller krav til selskapene for å sikre at de sektorpolitiske målene bak eierskapet nås på en mest mulig effektiv måte. For flere av selskapene med betydelig kommersiell virksomhet, settes det krav til avkastning ut fra selskapets risikoprofil.

Selskapsgjennomgangen i kapittel 8 er lagt opp etter den inndelingen som er anbefalt av statseierskapsutvalget. Selskapene inndeles slik:

1. Selskaper med forretningsmessige mål
2. Selskaper med forretningsmessige mål og nasjonal forankring av hovedkontor
3. Selskaper med forretningsmessige mål og andre spesifikt definerte mål
4. Selskaper med sektorpolitiske mål

Terminologien innebærer ikke noen realitetsforskjell i forhold til statseierskapsutvalgets inndeling.

Regjeringen understreker at en inndeling av eierskapet i ulike kategorier basert på målet med statens eierskap er upåvirket av de tverrgående hensyn som er formidlet i kapittel 7.3 (omstillinger, FoU, etikk, arbeidet mot korrupsjon, mv.). En balansert ivaretagelse av disse hensynene skal understøtte den økonomiske utviklingen i selskapene og forventes derfor vektlagt, uavhengig av hvilket mål staten har med eierskapet i det enkelte selskap.

8.1 Selskaper med forretningsmessige mål

8.1.1 Argentum Fondsinvesteringer AS

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	2001
Statens eierandel:	100 prosent (Nærings- og handelsdepartementet)
Antall ansatte:	9

Formålsparagraf

Selskapet skal investere sine midler i private investeringsfond og investeringsselskaper.

Gjennom sin virksomhet skal selskapet:

- Bedre tilgangen til risikovillig kapital og egenkapital for det nyskapende, forskningsbaserte næringslivet.
- Styrke det kompetente, langsiktige eierskapet i næringslivet.
- Styrke konkurranseevnen og fremtidig verdiskapning i norsk næringsliv.
- Utløse nye muligheter innen bransjer og næringsklynger hvor Norge allerede står sterkt.
- Bygge verdifulle nettverk mellom eiere, forvaltere, FoU-miljøer og virksomheter.

Selskapets virksomhet skal drives på forretningsmessige vilkår.

Generelt om selskapets virksomhet

Argentum Fondsinvesteringer AS er et investerings-selskap som deltar med minoritetsandeler i spesialiserte investeringsfond for aktivt eierskap, såkalte Private Equity-fond. Argentum har hovedkontor i Bergen.

Gjennom aktivt å utvikle forvaltermiljøer for slike fond skal Argentum skape økt konkurransekraft for norsk næringsliv og oppnå høy avkastning på investert kapital. Tilstedeværelsen av slike forvaltermiljøer er en forutsetning for varig tilgang på risikokapital blant annet til det nyskapende forskningsbaserte næringslivet.

Selskapet skal også arbeide for å styrke det kompetente, langsiktige eierskapet i norsk næringsliv og bygge nettverk mellom eiere, forvaltere og FoU-miljøer.

Argentum vil alltid ha minoritetsandeler i de fond selskapet investerer i. I hver enkelt investering, både på fonds- og prosjektnivå, vil det derfor bli tilført mer privat enn statlig kapital. Gjennom fond-i-fond modellen vil Argentum som eier alltid ha armlengdes avstand til de enkelte prosjekter. Dette sikrer privat styringsmessig dominans og at de enkelte prosjektene alltid velges på forretningsmessig grunnlag.

Tabell 8.1 Argentums eierandeler i ulike investeringsfond

Investeringsfond	Argentums eierandel
EnergivekstAS	29 %
Teknoinvest VIII KS	32 %
Northzone Ventures IV KS	25 %
Capman VII Ltd	22 %
Energy Ventures IS	22 %
Sector Speculare AS	10 %
Convexa Capital IV AS	16 %
Viking Venture II AS	14 %
Norvestor IV LP	14 %
NeoMed Innovation IV Ltd	11 %
FSN Capital Ltd II	11 %
Energy Ventures II KS	20 %
Four Seasons Venture V KS	28 %
CapMan Buyout VIII	9 %
HitecVision Private Equity IV	21 %
Eqvitec Technology Fund III	14 %
Axcel III K/S 2	2 %
Northzone V KS	11 %

Kilde: Argentum

Investeringene til Argentum vil ha en tidshorison som normalt er mellom sju og ti år. Investerte midler vil da komme tilbake til Argentum og eventuelt være gjenstand for en ny investeringsbeslutning.

Stortinget vedtok ved behandlingen av revidert budsjett 2005 å bevilge 200 millioner kroner i ny egenkapital til Argentum. På ekstraordinær generalforsamling i selskapet 28. juni 2005 ble det vedtatt en forhøyelse av selskapets aksjekapital med tilsvarende beløp.

Pr. 30. juni 2006 hadde Argentum engasjementer i 18 norske og nordiske investeringsfond, se tabell 8.1.

Argentums samlede investeringsforpliktelse i ovennevnte fond beløp seg til 2 473 millioner kroner pr. 31. mars 2006. Av dette var 772 millioner kroner innbetalt til fondene, mens 1 701 millioner kroner var resterende forpliktelse. Etter hvert som fondene foretar investeringer blir resterende forpliktelse innbetalt.

Begrunnelsen for opprettelsen av Argentum i 2001 var at det innenfor egenkapitalmarkedet i Norge fantes områder hvor de private aktørene ikke i tilstrekkelig grad tilførte næringslivet risikovillig, langsiktig kapital og/eller nødvendig kompetanse og nettverk. Spesielt innenfor venturesegmentet av egenkapitalmarkedet ble det vurdert å være behov for en statlig aktør som kunne bedre tilgangen til risikokapital og styrke forvalter- og eiermiljøene.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.2 som viser økonomiske nøkkeltall for Argentum Fondsinvesteringer AS.

Argentums inntekter består av finansinntekter, hvorav renter på kortsiktige finansplasseringer og gevinster ved salg av rentepapirer (sertifikater og obligasjoner) og fondsandeler hittil har vært de viktigste. Renter på finansplasseringer har vist en fallende utvikling som følge av lavere innenlandsk rentenivå og redusert plasseringsvolum etter hvert som selskapet har foretatt investeringer i venturefond. Årsresultatet utgjorde 110 millioner kroner i 2002, 84 millioner kroner i 2003, 20 millioner kroner i 2004 og 456 millioner kroner i 2005.

Argentum inngikk i juli 2005 en avtale med Gjensidige Forsikring om salg av 30 prosent av selskapets investeringsportefølje, bestående av eierandeler i ni fond. Salget innebar at kapital ble frigjort for nye investeringer. I resultatregnskapet for 2005 er det inntektsført en gevinst på 500 millioner kroner ved salg av private equity fondsinvesteringer.

Tabell 8.2 Økonomiske nøkkeltall for Argentum Fondsinvesteringer AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	500	0
Driftsresultat	432	-20
Resultat etter skatt og minoritet	456	20
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	837	423
Omløpsmidler	2 277	2 047
Sum eiendeler	3114	2 470
Egenkapital	3081	2 449
Sum gjeld og forpliktelser	33	21
Sum egenkapital og gjeld	3114	2 470
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	98,9 %	99,2 %
Egenkapitalrentabilitet	17 %	1 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siden oppstart	6 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	17 %	1 %
Utbytte (mill. kr)	130	25
Utbytteandel	65 %	123 %
Snitt utbytteandel siste 5 år	77 %	
Kapitalinnskudd fra staten	200	
Utbytte til staten	130	25

Selskapet har utbetalt utbytte på 135 millioner kroner for regnskapsåret 2003 og 25 millioner kroner for 2004. I 2006 ble det utbetalt et utbytte på 130 millioner kroner fra Argentum for regnskapsåret 2005.

Argentums lønnsomhetsutvikling fremover er helt avhengig av verdiutviklingen i fondene selskapet har plassert sine midler i.

Nærings- og handelsdepartementet legger til grunn at utbyttet fra Argentum Fondsinvesteringer AS settes slik at det ligger i øvre kvartil av selskaps årsresultat etter skatt.

Mål med statens eierskap

Markedet for unoterte aksjer er mindre utviklet i Norge sammenlignet med andre land som Sverige, USA og Storbritannia. Regjeringen vil gjennom eierskapet i Argentum legge til rette for at næringslivet har langsiktig tilgang på eierkapital på mar-

kedsmessige vilkår for selskaper i en utviklingsfase. Gjennom fond-i-fond investeringer bidrar Argentum til et godt samspill mellom privat og statlig kapital og til videreutvikling og profesjonalisering av venturekapitalbransjen. Regjeringen vil beholde 100 prosent eierskap i Argentum.

8.1.2 Baneservice AS

Selskapsinformasjon:

Stiftelsesår:	2005
Statens eierandel:	100 prosent (Samferdsdepartementet)
Antall ansatte:	245

Formålsparagraf

Selskapet har til formål å tilby tjenester og produkter for utvikling, bygging, vedlikehold og drift av jernbaneinfrastruktur og annen virksomhet som står i sammenheng med dette, herunder virksomhet på andre områder hvor selskapets kompetanse og ressurser kan benyttes.

Virksomheten kan utøves av selskapet selv, av heleide datterselskaper, gjennom deltakelse i andre selskaper eller i samarbeid med andre.

Generelt om selskapets virksomhet

Baneservice tilbyr entreprenørtjenester innenfor vedlikehold og nyanlegg av jernbane hovedsakelig for Jernbaneverket. Baneservice tilbyr også jernbanerelaterte tjenester til private sporeiere og til trikk og T-bane. En mindre del av virksomheten omfatter aktivitet i utlandet.

Hovedmarkedet for Baneservice er jernbanen i Norge. Selskapets utfordringer er å vinne anbuds-konkurranser som lyses ut av Jernbaneverket, og å finne frem til andre liknende markeder der selskapet kan vinne frem og selge inn sin kompetanse.

Organisasjon

Arbeidet er organisert i regionale enheter:

- Region Øst
- Region Nord/Vest
- Region Utland/Spesialprosjekter

Prosjektstøttefunksjoner som lager, verksted, utleie av maskiner/biler m.v. er samlet i en egen linjeavdeling.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.3 som viser økonomiske nøkkeltall for Baneservice AS.

Selskapet innfridde i sitt første driftsår forventningene til lønnsomhet, prosjektgjennomføring og oppnådd markedsandel. Driftsinntektene var på 372 millioner kroner. Resultatet etter skatt var på 4,6 millioner kroner, mens det var budsjettert med et underskudd på 4,3 millioner kroner. Det gode resultatet skyldes gjennomgående bedre lønnsomhet i prosjektene og mye tilleggsarbeid med gode priser som følge av at sesongen ble forlenget, på grunn av en mild høst og vinter. Baneservice utbetalte 3,5 millioner kroner i utbytte til staten for regnskapsåret 2005.

I forbindelse med virksomhetsoverdragelsen fra Jernbaneverket bevilget staten 45,6 millioner kroner til restrukturering av selskapet. I første halvår 2005 ble det gjennomført en omorganisering som medførte en reduksjon av den faste bemanningen og endrede arbeidsoppgaver for flere medarbeidere. For øvrig pågår det flere utviklings- og forbedringsprosjekter som skal

Tabell 8.3 Økonomiske nøkkeltall for Baneservice AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	372,1	0
Driftsresultat	4,3	0
Resultat etter skatt og minoritet	4,6	0
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	79,7	0
Omløpsmidler	266,4	0,1
Sum eiendeler	346,0	0,1
Sum egenkapital	142,6	0,1
Sum gjeld og forpliktelser	203,5	0
Sum egenkapital og gjeld	346,0	0,1
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	41 %	
Egenkapitalrentabilitet	3,2 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	8 %	
Avsatt utbytte	3,5	
Statens del av avsatt utbytte	3,5	
Utbytteandel	76 %	
Kapitalinnskudd fra staten	137,9	

bidra til at virksomhetens overordnede mål for sikkerhet, kvalitet og lønnsomhet oppnås.

Ved etableringen fikk Baneservice et statslån på 38,3 millioner kroner. Lånet er avdragsfritt og har en varighet på tre år.

Gjeldende utbyttepolitikk for Baneservice AS er beskrevet i St.prp. nr. 1 (2006–2007) og innebærer at utbytte beregnes som statens innlånsrente multiplisert med verdjustert egenkapital begrenset oppad til 75 prosent av overskuddet etter skatt.

Mål med statens eierskap

Baneservice AS er etablert som et ledd i arbeidet med å effektivisere jernbanesektoren i Norge. Parallelt med vedtaket om utskillelse av Baneservice fra Jernbaneverket ble det vedtatt en plan for økt konkurranseutsetting av Jernbaneverkets produksjons- og servicetjenester. Høsten 2005 ble konkurranseutsettingen av Jernbaneverkets tjenester stoppet, jf. St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005–2006). Regjeringen er svært kritisk til måten konkurranseutsettingen og nedbemanningen i Jernbaneverket ble foretatt på. Både tempoet, fremgangsmåten og det faktum at alle ansatte i Jernbaneverket samtidig fikk tilbud om sluttpakker medførte tap av verdifull kompetanse, større utgifter enn nødvendig for staten og unødvendig usikkerhet for ansatte og aktører rundt Jernbaneverket. Regjeringen mener Jernbaneverket bør videreføres som en integrert virksomhet, der betydelige drifts- og vedlikeholdsoppgaver kan videreføres i egen regi.

Regjeringen mener likevel det er ønskelig å bidra til et velfungerende marked, og formålet med eierskapet er å legge til rette for at Baneservice blir et bedriftsøkonomisk lønnsomt selskap, som opererer i konkurranse med andre aktører. Eierskapet vil bli vurdert i når det er utviklet et velfungerende marked for disse tjenestene.

8.1.3 Eksportfinans ASA

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	1962
Statens eierandel:	15 prosent (Nærings- og handelsdepartementet)
Antall ansatte:	94

Formålsparagraf

Selskapets formål er å drive finansieringsvirksomhet

- A) for eksportnæringene, bl.a. deres;
- i. eksport av varer og tjenester
  - ii. etablering og kjøp av produksjonsmidler og bedrifter
  - iii. investeringer i eksportskapende produksjonsmidler og anlegg
  - iv. etablering av varelagre i utlandet
  - v. innenlandske kontrakter hvor det er kredittkonkurranse fra utlandet
- B) i samråd med eller etter oppdrag fra norske myndigheter og
- C) gjennom datterselskaper til kommuner og fylkeskommuner.

Generelt om selskapets virksomhet

Eksportfinans ble etablert i 1962 på initiativ fra Finansdepartementet og Bankforeningen. De norske forretningsbankene etablerte Eksportfinans som sitt spesialinstitutt for langsiktig finansiering og eksportkreditter. I 1999 fikk Eksportfinans konsesjon fra norske myndigheter til å kjøpe selskapet Kommunekreditt Norge AS, som nå inngår som en del av konsernet Eksportfinans ASA. Konsernet har som formål å drive finansieringsvirksomhet for eksportnæringene, og gjennom datterselskapet Kommunekreditt Norge AS å yte langsiktige lån til kommuner og fylkeskommuner.

Fra 1978 har Eksportfinans håndtert den offentlige norske ordningen for eksportfinansiering på vegne av myndighetene. Avtalen med Nærings- og handelsdepartementet ble fornyet i 1999. Eksportfinans ASA deltar sammen med Nærings- og handelsdepartementet i det arbeidet som pågår i OECD vedrørende eksportfinansiering.

Selskapet benytter sin gode kredittverdighet til å hente gunstige innlån i de internasjonale kapitalmarkedene. Dette gjør det mulig å tilby konkurransedyktig finansiering til norsk eksportnæring og deres kunder, samt til kommuner, fylkeskommuner og annen kommunal virksomhet.

Organisasjon

Eksportfinans-konsernet består av morselskapet Eksportfinans ASA og det heleide datterselskapet Kommunekreditt Norge AS. Konsernet gjennomførte i 2005 en omstillingsprosess med sikte på å effektivisere driften og bli mer markedsrettet. Omfattende investeringer i nye IT-systemer danner grunnlaget for å forenkle arbeidsprosessene. Dette medførte blant annet at antall årsverk i konsernet ble redusert i løpet av 2005 ved hjelp av frivillige sluttpakker og førtidspensjon.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.4 som viser økonomiske nøkkeltall for Eksportfinans ASA.

Eksportfinans oppnådde i 2005 et årsresultat på 128 millioner kroner, mot 219 millioner kroner i 2004, 251 millioner kroner i 2003 og 208 millioner kroner i 2002. Resultatnedgangen skyldes hovedsakelig lavere rentemargin på utlån og likviditetsplasseringer. Videre var regnskapet i 2005 belastet med ekstraordinære kostnader knyttet til en intern endringsprosess, med sikte på å effektivisere driften og gjøre organisasjonen mer markedsrettet. Konsernets lønnsomhet er svekket de siste årene. Egenkapitalavkastningen etter skatt utgjorde 5,0 prosent i 2005, mot 8,6 prosent i 2004 og 10 prosent i 2003. Med en god ordresituasjon og en bedre trimmet organisasjon, burde konsernet ha et godt utgangspunkt for å styrke lønnsomheten fremover.

Tabell 8.4 Økonomiske nøkkeltall for Eksportfinans ASA

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Renteinntekter	3 285	2 525
Netto rente- og kredittprov.innt.	356	402
Andre driftsinntekter	14	47
Driftsresultat	182	303
Resultat etter skatt	128	219
Balanse	2005	2004
Kontanter og fordringer på kredittinst.	9 851	2 444
Utlån	73 608	67 253
Verdipapirer	49 830	36 336
Andre eiendeler	2 646	3 322
Sum eiendeler	135 935	109 355
Sum egenkapital	2 577	2 565
Sum gjeld	133 358	106 790
Sum egenkapital og gjeld	135 935	109 355
Nøkkeltall	2005	2004
Kjernekapitaldekning	9,8	12,7
Kapitaldekning	13,1	17,1
Egenkapitalrentabilitet	5 %	9 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	9 %	
Utbytteandel	90 %	90 %
Snitt utbytteandel siste 5 år	68 %	
Utbytte til staten	17,3	29,5

Utbytte i prosent av konsernets resultat etter skatt (utdelingsgraden) har økt i perioden 2002–2005. For 2002 var utdelingsgraden 40 prosent og for 2003 på 80 prosent. For 2004 og 2005 har morselskapet delt ut 90 prosent av konsernets resultat etter skatt.

Kapitaldekningen pr. 31.12.2005 var på 13,1 prosent, som er 4 prosentpoeng lavere enn året før. Kjernekapitaldekningen utgjorde 9,8 prosent. Sammenlignet med andre finansinstitusjoner har Eksportfinans en høy kapitaldekning. Konsernets finansielle soliditet anses å være høy.

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap i Eksportfinans ASA er å sikre norske eksportbedrifter konkurransedyktige vilkår sammenlignet med sine utenlandske konkurrenter. Stabil nasjonal tilknytning kan være en faktor som påvirker ratingen til selskapet. Et statlig deleierskap bidrar til å opprettholde norsk forankring av et viktig kompetansemiljø, og til at også små og mellomstore bedrifter har tilbud om konkurransedyktig eksportfinansiering.

Eksportfinans ASA spiller gjennom sitt datterselskap Kommunekreditt en viktig rolle i forhold til kommunesektoren. Regjeringen er opptatt av at kommunesektoren får gode lånevilkår, slik at lånekostnadene holdes nede. Konkurransen mellom ulike aktører i markedet anses som en viktig faktor for å oppnå målet. Datterselskapet Kommunekreditt er medvirkende til et godt fungerende lånemarked for kommunesektoren.

Staten skal over tid oppnå en tilfredsstillende avkastning på investert kapital i form av utbytte og verdistigning på aksjene. Samtidig er det viktig å sikre at Eksportfinans ASA kan opprettholde en best mulig kredittverdighet. Regjeringen vil beholde dagens eierandel.

8.1.4 Entra Eiendom AS

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	2000
Statens eierandel:	100 prosent (Nærings- og handelsdepartementet)
Antall ansatte:	128

Formålsparagraf

Selskapets hovedformål er å dekke statlige behov for lokaler. Selskapet kan eie, kjøpe, selge, drive og forvalte fast eiendom og annen

virksomhet som har sammenheng med dette. Selskapet kan også eie aksjer eller andeler i, og delta i andre selskaper som driver virksomhet som nevnt i forrige punktum. Selskapet skal drives etter forretningsmessige prinsipper.

Generelt om selskapets virksomhet

Entra Eiendom har etablert seg som en betydelig kommersiell aktør i det norske eiendomsmarkedet, med hovedvekt på å dekke offentlig sektors behov for kontorlokaler. Entra Eiendoms kjernevirksomhet og kjernekompetanse er knyttet til statlige og andre offentlige leietagere.

Siden oppstarten har selskapet gjennomført flere store og kompliserte prosjekter. Antall kvadratmeter i Entrass forvaltning var pr. 30.06.2006 ca. 950 000 m² mot 600 000 m² ved etableringen i 2000. Ved utskillelsen fra Statsbygg leide Entra ut i underkant av 600 000 m² til offentlige leietagere. I dag er det sammenlignbare tallet ca. 800 000 m². Utleie til det offentlige har således økt betydelig siden etableringen, og utgjør to tredjedeler av den totale arealtilveksten.

I forbindelse med opprettelsen av Entra Eiendom AS ble formålet med selskapet, og enkelte føringer for driften, behandlet i St.prp. nr. 84 (1998–99), jf. Innst.S. nr. 81 (1999–2000). Selskapets hovedformål skulle primært være å dekke statlige behov for lokaler. Stortinget ga også i sin innstilling enkelte andre føringer for Entrass virksomhet. Det ble stilt krav om at selskapet ivaretar verneinteressene på en tilfredsstillende måte. Det ble også gitt føringer om at Entra skulle ha et spesielt ansvar for utsmykking av offentlige bygg. Ved spørsmål om (del)privatisering og/eller vesentlige endringer i premissene for selskapsdannelsen, forutsatte Stortinget ny politisk behandling.

Entra Eiendom ble etablert for å skape større fleksibilitet for staten når det gjaldt å dekke behovet for lokaler, ved å ha en leverandør som opererte på ordinære vilkår i et konkurransesatt marked. Økt konkurranse og større fleksibilitet når det gjaldt å finansiere og gjennomføre prosjekter skulle komme statlige brukere til gode.

Organisasjon

Entra er organisert i regioner: Region Østlandet, region Sørlandet, region Vestlandet og region Midt-Nord. Regionkontorene er lokalisert i Oslo, Skien, Bergen og Trondheim.

Foruten Entra Eiendom AS består konsernet av Entra Service AS, Universitetsgaten 2 AS, Biskop Gunnerus gate 14 AS (det tidligere Postgirobyg-

get), Instituttveien 24 AS, Entra Kultur 1 AS, Langkaia 1 AS, Kr. Augustsgate 23 AS, Nonnen Utbygging AS, Krambugt 3 AS, Kunnskapsparken Drammen AS, Kristiansand Kunnskapspark Eiendom AS, Kjørbo Parken AS og Optimo AS.

Entra er deleier i selskapene UP Entra AS og Oslo S Utvikling AS. Gjennom eierskapet til 1/3 av aksjene i Oslo S Utvikling AS er Entra med på utviklingen av Bjørvika og området rundt Oslo Sentralbanestasjon.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.5 som viser økonomiske nøkkeltall for Entra Eiendom AS.

Konsernets resultat før skatt i 2005 beløp seg til 230 millioner kroner, mot 187 millioner kroner i 2004 og 26 millioner kroner i 2003. Resultatforbedringen skyldes i all hovedsak økte leieinn-

Tabell 8.5 Økonomiske nøkkeltall for Entra Eiendom AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	1 072	1 072
Driftsresultat	591	539
Resultat etter skatt og minoritet	163	134
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	9 439	8 603
Omløpsmidler	288	166
Sum eiendeler	9 727	8 768
Egenkapital	1 377	1 288
Sum gjeld og forpliktelser	8 350	7 480
Sum egenkapital og gjeld	9 727	8 768
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	14 %	15 %
Egenkapitalrentabilitet	12 %	10 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	6 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	7 %	7 %
Markedsverdi ved årsslutt	7 170	5 907
Pris/bok	5,2	4,6
Utbytteandel	74 %	90 %
Snitt utbytteandel siste 5 år	142 %	
Statens andel av utbytte	120	120
Avkastning inkl. utbytte siste år	23 %	31 %
Gjennomsnittlig avkastning siste 4 år	18 %	

tekter og lavere rehabiliteringskostnader som følge av ferdigstilling av flere utviklingsprosjekter. I tillegg har selskapet hatt høyere gevinster fra salg av eiendom. Verdijustert egenkapital var ved utgangen av 2005 på 7 170 millioner kroner, mot 5 907 millioner kroner i 2004 og 4 714 millioner kroner i 2003. Det har ført til at egenkapitalens andel av verdijustert balanse har økt fra 41 prosent i 2003 til 46 prosent. Entra Eiendom utbetalte 120 millioner kroner i utbytte til staten for regnskapsåret 2005.

Utbytteforventningene for regnskapsårene 2006 og 2007 er satt til 50 prosent av konsernets årsresultat etter skatt og minoritetsinteresser, dog slik at utbyttet som et minimum hvert år skal tilsvare 2 prosent av verdijustert egenkapital så lenge dette ikke strider mot aksjelovens bestemmelser.

Mål med statens eierskap

Entra Eiendom hovedformål er å dekke statlige behov for lokaler. Gjennom etableringen av Entra ønsket staten å sikre en mer effektiv utvikling og forvaltning av statens eiendommer som lå i konkurranseutsatte markeder. Så lenge hovedformålet møtes mener regjeringen at det ikke er nødvendig å legge konkrete føringer på hvor stort areal Entra leier ut til andre. Selskapet har sin kjernekompetanse rettet mot offentlig sektor. Statlige kunder vil av den grunn være en høyt prioritert målgruppe for Entra.

Ordinære kontorlokaler utgjør den vesentligste andelen av Entras utleide lokaler (88 prosent). Undervisningslokaler utgjør omlag 10 prosent av arealet som er utleid. Statlig eierskap sikrer avkastning og inntekter for fellesskapet og bidrar til en god industriutvikling i Entra Eiendom.

8.1.5 Flytoget AS

Selskapsinformasjon:

Stiftelsesår:	1992
Statens eierandel:	100 prosent (Nærings- og handelsdepartementet)
Antall ansatte:	261

Formålsparagraf

Selskapets formål er å drive togtrafikk til og fra Oslo Lufthavn og investeringer, finansplasseringer og tjenesteyting i tilknytning til dette.

Generelt om selskapets virksomhet

Flytoget AS driver høyhastighetstog mellom Asker og Oslo Lufthavn. Pr. i dag disponeres 16 togsett.

Selskapet fraktet i 2005 totalt 4,4 millioner passasjerer mellom Oslo S og Oslo Lufthavn. Dette gir en markedsandel på ca. 31,5 prosent av alle reisende til og fra Oslo Lufthavn.

Flytogets virksomhet er basert på å frakte reisende til og fra Oslo Lufthavn. Av de reisende utgjør ca. 70 prosent forretningsreisende. Selskapets virksomhet er sterkt avhengig av utviklingen innen luftfartsnæringen, men også reisemønsteret til norsk næringsliv. I perioden 2000 – 2003 opplevde luftfartsnæringen den største krisen på mange år. Sammen med at de forretningsreisende reduserte sin reisevirksomhet, førte det til at Flytoget fikk en samlet nedgang i antall passasjerer på vel 7 prosent. I 2004 og 2005 hadde Oslo Lufthavn en vekst på 11,8 og 7,2 prosent, mens Flytoget opplevde en årlig passasjervekst på henholdsvis 7,1 prosent og 6,1 prosent. Økningen skyldes at det er flere reisende, men det viser også at veksten i flytrafikken har vært sterkere i fritidssegmentet enn i forretningssegmentet.

Organisasjon

Selskapet var frem til 1. januar 2003 et datterselskap av NSB. Selskapet har siden dette operert som en selvstendig togoperatør. Statens eierskap er i dag forvaltet av Nærings- og handelsdepartementet.

Flytoget er organisert i seks enheter. Kommerisiell enhet har ansvaret for salg, marked og produkt. Teknisk enhet har ansvaret for vedlikehold, IT og infrastruktur. Service har ansvaret for personalet, operativ ledelse, og at togene kjører. Human Resource enheten har ansvaret for personalfunksjonen og videreutvikling av Flytoget som organisasjon. Økonomienheten har ansvar for resultat- og budsjettoppfølging, likviditetsstyring og finans. Sikkerhetsenheten har det overordnede faglige ansvaret for sikkerheten i selskapet.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.6 som viser økonomiske nøkkeltall for Flytoget AS.

Flytoget har hatt en regnskapsmessig positiv utvikling siden 2002. Selskapet har økt sine driftsinntekter med over 20 prosent de siste fire årene. Hovedårsaken til dette er at flytrafikken i perioden har økt betydelig. Selskapet har i flere år slitt med underskudd. Gjennom bevisst fokus på kostnader

Tabell 8.6 Økonomiske nøkkeltall for Flytoget AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	565	507
Driftsresultat	112	61
Resultat etter skatt og minoritet	54	22
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	1 097	1 187
Omløpsmidler	109	87
Sum eiendeler	1 206	1 274
Egenkapital	734	696
Sum gjeld og forpliktelser	473	578
Sum egenkapital og gjeld	1 206	1 274
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	61 %	55 %
Egenkapitalrentabilitet	8 %	3 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	-5 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	10 %	5 %
Utbytteandel	0 %	0 %
Snitt utbytteandel siste 5 år	0 %	
Utbytte til staten	0	0

har selskapet klart å snu underskudd til overskudd. I 2004 gikk Flytoget AS for første gang med overskudd. Resultat etter skatt i 2005 var 53,9 millioner kroner, mot et underskudd på 72,5 millioner kroner i 2002. Selskapet har frem til nå ikke vært i utbytteposisjon.

Nærings- og handelsdepartementets langsiktige utbytteforventninger fremover er 70 prosent av årsresultatet etter skatt i gjennomsnitt over en periode på tre til fem år.

Mål med statens eierskap.

Oppgaven til Flytoget er å bidra til en høy kollektivandel av reisende til og fra Oslo Lufthavn Gardermoen. Dette gir både samfunnsøkonomiske og miljømessige gevinster. En videre utvikling av Flytogets tilbud skal skje innenfor alminnelige forretningsmessige rammer. Regjeringen mener langsiktig statlig eierskap i Flytoget tilrettelegger for en god forretningsmessig utvikling av selskapet og en høy kollektivandel. Eierskapet vil også sikre avkastning og inntekter for fellesskapet. Regjeringen vil ikke legge opp til endringer i eierskapet for Flytoget.

8.1.6 Mesta AS*Selskapsinformasjon*

Stiftelsesår:	2003
Statens eierandel:	100 prosent (Nærings- og handelsdepartementet)
Antall ansatte:	2 860

Formålsparagraf

Mesta AS har til formål å tilby tjenester og produkter for utvikling, bygging og vedlikehold og drift av samfunnsinfrastruktur og annen virksomhet som står i sammenheng med dette, herunder virksomhet på andre områder hvor selskapets kompetanse og ressurser kan benyttes. Virksomheten kan utøves av selskapet selv, av heleide datterselskaper eller gjennom deltakelse i andre selskaper eller i samarbeid med andre.

Generelt om selskapets virksomhet

Mesta AS ble skilt ut som et statsaksjeselskap fra Statens vegvesen 1. januar 2003. Selskapet er det største norske entreprenørselskapet innen drift og vedlikehold av veg. Selskapet er sammen med Veidekke og NCC et av de aller største i Norge på utbygging og utvikling av veg.

Statens aksjer i Mesta AS ble overført fra Samferdselsdepartementet til Nærings- og handelsdepartementet den 1. juli 2005. I forbindelse med overdragelsen av selskapet ble det gjennomført en økonomisk og juridisk gjennomgang av selskapet. Enkelte forhold ble avdekket i denne gjennomgangen, som er under videre oppfølging av selskapet. Overføringen av selskapet fulgte opp målet om et klarere skille mellom statens rolle som sektormyndighet på vegområdet og som eier av produksjonsvirksomheten i Statens Vegvesen.

Mesta AS har klart å opprettholde markedsandelen sin innen de ulike forretningsområdene i 2005. Selskapet har i 2005 anskaffet nyere anleggsutstyr for betydelige beløp. Maskinparken er oppgradert vesentlig som grunnlag for videre drift og utvikling. Eldre utstyr er i stor grad utrangert eller solgt til utlandet der dette har vært mulig. Mesta har klart å etablere og videreutvikle firmanavnet som et sterkt varemerke i entreprenørbransjen.

Nærings- og handelsdepartementet besvarte i 2005 en rekke spørsmål fra EFTA Surveillance Authority (ESA) knyttet til åpningsbalansen til selskapet og restruktureringsprogrammene.

Organisasjon:

Mesta har virksomhet over hele landet med hoved- og regionkontor på Lysaker og regionkontorer i Bergen og Bodø. Selskapet hadde i 2005 gjennomsnittlig 3 293 ansatte.

Mesta AS har gjennom 2005 arbeidet videre med å reorganisere virksomhetene slik at god effektivitet oppnås. Det gjennomføres ulike kompetanseprogrammer for de tilsatte i selskapet. Større oppdrag er direkte prosjektorganisert i selskapet, mens den ordinære driften har fått mer desentralisert ansvarsstruktur i linjen. Det har vært arbeidet mye med å bedre rapporteringsrutinene i selskapet. Selskapet ble i 2005 ytterligere konkurransesatt, og høsten 2006 utløp de siste overgangskontraktene selskapet inngikk med Statens vegvesen i forbindelse med utskillelsen. Mesta vil i tiden fremover fortsatt være et selskap i endring og omstilling. Selskapet opererer i en bransje som er preget av overkapasitet, sterk konkurranse og lav inntjeningsgrad.

Tabell 8.7 Økonomiske nøkkeltall for Mesta AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	6 076	5 899
Driftsresultat	254	262
Resultat etter skatt	216	217
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	986	802
Omløpsmidler	3 658	3 490
Sum eiendeler	4 644	4 292
Sum egenkapital	2 252	2 112
Sum gjeld og forpliktelser	2 391	2 179
Sum egenkapital og gjeld	4 644	4 292
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	49 %	49 %
Egenkapitalrentabilitet	10 %	11 %
Gjennomsnittlig EKrentabilitet siste 3 år	10 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	14 %	15 %
Utbytteandel	35 %	35 %
Statens andel av avsatt utbytte	76,50	76,50
Gjennomsnittlig utbytteandel siste 2 år	45 %	

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.7 som viser økonomiske nøkkeltall for Mesta AS.

Mesta oppnådde i 2005 et positivt resultat for virksomheten som helhet. Driftsinntektene var på 6 076 millioner kroner, mot 5 899 millioner kroner i 2004. Årsresultatet etter skatt ble 216 millioner kroner, mot 217 millioner kroner i 2004. Ved utgangen av året var selskapets totalkapital på 4 643 millioner kroner og andel egenkapital ved utgangen av året var 49 prosent. Mesta utbetalte 76,5 millioner kroner i utbytte til staten for regnskapsåret 2005.

Mesta AS har samlet fått utbetalt 993,6 millioner kroner fra staten som ledd i de statlige finansierede restruktureringsordningene som ble besluttet ved etableringen av selskapet. Regjeringen legger til grunn at kostnadene ved videre restruktureringstiltak vil bli dekket av selskapet, uten statlig medvirkning.

Samferdselsdepartementet la i St.prp. nr. 1 (2004–2005) frem en utbyttepolitikk for Mesta AS. I St.prp. nr. 1 (2006–2007) fra Nærings- og handelsdepartementet er det lagt til grunn at det ikke betales utbytte fra Mesta AS for regnskapsåret 2006. Nærings- og handelsdepartementet vil vurdere den langsiktige utbyttepolitikken overfor Mesta etter at selskapets kapitalisering er nærmere gjennomgått, og komme tilbake til dette i et senere fremlegg til Stortinget.

Mål med statens eierskap

Etableringen av Mesta AS innebar et klart organisatorisk skille mellom myndighetsoppgavene til Statens vegvesen og produksjonsvirksomheten. Samtidig ble det åpnet for bredere konkurranse om drift og vedlikehold av vegnettet i Norge. Staten ønsker gjennom sitt eierskap i Mesta AS å bidra til å utvikle selskapet til en effektiv aktør i markedet for vegproduksjon og vedlikehold. Regjeringen anser det ikke som aktuelt med endringer i eierskapet.

8.1.7 SAS AB

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	1946
Statenseierandel:	14,3 prosent (Nærings- og handelsdepartementet)
Antall ansatte:	32 362, hvorav 2 839 i SAS Braathens

Formålsparagraf

Selskapets formål er, direkte eller indirekte, å drive lufttrafikk, først og fremst gjennom konsortieavtalen Scandinavian Airlines System (SAS), annen transport- og reiserelatert virksomhet samt annen virksomhet som naturlig faller inn under dette.

Generelt om selskapets virksomhet

SAS er Skandinavias ledende flyselskap, og har som hovedformål å tilby konkurransedyktig passasjertrafikk med utgangspunkt i hjemmemarkedet i Nord-Europa. Konsernet engasjerer seg også i flyrelatert virksomhet forutsatt at dette øker selskapets markedsverdi, direkte eller indirekte.

Morselskapene til SAS ble grunnlagt i årene 1918 (Det Danske Luftfartsselskab A/S), 1924 (AB Aerotransport) og 1927 (Det Norske Luftfartsselskap A/S). Disse tre selskapene dannet SAS i 1946 på bakgrunn av en avtale om å fortsette virksomheten i form av et konsortium. Frem til 2001 var SAS Konsortiet eid av de tre morselskapene SAS Norge ASA (2/7), SAS Danmark A/S (2/7) og SAS Sverige AB (3/7).

I 2001 ble eierstrukturen i SAS endret gjennom etablering av en felles aksje. Den danske, norske og svenske staten eier respektive 14,3 prosent, 14,3 prosent og 21,4 prosent av aksjene i SAS AB. De øvrige 50 prosent av aksjene eies av private. Selskapet er børsnotert i Oslo, København og Stockholm.

Konsortialavtalen er en avtale mellom SAS Danmark A/S, SAS Norge AS og SAS Sverige AB. Avtalen er bindende for disse selskapene og for SAS-konsortiet. Den første avtalen ble undertegnet i 1946. Etter de seneste endringer gjelder avtalen frem til 2020, jf. St.meld. nr. 26 (1996–1997) Om skandinavisk luftfartspolitik og forlengelse av SAS-samarbeidet og Innst. S. nr. 175 (1996–1997). Spørsmål om endringer eller opphør av konsortialavtalen skal forelegges holdingselskapets generalforsamling og beslutes med 2/3 flertall.

Konsortialavtalen regulerer fordelingen av flyregistreringen mellom de tre skandinaviske landene og oppstiller en fordelingsnorm av forretningsvirksomhetene mellom Sverige, Danmark og Norge. Krav om bedriftsøkonomisk lønnsomhet er overordnet hensynet til å oppnå en rimelig fordeling av virksomhet mellom landene.

Ordningen bestemmelsen sikrer at alle tre land har tilgang til luftfartøy i en beredskapssituasjon. Internasjonal regulær luftfart som omfatter land utenfor EU/EØS-området, bygger tradisjonelt på et sett av bilaterale luftfartsavtaler mellom statene.

I disse avtalene reguleres blant annet spørsmål om eierskap og kontroll av flyselskapene («nasjonalitetsklausuler»). De tre skandinaviske landene har en felles luftfartspolitikk og i prinsippet identiske luftfartsavtaler med tredjeland. Disse avtalene er fremforhandlet i fellesskap. I forhold til motparten har man alltid sikret seg aksept for at det er SAS-konsortiet og ikke de tre morselskapene som flyr rutene, men det er de respektive morselskapene som formelt har vært utpekt av de tre landene for å oppfylle kravet i luftfartsavtalene om skandinavisk eierskap.

SAS konsernets flyvirksomhet ble i 2004 omorganisert etter en desentralisert styringsmodell med selvstendige trafikkselskaper i henholdsvis Norge (SAS Braathens), Sverige (Scandinavian Airlines Sverige) og Danmark (Scandinavian Airlines Danmark). Konsernet gikk over til å rapportere etter ny organisasjonsstruktur fra 1. kvartal 2005.

SAS er, som mange andre flyselskaper, inne i en krevende situasjon. SAS-konsernet har den siste tiden arbeidet med å omstille organisasjonen til endrede markedsbetingelser, herunder sikre god kostnadskontroll og tilpasse produkttilbudet.

Organisasjon

SAS Gruppen omfatter fra og med 1. januar 2006 fire forretningsområder:

- Scandinavian Airline Businesses omfatter de lokale selskapene SAS Braathens, Scandinavian Airlines Danmark, Scandinavian Airlines Sverige og Scandinavian Airlines International. Disse sto for 50,3 prosent av konsernets omsetning i 2005.
- Subsidiary & Affiliated Airlines omfatter Spanair, Widerøe, Blue1 og airBaltic. Disse sto for 19,7 prosent av konsernets omsetning i 2005.
- Airline Support Businesses omfatter SAS Ground Services, Technical Services, Cargo Group og SAS Flight Academy. Disse sto for 22,5 prosent av konsernets omsetning i 2005.
- Hotels inkluderer Rezidor SAS. Dette sto for 7,5 prosent av konsernets omsetning i 2005, og er nylig solgt.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.8 som viser økonomiske nøkkeltall for SAS AB.

Årsresultatet for konsernet for regnskapsåret 2005 var 255 millioner svenske kroner, mot minus 1 765 millioner svenske kroner for 2004. Årets driftsinntekter utgjorde 61 887 millioner svenske

kroner, mot 58 093 millioner svenske kroner i 2004. Driftsresultatet før avskrivninger utgjorde for hele året 2 984 millioner svenske kroner, mot 1 779 millioner svenske kroner i 2004. Siden 2002 har SAS Airlines redusert enhetskostnaden med over 30 prosent, justert for valutaeffekter og høyere pris på drivstoff. SAS-konsernets totale eiendeler pr. 31.12.2005 utgjorde 58 016 millioner svenske kroner, mot 57 801 millioner svenske kroner pr. 31.12.2004. Egenkapitalen ble økt med 1 037 millioner svenske kroner til 12 081 millioner svenske kroner i perioden. Egenkapitalandelen var ved siste årsskiftet 20,8 prosent, mot 19,1 prosent ved utgangen av 2004.

Forrige gang SAS leverte et positivt konsernresultat var i 2000 da overskuddet ble 2,1 milliarder kroner ut fra en omsetning og en kapitalbase på i underkant av 50 milliarder kroner. Egenkapitalandelen var da 35,4 prosent. I 2001–2004 leverte kon-

Tabell 8.8 Økonomiske nøkkeltall for SAS AB

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	53 388	53 277
Driftsresultat	493	-979
Resultat etter skatt og minoritet	150	-1 614
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	30 986	35 347
Omløpsmidler	18 348	17 778
Sum eiendeler	49 333	53 126
Egenkapital	10 273	10 151
Sum gjeld og forpliktelser	39 060	42 975
Sum egenkapital og gjeld	49 333	53 126
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	21 %	19 %
Egenkapitalrentabilitet	1,5 %	-14,5 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	-6 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	5,2 %	-0,7 %
Markedsverdi ved årsslutt	14 312	9 338
Pris/bok	1,5	0,9
Utbytteandel	0 %	0 %
Snitt utbytteandel siste 5 år	0 %	
Utbytte til staten	0	0
Avkastning inkl. utbytte siste år	53 %	-10 %
Gjennomsnittlig avkastning siste 5 år	-0,3 %	

sneret negative resultater. Totalt beløp underskudene i denne perioden seg til 4,5 milliarder kroner.

Mål med statens eierskap

Staten eier 14,3 prosent av aksjene i SAS. Sammen med den svenske og danske stat utgjør statens eierskap en offentlig eid aksjemajoritet i selskapet. Dette sikrer at strategiske beslutninger skjer i Skandinavia.

Svenske, danske og norske myndigheter har tradisjonelt lagt vekt på å opptre samordnet i forbindelse med viktige eierbeslutninger i selskapet. Det har vært en forståelse mellom de tre lands regjeringer at det må varsles ved planer om eventuelle endringer i de ulike staters eierandeler. Det fremgår av St. meld nr. 26 (1996–1997) at de tre statlige eierne var enige om å opprettholde denne forståelsen. Det samme følger av St.prp. nr. 72 (2000–2001) hvor det heter at ved eventuelle planer om endringer i eierskap i fremtiden hos en stat, vil de øvrige statlige eierne bli orientert i forkant.

Regjeringen legger til grunn at den norske stat også i fremtiden bør opptre koordinert med den danske og svenske stat i viktige eierbeslutninger i selskapet. Regjeringen har i dag ingen planer om å endre sin eierandel i SAS AB.

8.1.8 Venturefondet AS

Selskapsinformasjon:

Stiftelsesår:	2000
Statenseierandel:	100 prosent (Nærings- og handelsdepartementet)
Antall ansatte:	0

Formålsparagraf

Selskapets virksomhet/formål er å fremme en bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling både i distriktene og i landet for øvrig ved å:

- medvirke til utbygging, modernisering og omstilling av, samt produktutvikling og nyetablering i norsk næringsliv i hele landet og
- fremme tiltak som vil gi varig og lønnsom sysselsetting i distrikter med særlige sysselsettingsvansker eller svakt utbygd næringsgrunnlag gjennom å investere i aksjer og yte ansvarlige lån i ventureselskaper.

Generelt om selskapets virksomhet

Venturefondet har ingen egen drift, men forvalter investeringer i distriktsfond hvor øvrige aksjonærer i stor utstrekning er regionale aktører.

Selskapet er i en avviklingsfase, som startet mens det var eiet av SND Invest. Antall gjenværende investeringer er redusert til to fond med en eierandeler på 37,9 prosent i Trøndelag Vekst AS, og 5 prosent i Sikon Øst ASA.

Fondet er i en god likviditetsmessige stilling og har en meget høy finansiell soliditet. I 2005 satt Trøndelag Vekst AS ned aksjekapitalen med 35 millioner kroner, noe som ga Venturefondet en utbetaling på 13,3 millioner kroner.

Venturefondet tar sikte på å avvikle sine engasjementer, enten ved avvikling av fondene som selskapet har investert i, eller ved salg av eierandeler. Avvikling av fondene innebærer i utgangspunktet at alle porteføljeselskapene i de aktuelle fondene blir solgt over en periode, hvoretter det foretas utbetaling til aksjonærene i fondet. Salg av

Tabell 8.9 Økonomiske nøkkeltall for Venturefondet AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	4	4
Driftsresultat	3	-14
Resultat etter skatt og minoritet	4	-16
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	0	0
Omløpsmidler	96	92
Sum eiendeler	96	92
Egenkapital	96	92
Sum gjeld og forpliktelser	0	0
Sum egenkapital og gjeld	96	92
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	100 %	100 %
Egenkapitalrentabilitet	5 %	-16 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 3 år	-16 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	5 %	-14 %
Utbytteandel	0 %	0 %
Snitt utbytteandel siste 2 år	0 %	
Utbytte til staten	0	0
Kapitaltilskudd	0	0

Venturefondets eierandeler, uten avvikling av fondet, ligger innenfor det mandat styret har for avvikling av selskapet. Styrets viktigste oppgave i denne forbindelse blir på best mulig måte å ivareta statens verdier i salgsprosessen.

Organisasjon

I forbindelse med salget av SND Invest AS ble samtlige aksjer i Venturefondet AS i desember 2003 overført til Nærings- og handelsdepartementet. Selskapet har ingen ansatte, men blir forvaltet av styret.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.9 som viser økonomiske nøkkeltall for Venturefondet AS.

Årsresultatet for 2005 var på 4,4 millioner kroner mot et underskudd på 16,2 millioner kroner i 2004. Det negative resultatet for 2004 skyldes dels realiserte tap ved salg av eiendeler og dels nedskrivning av verdiene på gjenværende aksjeposter. Egenkapitalen pr. 31.12.2005 utgjorde 96,2 millioner kroner mot 91,9 millioner kroner i 2004.

Siden målsettingen har vært å utvikle Venturefondet, er det ikke etablert langsiktige utbytteforventninger for selskapet.

Mål med statens eierskap

De hensyn som tidligere lå til grunn for etableringen av Venturefondet AS ivaretas i dag gjennom nye fondsløsninger. Venturefondet har i dag ingen ansatte og begrenset med eiendeler og kapital. Regjeringen vil derfor videreføre den avviklingen av fondet som har pågått de siste 5 årene. Kapitalen vil bli tilbakeført til statskassen så snart engasjementene i fondet er avviklet.

8.2 Selskaper med forretningsmessige mål og nasjonal forankring av hovedkontor

8.2.1 Cermaq ASA

Selskapsinformasjon

Stiftet:	1994
Statens eierandel:	43,54 prosent (Nærings- og handelsdepartementet)
Antall ansatte:	3 681, hvorav 445 ansatte i Norge.

Formålsparagraf

Selskapet har til formål å drive fiskefôrproduksjon, fiskeoppdrett og annen havbruksvirksomhet, samt annen virksomhet som står i naturlig sammenheng med dette. Selskapet skal ha en aktiv rolle knyttet til forskning og utvikling i marin sektor og oppdrettsnæringen. Virksomheten kan utøves av selskapet selv, av datterselskaper eller gjennom deltakelse i eller i samarbeid med andre selskaper.

Generelt om selskapets virksomhet

Cermaq er gjennom sine datterselskaper i Mainstream-gruppen verdens nest største produsent av rød oppdrettsfisk. Gjennom EWOS-gruppen er Cermaq en av verdens ledende produsenter av fiskefôr til rød oppdrettsfisk. Cermaq har som visjon å være et internasjonalt ledende selskap innen havbruk, med hovedvekt på bærekraftig produksjon av fiskefôr til, og oppdrett av, rød oppdrettsfisk som ørret, atlantisk laks og coho.

Statkorn Holding AS (nå Cermaq ASA) ble stiftet i 1994 som morselskap for statens virksomheter i korn-, mel- og kraftfôrsektoren, da statens korn- og kraftfôrmonopol opphørte. Statkorn-gruppen skulle ta vare på og videreutvikle de verdier som staten hadde lagt ned i sine virksomheter innenfor korn-, mel- og kraftfôrbransjen under statsmonopolet og bidra til konkurranse i de deregulerte markedene.

I desember 1999 solgte staten 20 prosent av aksjene i Statkorn Holding ASA gjennom et rettet salg basert på auksjon, med sikte på en senere børsintroduksjon. Høsten 2000 vedtok generalforsamlingen i selskapet en rettet emisjon på 1,5 milliarder kroner for å videreutvikle det nye forretningsområdet AQUA.

Cermaq ble introdusert på Oslo Børs i oktober 2005. Statens eierskap etter børsintroduksjonen ble redusert fra 79,38 prosent til 43,54 prosent.

Organisasjon

Mainstream-gruppen er en av de større aktørene i oppdrett av laksefisk. Gruppen produserer atlantisk laks, ørret og coho, og har sine virksomheter i Chile, Canada, Norge og Skottland.

Datterselskapet EWOS AS er en av verdens største produsenter av fiskefôr til rød oppdrettsfisk. EWOS har i dag fiskefôrfabrikker i Chile, Canada, Skottland og Norge og dekker samtlige av de sentrale oppdrettslandene.

Et viktig datterselskap til EWOS er EWOS Innovation AS som driver med FoU. EWOS Innovation har hovedsete i Dirdal i Rogaland, hvor blant annet en pilotlinje i den marine verdikjede er etablert. Sammen med teststasjonen i Lønningsdal i Hordaland og en FoU-stasjon i Chile, danner dette plattformen for den samlede FoU-virksomheten til konsernet.

I vedtektene står det at selskapet skal ha en aktiv rolle knyttet til forskning og utvikling i marin sektor og i fiskeoppdrettsnæringen. Et av de viktigste satsingsområdene er å kunne erstatte marine råvarer med vegetabiliske alternativer, noe som er viktig for oppnå en fortsatt bærekraftig utvikling innen lakseoppdrett. Fiskefôr som øker immunforsvaret til fisken er et annet viktig satsingsområde.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.10 som viser økonomiske nøkkeltall for Cermaq ASA.

Cermaq-konsernet fikk i 2005 et resultat etter skatt på 658 millioner kroner. Dette er det hittil beste resultatet for Cermaq. Forbedringen i drifts-

Tabell 8.10 Økonomiske nøkkeltall for Cermaq ASA

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	5 367	5 015
Driftsresultat	785	334
Resultat etter skatt og minoritet	658	236
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	3 733	3 177
Omløpsmidler	2 902	1 957
Sum eiendeler	6 636	5 134
Egenkapital	3 523	2 552
Sum gjeld og forpliktelser	3 113	2 582
Sum egenkapital og gjeld	6 636	5 134
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	53 %	50 %
Egenkapitalrentabilitet	22 %	9 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	6 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	16 %	9 %
Utbytteandel	26 %	44 %
Snitt utbytteandel siste 5 år	34 %	
Utbytte til staten	75	83

resultatet har kommet innen oppdrett. Det er oppdrettsvirksomheten som bidrar til et bedre resultat på grunn av god driftsutvikling og bedre laksepriser i USA og i Europa.

Konsernets driftsinntekter for 2005 utgjorde 5 367 millioner kroner, en økning på 352,5 millioner kroner fra 2004. Inntektene fra Mainstream økte som følge av økt volum og høyere priser på oppdrettsfisk. EWOS har også hatt økning i salgsvolumet sitt, men her gikk inntektene noe ned som følge av lavere priser. Prisnedgangen på fiskefôr skyldes en sterkere konkurranse i dette markedet.

Ved utgangen av 2005 var konsernets balanse på 6 635 millioner kroner, sammenlignet med 5 134 millioner kroner ved utgangen av 2004. Egenkapitalen var på samme tidspunkt på 3 523 millioner kroner. Økningen i bokført egenkapital skyldes det gode resultatet for 2005 og emisjonen som ble gjennomført i forbindelse med børsnoteringen av selskapet. Netto rentebærende gjeld var 1 422 millioner kroner ved utgangen av 2005.

Mål med statens eierskap

Statens formål med sitt eierskap i Cermaq er å forankre et nasjonalt eierskap i en fremtidsrettet havbruksnæring. Stortinget har vedtatt at selskapets hovedkontor skal ligge i Norge, jf. St.prp. nr. 4 for 2000–2001, jf. Innst.S. nr. 27 for 2000–2001.

Staten som eier har som mål at Cermaq skal være en vesentlig aktør i utviklingen av oppdrettsnæringen i Norge. Regjeringen har ingen planer om å selge aksjer i selskapet.

8.2.2 DnB NOR ASA

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	2003
Statens eierandel:	34 prosent (Nærings- og handelsdepartementet)
Antall ansatte:	11 831, hvorav 9 608 i Norge

Formålsparagraf

Selskapets formål er å eie eller delta i andre foretak som driver bank-, forsikrings- eller finansieringsvirksomhet og virksomhet som er forbundet med dette, innenfor rammen av den til enhver tid gjeldende lovgivning.

Generelt om selskapets virksomhet

Forvaltningen av statens eierskap i DnB NOR ASA ble overført fra Statens Bankinvesteringsfond til

Nærings- og handelsdepartementet våren 2004. Statens Bankinvesteringsfond er avviklet.

DnB NOR konsernet har et landsomfattende nettverk av finanssentre og salgskontorer i Norge. Samlet har DnB NOR konsernet mer enn 2,1 millioner personkunder. 54 prosent av konsernets utlånte midler er til personmarkedet. Av totale boliglån på 332 milliarder kroner er 88 prosent av lånene innenfor 60 prosent av sikkerhetsverdi. For 2,7 prosent av boliglånene er lånebeløpet over 80 prosent av sikkerhetsverdien. I bedriftsmarkedet er de største lånegruppene eiendom (14 prosent av totalt utlån), Internasjonal Shipping (7 prosent) og servicesektoren (7 prosent). DnB NOR har en god vekst i utlån til det norske bedriftsmarkedet og har i 2005 fått ca. 10 000 nye små og mellomstore bedriftskunder. DnB NOR har også omfattende virksomhet innen shipping på verdensbasis. DnB NOR Markets er største aktør på Oslo Børs. God utvikling i aksjemarkedet og innen rådgivning har medført en meget god resultatutvikling de siste årene. Vital Forsikring ASA er Norges største livselskap og forvalter mer enn 200 milliarder kroner. Selskapet er et resultat av det fusjonerte Vital Forsikring ASA og Gjensidige NOR Spareforsikring ASA. Nytt regelverk for livsforsikring vil medføre nye utfordringer og muligheter for Vital. DnB NOR er også en betydelig aktør innen kapitalforvaltning i Norge og Sverige.

Organisasjon

DnB NOR er Norges største finanskonsern og er resultatet av fusjonen mellom DnB Holding og Gjensidige NOR i 2003. Målt i markedsverdi er DnB NOR blant de største finanskonsernene i Norden. Konsernet består av forretningsområdene Bedriftsmarked, Personmarked, DnB NOR Markets, Kapitalforvaltning og Liv og pensjon (Vital). I tillegg til å være Norges ledende innen disse forretningsområdene i Norge definerer DnB NOR også Sverige som sitt hjemmemarked. Det bygges også opp ny virksomhet rundt banken DnB NOR i Baltikum, Polen, Danmark og Finland. DnB NOR satter også på tilstedeværelse i Barentshavregionen og har blant annet kjøpt den Murmanskbaserte banken Monchebank.

Fusjonsprosessen mellom DnB og Gjensidige skal etter planen være fullt ut gjennomført i 2007. DnB NOR ser ut til å nå sine mål med hensyn til å ta ut synergier. Nordlandsbanken, som DnB kjøpte i begynnelsen av 2003, er integrert i konsernet og fungerer med eget merkenavn i Nordland. DnB NOR har også flere andre merkenavn som Postbanken, Vital, Carlson og Cresco.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.11 som viser økonomiske nøkkeltall for DnB NOR ASA.

DnB NOR har hatt god fremgang i resultatene de siste årene. For regnskapsåret 2005 fikk selskapet et resultat etter skatt på 10,1 milliard kroner, mot 7,8 milliarder kroner i 2004. Selskapet har en sterk posisjon i det norske markedet og har nytt godt av den generelt gode utviklingen i norsk økonomi.

Tabell 8.11 Økonomiske nøkkeltall for DnB NOR ASA

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Renteinntekter	29 973	28 152
Netto rente- og kredittprovisjonsinntekter	13 610	12 844
Andre driftsinntekter	11 721	10 534
Driftsresultat	13 109	10 019
Resultat etter skatt	10 144	7 846
Balanse	2005	2004
Kontanter og fordringer på kredittinst.	62 083	34 604
Utlån kunder	697 504	566 518
Verdipapirer	280 929	254 726
Andre eiendeler	40 675	45 757
Sum eiendeler	1 081 191	901 606
Sum egenkapital	58 353	48 717
Sum gjeld	1 022 838	852 889
Sum egenkapital og gjeld	1 081 191	901 606
Nøkkeltall	2005	2004
Kjernekapitaldekning	7,4	7,6
Kapitaldekning	10,2	10,7
Egenkapitalrentabilitet	19 %	17 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	15 %	
Markedsverdi ved årsslutt	96 255	79 297
Pris/bok	1,7	1,6
Utbytteandel	46 %	41 %
Snitt utbytteandel siste 5 år	52 %	
Utbytte til staten	1 591	1 151
Avkastning inkl. utbytte siste år	25 %	40 %
Gjennomsnittlig avkastning siste 5 år	12 %	
Statens aksjekjøp i perioden	212	1 861

Som følge av økt konkurranse har DnB NORs marginer på innskudd og utlån blitt redusert de siste årene. Selskapet har imidlertid kompensert for dette med økt utlånsvolum og kostnadsreduksjoner gjennom fusjonen, som har bidratt til en god økonomisk utvikling for selskapet. Kursøkningen på Oslo Børs har også virket positivt med økt handel gjennom DnB NOR Markets og positive resultater fra Vital og egenhandel. DnB NOR utbetalte utbytte på 3,50 kroner per aksje for regnskapsåret 2005, tilsvarende 46 prosent av resultatet per aksje. Staten, som eier 34 prosent av aksjene, mottok 1,59 milliarder kroner i utbytte for regnskapsåret 2005 i 2006, opp fra 1,15 milliarder kroner året før.

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap i DnB NOR ASA er å sikre at konsernet har hovedkontor i Norge, og at selskapet skal være en partner for norske selskaper innenlands og på eksportmarkedet. Dette gir næringslivet tilgang til et stort norskbasert finanskonsern med høy kompetanse. Regjeringen vil opprettholde eierandelen på 34 prosent i DnB NOR slik Stortinget forutsatte i Innst. S. nr. 212 (2002–2003).

8.2.3 Kongsberg Gruppen ASA

Selskapsinformasjon:

Stiftelsesår:	1987
Statens eierandel:	50,001 prosent (Nærings- og handelsdepartementet)
Antall ansatte:	3 372

Formålsparagraf

Kongsberg Gruppen ASA er et selskap med formål å drive teknologisk og industriell virksomhet innen maritime, forsvar og tilknyttede områder. Selskapet kan delta i, og eie, andre selskaper.

Generelt om selskapets virksomhet

Kongsberg Gruppen ASA er et internasjonalt teknologikonsern med hovedkontor på Kongsberg og med virksomhet i en rekke land rundt om i verden. Selskapets aksjer er notert på Oslo Børs, og staten har en eierandel på 50 prosent. Private aksjonærer og institusjonelle investorer eier resten av aksjene. Markeder utenfor Norge utgjør en stadig større og viktigere del av virksomhetens forretningsmiljø. 67 prosent av driftsinntektene i 2005 kom fra andre land enn Norge.

Gjennom oppkjøp og organisk vekst har konsernet vokst sterkt også i det sivile markedet, spesielt innen teknologiområder som er beslektet med forsvarsvirksomheten og innen maritim elektronikk.

Forsvarsvirksomheten til Kongsberg Gruppen ASA representerer en videreføring av tidligere aktiviteter ved Kongsberg Våpenfabrikk A/S (KV) og senere Norsk Forsvarsteknologi AS (NFT). Norsk Forsvarsteknologi A/S (NFT) ble etablert som et heleid statlig aksjeselskap i 1987 for å videreføre forsvarsdivisjonen i det kriserammede Kongsberg Våpenfabrikk. Et sentralt element i NFTs strategi var å bygge opp tilnærmet like stor sivil som militær produksjonsvirksomhet. Ved en kapitalutvidelse i 1993 reduserte staten sin eierandel i NFT fra 100 prosent til 51,28 prosent, og selskapet ble børsnotert.

Norsk Forsvarsteknologi AS endret i 1995 navn til Kongsberg Gruppen AS. I 1997 ble det gjennomført en kapitalutvidelse samt en rettet emisjon til selskapets ansatte. Statens eierandel ble som følge av dette redusert til 50,001 prosent.

Organisasjon

Kongsbergkonsernet har to hovedforretningsområder, Kongsberg Maritime og Kongsberg Defence & Aerospace. De viktigste kompetanseområdene i begge forretningsområdene er signalbehandling, kybernetikk, programvareutvikling og systemintegrasjon.

Forsvarsvirksomheten

Kongsberg Defence & Aerospace er Norges ledende leverandør av høyteknologisk forsvarsmateriell, og er en nisjeleverandør av høyteknologiske produkter internasjonalt. Selskapet fokuserer på produktområdene sjømålsmissiler, kommando- og våpenkontrollsystemer, kommunikasjonsløsninger, dynamiske systemer og overvåkningssystemer.

Selskapet leverer høyteknologiske produkter til landbasert, luftbasert og sjøbasert forsvar. Produktene omfatter blant annet våpenstyringssystemer for pansrede personell kjøretøyer, kommunikasjonsløsninger, missiler og systemer for overvåking av havner og luftrom. Defence & Aerospace sitt største utviklingsprosjekt er nytt sjømålsmissil (NSM), som nå nærmer seg avslutning. Satsingen innen overvåkningssystemer ble styrket gjennom avtale om kjøp av det kanadiske programvareselskapet Gallium Software Inc. i 2005.

Den maritime virksomheten

Kongsberg Maritime er blant verdens ledende selskaper innen avansert maritim elektronikk. Kongsberg Maritime fokuserer på produktområdene dynamiske posisjoneringssystemer, navigasjonssystemer, automasjon, overvåkningssystemer, prosessautomasjon og hydroakustikk.

Dynamiske posisjoneringssystemer har vært et suksessprodukt gjennom flere år. Systemene gjør det mulig å holde et fartøy i samme posisjon under krevende forhold. Kongsberg Gruppen har en ledende posisjon i dette markedet. Innen navigasjon leverer selskapet systemer for navigasjon og identifikasjon av fartøy. Videre leveres systemer for overvåkning og styring av maskin, last og fremdrift, samt for styring og samkjøring av ulike operasjoner på oljeplattformer og produksjonsskip. Innen området hydroakustikk leveres høyteknolo-

giske produkter hvor man bruker lyd i vann til sjøbunnkartlegging, undervannskommunikasjon, posisjonering og overvåking.

I september 2005 solgte Kongsberg Maritime ut sin fritidsbåtaktivitet til det nordiske investeringsfondet Altor. Virksomheten utgjorde hoveddelen av segmentet Yachting & Fishery. Salget medfører en fokusering av konsernets strategi innen maritim virksomhet, som etter salget vil være konsentrert om industrielle anvendelser innenfor segmentene Offshore & Merchant marine.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.12 som viser økonomiske nøkkeltall for Kongsberg Gruppen ASA.

Selskapets omsetning i 2005 var 5,7 milliarder kroner, en liten nedgang fra 2004. Driftsresultatet endte på 360 millioner kroner, mot 221 millioner kroner i 2004. Resultat før skatt ble på 311 millioner kroner, mot 179 millioner kroner i 2004. Ordinært resultat etter skatt for 2005 ble 215 millioner kroner, mot 109 millioner kroner i 2004. Ordinært resultat per aksje ble 7,19 kroner. Selskapet har som nevnt hatt en liten nedgang i driftsinntektene, men fremgang i lønnsomheten. Det er høy ordreinnngang innen maritime markeder og våpenstyringssystemer. Netto rentebærende gjeld har i løpet av året blitt redusert fra 1 101 millioner kroner til 323 millioner kroner. Nedgangen skyldes i det vesentlige salget av fritidsbåtvirksomheten høsten 2005. Salget ga en gevinst på 37 millioner kroner. Det ble utbetalt et utbytte på 2,15 kroner per aksje for dette regnskapsåret. Utbyttet er relatert til årsresultat før gevinst fra salg av fritidsbåtvirksomheten. Utbytte er i samsvar med selskapets utbyttepolitikk. Kursen på aksjen har økt og endte på 124 kroner pr. 31.12.2005, opp 25,3 prosent fra forrige årsskifte.

Mål med statens eierskap

Kongsberg Gruppen ASA representerer et viktig og sentralt kompetansemiljø knyttet til avansert maritim elektronikk og forsvarsteknologi. Staten er som største aksjonær opptatt av å videreutvikle norsk kunnskapsindustri, og å sikre en norsk forankring av selskapet med utgangspunkt i miljøet som er bygget opp på Kongsberg. Staten vil gjennom dette sikre og videreutvikle de økonomiske verdiene i konsernet og oppnå avkastning på investert kapital.

Regjeringen vil opprettholde eierandelen i Kongsberg Gruppen ASA.

Tabell 8.12 Økonomiske nøkkeltall for Kongsberg Gruppen ASA

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	5 705	5 814
Driftsresultat	360	221
Resultat etter skatt og minoritet	260	120
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	2 376	2 479
Omløpsmidler	4 167	3 454
Sum eiendeler	6 543	5 933
Egenkapital	1 505	1 471
Sum gjeld og forpliktelser	5 038	4 462
Sum egenkapital og gjeld	6 543	5 933
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	23 %	25 %
Egenkapitalrentabilitet	18 %	7 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	11 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	14 %	8 %
Markedsverdi ved årsslutt	3 720	2 970
Pris/bok	2,5	1,7
Utbytteandel	25 %	50 %
Snitt utbytteandel siste 5 år	27 %	
Utbytte til staten	32	30
Avkastning inkl. utbytte siste år	27 %	-5 %
Gjennomsnittlig avkastning siste 5 år	9 %	

8.2.4 Nammo AS

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	1998
Statens eierandel:	50 prosent (Nærings- og handelsdepartementet)
Antall ansatte:	1193 ansatte, hvorav 552 i Norge

Formålsparagraf

Selskapet har til formål å drive utvikling, produksjon og markedsføring av ammunisjonsprodukter, samt opprettelse av, deltagelse i, og samarbeid med, andre selskaper og virksomheter med lignende formål.

Generelt om selskapets virksomhet

Konsernet ble etablert i 1998 ved sammenslåing av ammunisjonsvirksomheten til Raufoss ASA, Svenske Celsius AB (datterselskap til Saab AB) og finske Patria Industries Oyj (skiftet navn til Patria Oyj i 2004). Raufoss ASA eide 45 prosent av aksjene og de øvrige 27,5 prosent hver. Bakgrunnen for etableringen av Nammo AS var et behov for å styrke inntjening og konkurransedyktighet i et marked preget av stagnasjon og overkapasitet både nasjonalt og internasjonalt.

Ved stortingsvedtak den 13. april 2000 ble det bevilget 340 millioner kroner til kjøp av Raufoss ASAs eierandel i Nammo AS, jf. St.prp. nr. 41 for 1999–2000 Statens engasjement i Raufoss ASA og Nammo AS og Innst. S. nr. 154 for 1999–2000. Raufoss ASA ønsket å selge aksjene i Nammo for å kunne refinansiere konsernet.

Nammo-konsernet er engasjert i utvikling, produksjon og salg av ammunisjon og tilhørende aktiviteter. Norden er et strategisk hjemmemarked, med relasjoner til den internasjonale industrien. Nammos visjon er å være en kostnadseffektiv og velrenommert forsvarsprodusent innen ammunisjon og missile produkter.

Saab AB ble høsten 2005 enig med Patria Oyj om å selge sin andel i Nammo til Patria. Staten benyttet sin forkjøpsrett etter aksjonæravtalen og kjøpte 5 prosent av aksjene fra Saab AB for 61,8 millioner kroner, jf. St.prp. nr. 25 (2005–2006) og Innst. S. nr. 70 (2005–2006). Etter transaksjonen har begge eierne hver 50 prosent av aksjene. Løsningen var viktig for å sikre statens fremtidige innflytelse i Nammo. I forbindelse med salget var det nødvendig å revidere deler av den tidligere aksjonæravtalen for å gjenspeile den nye eierstruk-

turen. De sentrale punktene i avtalen gjelder styresammensetningen, løsningsmekanisme ved eieruenighet og mulighet for salg av aksjer. Transaksjonen ble gjennomført den 3. februar 2006.

Organisasjon

Nammo AS er morselskapet i Nammokonsernet med hovedkontor på Raufoss. Konsernet har 5 heleide datterselskaper: Nammo Raufoss AS, Nammo Sweden AB, Nammo Laqua OY, Nammo Buck GmbH og Nammo Inc. I tillegg eier Nammo 50 prosent i Nammo NAD AS og Løkken Verk.

Med virkning fra 1. juli 2005 kjøpte Nammo AS Bakkelittfabrikken AS, som har 34 ansatte og en omsetning på 30 millioner kroner. Bakkelittfabrikken produserer treningsammunisjon for håndvåpen og mellomkaliber våpen.

Nammo har virksomhet i Norge, Sverige, Finland, Tyskland og USA. Virksomheten er organisert i fire divisjoner.

Finkaliberdivisjonen produserer militær standard fra 5,6 mm til 9 mm NATO-ammunisjon, og ammunisjon til sivil jakt og konkurranseammunisjon.

Mellom- og grovkaliberdivisjonen produserer ammunisjon for våpen fra 12,7 mm opp til 57 mm og artilleriammunisjon. På Raufoss produseres det komponenter for artilleri og til M72 raketter.

Rakettmotordivisjonen produserer rakettmotorer og deltar i produksjonsprogrammer som Penguin, ESSM, Bamse, IRIS-T, NSM og Ariane 5.

Demilitariseringsdivisjonen demonterer, destruerer, og gjenvinner gammel og ukurant ammunisjon på en miljøvennlig måte. Nammo har demilitariseringsvirksomhet i Norge, Sverige, Tyskland, USA og Syd Afrika.

Samtlige forretningsområder eksporterer betydelige deler av produksjonen. Hovedmarkedene utenfor de nordiske landene er USA, Canada og andre NATO-land.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.13 som viser økonomiske nøkkeltall for Nammo AS.

Nammo har vist stabil og god utvikling de siste årene til tross for overkapasitet i markedet, reduserte forsvarsbudsjetter, sterk konkurranse og strukturendringer av både nasjonal og internasjonal forsvarsindustri. Siden 2001 har eksportandelen økt fra rundt 50 prosent til 60 prosent. Resultat etter skatt har økt fra 39 millioner kroner i 2001 til 184 millioner kroner i 2005. Dette skyldes hoved-

Tabell 8.13 Økonomiske nøkkeltall for Nammo AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	1 641	1 521
Driftsresultat	206	131
Resultat etter skatt	184	111
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	410	334
Omløpsmidler	1 099	876
Sum eiendeler	1 508	1 210
Egenkapital	681	603
Sum gjeld og forpliktelser	827	607
Sum egenkapital og gjeld	1 508	1 210
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	45 %	50 %
Egenkapitalrentabilitet	29 %	20 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	18 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	34 %	23 %
Utbytteandel	50 %	27 %
Snitt utbytteandel siste 5 år	30 %	
Utbytte til staten	46	14

sakelig at Nammo har redusert sine kostnader, samtidig som omsetningen har økt moderat.

Egenkapitalsituasjonen i selskapet er god, og fra og med 2004 har selskapet ikke hatt rentebærende gjeld. Resultat etter skatt var 184 millioner kroner for 2005, mot 111 millioner kroner i 2004. Sammenlignet med 2004 har resultatene i 2005 forbedret seg for alle forretningsområdene. Spesielt har det vært positiv utvikling for finkaliberdivisjonen. Dette skyldes delvis en stor kontrakt til det svenske forsvaret. Også mellom- og grovkaliberdivisjonen går med solid overskudd. Nammo betalte ut utbytte for første gang for regnskapsåret 2003 med 20 millioner kroner. For regnskapsåret 2004 betalte selskapet 30 millioner kroner i utbytte. Nammo betalte ut 92 millioner kroner i utbytte for regnskapsåret 2005, hvorav staten mottok 46 millioner kroner. Det tilsvarer et utbyttentivået på 50 prosent i samsvar med aksjonæravtalen.

Nammo har hatt en god verdiutvikling siden staten kjøpte Raufoss ASAs aksjer i 2000. Den gang ble selskapet verdsatt til 755 millioner kroner. I forbindelse med Saabs salg av sine aksjer i 2006 ble

selskapet verdsatt til 1 236 millioner kroner. Det er en økning på 64 prosent. Inklusiv utbetalt utbytte gir den en gjennomsnittlig årlig avkastning på om lag 10 prosent.

Mål med statens eierskap

Nammo er en sentral norsk forsvarsbedrift og en viktig aktør knyttet til kompetansemiljøet på Raufoss. I fremtiden vil Nammo møte store utfordringer i en europeisk forsvarsindustri hvor det skjer mange sammenslåinger. Regjeringen legger vekt på et langsiktig eierskap som kan bidra til å understøtte en god industriell utvikling i konsernet og å opprettholde hovedkontorfunksjoner og øvrig virksomhet på Raufoss.

Regjeringen vil på denne bakgrunn beholde dagens eierandel i Nammo.

8.2.5 Norsk Hydro ASA

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	1905
Statens eierandel:	43,82 prosent (Nærings- og handelsdepartementet)
Antall ansatte:	32 765, hvorav 11 638 i Norge

Formålsparagraf

Selskapets formål er å drive industri, handel og transport, og å nyttiggjøre energi og råstoffforekomster, samt å drive annen virksomhet i forbindelse med disse formål. Virksomheten kan også drives ved deltagelse i eller i samarbeid med andre foretagender.

Generelt om selskapets virksomhet

Norsk Hydro ASA er et ledende energi- og aluminiumsselskap notert på Oslo Børs. Energi i form av vannkraft, olje og naturgass har vært grunnlaget for Hydros vekst og representerer fellesnevneren for selskapets virksomhet. I 1951 utvidet selskapet virksomheten med produksjon av lettmetallet magnesium og plastråstoffet polyvinylklorid (PVC) og i 1967 med aluminium. Videre var Hydro med fra den første konsesjonstildelingen da olje- og gassletingen begynte på norsk sokkel i Nordsjøen i 1965. Hydros interesser i olje- og gassfunnene som ble gjort i Ekofisk-feltet i 1969 og Friggfeltet i 1971 la grunnlaget for konsernets utvikling som olje- og gassprodusent. Som operatør for store offshoreprosjekter har konsernet utviklet en betyde-

lig olje- og gassvirksomhet og høy teknologisk kompetanse. Hydro er i tillegg en betydelig produsent av vannkraft. Selskapet har også virksomhet innen transport og handel av energi over hele Europa.

Staten fikk aksjemajoriteten i selskapet i 1971. Overtakelsen av aksjemajoriteten ble spesielt begrunnet ut fra oljepolitiske perspektiver. De øvrige eierinteresser er spredt på et stort antall private aksjonærer i Norge, Europa og USA. Etter at staten i mange år hadde 51 prosent av aksjene i selskapet ble andelen redusert til 43,82 prosent i 1999. Dette var en følge av en kapitalutvidelse som Hydro foretok som ledd i å overta Saga Petroleum ASA. Det vises til Stortingets vedtak av 17. juni 1999, jf. St.prp. nr. 81 (1998–99) og Innst.S. nr. 234 (1998–99). I 2004 skilte Norsk Hydro ASA ut mineralgjødselvirksomheten i et eget børsnotert selskap. Selskapet fikk navnet Yara International ASA og ble notert på Oslo Børs 25. mars 2004. Statens eierandel i Norsk Hydro ASA ble ikke endret som følge av utskillelsen av Yara.

Hydro er godt posisjonert som en betydelig produsent av gass til det kontinentale marked. Hydros olje- og gassproduksjon i og utenfor Norge passerte 563 000 fat oljeekvivalenter i 2005. Gjennom oppkjøpet av VAW i 2002 ble Norsk Hydro ASA Europas største og verdens tredje største produsent av aluminium. I 2004 ferdigstilte Norsk Hydro ASA utbyggingen av aluminiumverket i Sunndal med en produksjonskapasitet på 360 000 tonn basert på Hydros egenutviklede teknologi.

Organisasjon

Olje- og energivirksomheten

Hydro Olje og Energi består av fem divisjoner. Hydro utforskning og produksjon Norge er den største av divisjonene og omfatter all leting og produksjon av olje og gass. De andre divisjonene er Hydro utforskning og produksjon internasjonalt, Hydro Energi, Hydro Oljemarkedsføring og Hydro teknologi og prosjekter.

Aluminiumsvirksomheten

Aluminium ble med virkning fra februar 2006 delt inn i to selvstendige virksomhetsområder. Hydro Aluminium Metal er ansvarlig for oppstrømsvirksomheten. Virksomhetsområdet består av to divisjoner som er Primary Metal og Metal Products. Det andre virksomhetsområdet, Hydro Aluminium Products, er ansvarlig for nedstrømsvirksom-

heten. Virksomhetsområdet består av divisjonene Rolled Products, Extrusion og Automotive.

Andre virksomheter

Virksomheter som er definert utenfor Hydros to kjerneområder Aluminium og Olje & Energi omfatter Hydro Other Businesses og skadeforsikrings-selskapet Industriforsikring. I Hydro Other Businesses inngår Hydro Polymers (en av Europas ledende produsenter av plastmaterialet polyvinylklorid (PVC) og mellomproduktet vinylkloridmonomer (VCM), samt lut), Hydro IS Partner, Hydro Production Partner, Hydro Industri- og næringsparker og Shared Services.

Tabell 8.14 Økonomiske nøkkeltall for Norsk Hydro ASA

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	174 001	153 112
Driftsresultat	45 979	31 069
Resultat etter skatt og minoritet	15 174	11 944
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	153 296	127 292
Omløpsmidler	64 401	67 999
Sum eiendeler	217 697	195 290
Egenkapital	89 317	80 544
Sum gjeld og forpliktelser	128 380	114 747
Sum egenkapital og gjeld	217 697	195 290
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	41 %	41 %
Egenkapitalrentabilitet	18 %	15 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	14 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	44 %	29 %
Markedsverdi ved årsslutt	179 455	125 906
Pris/bok	2,0	1,6
Utbytteandel	36 %	42 %
Snitt utbytteandel siste 5 år	34 %	
Utbytte til staten	2 497	2 270
Avkastning inkl. utbytte siste år	50 %	29 %
Gjennomsnittlig avkastning siste 5 år	17 %	
Salgsproveny til staten/sletting aksjer	981,1	445

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.14 som viser økonomiske nøkkeltall for Norsk Hydro ASA.

Hydro oppnådde i 2005 et overskudd på 15,2 milliarder kroner. Til sammenligning var resultatet i 2002 8,6 milliarder kroner. Selskapets sterkt bedrede resultat reflekterer i all hovedsak økte råvarepriser på olje, gass og primæraluminium. Hydros totale driftinntekter ble på 174 milliarder kroner i 2005, opp fra 153 milliarder kroner i 2004. Til sammenligning var driftsinntektene i 2003 133 milliarder kroner (justert for utskillelsen av Yara). Hydro utbetalte 22 kroner i utbytte per aksje for regnskapsåret 2005, som gir en samlet utbytteutbetaling på 5,5 milliarder kroner. Dette tilsvarer en utbytteandel på 36 prosent.

Mål med statens eierskap

Norsk Hydro ASA er Norges største industriselskap og en sentral aktør innenfor norsk olje- og gassutvinning. Regjeringen mener staten bør ha en høy eierandel i Norsk Hydro ASA for å sikre industriell kompetanse, videreføring, arbeidsplasser og forvaltning av store norske naturressurser. Det er også viktig å opprettholde hovedkontorfunksjoner og forsknings- og utviklingsoppgaver i Norge.

Da aksjeandelen ble redusert til 43,82 prosent i 1999 i forbindelse med Hydros oppkjøp av Saga, ble regjeringen gitt fullmakt til å kjøpe seg tilbake til en eierandel på 51 prosent i Norsk Hydro ASA. Det vises til Stortingets vedtak av 17. juni 1999, jf. St.prp. nr. 81 og Innst.S. nr. 234 for 1998–99.

Regjeringen vil opprettholde eierandelen i Norsk Hydro ASA.

8.2.6 Statoil ASA

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	1972
Statens eierandel:	70,9 prosent (Olje- og energidepartementet)
Antall ansatte:	ca. 25 600 ansatte, hvorav 12 200 i Norge

Formålsparagraf

Statoil ASA har til formål selv, eller gjennom deltakelse i eller sammen med andre selskaper å drive undersøkelse etter og utvinning, transport, foredling og markedsføring av petroleum og avledede produkter, samt annen virksomhet.

Generelt om selskapets virksomhet

Statoil ASA er et integrert olje- og gasselskap med 25 600 ansatte og virksomhet i 32 land. Statoil ASA er operatør for 60 prosent av olje- og gassproduksjonen på norsk sokkel, og den internasjonale produksjonen er økende. Statoil er en av verdens største oljeselgere og en betydelig selger av naturgass i det europeiske markedet. Statoil har også betydelig industriell virksomhet.

Organisasjon

Statoil inndeler sin virksomhet i fem forretningsområder. Forretningsområdet *Undersøkelse og produksjon – Norge* har ansvar for Statoils virksomhet på norsk sokkel.

Forretningsområdet *Internasjonal undersøkelse og produksjon* er ansvarlig for Statoils letevirkosomhet, utbygginger og produksjon av olje og gass utenfor norsk sokkel. Forretningsområdet *Naturgass* har ansvar for transport, prosessering og markedsføring av Statoils egen gass fra norsk sokkel til Europa. Statoil markedsfører også den norske stats gass.

Konsernets samlede virksomhet innenfor olje-transport, videreføring, råoljesalg, produktsalg og detaljhandel er samlet under forretningsområdet *Foredling og markedsføring*. Forretningsområdet har ansvar for salg og foredling av Statoils og den norske stats råolje, samt salg av våtgass, raffinerte produkter og naturgass i Norden.

Forretningsområdet *Teknologi og prosjekter* har ansvar for Statoils teknologikompetanse, utvikling og forskning og for planlegging og gjennomføring av utbyggingsprosjekter. Forretningsområdet er blant annet ansvarlig for kommersialisering av teknologi og industrielle rettigheter.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.15 som viser økonomiske nøkkeltall for Statoil ASA.

Statoil ASA har vist stabil og god regnskapsmessig utvikling de siste årene. Selskapets årsoverskudd har vært økende siden børsintroduksjonen av selskapet i 2001. Netto resultat for 2005 var på 32 milliarder kroner, en økning på 29 prosent sammenliknet med resultatet i 2004. Avkastning på sysselsatt kapital i 2005 var 27,6 prosent, sammenliknet med 23,5 prosent året før. Økningen skyldes i hovedsak høyere olje- og gasspriser, og økt produksjon.

Høy olje- og gassproduksjon er en viktig bidragsyter til høyere resultatet i 2005 enn 2004.

Tabell 8.15 Økonomiske nøkkeltall for Statoil ASA

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	393 718	305 722
Driftsresultat	96 939	65 119
Resultat etter skatt og minoritet	32 009	24 746
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	211 490	182 665
Omløpsmidler	73 338	63 158
Sum eiendeler	284 828	245 823
Egenkapital	92 432	75 910
Sum gjeld og forpliktelser	192 396	169 913
Sum egenkapital og gjeld	284 828	245 823
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	32 %	31 %
Egenkapitalrentabilitet	39 %	36 %
Gjennomsnittlig EK-rentabilitet siste 5 år	34 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	85 %	63 %
Markedsverdi ved årsslutt	335 752	205 784
Pris/bok	3,6	2,7
Statens andel av avsatt utbytte	12 593	8 139
Utbytteandel	55 %	46 %
Gjennomsnittlig utbytteandel siste 5 år	45,8 %	
Avkastning inkl. utbytte siste år	68,8 %	31,0 %
Gjennomsnittlig avkastning siste 5 år	22,7 %	
Salgsproveny til staten	0	9 859

Statoils olje- og gassproduksjon i 2005 var 1 169 000 fat oljeekvivalenter (o.e.) per dag. Dette er 63 000 fat o.e. mer per dag enn i 2004. Høyere gassproduksjon og økt produksjon fra den internasjonale virksomheten bidro til den høyeste produksjonen noensinne.

Statoils ambisjon er å utbetale et økende ordinært kontantutbytte målt i norske kroner per aksje. Statoil har videre til hensikt å distribuere til sine aksjonærer, gjennom kontantutbytte og tilbake-

kjøp av egne aksjer, et beløp i størrelsesorden 45–50 prosent av konsernets årsoverskudd i henhold til US GAAP. I det enkelte år kan imidlertid summen av kontantutbytte og tilbakekjøp utgjøre en høyere eller lavere andel av årsoverskuddet enn 45–50 prosent, avhengig av selskapets vurdering av forventet kontantstrømutvikling, investeringsplaner, finansieringsbehov og hensiktsmessig finansiell fleksibilitet.

Statoil utbetalte 8,20 kroner i utbytte per aksje for regnskapsåret 2005 hvorav 4,60 kroner var ekstraordinært. Dette gir en samlet utbyttebetaling på 17,7 mrd. kroner som tilsvarer en utbytteandel på 55 prosent.

Felles eierskapsstrategi og avsetningsordningen

Olje- og energidepartementet utøver sitt eierskap basert på en felles eierskapsstrategi for Petoro AS, SDØE og Statoil ASA som én økonomisk enhet. Petoro ivaretar SDØE-porteføljen på vegne av staten. Gjennom en egen instruks, vedtatt på Statoil ASAs generalforsamling 25. mai 2001, er Statoil ASA gitt ansvaret for avsetning av statens petroleum sammen med sin egen. Petoro overvåker at Statoils avsetning er i tråd med avsetningsinstruksen. Statoil ASA er i vedtekter og instruks pålagt å legge vekt på statens samlede eierinteresser i Statoil ASA og SDØE hva gjelder avsetning av Statoil ASAs og statens olje og gass. Ansvaret for eieroppfølging av Statoil ASA, SDØE og Petoro må i henhold til denne ordningen tilligge ett og samme departement.

Mål med statens eierskap

Statoil ASA ble opprettet som et helstatlig oljeselskap i 1972. I 2001 ble det besluttet å gjennomføre en bredere omorganisering av det statlige eierskapet til olje- og gassforekomstene på norsk sokkel, og det ble besluttet at Statoil ASA skulle delprivatiseres og børsnoteres i Oslo og New York.

Regjeringen mener staten bør ha en høy eierandel i Statoil ASA for å sikre industriell kompetanse, arbeidsplasser og forvaltning av store norske naturressurser. Det er også viktig å opprettholde hovedkontorfunksjoner og forsknings- og utviklingsoppgaver i Norge. I tillegg krever avsetningsordningen at staten er majoritetseier i Statoil ASA.

Regjeringen vil opprettholde eierandelen i Statoil ASA.

8.2.7 Telenor ASA

Selskapsinformasjon:

Stiftelsesår:	1994
Statens eierandel:	53,96 (Nærings- og handelsdepartementet)
Antall ansatte:	ca. 27 600, hvorav 10 900 i Norge

Formålsparagraf

Selskapets virksomhet er å drive telekommunikasjonsvirksomhet og annen virksomhet som har sammenheng med dette. Virksomheten kan utøves av selskapet selv, av datterselskaper eller gjennom deltakelse i andre selskaper eller i samarbeid med andre.

Generelt om selskapets virksomhet

Telenor ASA er Norges største telekommunikasjonsselskap. Telenors virksomhet er basert på formidling av tale, informasjon, kunnskap og underholdning til sluttbrukere gjennom et bredt spekter av moderne kommunikasjonstjenester. Tjenestene baserer seg både på trådløse kommunikasjonsplattformer som mobil-, satellitt- og kringkastingsnett, og faste plattformer, som telefoni, Internett og kabelnett.

Telenors strategi er å opprettholde selskapets ledende posisjon i Norge og Norden, og samtidig utvikle lønnsomme internasjonale mobil-selskaper i vekstområder.

Telenors omsetning har vokst kraftig siden omdannelsen til aksjeselskap i 1994. Konsernets driftsinntekter beløp seg i 2005 til 68,9 milliarder kroner, en økning på 50 prosent i forhold til 2001. Selskapet opplever for tiden en underliggende vekst i driftsinntektene på over 10 prosent årlig. Det er ventet i markedet at selskapet ved utgangen av 2006 skal ha en årlig omsetning på nærmere 90 milliarder kroner. Over halvparten av selskapets inntekter kom i 2005 fra virksomhet utenfor Norge. Selskapet har eierandeler i internasjonale mobil-selskaper som pr. 31.12.2005 til sammen hadde 82 millioner abonnenter.

Ved børsintroduksjonen av selskapet 4. desember 2000 ble aksjen notert til 42 kroner, tilsvarende en markedsverdi av egenkapitalen på 75,7 milliarder kroner. Selskapet er børsnotert i Norge og USA. Siden 2001 har aksjen utviklet seg meget positivt, selv om aksjen i 2002 og 2003 var notert så lavt som til en kurs på rundt 22 kroner. Etter dette har kursen utviklet seg jevnt oppover. Aksjekursen

var pr. 31.12.2005 66,25 kroner. Det gir en markedsverdi på 113 milliarder kroner. Etter årsskiftet har aksjekursen fortsatt steget og var pr. 1. oktober 2006 notert til 84 kroner. Staten solgte seg ned fra en eierandel på 77,6 prosent til 53,96 prosent gjennom to nedsalg i 2003 og 2004. Dette ga staten salgsinntekter på ca. 16,5 milliarder kroner.

Organisasjon

Telenors organisasjon er bygd opp rundt konsernets kjernevirksomhet som består av de tre forretningsområdene Mobilvirksomheter, Fixed, og Broadcast.

Mobilvirksomheter er Telenors primære fokusområde for fremtidig vekst. Videre utvikling av mobilporteføljen er av avgjørende betydning for Telenors posisjon som en internasjonal aktør i telemarkedet. Telenors strategi med sin internasjonale mobilportefølje har vært å søke kontroll på eiersiden og konsolidere disse selskapene i regnskapet. Telenor har eierinteresser i 13 mobil-selskaper i Europa og Asia. Disse er Telenor Mobil (Norge), Telenor Mobile Sweden (Sverige), Sonofon (Danmark), Pannon GSM (Ungarn), ProMonte (Montenegro), ONE (Østerrike), Vimpelcom (Russland), Kyivstar (Ukraina), Telenor Pakistan, GrameenPhone (Bangladesh), DTAC (Thailand), og Digi (Malaysia).

Fixed er Telenors virksomhetsområde for utvikling, drift og leveranse av kommunikasjonsløsninger basert på fastnett. Telenor har sin fastnettvirksomhet i all vesentlighet i Norge. I 2005 og 2006 har Telenor kjøpt opp bredbåndsaktører i Sverige og Danmark for å sikre seg posisjonen som den største bredbåndsleverandøren i Skandinavia. Telenors strategi har frem til i fjor vært å styrke selskapets sterke posisjon i Norge. Med oppkjøpene i Danmark og Sverige i 2005 og 2006 styrker dette selskapets tilstedeværelse i Norden.

Virksomhetsområdet Broadcast er engasjert i hele verdikjeden for TV fra innhold via transmisjon (formidling av signaler) til distribusjon (abonnement). Telenors strategi er å videreutvikle Broadcast som den ledende TV-distributøren i Norden.

I tillegg til de tre forretningsområdene har Telenor virksomhet som omfatter Telenor Cinclus, EDB Business Partner, Telenor R&D, Telenor Venture, New Business og Eiendom.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.16 som viser økonomiske nøkkeltall for Telenor ASA.

Tabell 8.16 Økonomiske nøkkeltall for Telenor ASA

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	68 927	60 591
Driftsresultat	11 705	7 367
Resultat etter skatt og minoritet	7 650	6 093
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	98 646	73 181
Omløpsmidler	25 749	18 215
Sum eiendeler	124 395	91 396
Egenkapital	53 533	44 068
Sum gjeld og forpliktelser	70 862	47 328
Sum egenkapital og gjeld	124 395	91 396
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	43 %	48 %
Egenkapitalrentabilitet	18 %	16 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	11 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	18 %	17 %
Markedsverdi ved årsslutt	113 060	96 250
Pris/bok	2,4	2,6
Utbytteandel	45 %	49 %
Snitt utbytteandel siste 5 år	44 %	
Utbytte til staten	1 842	1 417
Avkastning inkl. utbytte siste år	23 %	29 %
Gjennomsnittlig avkastning siste 5 år	11 %	
Salgsproveny til staten ved nedsalg og sletting	1 185	9 085

Telenor har økt sine driftsinntekter fra 48,8 milliarder kroner i 2002 til 68,9 milliarder kroner i 2005. Selskapets inntjening har vært stabilt økende med en økning av driftsresultatet før av- og nedskrivninger (justert EBITDA) fra 14,5 milliarder kroner i 2002 til 24,1 milliarder kroner i 2005. Konsernets lønnsomhet har økt i perioden og kan sies å ligge på et nivå som står i forhold til den forretningsmessige og finansielle risikoen. Selskapet har siden 2002 økt årlig utbytte fra 45 øre per aksje til 2 kroner per aksje for regnskapsåret 2005. For regnskapsåret 2005 mottok staten 1,84 milliarder kroner i utbytte fra Telenor.

Mål med statens eierskap

Telenor opererer i et globalt marked for teletjenester. Statens hovedmål med eierskapet er å bidra til en god langsiktig industriell utvikling av selskapet. Telenor er et sentralt selskap for videre utvikling av norsk IKT-kompetanse og arbeidsplasser. Regjeringen er opptatt av at selskapet teknologisk og industrielt videreutvikler seg i Norge. Regjeringen ønsker å sikre en nasjonal forankring av eierskapet og at hovedkontorsfunksjonene blir liggende i Norge.

Regjeringen vil opprettholde eierandelen i Telenor ASA.

8.2.8 Yara International ASA

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	2004
Statens eierandel:	36,21 prosent (Nærings- og handelsdepartementet)
Antall ansatte:	7 067, hvorav 1 117 i Norge.

Formålsparagraf

Selskapets formål er å drive industri, handel og transport samt drive annen virksomhet med tilknytning til disse formål. Virksomheten kan også drives ved deltagelse i eller i samarbeid med andre foretak.

Generelt om selskapets virksomhet

Yara er et norskbasert internasjonalt rettet kjemikonsern som i hovedsak fokuserer på produksjon, omsetning og distribusjon av nitrogenkjemikalier til ulike anvendelser. Produktenes viktigste anvendelse er til mineralgjødsel, men industrielle anvendelser er også viktige kjerneområder og bidrar til å stabilisere inntjeningen i volatile og globale markeder.

Yara International ASA ble skilt ut fra Norsk Hydro ASA og børsnotert den 25. mars 2004. Til grunn for beslutningen om å fisjonere Norsk Hydro ASA lå en vurdering av at aksjonærene ville ha fordel av at Yara fikk direkte tilgang til kapitalmarkedene og derigjennom bedre muligheter til vekst både organisk og gjennom den pågående omstruktureringen innen gjødselsindustrien. 80 prosent av Yaras aksjer ble utdelt til Norsk Hydro ASAs aksjonærer og 20 prosent ble solgt til andre investorer i forbindelse med børsintroduksjonen. St.prp. nr. 33 (2003–2004) omtaler utskillelsen og

børsnotering av Yara International, jf. Innst.S. nr. 97 (2003–2004).

Organisasjon

Yaras samlede virksomhet er organisert i tre divisjoner. Oppstrømsdivisjonen omfatter hovedproduksjonsanleggene for omdanning av naturgass til ammoniakk og nitrater som deretter videreføres til fullgjødsel (NPK) og andre typer av mineralgjødsel.

Nedstrømsdivisjonen omfatter det globale system for salg, markedsføring og distribusjon av mineralgjødsel til verdensmarkedet. Nedstrømsdivisjonen gjennomfører også salg av tredje parts vare under egne merkenavn. Nedstrømsdivisjonen inkluderer også mindre produksjonsanlegg for oppgradering av nitrater til ulike spesialgjødselprodukter som genererer høyere pris i markedet.

Industridivisjonen gjennomfører markedsføring og salg av nitrogenbaserte kjemikalier og gasser til industrianvendelser samt ulike miljøområ-

der. Industridivisjonen oppgraderer urea og andre nitrater til industrielle mellomprodukter.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.17 som viser økonomiske nøkkeltall for Yara International ASA.

Yara fikk et svakere resultat i 2005 enn året før. Resultat etter skatt og minoritetsinteresser var 3,2 milliarder kroner i 2005, sammenlignet med 3,8 milliarder kroner i 2004. Selskapet opplevde gode gjødselpriser, men på den annen side økte også prisene på de viktigste innsatsfaktorene. Yara måtte regnskapsføre valutataap i 2005 som følge av en sterkere dollarkurs. Yaras driftsinntekter økte med 7,7 prosent til 46,5 milliarder kroner i 2005. Driftsresultatet før av- og nedskrivninger (EBITDA) var på 6,6 milliarder kroner i 2005, sammenlignet med 6,1 milliarder kroner i 2004.

Selskapet betalte 2,35 kroner per aksje i utbytte for regnskapsåret 2005, og staten mottok 268 millioner kroner i utbytte fra Yara for regnskapsåret 2005.

Tabell 8.17 Økonomiske nøkkeltall for Yara International ASA

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	46 550	43 226
Driftsresultat	3 821	3 708
Resultat etter skatt og minoritet	3 198	3 794
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	14 041	12 073
Omløpsmidler	16 576	15 056
Sum eiendeler	30 618	27 129
Egenkapital	13 219	11 098
Sum gjeld og forpliktelser	17 321	16 030
Sum egenkapital og gjeld	30 617	27 129
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	43 %	41 %
Egenkapitalrentabilitet	26 %	34 %
Rentabilitet sysselsatt kapital	28 %	27 %
Markedsverdi ved årsslutt	30 923	25 520
Pris/bok	2,3	2,3
Utbytteandel	23 %	21 %
Utbytte til staten	268	260
Avkastning inkl. utbytte siste år	26 %	
Gjennomsnittlig avkastning siste 5 år	67 %	

Mål med statens eierskap

Innenfor sitt marked er Yara International verdensledende. Virksomheten representerer en viktig industri i Norge og regjeringen legger vekt på å opprettholde hovedkontorfunksjoner, produksjon og forsknings- og utviklingsoppgaver i Norge. Regjeringen vil opprettholde dagens eierandel i Yara International.

8.3 Selskaper med forretningsmessige mål og andre spesifikt definerte mål

8.3.1 BaneTele AS

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	2001
Statens eierandel:	50 prosent (Nærings- og handelsdepartementet)
Antall ansatte:	150

Formålsparagraf

Selskapets virksomhet er direkte eller indirekte å etablere og drive infrastruktur for transport av teletjenester, både fast og trådløs, samt levering av teletjenester og dertil naturlig tilhørende virksomhet.

Generelt om selskapets virksomhet

BaneTele disponerer et landsomfattende fibernett med høy kapasitet og kvalitet, og er en sentral aktør i det norske bredbåndsmarkedet. BaneTele leverer tjenester innenfor områdene transportkapasitet, internettrafikk og datakommunikasjon til bedriftsmarkedet i Norge. En rekke bredbåndsselskaper benytter BaneTeles stamnett.

BaneTeles nett er 12 500 km langt og knytter sammen over 70 byer og tettsteder fra Tromsø i nord til Farsund i sør. Nettet eies i hovedsak av Jernbaneverket og kraftselskaper. BaneTele har gjennom avtaler rett til å disponere ledig kapasitet og står for den kommersielle utnyttelsen av nettet. Gjennom avtaler med eierne bak Bredbåndssalliansen har BaneTele også tilgang til et regionalt distribusjons- og aksessnett i viktige regioner for fremføring av sin trafikk. Det er vedtatt å etablere en felles teknologisk standard i nettene som BaneTele har tilgang til.

BaneTele er den eneste nasjonale bredbåndssaktøren som skiller mellom nett og tjenester. Det gir både samarbeidende operatører og kunder frihet til selv å velge leverandører av innhold og tjenester.

BaneTele er inne i en betydelig omstillingsperiode. Markedet er preget av høy konkurranse og prispress, og mange nyetableringer, konsolideringer og tiltak for markedsposisjonering. BaneTele ble tilført 120 millioner kroner i egenkapital etter et enstemmig vedtak i Stortinget 1. mars 2005 ved behandling av St.prp. nr. 35 (2004–2005), jf. Innst. S. nr. 108 (2004–2005). Gjennom en rettet emisjon mot Bredbåndssalliansen ble BaneTele 16. november 2006 tilført 625 millioner kroner i ny egenkapital. Emisjonen innebar at Bredbåndssalliansen fikk en eierandel på 50 prosent i BaneTele mot at statens andel ble redusert tilsvarende. Stortinget vedtok de nødvendige fullmakter til dette 19. oktober 2006 ved behandlingen av St.prp. nr. 74 (2005–2006) jf. Innst.S. nr. 6 (2006–2007).

Integrasjonen med Bredbåndssalliansen vil styrke BaneTeles rolle som tjenesteleverandør til nasjonale og regionale kunder i bedriftsmarkedet. BaneTele skal være nasjonal transportleverandør for eierne og vil gjennom dette få styrket omsetning og inntjening i takt med at kraftselskapene utvider sin aktivitet i bredbåndsmarkedet.

Organisasjon

BaneTeles hovedkontor ligger i Oslo. BaneTele har også lokal forankring gjennom representanter i hver landsdel. BaneTele skal ivareta samord-

Tabell 8.18 Økonomiske nøkkeltall for BaneTele AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	603	583
Driftsresultat	12	-4
Resultat etter skatt og minoritet	-24	-45
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	718	696
Omløpsmidler	146	152
Sum eiendeler	864	848
Egenkapital	131	35
Sum gjeld og forpliktelse	733	813
Sum egenkapital og gjeld	864	848
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	15 %	4 %
Egenkapitalrentabilitet	-29 %	-79 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	-55 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	2 %	0 %
Utbytteandel	0 %	0 %
Snitt utbytteandel siste 5 år	0 %	
Utbytte til staten	0	0

ningsfunksjoner mellom eierne av Bredbåndssalliansen.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.18 som viser økonomiske nøkkeltall for BaneTele AS.

BaneTeles omsetning utviklet seg positivt gjennom 2004 og 2005, men ikke tilstrekkelig til at virksomheten foreløpig har gitt overskudd og avkastning på egenkapitalen. Omsetningen er økt fra 547 millioner kroner i 2003 til 602 millioner kroner i 2005. Selskapets har imidlertid hatt høy gjeldsgrad og høyt rentenivå på en del av gjelden og årsresultatet etter finansielle poster endte således på minus 24 millioner kroner for 2005, mot minus 45 millioner kroner i 2004. Egenkapitaløkningen i forbindelse med at Bredbåndssalliansen kom inn som deleiere av BaneTele har økt egenkapitalen til vel 750 millioner kroner (pr. 16. november 2006). Selskapet vil etter dette være gjeldfritt. Integrasjonen mot selskapene i Bredbåndssalliansen er i tillegg ventet å øke omsetningen til et gjennomsnitt på 700

millioner kroner for 2007 og 2008, og bidra til bedre resultater.

Mål med statens eierskap

BaneTele AS er en sentral aktør i bredbåndsmarkedet i Norge. Regjeringen har som mål at BaneTeles virksomhet skal videreutvikles og styrkes basert på et nett som er åpent for alle leverandører av bredbåndtjenester på kommersielle vilkår. Selskapet skal drives etter bedriftsøkonomiske prinsipper. Statens eierskap bidrar til å sikre nasjonal kontroll over viktig infrastruktur.

Nettet som BaneTele AS disponerer utgjør en viktig nasjonal infrastruktur og har stor betydning for muligheten til å sikre reell konkurranse i bredbåndsmarkedet. Med en eierandel på 50 prosent og særskilte bestemmelser i aksjonæravtale kan staten påvirke de strategiske valgene til selskapet slik at de er forenlig med dette målet. Regjeringen vil opprettholde dagens eierandel i BaneTele.

8.3.2 Electronic Chart Centre AS

Selskapsinformasjon:

Stiftelsesår:	1999
Statens eierandel:	100 prosent (Nærings- og handelsdepartementet)
Antall ansatte:	12

Formålsparagraf

Selskapets formål er å bygge opp og drive en offisiell elektronisk sjøkarttjeneste for maritim virksomhet og drive med virksomhet tilknyttet til dette, herunder samarbeide med, delta eller opprette andre virksomheter som har naturlig sammenheng med dette.

Generelt om selskapets virksomhet

Electronic Chart Centre (ECC) har som oppgave å bygge opp og drive en autorisert elektronisk sjøkarttjeneste for internasjonal maritim industri. ECC ble etablert som aksjeselskap i 1999 for å inngå som norsk operatør i et felles regionalt senter i Europa med ansvar for blant annet forvaltning, kvalitetssikring og tilgjengeliggjøring av autoriserte elektroniske navigasjonskart. Virksomheten drives etter avtale med Statens Kartverk (Sjøkartverket), og omfatter pr. i dag forvaltning av autoriserte sjøkartdata for navigasjon fra 13 europeiske sjøkartverk gjennom «PRIMAR Stavanger» samarbeidet. I tillegg har ECC i databasen elektroniske

kart fra 14 andre land som leveres fra det britiske sjøkartverket. Det mellomstatlige samarbeidet er organisert og ledet av Sjøkartverket, mens ECC har ansvar for daglig drift av landenes felles elektroniske sjøkarttjeneste. Karttjenesten skal fungere som et gjennomgående tilbud av autoriserte digitale sjøkart over landegrensene for å fremme sikkerhet til sjøs.

I tillegg til forvaltning, kvalitetssikring og tilgjengeliggjøring av autoriserte elektroniske navigasjonskart driver ECC virksomhet i tilknytning til dette. Det har blant annet medført at ECC tilbyr de norske losene en ny tjeneste hvor de til enhver tid har oppdaterte kart med seg på bærbar datamaskiner noe som bidrar til økt sjøsikkerhet.

Selskapet har en avtale med Sjøkartverket om leveranse av forvaltning, kvalitetssikring og tilgjengeliggjøring av autoriserte elektroniske navigasjonskart til en fast pris i henhold til egenregiprinsippet.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.19 som viser økonomiske nøkkeltall for ECC AS.

Tabell 8.19 Økonomiske nøkkeltall for ECC AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	11,9	10,4
Driftsresultat	1,0	0,8
Resultat etter skatt og minoritet	1,2	1,5
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	1,7	1,2
Omløpsmidler	13,1	12,1
Sum eiendeler	14,8	13,4
Egenkapital	11,7	11,3
Sum gjeld og forpliktelser	3,1	2,1
Sum egenkapital og gjeld	14,8	13,4
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	79 %	85 %
Egenkapitalrentabilitet	10 %	14 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	-17 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	9,8 %	9,5 %
Utbytteandel	67 %	12 %
Snitt utbytteandel siste 5 år	30 %	
Utbytte til staten	0,8	0,2

Fra starten og frem til utgangen av 2002 hadde ECC totalt gått med 73,5 millioner kroner i underskudd, og egenkapitalen er nå skrevet ned til 10 millioner kroner. Samarbeidet med det britiske sjøkartverket ble brutt i 2002. For å redde selskapet fra konkurs gikk Sjøkartverket med på en avtale hvor ECC fungerer som en tjenesteleverandør til en fast pris. Etter dette har den økonomiske utviklingen snudd. ECC har i 2004 og 2005 hatt positive resultater på henholdsvis 1,5 millioner kroner og 1,2 millioner kroner. Selskapet betalte for første gang utbytte i 2004 og hadde ingen rentebærende gjeld pr. 31. desember 2005. ECCs økonomiske situasjon må sees i sammenheng med avtalen selskapet har med Sjøkartverket. Kartverket betaler ECC rundt 10 millioner kroner i året for den tjenesten ECC leverer. Utbredelsen av tilgjengelige autoriserte elektroniske sjøkart er avgjørende for markedsutviklingen.

For ECC er Nærings- og handelsdepartementets langsiktige utbytteforventninger 30 prosent av årsresultatet etter skatt. Med langsiktig utbytteforventning menes forventet utbytteandel i gjennomsnitt over en periode på tre til fem år.

Mål med statens eierskap

Hovedmålet med statens eierskap i ECC AS er å oppfylle Norges forpliktelser i henhold til internasjonale konvensjoner om sikkerhet til sjøs, samt dekke samfunnets behov for sikker navigering gjennom å forvalte og tilgjengeliggjøre autoriserte elektroniske sjøkart eiet av sjøkartverkene. ECC AS skal opptre forretningsmessig og bygge opp under Norge som en sjøfartsnasjon ved å bidra til økt sikkerhet til sjøs nasjonalt og internasjonalt. Regjeringen vil beholde det statlige eierskapet i ECC.

8.3.3 Kommunalbanken AS

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	1999
Statenseierandel:	80 prosent (Kommunal- og regionaldepartementet)
Antall ansatte:	36

Formålsparagraf

Kommunalbankens formål er å yte lån til kommuner, fylkeskommuner, interkommunale selskaper og andre selskaper som utfører kommunale oppgaver, enten mot kommunal garanti,

statlig garanti eller annen betryggende sikkerhet.

Generelt om selskapets virksomhet

Kommunalbanken AS ble stiftet 1. november 1999. Selskapet er en videreføring av virksomheten i statsbanken Norges Kommunalbank som ble etablert i 1927. Ved stiftelsen var selskapet heleid av staten, men i 2000 ble 20 prosent av aksjene solgt til Kommunal Landspensjonskasse (KLP).

Kommunalbanken har konsesjon til å drive virksomhet som finansieringsforetak. Selskapet er underlagt det generelle lovverket for finansinstitusjoner og deltar i kredittmarkedet på like vilkår med andre finansieringsforetak. Kommunalbanken er underlagt tilsyn av Kredittilsynet.

I 2004 ble aksjekapitalen i Kommunalbanken økt fra 660 millioner kroner til 681,5 millioner kroner gjennom en rettet emisjon mot bankens to eiere. Bankens egenkapital ble ytterligere styrket i 2005 ved at eierne avsto fra utbytte.

Bakgrunnen for styrkingen av Kommunalbankens egenkapital var hensynet til konkurransen i markedet. Banken har hatt sterk vekst i utlånene de senere årene. Den høye utlånsvæksten medførte at banken ville kunne komme i den situasjon at Kredittilsynets krav om kapitaldekning ikke var oppfylt. Dette ville medført at banken måtte redusere utlånsvæksten i 2005. Kommunalbanken ville da bare kunne konkurrert om enkelte lån, og det ville blitt vanskeligere for banken å delta i konkurransen om større lån.

Organisasjon

Kommunalbankens kontor er i Oslo. Selskapet har 36 ansatte. Banken er organisert i utlånsavdeling (inkludert enheter for låneadministrasjon og verdipapiroppgjør), finansavdeling (inkludert enhet for likviditetsforvaltning), økonomiavdeling (inkludert enheter for analyse, regnskap og IKT) og markeds- og administrasjonsavdeling.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.20 som viser økonomiske nøkkeltall for Kommunalbanken AS.

De samlede utlån var 76,7 milliarder kroner ved utgangen av 2005. Dette innebærer en utlånsvækst på 10,2 milliarder kroner, eller om lag 15 prosent fra 2004. Regnskapet for 2005 viser en rentenetto på 195,5 millioner kroner, et overskudd på 129,4 millioner kroner før skatt og et resultat etter skatt på 92,7 millioner kroner. Resultatet før skatt tilsva-

Tabell 8.20 Økonomiske nøkkeltall for Kommunalbanken AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Renteinntekter	2 873	2 399
Netto rente- og kredittprov.innt.	176	179
Driftsresultat	129	129
Resultat etter skatt	93	92
Balanse	2005	2004
Sum netto utlån og fordringer på kunder	77 048	66 563
Verdipapirer	32 935	20 828
Andre eiendeler	966	1 604
Sum eiendeler	110 949	88 995
Sum egenkapital	1 011	918
Sum gjeld	109 938	88 076
Sum egenkapital og gjeld	110 949	88 995
Nøkkeltall	2005	2004
Kjernekapitaldekning	6,1 %	5,8 %
Kapitaldekning	11,5 %	11,3 %
Egenkapitalrentabilitet	9,6 %	10,6 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	10,3 %	
Utbytte for regnskapsåret	0	21,5
Statens andel av avsatt utbytte	0	17,2
Utbytteandel	0 %	23 %
Gjennomsnittlig utbytteandel siste 5 år	33 %	
Kapitalinnskudd fra staten	0,0	17,2

rer en avkastning på egenkapitalen på 14,1 prosent. Etter skatt tilsvarer dette en egenkapitalrentabilitet på 10,1 prosent.

Det utbetales ikke aksjeutbytte for 2005. Hele overskuddet benyttes til å styrke kjernekapitalen.

Banken har oppfylt avkastningskravet hvert år etter omdanningen til aksjeselskap. Gjennomsnittlig egenkapitalrentabilitet siste fem år er 10 prosent.

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap i Kommunalbanken er å legge til rette for lave lånekostnader for kommunesektoren, samtidig som selskapet skal gi staten avkastning på innskutt kapital.

Kommunalbanken har den høyest oppnåelige kredittvurdering (AAA-rating). Selskapets kundemasse bidrar i vesentlig grad til bankens gode kredittverdighet. Kommunalbanken har samme utlånsbetingelser til små og mellomstore kommuner som til store kommuner. I dagens lånemarked for kommunesektoren er det konkurranse mellom flere aktører med høy kredittvurdering, og dette bidrar til å gi kommunene gode lånebetingelser. Statens eierskap i Kommunalbanken er medvirkende til et godt fungerende lånemarked.

Regjeringen legger ikke opp til endringer i statens eierskap i selskapet. Spørsmålet om statens eierskap i Kommunalbanken ble tatt opp i kommuneproposisjonen for 2004 (St.prp. nr. 66 (2002–2003)). Et bredt flertall i kommunalkomiteen ga tilslutning til at det ikke var behov for endringer i statens eierskap (jf. Innst. S. nr. 259 (2002–2003)).

8.3.4 NSB AS

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	1996
Statens eierandel:	100 prosent (Samferdsdepartementet)
Antall ansatte:	10 648

Formålsparagraf

Selskapet skal drive jernbanetransport og annen transportvirksomhet, samt virksomhet som står i naturlig sammenheng med dette. Virksomheten kan drives av selskapet selv, av heleide datterselskaper eller gjennom andre selskaper det har eierandeler i eller samarbeider med.

Generelt om selskapets virksomhet

Persontrafikk med tog og buss, samt godstrafikk på jernbane utgjør NSBs hovedvirksomheter. NSB utfører transporttjenester med tog for staten. Avtalen om dette omfatter et spesifisert togtilbud som det ikke er bedriftsøkonomisk lønnsomt å drive, men som staten anser det er samfunnsmessig viktig å opprettholde. Inntektene fra staten utgjør om lag 40 prosent av den samlede omsetningen av persontransport med tog.

Spørsmål knyttet til utviklingen av jernbaneinfrastrukturen, regulatoriske spørsmål og omfanget av eller betingelsene for bedriftsøkonomiske ulønnsomme persontogruter, har betydning for selskapets virksomhet. Jernbaneinfrastrukturen er underlagt Jernbaneverkets forvaltningsansvar.

Ansvar for omfanget av og betingelsene for statlig kjøp av persontransporttjenester er underlagt Samferdselsdepartementet som kjøper av persontransporttjenester, mens ansvaret for regulatoriske spørsmål innen jernbanesektoren er underlagt Samferdselsdepartementet som regulator.

I 2000 opplevde NSB for første gang siden 1990 en trafikknedgang. Fra 2000 til og med 2003 gikk det totale tallet på reisende ned med om lag 12 prosent. Mot slutten av 2003 begynte dette å snu. Den positive utviklingen har fortsatt i 2004 og 2005, og ser også ut til å fortsette i 2006.

NSB har de siste årene prioritert basiskvalitet gjennom arbeid med trafikksikkerhet, punktlighet og regularitet. Selskapet ønsker å utvikle et selskap med tilstrekkelig konkurransekraft i de ulike transportmarkedene i Norden.

Toget er grunnstammen i kollektivtilbudet fra NSB. Selskapets strategi er at tog og buss utvikles i nye markeder og i et samspill når dette gir et bedre tilbud til kundene og rammebetingelsene ligger til rette for lønnsomme løsninger. Det ligger klare fortinn for en persontransportoperatør i å kunne gi markedet et mer helhetlig transporttilbud ved å utnytte ulike transportformer i sammenheng. For å oppnå lønnsomhet videreutvikles godsvirksomheten gjennom allianser og internasjonal satsing på kombinerte transportter.

I henhold til § 10 i vedtektene skal saker som gjelder utvalg av vitale eiendeler og materiell for togdriften på det nasjonale jernbanenettet som ikke omfattes av avtale om statens kjøp av persontransporttjenester, legges frem for samferdselsministeren før styret treffer endelig vedtak i saken.

Styret skal hvert år legge frem for samferdselsministeren en plan for virksomheten med datterselskaper som blant annet omfatter konsernets hovedvirksomhet de kommende år, herunder større omorganiseringer, videreutvikling og avvikling av eksisterende virksomheter og utvikling av nye, større endringer av tjenestetilbudet og vesentlige investeringer. Videre skal styret legge frem for samferdselsministeren vesentlige endringer i slike planer. Den såkalte § 10-planen fra styret danner annet hvert år grunnlaget for en stortingsmelding om NSBs virksomhet.

Organisasjon

Konsernet NSB er delt inn i flere virksomhetsområder. Morselskapet NSB AS ivaretar konsernfunksjonen og persontogvirksomheten. Bussvirksomheten blir drevet av Nettbuss-konsernet som omfatter persontransport med buss, samt spesialtransporter. Godstogvirksomheten drives av Car-

goNet-konsernet med datterselskapet CargoNet AB. NSB eier 55 prosent av CargoNet AS. Svenske GreenCargo AB er den andre aksjonæren. Eienomsvirksomheten består av virksomhetene i ROM-konsernet og NSB Eiendom AS. I støttefunksjonene inngår verksted og vedlikeholdsvirksomheten for tog ved Mantena-konsernet og Trafikk-service AS, samt administrative støttefunksjoner ved Finse Forsikring AS og Arrive AS.

I forbindelse med konkurranseutsettingen av Gjøvikbanen opprettet NSB datterselskapet NSB Anbud AS. NSB Anbud vant konkurransen og skal trafikere denne linjen i ti år fra sommeren 2006.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.21 som viser økonomiske nøkkeltall for NSB AS.

Tabell 8.21 Økonomiske nøkkeltall for NSB AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	8 629	8 242
Driftsresultat	589	266
Resultat etter skatt og minoritet	328	90
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	8 902	9 196
Omløpsmidler	2 758	3 702
Sum eiendeler	11 660	12 898
Sum egenkapital	6 214	6 019
Sum gjeld og forpliktelser	5 448	6 879
Sum egenkapital og gjeld	11 660	12 898
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	53 %	47 %
Egenkapitalrentabilitet	5,5 %	1,6 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	1,8 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	7,7 %	4,0 %
Nedsettelse av statens kapital	0	0
Avsatt utbytte	246	0
Statens del av avsatt utbytte	246	0
Utbytteandel	75 %	0 %
Gjennomsnittlig utbytteandel siste 5 år	45 %	
Kapitalinnskudd fra staten	0	0
Statlige kjøp av tjenester	1502	1436

Særlovselskapet NSB BA ble 1. juli 2002 omdannet til et aksjeselskap eid av staten ved Samferdselsdepartementet. Ved omdanningen fikk selskapet tilført 500 millioner kroner i egenkapital, jf. St.prp. nr. 62 og Innst. S. nr. 180 (2001–2002). I 2003 fikk NSB tilført 200 millioner kroner i forbindelse med underdekning av selskapets pensjonsordning i Statens pensjonskasse, jf. St.prp. nr. 1 Tillegg nr.15/Budsjett-innst. S. nr. 6 (2002–2003).

Konsernet oppnådde i 2002 et årsresultat på 6 millioner kroner som var en forbedring på 39 millioner kroner fra 2001. Driftsresultatet for morselskapet og persontogvirksomheten viste imidlertid et underskudd på 189 millioner kroner.

For 2003 oppnådde konsernet et overskudd på 150 millioner kroner. Hovedårsaken til dette var salget av Flytoget AS til staten. Driftsresultatet var null. For morselskapet og persontogvirksomheten var driftsresultatet på –154 millioner kroner.

2004 representerte et økonomisk vendepunktet for NSB. Resultatene viste forbedringer i persontogtrafikken og en positiv utvikling for konsernets øvrige virksomheter. Konsernets resultat før skatt ble på 170 millioner kroner. Korrigert for gevinsten ved salg av Flytoget i 2003, viste resultatet før skatt i 2004 en forbedring på 299 millioner kroner sammenlignet med 2003.

Konsernets driftsinntekter var i 2005 på 8 629 millioner kroner, mot 8 242 millioner kroner i 2004. Resultatet før skatt var 502 millioner kroner, mot 170 millioner kroner i 2004. Resultatforbedringen skyldes i hovedsak betydelige forbedringer i persontogvirksomheten som følge av større kostnadseffektivitet og positiv trafikkutvikling, økte volumer (godssiden har hatt en vekst på 30 prosent over to år i antall transporterte enheter) og bedret resultat i den norske delen av godsvirksomheten, bedret drift i bussvirksomheten og økte salgsgvinster i eiendomsvirksomheten. For første gang utbetaler NSB utbytte til staten. Utbyttet for regnskapsåret 2005 er på 246 millioner kroner.

Selv om driftsresultatet for 2005 er betydelig forbedret, er det sammenlignet med fastsatt avkastningskrav fortsatt ikke på et tilfredsstillende nivå. For å forbedre konkurransekraften i markedet har NSB i 2005 fortsatt det systematiske arbeidet med å effektivisere driften.

NSB har gjennomført en omfattende omstilling de siste årene. Omstillingene omfatter også store nyinvesteringer i materiell.

Samferdselsdepartementet er opptatt av at selskapet og styret kan gjennomføre investeringer som sikrer en langsiktig god utvikling av selskapet og som ivaretar selskapets samfunnsmessige og sektorpolitiske oppgaver. Utbyttepolitikken for sel-

skapet er presentert i St.prp. nr. 1 (2006–2007). En nærmere omtale vil bli gitt i den varslede eiermeldingen.

Mål med statens eierskap

Jernbanen er et prioritert satsingsområde for regjeringen. Et godt kollektivtilbud og overføring av gods fra veg til bane er viktig for å redusere samfunnsmessige problemer knyttet til miljø, knappe areal og trafikkikkerhet. For å sikre toget en sterk posisjon i konkurransen med andre transportmidler, er det viktig at staten holder frem med sitt eierskap til NSB-konsernet, særlig fordi NSB pr. i dag er den eneste reelle aktøren som tilbyr persontransporttjenester på hele det norske jernbanenettet.

Jernbanedrift er en virksomhet med relativt høy økonomisk risiko som følge av store faste kostnader. Dette gjør det nødvendig med en eier som har et langsiktig perspektiv på virksomhetens utvikling. Statens eierstrategi overfor NSB skal bidra til at selskapet gir størst mulig verdiskaping over tid. I eieroppfølgingen av NSB har staten spesielt vært opptatt av at de samvirkegevinstene som ligger i det å være et bredt sammensatt transportkonsern skal utnyttes, samtidig som transporten som tilbys er publikumsvennlig og trafikkikker.

NSB skal sikre et publikumsvennlig og trafikkikkert togtilbud. Selskapet skal videre gi staten størst mulig verdiskaping over tid. I tillegg er staten opptatt av at selskapet bidrar til å styrke norsk næringsliv og effektiviteten i norsk økonomi gjennom å utvikle et moderne og effektivt godstransporttilbud. Det legges ikke opp til endringer i eierskapet for NSB AS.

8.3.5 Posten Norge AS

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	1996
Statens eierandel:	100 prosent (Samferdselsdepartementet)
Antall ansatte:	20 541 årsverk, hvorav 18 945 i Norge

Formålsparagraf

Posten skal drive post- og logistikkvirksomhet basert på så vel fysiske som elektroniske løsninger og annen virksomhet som står i direkte sammenheng med dette. Virksomheten kan drives av selskapet selv, av heleide datterselskaper, eller gjennom andre selskaper det har eierandeler i eller samarbeider med. Selskapet

skal utføre samfunnspålagte oppgaver i henhold til lovgivning og konsesjon.

Generelt om virksomheten

Posten driver post- og logistikkvirksomhet og annen virksomhet som står i direkte sammenheng med dette. Gjennom krav i Postens konsesjon gitt med hjemmel i postloven og lov om grunnleggende banktjenester, er Posten pålagt å utføre leveringspliktige posttjenester og tilby grunnleggende banktjenester i hele ekspedisjonsnett. Innenfor segmentet ekspress formidler Posten blant annet distribusjon av pakker og driver budbiler i Norden. I logistikkmarkedet tilbyr Posten tjenester som formidling av stykk gods, termotransport, spesial- og tungtransport, luft- og sjøtransport, tredjepartslogistikk og containerhåndtering. Datterselskapet ErgoGroup utvikler og leverer blant annet elektroniske tjenester, IKT-driftstjenester og administrative løsninger.

Posten har gjennomført en omfattende omstilling av driften de siste årene. Omstillingene har medført at selskapet til tross for fallende etterspørsel etter de tradisjonelle brev- og banktjenestene, har gode resultater og en sterk resultatutvikling. Inntektsbortfall på grunn av nedgang i tradisjonell brevpost (A- og B-post) vil være en betydelig utfordring i årene som kommer. For de postkontorer som Posten driver selv, er det et underliggende lønnsomhetsproblem på grunn av høy andel faste kostnader og nedgang i volumet for både banktransaksjoner og post. Posten vurderer for tiden nye ekspedisjonsløsninger. I tillegg til rene økonomiske og driftsmessige hensyn, ligger oppfyllelse av myndighetsbestemte krav til tilgjengelighet og tjenester som en premiss i Postens analyse.

Gjennom oppkjøp og sammenslåinger finner det sted en konsolidering i post- og logistikkbransjen i Norden og Europa for øvrig. Posten har blant annet gjennom oppkjøp av virksomheter posisjonert seg innen enkelte nisjer i det nordiske post- og logistikkmarkedet. Post- og banktjenesters andel av konsernets omsetning er følgelig blitt redusert, mens logistikk- og ekspressvirksomheten har økt. Leveringspliktige posttjenester står for om lag 35 prosent av omsetningen.

For å ivareta viktige samfunnsinteresser skal styret i henhold til § 10 i Postens vedtekter forelegge for samferdselsministeren alle saker som antas å være av vesentlig samfunnsmessig og prinsipiell betydning. Styret skal annethvert år som forberedelse til stortingsmeldingen om virksomheten til Posten, legge frem for samferdselsministeren en skriftlig orientering om de overordnede planer for

konsernets virksomhet, herunder den økonomiske utviklingen de siste og nærmeste år. Videre skal styret legge frem for samferdselsministeren vesentlige endringer i slike planer som tidligere er forelagt ministeren.

Organisasjon

De fire divisjonene Kommunikasjon, Distribusjonsnett, Konsument og Logistikk er organisert innenfor morselskapet Posten Norge AS, mens divisjonen ErgoGroup er et heleid datterselskap. Divisjonen Kommunikasjon tilbyr brevpost og markedskommunikasjon gjennom fysiske og elektroniske kanaler. Divisjonen Konsument har ansvaret for Postens landsdekkende salgsnett, dvs. postkontorer, Post i butikk og kundeservice. Postens fysiske nettverk (innhenting, sortering og utlevering av brev og pakker) utvikles og drives av divisjonen Distribusjonsnett. Divisjonen Logistikk består av delene logistikk og ekspress og har aktivitet både innenfor morselskapet og flere datterselskaper (Nor-Cargo Holding AS, Johs Lunde, Pan Nordic Logistics AB (50 prosent), Nettlast Hadeland AS, Nettlast AS, Frigoscandia Distribution Hold Co AB, Box Group AS og Box Solutions AS. Posten eier også CityMail Sweden og OptiMail.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.22 som viser økonomiske nøkkeltall for Posten Norge AS.

Særlovselskapet Posten Norge BA ble 1. juli 2002 omdannet til et aksjeselskap eid av staten ved Samferdselsdepartementet. Ved omdanningen fikk selskapet tilført 1 660 millioner kroner i egenkapital, jf. St.prp. nr. 62 og Innst. S. nr. 180 (2001–2002). Samtidig ble ansvarlig lån til Posten på 400 millioner kroner omdannet til egenkapital. I 2003 fikk Posten tilført 600 millioner kroner i forbindelse med underdekning av selskapets pensjonsordning i Statens pensjonskasse, jf. St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 15 og Budsjett-innst. S. nr. 6 (2002–2003).

Posten har i perioden 2002–2005 økt omsetningen med om lag 30 prosent. Det er i hovedsak selskapets ekspress- og logistikkaktivitet som står for denne veksten. Konsernet har i perioden vist en vesentlig forbedring av lønnsomheten i underliggende drift. Resultatforbedringene er særlig knyttet til effektene av omstillingene og effektiviseringsene av morselskapet. I 2005 viser foreløpig regnskap et resultat før skatt på 1 424 millioner kroner og en egenkapitalandel på 36,6 prosent.

Samferdselsdepartementet er opptatt av at selskapet og styret kan gjennomføre investeringer

Tabell 8.22 Økonomiske nøkkeltall for Posten Norge AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	19 995	17 959
Driftsresultat	1250	1 257
Resultat etter skatt og minoritet	949	849
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	6 748	6 479
Omløpsmidler	6 444	3 835
Sum eiendeler	13 213	10 314
Egenkapital	4 782	4 363
Sum gjeld og forpliktelser	8 431	5 951
Sum egenkapital og gjeld	13 213	10 314
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	36 %	42 %
Egenkapitalrentabilitet	21 %	21 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	13 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	24 %	23 %
Utbytte for regnskapsåret	0	517
Utbytteandel	0 %	61 %
Statens andel av avsatt utbytte	0	517
Gjennomsnittlig utbytteandel siste 5 år	30,2 %	
Kapitalinnskudd fra staten	0	0
Statlig kjøp av ulønnsomme posttjenester	326	316

som sikrer en langsiktig god utvikling av selskapet og som ivaretar selskapets samfunnsmessige og sektorpolitiske oppgaver. Utbyttepolitikken for selskapet er presentert i St.prp. nr. 1 (2006–2007). En nærmere omtale vil bli gitt i den varslede eiermeldingen.

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap i Posten er å sikre et landsdekkende tilbud av formidling av leveringspliktige tjenester og at selskapet oppfyller de samfunnsplagte tjenestene på en god og kostnadseffektiv måte. Innenfor disse rammene skal selskapet sikre en god forvaltning av statens verdier og en god industriell utvikling av selskapet. Selskapet skal gi et tilbud av posttjenester tilpasset de enkelte kundegruppenes behov til konkurranse-

dyktige priser. Dette bør skje både gjennom videreutvikling av eksisterende tjenester og utvikling av nye tjenester som støtter opp under Postens kjernevirksomhet.

Målsettingen på postområdet ivaretas hovedsakelig gjennom sektorspesifikk regulering og ordningen med statlig kjøp av ulønnsomme posttjenester. Posten er gitt enerett på formidling av lukket adressert brevpost innenfor en definert vekt- og prisgrense og er gjennom konsesjonen og lov om grunnleggende banktjenester i Postens ekspedisjonsnett pålagt å tilby leveringspliktige posttjenester og grunnleggende banktjenester i hele landet.

Stortinget opphevet tidligere vedtak om endelig avvikling av eneretten til Posten den 9. juni 2006. Jf. Innst. S. nr. 182 (2005–2006), St.prp. nr. 58 (2005–2006) og vedtak nr. 396.

8.3.6 Statkraft SF

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	1992
Statens eierandel:	100 prosent (Nærings- og handelsdepartementet)
Antall ansatte:	1 995

Formålsparagraf:

Statkraft SFs formål er å eie alle aksjene i Statkraft AS samt å gi lån til Statkraft AS, og å eie kraftverk som leies ut og andeler i selskaper som i utlandet driver energianlegg, handel med energi og virksomhet som står i naturlig sammenheng med dette.

Statkraft AS sitt formål er, selv eller gjennom deltakelse i eller samarbeid med andre selskaper, å planlegge, prosjektere, oppføre og drive energianlegg, forestå fysisk og finansiell energihandel, samt drive virksomhet som står i naturlig sammenheng med dette.

Generelt om selskapets virksomhet

Statkrafts visjon er å være ledende i Europa innen miljøvennlig energi. Statkrafts strategi er, sammen med de regionale partnerne å skape verdier for eiere, kunder og samfunn.

Statkraft-konsernet er Nordens tredje største produsent av elektrisitet, og Europas nest største målt i fornybar energiproduksjon. Konsernet handler med kraft fra kontorer både i Norden og på kontinentet. I Norge drives nett- og sluttbrukervirksomhet gjennom regionale selskaper hvor Statkraft har eierskap.

Statkraft-konsernet har en middelproduksjon på 42 TWh. Dette inkluderer produksjonen i Statkraft Energi, Statkraft Development (vind), Trondheim Energiverk (TEV) og Skagerak Energi. Inkluderes de to regionale selskapene som Statkraft har minoritetsinteresser i, BKK og Agder Energi, korrigert for Statkrafts eierandel i de regionale selskapene har Statkraft en middelproduksjon på om lag 47 TWh (Statkraft-alliansen). Den faktiske produksjonen et bestemt år svinger betydelig. Produksjonen avhenger av tilsig, magasinfylning og strømprisene. Statkraft konsern har 260 000 (alliansen 580 000) nettkunder og 420 000 (alliansen 570 000) strømkunder. Alle disse kundene er i de regionale selskapene. I tillegg eier Statkraft 44,6 prosent av E.ON Sverige (tidligere Sydkraft), et datterselskap av tyske E.ON. Dette er en finansiell investering og Statkraft øver som minoritetsaksjonær begrenset innflytelse over selskapet.

Vannkraftvirksomheten

Den største delen av konsernets kraftproduksjon kommer fra vannkraft. Totalt disponerer Statkraft-konsernet kraft fra 132 vannkraftverk i Norge. I tillegg eier Statkraft 19 kraftverk i Sverige og fire i Finland. Kraftverkene kjennetegnes ved lang levetid, generelt høy reguleringsevne og stor magasin kapasitet. Statkraft er miljøsertifisert i henhold til internasjonale standarder, og selskapet legger en aktiv miljø- og sikkerhetsfilosofi til grunn. Selskapets ansvar for kraftproduksjon og manøvrering i noen av landets viktigste vassdrag har et betydelig fokus i organisasjonen. Selskapet har sterkt fokus på at viktige bedriftsøkonomiske hensyn og samfunnsmessige interesser i forhold til vassdragene, natur, miljø og ferdsel til enhver tid kombineres på en forsvarlig måte.

Vindkraftvirksomheten

Statkraft produserer også elektrisitet basert på vindkraft. Selskapet har vindkraftproduksjon på Smøla, Kjøllefjord og Hitra. Til sammen produserer disse anleggene omlag 750 GWh/år.

Gassvirksomheten

Statkraft har eierandeler i tre gasskraftverk som er under bygging i Tyskland og Norge. I Tyskland bygger Statkraft et gasskraftverk i Herdecke sammen med E-Mark (et regionalt tysk energiselskap) som vil ha en årlig produksjon på 2,4 TWh (400 MW). Statkrafts eierandel er 50 prosent. I Knapsack i Tyskland bygger Statkraft et gasskraft-

verk med en årlig produksjon på 4–5 TWh (800 MW). Dette kraftverket er heleid av Statkraft. For å redusere risikoen er 33 prosent av produksjonen solgt til det nederlandske energiselskapet Essent. Det er inngått langsiktige gassavtaler, og Statkraft har inngått en fastprisavtale med Siemens om bygging av kraftverket til 2007. I Norge har Statkraft og Norsk Hydro ASA, gjennom selskapet Naturkraft AS, hvor de eier 50 prosent hver, satt i gang byggingen av gasskraftverk på Kårstø. Anlegget skal være ferdig i 2007 og samlet produksjon vil være 3,5 TWh (418MW).

Disse moderne gasskraftverkene vil ha lave utslipp av CO₂ sammenlignet med gasskraftverk med eldre teknologi og vil kunne erstatte mer forurensende energikilder.

Organisasjon

Konsernet hadde ved utgangen av 2005 1 995 ansatte, en økning på om lag 100 fra 2004. Økningen skyldes økt antall ansatte i forbindelse med kjøp av kraftverk i Sverige og Finland, byggingen av gasskraftverk i Tyskland og økt satsing på utvikling av ny energi.

Ved omorganiseringen av Statkraft til aksjeselskap i oktober 2004 ble det alt vesentlige av virksomheten i Statkraft SF overført til datterselskapet Statkraft AS og underliggende datterselskaper. Det vises her til St.prp. nr. 53 (2003–2004) og Innst. S. nr. 248 (2003–2004) Statens eierskap i Statkraft SF, og Ot.prp. nr. 63 (2003–2004), Innst.O. nr. 99 (2003–2004) og Besl.O. nr. 102 (2003–2004) Lov om omorganisering av Statkraft SF. Enkelte eiendeler som av formelle årsaker ikke kunne overføres, er holdt tilbake i Statkraft SF. Dette gjelder kraftverk som er hjemfalt og utleid eller som ved hjemfall vil tilfalle Statkraft SF. Videre er enkelte utenlandsengasjementer holdt tilbake. De gjenværende eierandelene i Statkraft SF skal etter planen overføres til underliggende selskap når det ligger til rette for det. Statkraft SF eier alle aksjene i Statkraft AS. Statkraft AS har fire forretningsområder:

- Produksjon og marked
- Ny Energi
- Regionale selskaper
- Finansielle investeringer

Forretningsområdet produksjon og marked inkluderer blant annet selskapene Statkraft Energi AS (100 prosent), Statkraft Energi Europa AS (100 prosent), Statkraft Suomi Oy (100 prosent), Statkraft Sverige AB (100 prosent) og Naturkraft (50 prosent). Forretningsområdet omfatter virksom-

heten innenfor produksjon og handel med kraft som tidligere var organisert i selskapet Statkraft SF. Av kraftproduksjonen i 2005 utgjorde industri- og konsesjonskraft solgt til politisk bestemte priser 16,1 TWh eller 41 prosent.

Forretningsområdet Ny energi skal sikre videre vekst i kraftproduksjonen gjennom utvikling og utbygging av miljøvennlig produksjonskapasitet. Forretningsområdet forvalter konsernets vindparker og andre nye fornybare teknologier samt eierinteressene i Småkraft og SN Power. Statkraft-alliansen har gått sammen om å danne et selskap, Småkraft AS (Statkraft eier direkte 20 prosent), for å bygge ut små kraftverk, med installasjon fra 1 – 10 MW, i samarbeid med lokale grunneiere i hele landet. Området har også ansvaret for konsernets innovasjonsaktivitet. Forsknings- og utviklingsarbeidet retter seg i hovedsak mot prosjekter innenfor saltkraft, tidevannskraft og hydrogen. I tillegg har forretningsområdet ansvar for å koordinere og følge opp Statkrafts samlede portefølje av innovasjonsaktiviteter.

Forretningsområdet Regionale selskaper har ansvaret for forvaltning og videreutvikling av Statkrafts eierskap i regionale kraftselskaper i Norge. Dette inkluderer Statkrafts eiendeler i Trondheim Energiverk (100 prosent), Skagerak energi (66,6 prosent), BKK (49,9 prosent) og Agder Energi (45,5 prosent). De regionale kraftselskapene driver produksjon og salg av kraft, nett- og sluttbrukervirksomhet samt noe virksomhet innenfor beslektede områder som fjernvarme og bredbånd.

Forretningsområdet finansielle investeringer inkluderer Statkrafts investering på 44,6 prosent i E.ON Sverige (tidligere Sydkraft).

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.23 som viser økonomiske nøkkeltall for Statkraft SF.

Statkraft har hatt en god økonomisk utvikling de siste 4 årene. Dette skyldes at strømprisene har økt som følge av økt etterspørsel på kraft i Norge og Norden og bedre overføringskapasitet til Europa, hvor prisen er høyere enn i Norden. Høye olje-, gass- og kullpriser, samt CO₂ prising har også ført til at i år med mye nedbør, som 2005, holder prisene seg forholdsvis høye. Forbedret overføringskapasitet til Europa medfører også at Statkraft kan utnytte sin store magasinkapasitet ved å produsere på tidspunkter når prisen er høyest (såkalt svingproduksjon). Dette fører til jevnere priser i løpet av et døgn. Det bidrar også til å redusere behovet for svært forurensende kullkraftproduksjon i Europa når etterspørselen er høyest i løpet av

Tabell 8.23 Økonomiske nøkkeltall for Statkraft SF

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	14 595	10 635
Driftsresultat	8 528	5 597
Resultat etter skatt og minoritet	5 854	4 486
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	83 953	80 703
Omløpsmidler	8 441	9 788
Sum eiendeler	92 394	90 491
Egenkapital	38 014	36 839
Sum gjeld og forpliktelser	54 380	53 652
Sum egenkapital og gjeld	92 394	90 491
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	41 %	41 %
Egenkapitalrentabilitet	17 %	14 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	13 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	15 %	10 %
Utbytteandel	81 %	76 %
Snitt utbytteandel siste 5 år	84 %	
Utbytte til staten	4 720	3 402
Kapitaltilskudd fra staten	0	0

dagen. I 2005 oppnådde Statkraft SF konsern et resultat på 5 854 millioner kroner etter skatt og minoritetsinteresser. Resultatet i 2004 var 4 486 millioner kroner. Det gode resultatet i 2005 skyldes en meget høy produksjon i 2005 på 48,5 TWh, samtidig med at prisene har vært gode. Statkraft SF har utbetalt 3 402 millioner kroner i utbytte for 2004, og et utbytte på 4 720 millioner kroner for 2005. Dette utgjør henholdsvis 76 prosent og 81 prosent av konsernresultatet etter skatt og minoritetsinteresser. Konsernets omsetning økte med vel 4 milliarder kroner fra 2004 til i overkant av 15 milliarder kroner. Dette skyldes 14 TWh høyere produksjon i 2005 enn i 2004. Kraftprisene var i snitt 23,5 øre/kWh på Nord Pool, 0,7 øre/kWh lavere enn i 2004.

Staten garanterer for lån som Statkraft har tatt opp før 1. januar 2003, jf. lov 20. desember 2002 nr. 88 om endringer i statsforetaksloven. Statkraft er etter lovendringen underlagt alminnelige kredittvurderinger. Statens garantiansvar er pr. 30. juni 2006 på 18,3 milliarder kroner. Statkraft betaler en garantipremie til staten på de statsgaranterte

lånene, som i all hovedsak vil være nedbetalt i 2011.

Våren 2006 fikk Nærings- og handelsdepartementet en investeringsbank til å utføre en verdivurdering av Statkraft. Verdivurderingen anslår verdien av egenkapitalen i konsernet til å være i intervallet 129–157 milliarder kroner. Vurderingen bygger på offentlig tilgjengelig informasjon og den engasjerte finansielle rådgiverens vurderinger av utviklingen i sentrale variabelverdier. Verdien av selskapet avhenger i sterk grad av hva strømprisene blir i årene som kommer, hvilken strømpris Statkraft realiserer, fremtidige renter og risikoeksponeringen.

Strategiske rammer

Statkrafts virksomhet skal drives på kommersielt grunnlag og styres på bakgrunn av avkastningskrav, utbytteforventninger og eventuelt spesifikke eierkrav.

Statkrafts hovedoppgave er å være en effektiv produsent av kraft i Norge. Statkraft skal være ledende i Europa innen miljøvennlig energi og selskapet kan fortsatt delta i industriell utvikling i Norge og Europa. Dette vil bidra til å styrke Norges posisjon som energinasjon. Vesentlige investeringer utenfor Norden skal fortrinnsvis skje i samarbeid med andre. Det vises for øvrig til statsforetakslovens § 23 hvor det heter at: «Før styret treffer vedtak i saker som antas å være av vesentlig betydning for foretakets formål eller som i vesentlig grad vil endre virksomhetens karakter, skal saken skriftlig forelegges departementet».

Regjeringen forventer at selskapet ligger i front med hensyn til økt utbygging og oppgradering av miljøvennlig kraftproduksjon i Norge og være blant de første som tar i bruk nye miljøvennlige, herunder nye fornybare energikilder når det er bedriftsøkonomisk lønnsomt.

Vekst i Norge må skje innenfor de rammer konkurransemyndighetene setter for videre oppkjøp. Regjeringen forventer at Statkrafts styre innenfor en forretningsmessige ramme har høye ambisjoner for selskapets forsknings- og utviklingsaktiviteter.

Norsk prosessindustri har behov for tilgang på kraft til vilkår som tilrettelegger for videreføring av eksisterende virksomhet og nye satsinger. Statkraft skal innenfor EØS-regelverket arbeide for å møte industriens behov for stabil og langsiktig kraftforsyning. Nærings- og handelsdepartementet forutsetter at Statkraft blant annet utviser en høy grad av fleksibilitet ved å sette sammen bilaterale avtaler bestående av flere elementer som produkt-

pris, valuta, indekser, fleksibilitet med hensyn til uttak og energipris (som kan knyttes til prisutviklingen på andre energibærere). Slike markedsmessige sammensatte kontrakter kan gi en risikoavlastning både for industribedriftene og Statkraft.

Utbyttet fra Statkraft vil normalt ligge i øvre kvartil.

Mål med statens eierskap

Eierskapet i Statkraft SF sikrer staten kontroll med vannressursene og naturmiljøet. Videre sikrer statlig eierskap hovedkontorfunksjoner og utvikling av det norske kompetansemiljøet innen energiproduksjon generelt og miljøvennlig energiproduksjon spesielt, herunder også ny fornybar energiproduksjon. På denne måten bidrar statlig eierskap til å bevare og utvikle Norge som industrinasjon.

Statkraft skal innenfor EØS-regelverket arbeide for å møte industriens behov for stabil og langsiktig kraftforsyning.

Statens eierskap i Statkraft sikrer også at avkastning og inntekter fra norsk vannkraft kommer fellesskapet til gode. Statkraft SF skal være 100 prosent statlig eid og selskapet skal eie 100 prosent av Statkraft AS.

8.3.7 Statskonsult AS

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	2003
Statens eierandel:	100 prosent (Fornyings- og administrasjonsdepartementet)
Antall ansatte:	65

Formålsparagraf

Statskonsult AS er et statlig selskap som skal fremme god forvaltningsutvikling ved å tilby tjenester som evalueringer, utredninger, rådgivning, kompetanseutvikling og tjenester som står i naturlig sammenheng med dette. Selskapet skal primært henvende seg til offentlig virksomhet.

Generelt om selskapets virksomhet

Statskonsult AS tilbyr diverse tjenester innen kompetanseutvikling og kursvirksomhet samt bistand og rådgivningstjenester, evalueringer mv. Selskapets tilbud rettes mot omstilling i offentlig sektor, primært departementer, direktorater og etater. Tjenestene kan knyttes til økt brukerfokus, finansieringsformer, konkurranseeksponering, nye sty-

ringsformer, fristilling og omorganisering, etablering, utvikling og forenkling av lover, regelverk og avtaler, utvikling av ledere og medarbeidere, effektivisering, teknologistrategi og virksomhetsarkitektur.

Statskonsult AS ble etablert som aksjeselskap 19. desember 2003 med regnskapsmessig virkning fra 1. januar 2004. Driftsårene 2004–2006 er forutsatt å være en omstillingsperiode for å forberede selskapet til endrede rammebetingelser som aksjeselskap. I den sammenheng har selskapet blitt tilført restruktureringsmidler, og selskapet har innen disse rammene redusert antall ansatte fra 145 ved inngangen til 2004 til ca. 65 ansatte ved inngangen til 2005.

Organisasjon

Selskapet er organisert i avdelingene E-forvaltning, Strategi, og Kompetanse.

Kompetanseavdelingens oppgaver er primært knyttet opp til kursvirksomhet og andre tjenester innen kompetanseutviklingstiltak. Firmaet arrangerer årlig mellom 200 og 250 kurs, konferanser, temadager, program eller kompetansenettverk. Målet er å gi ledere og medarbeidere i offentlig sektor et bredt tilbud av åpne og virksomhetsbaserte lederprogrammer, opplæringstiltak og kurs. Statskonsult prioriterer aktiviteter som dekker statlige virksomheters kompetansebehov og som ikke tilbys i markedet.

De to andre avdelingene tilbyr evalueringer og ulike former for rådgivning og bistand innen strategi og analyse, IKT-rådgivning, leder- og medarbeiderutvikling samt kommunikasjon. Videre er selskapet engasjert i internasjonalt arbeid hvor Statskonsult gir råd om utvikling av et godt offentlig styresett, det vil si en effektiv og profesjonell forvaltning under demokratisk kontroll. Bistanden dreier seg om analyser av forvaltningens virkemåte og reformbehov, veiledning og bistand i å gjennomføre omstillingstiltak, samt opplæringstiltak. Forvaltningsmessige utfordringer ved en EU-integrasjon er i dag en sentral del av dette arbeidet.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.24 som viser økonomiske nøkkeltall for Statskonsult AS.

Nøkkeltallene baserer seg dels på tall fra den gangen Statskonsult var et direktorat.

I 2002 hadde Statskonsult inntekter på vel 40 millioner og utgifter på ca. 136 millioner kroner. I 2003 var inntektene 35 millioner kroner og utgiftene 118 millioner kroner. Etter omdanningen har

Tabell 8.24 Økonomiske nøkkeltall for Statskonsult AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	54,1	63,1
Driftsresultat	-31,2	-37,6
Resultat etter skatt og minoritet	-30,1	-36,1
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	2,7	3,8
Omløpsmidler	73,1	102,2
Sum eiendeler	75,8	106,0
Sum egenkapital	37,6	67,7
Sum gjeld og forpliktelser	38,2	38,3
Sum egenkapital og gjeld	75,8	106,0
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	50 %	64 %
Egenkapitalrentabilitet	-57 %	-42 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	-50 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	-57 %	-42 %
Offentlige tilskudd, millioner kroner	8,0	8,0

både inntektene og utgiftene falt betydelig. På Statskonsults kostnadsside kan det konstateres at årlige driftskostnader er redusert fra ca. 136 millioner kroner i 2002, til ca. 85 millioner kroner i 2005. Dette viser at selskapet har realisert betydelige kostnadsreduksjoner så langt. Både i 2004 og 2005 fikk selskapet betydelige underskudd, hvorav 25–30 prosent av underskuddet var knyttet til omstillingskostnader. Statskonsult har hatt en positiv resultatutvikling fra 2004 til 2005, hvor resultatet for 2005 (eksklusiv restrukturering) viser en forbedring på 6 prosent i forhold til tilsvarende tall for 2004. Resultatforbedringen er oppnådd på en inntektsbase som var 14 prosent lavere i 2005 sammenliknet med 2004.

Mål med statens eierskap

Statskonsult AS er et kompetansesenter for forvaltningspolitikk. Statskonsult, skal under ordinære markeds- og konkurransemessige rammer, tilby tjenester som evalueringer, utredninger, rådgivning, kompetanseutvikling mv. som fremmer god forvaltningsutvikling. Statskonsult har nær tilknytning til det forvaltningspolitiske virkemiddelappa-

ratet. Regjeringen har startet en samlet gjennomgang av dette apparatet. Statskonsult vil være en av enhetene som vil inngå i en slik helhetlig vurdering.

8.3.8 Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	1916
Statens eierandel:	99,94 prosent (Nærings- og handelsdepartementet)
Antall ansatte:	314

Formålsparagraf

Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS (SNSK) har til formål ved drift eller på annen måte å utnytte selskapets eiendommer og rettigheter på Svalbard. Selskapet kan videre delta i og drive annen virksomhet som står i forbindelse med dette.

Generelt om selskapets virksomhet

Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS driver kullgruvevirksomhet på Svalbard gjennom det heleide datterselskapet Store Norske Spitsbergen Grubekompani AS (SNSG). Om lag 95 prosent av produksjonen eksporteres. Gruvevirksomheten foregår i dag i det alt vesentlige i Svea. I tillegg har SNSG en mindre produksjonsdrift i Gruve 7 ved Longyearbyen, hvor om lag 35 prosent av kullet leveres til det lokale energiverket.

Gruvedriften skal drives på et forretningsmessig grunnlag og uavhengig av statlig støtte. Store Norske budsjetterer med et produksjonsvolum i 2006 på ca. 3 millioner tonn kull.

I 2004 fullførte gruveselskapet en ca. 6 km lang transport- og vannlensetunnel fra Svea Nord-gruva og ned til Bragazavågen ved Svea. Omleggingen av den landbaserte kulltransporten har gitt en vesentlig reduksjon i de årlige transportkostnadene, samtidig som den har gunstige virkninger for det lokale naturmiljøet og sikkerheten.

30. juli 2005 brøt det ut brann i hovedstollen i Svea Nord-gruva. Slukningsarbeider ble igangsatt umiddelbart og etter hvert med bistand fra ekstern ekspertise. Det ble foretatt målinger av avgassene fra gruva kontinuerlig siden brannen startet. I september tydet målingene på at brannen var slukket. Deretter gikk røykdykkere inn i gruva for å måle gasser og temperaturer og kartlegge skadeomfanget. Brannen har medført omfattende ødeleggelser

av gruveanlegg og utstyr. Etter åtte måneders driftsstans startet Store Norske opp igjen produksjonsdriften i Svea Nord 1. april 2006.

Organisasjon

Store Norske er et konsern som består av morselskapet Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS og de heleide datterselskapene Store Norske Spitsbergen Grubekompani AS, Store Norske Gull AS. Store Norske Boliger AS er datterselskaper av Store Norske Grubekompani AS. Videre inngår de tilknyttede selskapene Lompensenteret AS (50 prosent), Svea Tankanlegg AS (15 prosent) og Materiallageret AS (32 prosent) i konsernet.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.25 som viser økonomiske nøkkeltall for Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS.

Store Norske har foretatt betydelige investeringer i forbindelse med utbygging av Svea Nord-gruva og tilhørende anlegg for transport, lagring og utskipning av kull. Det har også vært gjennom-

Tabell 8.25 Økonomiske nøkkeltall for Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	1 139	1 315
Driftsresultat	95	224
Resultat etter skatt og minoritet	46	219
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	964	854
Omløpsmidler	578	314
Sum eiendeler	1 542	1 168
Egenkapital	553	414
Sum gjeld og forpliktelser	989	754
Sum egenkapital og gjeld	1 542	1 168
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	36 %	35 %
Egenkapitalrentabilitet	9 %	62 %
Gjennomsnittlig EK-rentabilitet siste 4 år	32 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	10 %	28 %
Utbytteandel	15 %	3 %
Snitt utbytteandel siste 4 år	8 %	
Utbytte til staten (mill.kroner)	7	7

ført omfattende investeringer i infrastrukturen i Svea-samfunnet. Investeringene har i stor grad vært finansiert med låneopptak.

Store Norske har hatt en meget god resultatutvikling de senere år. Årsresultatet for konsernet utgjorde 64 millioner kroner i 2002, 65 millioner kroner i 2003 og 219 millioner kroner i 2004. Den positive utviklingen skyldes først og fremst at kullprisene har økt betydelig, samtidig som produksjons- og salgsvolumet er nesten doblet siden 2001. For regnskapsåret 2005 fikk Store Norske et årsresultat på ca. 46 millioner kroner. Resultatnedgangen skyldes brannen i Svea Nord med påfølgende driftsstans og inntektsbortfall. Kostnadsnivået til gruveselskapet, målt etter sum kostnader pr. tonn kull, har økt bekymringsfullt de siste årene. I tillegg har brannen i Svea Nord påført selskapet et betydelig økonomisk tap, selv når man tar hensyn til forventet forsikringsoppgjør. Forsikringsoppjøret er brakt inn for domstolene og det vil derfor ta tid før saken er avgjort. Departementet gjennomgår situasjonen sammen med selskapet, og vil komme tilbake til Stortinget med en nærmere redegjørelse.

Avkastningen til eieren vil komme i form av utbytte. Morselskapet SNSK delte ut et utbytte på 6,5 millioner kroner i 2003 og 7,5 millioner kroner i 2004. I statsbudsjettet for 2005 var det forutsatt et utbytte fra Store Norske på 107 millioner kroner. På bakgrunn av at gruveselskapet er blitt påført et betydelig økonomisk tap som følge av brannen fremmet regjeringen forslag om en nedjustering av utbyttet med 100 millioner kroner i høstens endringsproposisjon, jf. St.prp. nr. 25 (2005–2006). Stortinget gav sin tilskutning til dette i desember 2005, jf. Innst. S. nr. 70 (2005–2006). SNSK delte ut et utbytte på 7 millioner kroner for regnskapsåret 2005. Store Norske har pådratt seg en høy gjeldsbyrde. Ved utgangen av 2005 hadde konsernet en samlet gjeld på 989 millioner kroner, hvorav 776 millioner var rentebærende. Gjelden omfatter kassekreditt, langsiktig lån og kortsiktig finansiering av forsikringsoppjøret etter brannen i Svea Nord.

Nærings- og handelsdepartementet legger betydelig vekt på at selskapet i de nærmeste årene styrker sin finansielle soliditet gjennom nedbetaling av gjeld.

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap i Store Norske Spitsbergen Kulkompani er å bidra til at samfunnet i Longyearbyen opprettholdes og videreutvikles på en måte som understøtter de overordnede målene i norsk Svalbard-politikk. Selskapet skal drives

etter bedriftsøkonomiske prinsipper og med sikte på en markedsmessig avkastning på investert kapital.

Ut fra nasjonale hensyn mener regjeringen at det er viktig at staten fortsatt er den dominerende aksjonæren i Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS. Arbeidsplassene knyttet til kullgruvedriften har i mange år bidratt vesentlig til stabil, helårlig norsk aktivitet og bosetting på Svalbard.

Regjeringen har et langsiktig perspektiv på statens eierskap og vil ikke redusere statens eierskap.

8.3.9 Veterinærmedisinsk Oppdragssenter AS

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	1988
Statens eierandel:	51 prosent (Landbruks- og matdepartementet)
Antall ansatte:	46

Formålsparagraf

Selskapets formål skal være å bedre utnyttelsen av veterinærmedisinsk kunnskap og erfaring ved å tilby forsknings- og utredningsoppdrag, selge sykdomsforebyggende og andre relaterte produkter, formidle og selge veterinærmedisinsk kunnskap og veterinærmedisinske produkter, samt bistå i utvikling og kommersialisering av forskningsbaserte idéer.

Generelt om selskapets virksomhet

Veterinærmedisinsk Oppdragssenter (VESO) er i dag et aksjeselskap eid av staten ved Landbruks- og matdepartementet (51 prosent) og statsforetaket SIVA SF (49 prosent).

VESO er en kunnskapsbedrift med faglig fundament i norske veterinærmedisinske og beslektede miljøer. VESO skal være en aktiv formidler av kompetanse og tjenester for de veterinære forskningsmiljøene og det veterinærmedisinske fagfelt. Selskapet driver i et åpent marked, med tilsvarende krav til forretningsmessig drift som private aktører i dette markedet.

En vesentlig del av virksomheten er knyttet til leveranser til norsk oppdrett og akvakultur. Dette omfatter salg av veterinære vaksiner og relaterte produkter. Bedriften er også verdensledende når det gjelder gjennomføring av kontrollerte smitteforsøk og feltforsøk på fisk. VESO har også samarbeid med Direktoratet for naturforvaltning i ulike prosjekter innenfor villaksproblematikken.

Organisasjon

Selskapets hovedkontor ligger i Oslo. Hovedoppgaver her er administrasjon og grossistvirksomhet for vaksiner, legemidler og handelsprodukter til husdyr og oppdrettsfisk.

VESO Vikan er lokalisert i Namsos og driver med akvamedisinsk oppdragsforskning mot et internasjonalt oppdragsmarked og drift av forsøksstasjon for smitteforsøk på fisk.

VESO Trondheim driver prosjekter, tiltak og foretar utredninger knyttet til bekjempelsen av sykdommer hos fisk i oppdrett og villfisk, samt bevaring og forvaltning av ville fiskestammer.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.26 som viser økonomiske nøkkeltall for Veterinærmedisinsk Oppdragscenter AS.

Det svake resultatet i 2004 var forårsaket av svikt i omsetning knyttet til fiskeforsøk. I 2005 har omsetningen knyttet til fiskeforsøksstasjonen blitt betydelig bedret og således bidratt til et positivt

Tabell 8.26 Økonomiske nøkkeltall for Veterinærmedisinsk Oppdragscenter AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	179,0	184,0
Driftsresultat	3,5	-0,4
Årsresultat	4,0	0,5
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	17	19
Omløpsmidler	53	50
Sum eiendeler	69	69
Sum egenkapital	36	34
Sum gjeld og forpliktelser	33	35
Sum egenkapital og gjeld	69	69
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	52 %	49 %
Egenkapitalrentabilitet	11,4 %	1,3 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	4 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	13 %	2 %
Utbytte for regnskapsåret	1,5	1,5
Statens andel av avsatt utbytte	0,8	0,8
Gjennomsnittlig utbytteandel siste 5 år	37,5 %	

resultat. Arbeidet knyttet til villfisk har også vist økonomisk bedring i 2005. Grossistvirksomheten er på samme nivå som tidligere.

Mål med statens eierskap

Hovedmålet med statens eierskap i VESO er at bedriften skal være en aktiv formidler av kompetanse og tjenester fra de veterinære forskningsmiljøene og det veterinærmedisinske fagfelt. Stortinget har i St. prp. nr. 84 (2000–2001) gitt fullmakt til å selge inntil 66 prosent av aksjene i VESO. Høsten 2001 ble 49 prosent av aksjene solgt til SIVA SF. Virksomheten skal drives på bedriftsøkonomisk grunnlag.

8.4 Selskaper med sektorpolitiske mål

8.4.1 Avinor AS

Selskapsinformasjon:

Stiftelsesår:	2003
Statens eierandel:	100 prosent (Samferdselsdepartementet)
Antall ansatte:	2 716

Formålsparagraf

Avinor skal eie, drive og utvikle luftfartsanlegg ved å legge til rette for sikker og effektiv luftfart, yte tjenester innen samme område og annen virksomhet som bygger opp under foretakets hovedvirksomhet, herunder kommersiell utvikling av virksomheten og lufthavnområdene. Virksomheten kan drives av selskapet selv, av heleide datterselskaper, eller gjennom andre selskaper det har eierandeler i eller samarbeider med.

Selskapet skal utføre samfunnspålagte oppgaver i henhold til lovgivning, konsesjon mv., herunder planlegging og utredning innenfor luftfartssektoren og beredskapsoppgaver.

Generelt om selskapets virksomhet

Selskapets hovedoppgave er planlegging, utbygging og drift av 46 statlige lufthavner, flysikrings-tjenesten for sivil og militær luftfart, og tilrettelegging for sikker og effektiv luftfart.

Avinors virksomhet er finansiert gjennom brukerbetaling (luftfartsavgiftene) og kommersielle inntekter. Et mindretall av lufthavnene er bedriftsøkonomisk lønnsomme. Overskuddet fra de lønnsomme lufthavnene skal finansiere underskuddet

ved de ikke-lønnsomme lufthavnene. Staten har i tidligere år bevilget midler som skulle dekke den del av underskuddet ved de regionale lufthavnene som ikke ble dekket ved krysssubsidiering. For 2006 var det ikke behov for å bevilge midler til statlig kjøp av regionale lufthavntjenester. Det er heller ikke lagt opp til en slik bevilgning i 2007.

Avinor står foran store markedsmessige, tekniske og økonomiske utfordringer. For å møte utfordringene, vedtok styret i desember 2003 en omfattende effektiviseringsplan, med siktemål å redusere de årlige driftskostnadene med om lag 400 millioner kroner fra og med 2006, sammenlignet med kostnadsnivået i 2002. Prosjektet innebærer en betydelig reduksjon i antall ansatte, og det er blant annet vedtatt at antall kontrollsentraler skal reduseres fra fire til to. Det er foretatt omfattende investeringer i tiltak for å styrke flysikkerheten og å redusere risiko for terror og sabotasje på lufthavnene. Revisjon av forskrift om utforming av flyplasser innebærer et betydelig investeringsbehov.

I henhold til § 10 i vedtektene skal styret forelegge for samferdselsministeren alle saker som antas å være av vesentlig samfunnsmessig eller prinsipiell betydning, herunder saker om hel- eller delprivatisering av basisvirksomhet.

Styret skal hvert år legge frem for samferdselsministeren en plan for virksomheten med datterselskaper som blant annet omfatter konsernets hovedvirksomhet de kommende år, herunder større omorganiseringer, videreutvikling av eksisterende virksomheter og utvikling av nye, utvikling i luftfartsavgiftene og investeringsnivå, herunder tilpasning av infrastrukturen til statens kjøp av flyrutetjenester. Videre skal styret forelegge for samferdselsministeren vesentlige endringer i slike planer.

Den såkalte § 10-planen danner annet hvert år grunnlaget for en Stortingsmelding om Avinors virksomhet.

Organisasjon

Konsernet Avinor omfatter morselskapet Avinor AS og datterselskapene Oslo Lufthavn AS, Oslo Lufthavn Eiendom AS, Avinor Parkeringsanlegg AS, Flesland Eiendom AS og Værnes Eiendom AS.

Morselskapet består av følgende divisjoner:

- Divisjon Store lufthavner
- Divisjon Mellomstore lufthavner
- Divisjon Regionale lufthavner
- Flysikringsdivisjonen

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.27 som viser økonomiske nøkkeltall Avinor AS.

Avinor ble etablert som selskap 1. januar 2003. Konsernet oppnådde i 2004 et driftsresultat på 995 millioner kroner, sammenlignet med -346 millioner kroner i 2003. Resultatfremgangen skyldtes i hovedsak økte driftsinntekter, effektivisering, reduksjon i restruktureringsforpliktelsene, samt reduserte merverdiavgiftsavskrivninger.

Avinor-konsernets driftsinntekter var i 2005 på 5 255 millioner kroner, sammenlignet med 5 076 millioner kroner i 2004. Konsernets driftsresultat ble på 811 millioner kroner, sammenlignet med 995 millioner kroner i 2004. Konsernets årsresultat etter skatt ble på 386 millioner kroner, sammenlignet med 463 millioner kroner i 2004. Totale investeringer utgjorde 826 millioner kroner. Avinor utbetalte 26,4 millioner kroner i utbytte til staten for regnskapsåret 2005.

Samferdselsdepartementet er opptatt av at selskapet og styret kan gjennomføre investeringer

Tabell 8.27 Økonomiske nøkkeltall for Avinor AS

Tall i millioner kroner		
Resultat	2005	2004
Driftsinntekter	5 255	5 076
Driftsresultat	811	995
Resultat etter skatt og minoritet	386	463
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	19 057	19 428
Omløpsmidler	2 997	2 515
Sum eiendeler	22 054	21 943
Egenkapital	7 372	7 012
Sum gjeld og forpliktelser	14 682	14 931
Sum egenkapital og gjeld	22 054	21 943
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	33 %	32 %
Egenkapitalrentabilitet	5,4 %	6,7 %
Gjennomsnittlig EK-rentabilitet siste 3 år	1,3 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	6 %	7 %
Utbytteandel	7 %	33 %
Statens andel av avsatt utbytte	26	152
Statlige kjøp av ulønnsomme tjenester	35	264

som sikrer en langsiktig god utvikling av selskapet og som ivaretar selskapets samfunnsmessige og sektorpolitiske oppgaver. Utbyttepolitikken for selskapet er presentert i St.prp. nr. 1 (2006–2007). En nærmere omtale vil bli gitt i den varslede eiermeldingen.

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap i Avinor AS er å gi publikum sikre, miljøvennlige og gode reisetilbud i alle deler av landet. Dette bør skje både gjennom videreutvikling av eksisterende tjenester og utvikling av nye tjenester som støtter opp under lufthavn- og flysikringsvirksomheten. Selskapet skal oppfylle de samfunnspålagte forpliktelsene på en god og kostnadseffektiv måte. Videre skal selskapet gi staten god verdiutvikling over tid. Regjeringen er opptatt av å videreføre det statlige eierskapet i Avinor AS blant annet for å ha kontroll med strategisk viktig infrastruktur og for å sikre en solidarisk overføring av ressurser mellom lufthavner med ulikt inntekspotensial på en effektiv og robust måte.

8.4.2 Bjørnøen AS

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	1918
Statens eierandel:	100 prosent (Nærings- og handelsdepartementet)
Antall ansatte:	0

Formålsparagraf

Bjørnøen AS har til formål drift og utnyttelse av selskapets eiendommer på Bjørnøya og annen virksomhet i forbindelse med dette.

Generelt om selskapets virksomhet

Bjørnøen AS eier all grunn og noen kulturhistoriske bygninger på Bjørnøya. Bjørnøen AS ble overtatt av den norske stat i 1932. Selskapet ble i 1967 administrativt underlagt Kings Bay AS, som også leverer forvaltningstjenester til selskapet. Deler av statstilskuddet til Kings Bay overføres til drift av Bjørnøen.

Det norske meteorologiske institutt ved Værvarslinga for Nord-Norge leier grunn til en meteorologisk stasjon på Bjørnøya. I tillegg har Værvarslinga for Nord-Norge det koordinerende ansvaret for de vitenskapelige aktivitetene på eiendommen de leier på øya.

Bjørnøya naturreservat ble opprettet 16. august 2002. Fredningen omfatter hele øya med unntak av et mindre landareal. Sysselmannen på Svalbard er forvaltningsmyndighet og har oppsynsansvaret i naturreservatet. Forskningsaktivitet på Bjørnøya er økende. Dette er en naturlig følge av økt forvaltning av de nye fredningsbestemmelsene.

Organisasjon

Selskapet har samme styre og adm. direktør som Kings Bay, og har ingen ansatte.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.28 som viser økonomiske nøkkeltall for Bjørnøen AS.

Selskapets driftsinntekter kommer fra utleie av eiendommer og utgjorde 14 864 kroner i 2005, mot 14 687 kroner i 2004. Driftskostnadene som overskyter dette, dekkes av tilskudd overført fra Kings Bay AS, og bevilges over statsbudsjettet. Tilskuddet utgjorde 198 702 kroner i 2005, mot 148 605 kroner i 2004.

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap i Bjørnøen AS er å ivareta norsk suverenitet gjennom eiendomsbesittelse på Bjørnøya som selskapet har hjemmel til. Bjørnøya har en strategisk viktig geografisk posisjon, midt mellom Norges fastland og Svalbard. Et

Tabell 8.28 Økonomiske nøkkeltall for Bjørnøen AS

Tall i tusen kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	213	163
Hvorav tilskudd fra Kings Bay AS	198	148
Driftsresultat	0	0
Resultat etter skatt og minoritet	0	0
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	3 900	3 900
Omløpsmidler	183	192
Sum eiendeler	4 083	4 092
Egenkapital	4 041	4 041
Sum gjeld og forpliktelser	42	51
Sum egenkapital og gjeld	4 083	4 092

mindre landareal på øya vil kunne ivareta behov i forbindelse med forsyning, transport og som nød-havn i forbindelse med eventuell utvinning av olje i Barentshavet og andre aktiviteter i nordområdene.

8.4.3 Enova SF

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	2001
Statens eierandel:	100 prosent (Olje- og energidepartementet)
Antall ansatte:	34

Formålsparagraf

Enova SFs formål er å fremme en miljøvennlig omlegging av energibruk og energiproduksjon.

Generelt om selskapets virksomhet

Enova ble opprettet ved kongelig resolusjon av 1. juni 2001 med virkning fra 22. juni 2001. Den kongelige resolusjonen har sin bakgrunn i at Stortinget den 5. april 2001 sluttet seg til regjeringens forslag til ny finansieringsmodell og omorganisering av arbeidet med omlegging av energibruk og energiproduksjon, jf. Innst. O. nr. 59 (2000–2001) og Besl. O. nr. 75 (2000–2001). Forslaget ble fremmet i Ot.prp. nr. 35 (2000–2001) Om lov om endringer i lov 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning og fordeling av energi m.m. (energilova). Stiftelsesdokument med vedtekter for Enova ble signert den 22. juni 2001.

Et ledd i Stortingets vedtak av 5. april 2001 er opprettelsen av Energifondet, jf. energiloven med senere endringer §§ 4–4 og 7–6. OED fastsatte med hjemmel i energiloven den 10. desember 2001 forskrift om innbetaling av påslag på nettariiffen til Energifondet (forskrift om Energifondet). Vedtekter for Energifondet ble vedtatt av OED den 21. desember 2001.

Enova sitt hovedformål er å fremme en miljøvennlig omlegging av energibruk og energiproduksjon. Enova skal i den forbindelse forestå forvaltningen av midlene fra Energifondet.

Oppdraget med forvaltningen av Energifondet er gitt til Enova gjennom en langsiktig avtale mellom Olje- og energidepartementet og Enova. Denne avtalen gir en presisering av formålet og de tallfestede målene for virksomheten samt at det settes krav til rapportering av resultater.

For regjeringen er det viktig å sikre en mest mulig effektiv forvaltning av midlene til energiom-

leggingen. På bakgrunn av dette er det viktig med en klar ansvars- og rollefordeling mellom departementet som oppdragsgiver og Enova som oppdragstaker.

I 2005 hadde Enova også forvaltningsansvar for følgende oppgaver: Tilskudd til infrastruktur for naturgass, EU-programmet Intelligent Energy Europe, IEA-programmet Energy Technology Data Exchange samt avslutningen av de to støtteordningene; tilskudd til elektrisitetssparing i husholdninger og produksjonsstøtten til vindkraft.

Organisasjon

Enova er lokalisert i Trondheim. Enova er organisert med en markedsavdeling, strategi- og analyseavdeling samt en økonomi- og administrasjonsavdeling. Enova har ingen datterselskaper, men benytter i stor grad kjøp av eksterne tjenester.

Den årlige budsjetttrammen for Enova fastsettes av Olje- og energidepartementet og dekkes av Energifondet. Selskapet genererer ikke egne inntekter. Det fastsettes derfor heller ikke utbytte fra Enova.

Enova har inngått samarbeidsavtaler med Innovasjon Norge, Norges forskningsråd og Statnett. Dette er viktig for å sikre en god koordinering av oppgavene som ligger i skjæringsfeltet mellom institusjonene.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.29 som viser økonomiske nøkkeltall for Enova SF.

Enova SF er ikke skattepliktig. Ved opprettelsen av Enova SF ble det betalt inn 5 millioner kroner i innskuddskapital i selskapet.

Tabell 8.29 Økonomiske nøkkeltall for Enova SF

Tall i millioner kroner		
Balanse	2005	2004
Sum anleggsmidler	0,3	0,2
Sum omløpsmidler	16,7	18,1
Sum eiendeler	17	18,4
Sum egenkapital	9,2	6,6
Sum gjeld	7,8	11,8
Sum egenkapital og gjeld	17	18,4
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	54 %	35,6 %
Utbytte	0	0

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap i Enova SF er å sikre eierskap til et virkemiddel for å oppnå energipolitiske mål.

Staten skal gjennom å utøve overordnet styring og kontroll av Enova SF sørge for at selskapet på en effektiv måte oppfyller sitt formål.

8.4.4 Gassco AS

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	2001
Statens eierandel:	100 prosent (Olje- og energidepartementet)
Antall ansatte:	143

Formålsparagraf

Selskapets formål er å drive transportsystemer for naturgass på og fra norsk kontinentalsokkel, herunder rørledninger og terminaler, enten selv eller gjennom deltakelse i eller sammen med andre selskaper, og virksomhet i tilknytning til dette.

Generelt om selskapets virksomhet

Gassco AS er operatør for rørledninger og transportrelaterte gassbehandlingsanlegg. Gassco er et 100 prosent statlig eiet aksjeselskap, stiftet 14. mai 2001. Gassco holder til på Bygnes i Karmøy kommune. Selskapet hadde 143 ansatte ved utgangen av 2005.

Gassco har ansvar for den helhetlige driften av gasstransportsystemet og for å sikre at transport- og behandlingsanleggene tjener alle produsentene av gass og bidrar til en samlet effektiv utnyttelse av gassressursene. Selskapet har en sentral rolle i videreutviklingen av gasstransportsystemet. Dette består blant annet i å samordne prosesser for videreutvikling av infrastrukturen for transport og behandling av gass fra norsk sokkel. En del av Gasscos oppgave er også å allokere kapasiteten i transportsystemet til skipere av gass.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.30 som viser økonomiske nøkkeltall for Gassco AS.

Gassco er selv ikke eier av transportsystemet. Transportsystemet eies av et interessentskap,

bestående av selskaper som er produsenter av gass på norsk sokkel. Eierne av transportsystemet finansierer Gasscos utgifter knyttet til operatørvirksomheten. Gassco kaller inn de nødvendige midlene forskuddsvis. Aktivitetene selskapet utfører anses utøvd på vegne av interessentskapet for deres regning og risiko, og det skjer dermed ingen inntjening i Gassco. Det er ingen kontantstrøm til eller fra staten forbundet med den ordinære driften. Selskaper som ønsker å transportere gass betaler transporttariffer som gir investeringene i transportsystemet en rimelig avkastning.

I henhold til Gasscos vedtekter skal overskudd fra selskapet utbetales til staten som utbytte, med mindre generalforsamlingen vedtar noe annet.

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap i Gassco AS er å ivareta operatøransvaret for transport av all gass fra den norske kontinentalsokkelen. Transport- og behandlingsanleggene skal tjene alle produsenter av gass og bidra til en samlet effektiv utnyttelse av ressursene på kontinentalsokkelen. Den ansvarlige for driften av transportsystemene for gass skal opptre nøytralt i forhold til alle brukerne av transportsystemet. Gassco er opprettet for å ivareta disse hensynene, særlig på bakgrunn av at eierne av transportsystemet også er produsenter av gass og dermed brukere av systemet.

Tabell 8.30 Økonomiske nøkkeltall for Gassco AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	0	0
Driftsresultat	0	0
Resultat etter skatt og minoritet	0,5	0,5
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	87,1	80,0
Omløpsmidler	115,0	186,2
Sum eiendeler	202,0	266,3
Egenkapital	12,3	11,8
Sum gjeld og forpliktelser	189,7	254,5
Sum egenkapital og gjeld	202,0	266,3
Nøkkeltall	2005	2004
Utbytte for regnskapsåret	0	0
Statens andel av avsatt utbytte	0	0

8.4.5 Industritjeneste AS*Selskapsinformasjon*

Stiftelsesdato:	1966
Statens eierandel:	53,4 prosent (Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Justisdepartementet)
Antall ansatte:	130

Formålsparagraf

Selskapets formål skal være utføring gjennom avklaring, kvalifisering og arbeidstrening med sikte på formidling til ordinært arbeid og/eller utdanning/sysselsetting av yrkeshemmede som har liten mulighet til å få arbeid i ordinært arbeidsliv. Sysselsettingen skal bidra til at den yrkeshemmede kan få utvikle og bruke sine ressurser på en meningsfylt måte. Selskapet skal ikke ha til formål å skaffe aksjonærene økonomisk utbytte. Overskudd skal forbli i selskapet og komme virksomheten til gode.

Generelt om selskapets virksomhet:

Industritjeneste AS (ITAS) er en utføringsbedrift som har sin virksomhet innen industri, service og tjenesteytelser, herunder avklarings- og utførings-tjenester til Aetat.

Staten eier 53,4 prosent av aksjene, som er forvaltet av Justisdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet med henholdsvis 46,1 % og 7,3 %.

Organisasjon

I 2005 ble ITAS tilført 20 midlertidige hjemler innen utføringstiltaket Arbeidsmarkedsbedriften fase 1 og ti midlertidige hjemler innen tiltaket Arbeidspraksis i skjermet virksomhet (APS). De midlertidige hjemlene er videreført i første halvår 2006.

I ITAS arbeider til enhver tid ca. 140 yrkesvalghemmede på vei til varig jobb i det ordinære arbeidslivet. I 2005 ble det i samarbeid med et eksternt selskap etablert billedrammeverksted i VTA-avdelingen (Varig tilrettelagt arbeid).

Det er i samarbeid med seks utføringsbedrifter i Oslo etablert Fellesportalen Minjobb.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.31 som viser økonomiske nøkkeltall for Industritjeneste AS.

Tabell 8.31 Økonomiske nøkkeltall for Industritjeneste AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	38,0	39,5
Driftsresultat	-0,8	0,6
Resultat etter skatt	-0,9	0,6
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	10,5	11,2
Omløpsmidler	2,0	2,1
Sum eiendeler	12,6	13,3
Egenkapital	5,4	6,3
Sum gjeld og forpliktelser	7,1	7,0
Sum egenkapital og gjeld	12,6	13,3
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	43 %	47 %
Egenkapitalrentabilitet	-15 %	10 %
Gjennomsnittlig EK-rentabilitet siste 5 år	13 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	-14 %	11 %
Utbytte for regnskapsåret	0	0
Statens andel av avsatt utbytte	0	0

ITAS hadde et resultat på ca. 0,61 millioner kroner i 2004. Dette var en nedgang fra 2003 på ca. 1,1 millioner kroner. Nedgangen skyldes blant annet økning i utgifter til kollektiv pensjonsforsikring. Bedriften hadde dessuten bortfall av hjemler fra Aetat til AMB-tiltak (Utføringsvirksomhet) i fase II.

I 2005 ble årsresultatet et underskudd på 0,854 millioner kroner. Kursavdelingen ble avvirket i 2005. Denne hadde en budsjettert omsetning på over 5 millioner kroner, men resultatet ble kun 1,5 millioner kroner. Inntektsbortfallet er delvis kompensert med økt produktsalg og økt aktivitet innen utføring.

Mål med statens eierskap

Industritjeneste AS ble opprettet som bedrift i 1966 etter initiativ fra Norges Vernesamband. Justisdepartementet overtok aksjene i 1980 da staten overtok ansvaret for Norges Vernesamband og vernelagene. Statens eierskap i Industritjeneste AS er således ikke resultat av en forretningsmessig motivert investering.

I forbindelse med behandlingen av St.prp. nr. 20 (2005–2006), jf. Innst. S. nr. 47 (2005–2006) og tilknyttet romertallsvedtak III, samtykket Stortinget i at Arbeids- og sosialdepartementet (nå Arbeids- og inkluderingsdepartementet) og Justisdepartementet kan selge statens aksjer i AS Rehabil, Blindes produkter og Industritjeneste AS.

8.4.6 Kings Bay AS

Selskapsinformasjon:

Stiftelsesår:	1916
Statens eierandel:	100 prosent (Nærings- og handelsdepartementet)
Antall ansatte:	22 ansatte

Formålsparagraf

Kings Bay AS har til formål drift og utnyttelse av selskapets eiendommer på Svalbard og annen virksomhet som står i forbindelse med dette. Selskapets virksomhet skal særlig ha som mål å yte tjenester til fremme av forskning og vitenskapelig virksomhet, samt bidra til å utvikle Ny-Ålesund som en internasjonal arktisk naturvitenskapelig forskningsstasjon.

Generelt om selskapets virksomhet

Kings Bay eier grunnen og det meste av bygningene i Ny-Ålesund på Svalbard. Selskapet har ansvaret for infrastrukturen på stedet, inklusive ivaretagelse av miljø og kulturminner.

Driften av infrastrukturen omfatter blant annet beredskap, sjøvertstjenester, flytransport, verkstedstjenester, innkvartering, bespising, samt vann- og elektrisitetsforsyning. Selskapet er ansvarlig for arealplanleggingen i Ny-Ålesund. Selskapet har bortleid deler av sine anlegg og bygninger til en rekke norske og utenlandske forskningsinstitusjoner, som driver en omfattende virksomhet på stedet. Det er lagt vekt på at selskapet fremstår som en nøytral tilrettelegger av infrastrukturtenestene for de forskjellige forskningsmiljøene på stedet, slik at både norske og utenlandske interesser ivaretas.

Selskapet yter også i en viss utstrekning tjenester til reiseliv, særlig ved daganløp av større turistskip og andre fartøyer i sommersesongen.

Investeringene som er gjort i Ny-Ålesund de siste årene har resultert i at Ny-Ålesund i dag fremstår som en god og funksjonell base for internasjonal forskning og miljøovervåking. Ny-Ålesund har utviklet seg til å bli en forskningsstasjon med en

avansert miljøprofil og et internasjonalt senter for forskning på klima- og miljørelaterte problemstillinger.

Det internasjonale aspektet er en viktig kvalitet ved Ny-Ålesund ved at internasjonale forskere kan møtes og drive forskning i nært samarbeid. Norske, tyske, britiske, italienske, franske, japanske, sørkoreanske og kinesiske forskningsstasjoner har etablert seg permanent i Ny-Ålesund. I tillegg benytter andre norske og utenlandske forskningsinstitusjoner stedet uten å drive permanent forskning. Rundt 20 land har hvert år forskningsprosjekter i området rundt Ny-Ålesund.

I juni 2005 ble det nye arktiske marinlaboratoriet åpnet i Ny-Ålesund. Den internasjonale interessen for marinlaboratoriet er stor, og det er gitt forpliktende leietilsagn for de ti første årene fra en rekke land og institusjoner. Det er en generell oppfatning at globale endringer i klimaet først vil kunne observeres i polarregionene på grunn av endringer i isforholdene og fordeling av varme atlantiske og kalde arktiske vannmasser. Området Kongsfjorden og Krossfjorden, der marinlaboratoriet ligger, er et godt egnet sted for å foreta slik forskning. Marinlaboratoriet er det nordligste i verden og er strategisk plassert på randen av Polhavet. Den fremtidsrettede utformingen gjør at laboratoriet blir funksjonelt for marin eksperimentell forskning på høyt nivå, og laboratoriet er viktig i nasjonale og internasjonale marine forskningsnettverk.

Organisasjon

Selskapets ansatte utfører omlag 25 årsverk.

Det er lagt til grunn at forskningsadministrativ innsikt skal være godt representert i selskapets styre. Kings Bay AS ivaretar forvaltningen av Bjørnøen AS, og de to selskapene har identiske styrever.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.32 som viser økonomiske nøkkeltall for Kings Bay AS.

Resultatregnskapet uten statstilskudd viser et underskudd på 1 734 000 kroner for 2005, mot 955 000 kroner i 2004, og driftsinntekter på 32 millioner kroner, mot 30 millioner kroner i 2004. Selskapet har som mål at resultatet skal gå i balanse. Selskapet mottok 13 millioner kroner i ordinært tilskudd fra staten i 2005. 1 766 454 kroner av dette ble benyttet til å dekke driftsunderskudd. Det negative resultatet for 2005 skyldes hovedsakelig at antall forskerdøgn har gått ned fra 9480 i 2004 til

Tabell 8.32 Økonomiske nøkkeltall for Kings Bay AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	34,01	31,31
Driftsresultat	0,10	-0,11
Resultat etter skatt	0,02	0
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	2,2	2,6
Omløpsmidler	13,0	18,7
Sum eiendeler	15,2	21,3
Egenkapital	2,2	2,2
Sum gjeld og forpliktelser	13,0	19,2
Sum egenkapital og gjeld	15,2	21,3

8535 i 2005, og økte drivstoffkostnader særlig til kraftverket som følge av høyere energikostnader.

I St. prp. nr. 23 (2006–2007) foreslår regjeringen å øke aksjekapitalen i Kings Bay AS med 5 millioner kroner for å styrke likviditeten til selskapet.

Kings Bays formål gjør det vanskelig å generere overskudd som kan avsettes til egenkapital. Departementet har derfor vurdert det som uensiktsmessig å fastsette utbyttepolitikk for selskapet, men stiller i stedet krav til at driften skal gå i balanse.

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap i Kings Bay AS er å sørge for at Ny-Ålesund utvikles som senter for norsk naturvitenskapelig forskning på Svalbard, jf. St.meld. nr. 50 (1990–91) og Innst. S. nr. 105 (1991–92). I forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 9 (1999–2000) Svalbard ble det understreket at en videre vekst innen forskning må skje innenfor forsvarlige miljømessige rammer. I tråd med dette ga Stortinget sin tilslutning til at Ny-Ålesund blir videreutviklet som en grønn forskningsstasjon og forutsatte at Kings Bay sørger for nødvendige tiltak for å redusere miljøpåvirkningen av virksomheten i Ny-Ålesund-området til et minimum.

8.4.7 Kompetansesenteret for IT i helse- og sosialsektoren AS

Selskapsinformasjon:

Stiftelsesår:	1990
Statens eierandel:	80,5 prosent (Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet)
Antall ansatte:	30

Formålsparagraf

Kompetansesenterets formål er på forretningsmessig grunnlag å være et kompetanse- og informasjonssenter for helse- og sosialsektoren innen bruk av informasjonsteknologi. Senteret skal fungere som rådgiver for sektorens aktører, så vel myndigheter, forvaltning, som utførende ledd. Senteret skal være leverandøruavhengig.

Generelt om selskapets virksomhet

Kompetansesenteret for IT i helse- og sosialsektoren (KITH) ble etablert i 1990 på grunnlag av en avtale mellom Kommunenes Sentralforbund, Sør-Trøndelag fylkeskommune og staten ved daværende Sosialdepartementet. Staten overtok eieransvaret for sykehusene 1.1.2002. Det førte til at Sør-Trøndelag fylkeskommune ikke lenger fant grunn til å være medeier. Kompetansesenteret for IT i helse- og sosialsektoren er i dag eid av Helse- og omsorgsdepartementet (70 prosent), Arbeids- og inkluderingsdepartementet (10,5 prosent) og Kommunenes sentralforbund (19,5 prosent).

KITH utfører dels oppgaver finansiert av sentral helse- og sosialforvaltning innen standardisering og samordning (begreper, kodeverk, standarder for informasjonsutveksling, informasjonssikkerhet og elektroniske pasientjournalssystemer m.v.) og dels oppdrag for helse- og sosialsektorens ulike aktører (sentrale myndigheter og forvaltning, helseforetak, kommuner mv). KITH deltar i internasjonalt standardiseringsarbeid og internasjonale fagnettverk.

Organisasjon

Selskapet har hovedkontor i Trondheim og et avdelingskontor i Oslo med totalt 30 ansatte. KITHs fagmiljø består av rådgivere med høy kompetanse. Alle faglige medarbeidere har høyere teknologisk eller helsefaglig utdanning.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.33 som viser økonomiske nøkkeltall for KITH AS.

Selskapet er etablert med en aksjekapital på 6 millioner kroner. Selskapet har de fleste år gått med overskudd som er lagt til selskapet egenkapital, slik at denne, som nå er 10,4 millioner kroner, står i forhold til den relativt sterke ekspansjon som har vært i selskapets virksomhetsomfang.

Selskapet hadde i 2005 driftsinntekter på 28,2 millioner kroner, og driftskostnader på 27,7 millioner kroner, som ga et driftsresultat på 514 570 kroner. Samlet overskudd inkludert finansinntekter var 632 576 kroner.

Driftsinntektene og tilhørende virksomhetsomfang har de senere år fordelt seg tilnærmet likt mellom tilskudd til standardiserings- og samordningsoppgaver på den ene side og oppdrag for helse- og sosialsektorens aktører på den annen side.

KITHs inntekter kommer delvis ved at selskapet utøver nasjonale oppgaver på vegne av og finansiert av sentrale myndigheter og dels i rollen som rådgivningsbedrift i form av oppdrag for helsesektorens ulike aktører. Det er ikke fastsatt avkastningskrav for selskapet og det betales ikke ut utbytte.

Tabell 8.33 Økonomiske nøkkeltall for KITH AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	28,2	29,1
Driftsresultat	0,5	1,0
Resultat etter skatt	0,6	1,5
Balanse	2 005	2 004
Anleggsmidler	1,4	3,1
Omløpsmidler	16,0	12,0
Sum eiendeler	17,4	15,1
Egenkapital	10,4	9,7
Sum gjeld og forpliktelser	7,1	5,3
Sum egenkapital og gjeld	17,5	15,0
Nøkkeltall	2 005	2 004
Egenkapitalandel	59 %	65 %
Egenkapitalrentabilitet	6 %	16 %
Gjennomsnittlig EK-rentabilitet siste 5 år	11 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	6 %	17 %
Utbytte for regnskapsåret	0	0
Statens andel av avsatt utbytte	0	0

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap i KITH da selskapet ble etablert i 1990 var at virksomheten skulle bli et virkemiddel for å nå nasjonale helsepolitiske mål ved hjelp av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT).

Statens eierstrategi for KITH har følgende hovedmål:

- Tilfredsstillte helsesektorens behov for enhetlig begrepsapparat og standarder for sikker informasjonsutveksling og behandlingsrettede systemer
- Gi vesentlige bidrag til utvikling av sosialsektoren og pleie- og omsorgssektorens helhetlige IT-engasjement
- Videreutvikle KITH som kundefokusert kompetansebedrift med gjennomføringsevne

Strategien innebærer fokusering på de oppgaver som lå til grunn for etableringen av KITH, både innenfor programfinansieringen fra sentral helse- og sosialforvaltning, og i profilen på oppdragsporteføljen. KITH ivaretar eiernes interesser ved blant annet senterets arbeid i forbindelse med den statlige strategien for elektronisk samhandling i helse- og sosialsektoren (S@mspill 2007). Konkret betyr dette oppdrag for regionale helseforetak og helseforetak, både individuelt, og i regi av de regionale helseforetakenes samarbeidsforum (Nasjonal IKT) og for sentral helseforvaltning. Gjennom oppdragsvirksomheten søker KITH å bringe resultatene av standardiseringsarbeidet videre ut, og å stille den kompetanse som er bygget opp til rådighet for helse- og sosialsektorens aktører.

8.4.8 Norsk Eiendomsinformasjon AS

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår: 1987 (Navneskifte til Norsk Eiendomsinformasjon AS i 1995)

Statens eierandel: 100 prosent (Justisdepartementet)

Antall ansatte: 58

Formålsparagraf

Selskapets formål er å drive og å videreutvikle Eiendomsregisteret (EDR) og annen virksomhet knyttet til dette. Selskapet skal utføre oppgaver av samfunnsmessig betydning for å sikre drift, vedlikehold og systemutvikling av Grunnboken.

Generelt om selskapets virksomhet

Selskapet er etablert med sikte på å gi samfunnet sikker adgang til pålitelig informasjon om fast eiendom.

Norsk Eiendomsinformasjon skal på en kostnadseffektiv og sikker måte sørge for drift, forvaltning og utvikling av systemer for tinglysning i fast eiendom og borettsandeler. Selskapet skal på en kostnadseffektiv og sikker måte gjøre pålitelig og relevant eiendomsinformasjon og geografisk informasjon lett tilgjengelig for verdiskaping og bruk.

I henhold til avtaler med Justisdepartementet og Miljøverndepartementet v/Statens kartverk har Norsk Eiendomsinformasjon rett og plikt til å formidle informasjon fra henholdsvis Grunnboken og fra Grunneiendoms-, Adresse- og Bygningsregisteret (GAB). På bakgrunn av Stortingets behandling av St.meld. nr. 30 (2002–2003) «Norge digitalt» – et felles fundament for verdiskaping, har selskapet overtatt formidling av basis kartinformasjon fra Statens kartverk. Etter Stortingsmeldingen skal Norsk Eiendomsinformasjon være formidlingstjenesten for samarbeidet » Norge digitalt». Data fra Grunnboken og GAB er tilgjengelig online gjennom eiendomsregisteret EDR.

Infoland er selskapets internettportal og markeds plass med funksjoner for formidling av informasjon og data. Infoland har også systemer for telling, autorisasjon og fakturering.

Norsk Eiendomsinformasjon har sammen med sju andre partnere i Europa deltatt i EULIS-prosjektet (European Land Information Service), en del av EU-kommisjonens eContent-program. EULIS er per november 2006 operativt slik at man kan slå direkte opp i eiendomsregistrene i Norge, Sverige, Nederland, England, Wales og Litauen. Flere land har oppgitt at de vil slutte seg til tjenesten i 2007, blant annet Italia.

På oppdrag fra Justisdepartementet har Norsk Eiendomsinformasjon utviklet et helt nytt registreringssystem for tinglysning i fast eiendom. Systemet ble i april 2005 satt i produksjon ved tinglysingsavdelingen hos Statens Kartverk. Systemet er tilrettelagt for bruk av elektroniske dokumenter, og det vil være et viktig grunnlag for formidlingen av informasjon fra Grunnboken. Norsk Eiendomsinformasjon bistår også Justisdepartementet med gjennomføringen av Stortingets beslutning om overføringen av tinglysningen i fast eiendom fra domstolene til Statens kartverk. Parallelt med overføringen konverteres grunnboksdata fra det gamle til det nye registreringssystemet. Overføringen har hittil vært vellykket, og kvaliteten i Grunnboken er opprettholdt på samme nivå som tidligere.

Norsk Eiendomsinformasjon har videre utviklet det nye systemet for tinglysning av rettigheter knyttet til andeler i borettslag i Grunnboken. Systemet ble som planlagt satt i drift 1. juli 2006. Norsk Eiendomsinformasjon har lagt til rette for elektronisk konvertering av data fra boligbyggelagens registre, som skal være avsluttet i løpet av 2006.

Organisasjon

Selskapet har 58 ansatte ved utgangen av 2005. Disse fordeler seg mellom hovedkontoret i Oslo og avdelingskontorer i Bergen og på Hønefoss. Ledelsen og hovedadministrasjon er plassert i Oslo. Hovedtyngden knyttet til IT-utvikling ligger i Bergen, hvor det er 24 ansatte. Selskapets kartkompetanse har tilholdssted på Hønefoss med ti ansatte.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.34 som viser økonomiske nøkkeltall for Norsk Eiendomsinformasjon AS.

Driftsinntektene har i perioden økt fra 108 millioner i 2002 til 172 millioner i 2005. Samtidig har

Tabell 8.34 Økonomiske nøkkeltall for Norsk Eiendomsinformasjon AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	172	155
Driftsresultat	18	15
Årsresultat	13	11
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	22,5	21,6
Omløpsmidler	83,2	69,4
Sum eiendeler	105,7	90,9
Sum egenkapital	41,4	38,8
Sum gjeld og forpliktelser	64,3	52,1
Sum egenkapital og gjeld	105,7	90,9
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	39 %	43 %
Egenkapitalrentabilitet	32 %	29 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	26 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	45 %	41 %
Utbytte for regnskapsåret	10,4	8,7
Utbytteandel	80 %	80 %
Statens andel av avsatt utbytte	10,4	8,7

årsresultatet økt fra 7,5 million kroner til nesten 13 millioner kroner. Økningen skyldes høy aktivitet i eiendomsmarkedet, som gir seg utslag i økt omsetning i EDR og Infoland. I tillegg har selskapet opplevd økt omsetning av kartprodukter.

Det er besluttet en utbyttepolitikk for selskapet hvor utbyttet fastsettes til 80 prosent av årsoverskuddet.

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap i Norsk Eiendomsinformasjon AS er å sikre at oppgaver av samfunnsmessig betydning knyttet til drift, vedlikehold og systemutvikling av Grunnboken ivaretas på en trygg måte.

Grunnboken skal sikre rettigheter som kan knyttes til fast eiendom. Grunnboken bidrar til verdiskaping. Det er derfor viktig at drift, vedlikehold og systemutvikling av Grunnboken, samt formidling av grunnboksinformasjon, skjer på en så hensiktsmessig og korrekt måte som mulig. Grunnbokens kvalitet og troverdighet må opprettholdes og videreutvikles, også i forbindelse med overføringen av tinglysingen fra domstolene til Statens kartverk, jf. Stortingets vedtak 12. juni 2002 om å be Regjeringen opprette et sentralt tinglysingsregister knyttet til Statens kartverks hovedkontor i Ringerike kommune.

Virksomheten til Norsk Eiendomsinformasjon gir samfunnsmessige gevinster ved å sikre private og offentlige brukere god tilgjengelighet til grunnboksopplysninger uten at dette belaster offentlige ressurser.

8.4.9 Norsk Riksringkasting AS

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	1996
Statens eierandel:	100 prosent (Kultur- og kirkedepartementet)
Antall ansatte:	3600

Formålsparagraf

NRKs formål er å tilby allmennringkasting for hele Norges befolkning i radio og fjernsyn samt på øvrige medieplattformer.

Generelt om selskapets virksomhet

NRK ble etablert i 1933, og virksomheten var frem til 1950-tallet konsentrert om sendinger på radio. Deretter kom fjernsynet som ble offisielt åpnet i

1960. De senere årene er det utviklet nye interaktive tilbud. NRK var organisert som en statlig forvaltningsbedrift frem til 1988, da selskapet ble omorganisert til stiftelse. Siden 1996 har NRK vært et statlig aksjeselskap.

NRKs allmennringkastingsvirksomhet skal utgjøre kjernevirksomheten i form av fjernsynskanalerne NRK1 og NRK2 og radiokanalerne P1, P2 og P3. Den skal også omfatte annen redaksjonell virksomhet som tekst-tv, Internett og andre medieplattformer som egner seg til formidling av redaksjonelt innhold. Selskapet kan i tillegg drive kommersiell virksomhet med formål å skape inntekter til allmennringkastingsvirksomheten, jf. kringkastingen § 6–4.

I NRKs vedtekter er det fastsatt at generalforsamlingen skal godkjenne saker av viktighet.

Organisasjon

NRK har i dag i overkant av 3 600 ansatte, og er representert over hele landet. I tillegg har NRK korrespondenter på en rekke steder i utlandet.

NRK produserer og distribuerer programmer fra 12 distriktskontorer i tillegg til hovedkontoret på Marienlyst i Oslo, NRK-senteret på Tyholt i Trondheim og Sámi Radio i Karasjok.

NRK Aktivum AS (Aktivum) ble opprettet i 1997 for å ta seg av NRKs forretningsmessige virksomhet. Det er et heleid datterselskap av Norsk Riksringkasting AS med omlag 23 ansatte. Aktivum skal skape inntekter gjennom å utvikle og distribuere rettigheter, produkter og tjenester med merkevaren NRK.

NRK eier sammen med TV 2 og Telenor Norges Televisjon AS (NTV), som har fått konsesjon til utbygging og drift av digitalt bakkenett for fjernsyn.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.35 som viser økonomiske nøkkeltall for NRK AS.

Det er et sentralt mål at driftsregnskapet skal gå i balanse. Dette målet har selskapet oppnådd de siste 5 årene.

NRKs totale inntekter var i 2005 i underkant av 3,7 milliarder kroner. Dette er en svak økning fra 3,5 milliarder kroner i 2002. Selskapets inntekter kommer fra kringkastingsavgiften (lisensavgiften), samt fra NRK Aktivum og finansinntekter.

Konsernets egenkapital var ved utgangen av 2005 ca. 1,5 milliarder kroner, hvorav 1 milliard i aksjekapital.

Tabell 8.35 Økonomiske nøkkeltall for NRK AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	3 693	3 689
Driftsresultat	-17	88
Resultat etter skatt og minoritet	-2	97
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	1 535	1 461
Omløpsmidler	1 582	1 582
Sum eiendeler	3 117	3 043
Sum egenkapital	1 559	1 561
Sum gjeld og forpliktelser	1 558	1 482
Sum egenkapital og gjeld	3 117	3 043
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	50 %	51 %
Egenkapitalrentabilitet	-0,1 %	6,4 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	1,8 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	0,4 %	7,3 %

Kringkastingsavgiftens andel av NRKs totale inntekter har de siste årene ligget på ca. 90 prosent, men økte i 2005 til nærmere 95 prosent. Fra 2002 har avgiften økt fra 1 775 kroner til 2 039 kroner for 2006. Dette innebærer en økning på i underkant av 15 prosent. Økningen har de siste årene vært noe større enn vanlig pris- og lønnsvekst, og er begrunnet med særskilte behov for satsinger på ulike områder i NRK. Økningen har særlig vært knyttet til NRKs behov for ekstra investeringsmidler i forbindelse med overgang til ny teknologi.

NRK ble tatt inn i merverdiavgiftssystemet fra 2003, med full fradragrett for inngående merverdiavgift og 12 prosent merverdiavgift på lisensavgiften. Denne ble fra 2004 redusert til 6 prosent.

NRKs markedsandeler har de siste årene ligget rundt 60 prosent for radiosendingene og litt i underkant av 45 prosent for fjernsyn.

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap i NRK er først og fremst å sørge for god allmennkringkasting som kan dekke behov av samfunnsmessig, demokratisk og kulturell karakter. Det er nedfelt i kringkastingsloven kapittel 6 at staten skal eie alle aksjer i NRK AS, og at selskapet har til formål å drive all-

mennkringkasting og virksomhet som har sammenheng med dette.

8.4.10 Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste AS

Selskapsinformasjon:

Stiftelsesår:	2003
Statens eierandel:	100 prosent (Kunnskapsdepartementet)
Antall ansatte:	57

Formålsparagraf

Selskapet har som formål å drive dataforvaltning og tjenesteyting overfor forskningssektoren. I samarbeid med nasjonale og internasjonale aktører skal selskapet drive utviklingsarbeid innenfor sitt formål.

Generelt om selskapets virksomhet

Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) ble etablert i 1971, og var frem til 2002 institusjonelt tilknyttet Norges forskningsråd (NFR). Stortinget samtykket i organiseringen av NSD som et aksjeselskap, jf. Budsjett-innst. S. nr. 12 (2002–2003). NSD ble etablert som et aksjeselskap 1. januar 2003. Virksomheten er organisert med utgangspunkt i at NSD har et nasjonalt ansvar for å ivareta sentrale og viktige datatjenester for forskning. NSD arbeider for å sikre forskere og studenter tilgang til data ved å samle inn, bearbeide, arkivere, vedlikeholde og formidle data til forskingsmiljøene. Videre bidrar NSD til internasjonalisering av norsk forskning gjennom deltakelse i internasjonale organisasjoner og prosjekter. Gjennom forpliktende samarbeid i en rekke prosjekter deltar NSD i arbeidet med å bygge opp et europeisk og internasjonalt datagrunnlag for komparative analyser. Dette samarbeidet legger til rette for at norske forskere kan delta i internasjonale forskningsprosjekter, samtidig som data om norske forhold blir tilgjengelig for omverden og Norge kan inkluderes i utenlandske analyser.

Hovedtyngden av NSD sine brukere kommer fra universiteter, høyskoler og instituttsektoren, særlig samfunnsfaglige fagområder. Selskapet betjener i økende grad også andre fagområder, blant annet medisin og helsefag.

NSD eier 50 prosent av NESSTAR Ltd. i England. Den andre eieren er Wivenhoe Technologies som igjen er eid av University of Essex. NESSTAR er et system som gjør det mulig å lokalisere aktu-

elle data, analysere data og laste ned datasett via Internett.

Den videre organisering av NESSTAR Ltd. har vært vurdert i 2005. NSD har undertegnet en avtale med University of Essex. Selskapet skal avvikles og alle rettigheter er tilbakeført til NSD. University of Essex kan selge produktet til offentlig sektor i Storbritannia og akademia på verdensbasis. NSD mottok i 2005, som en av partnerne i European Social Survey, en europeisk forskningspris (Descartes-prisen). NSD mottok prisen som følge av at selskapet har oppnådd gode resultater gjennom europeisk samarbeid. Prosjektet er et resultat av fremragende forskning.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.36 som viser økonomiske nøkkeltall for NSD AS.

NSD AS hadde et resultat på 2,4 millioner kroner i 2005, mot 4,2 millioner kroner i 2004. Selskapet har en egenkapitalandel på 58 prosent. NSD har tett kontakt med Norges Forskningsråd, som bruker NSD for å ivareta sentrale datatjenester for norsk forskning. NSD skal legge forskningsmessige behov og prioriteringer til grunn for sine sat-

Tabell 8.36 Økonomiske nøkkeltall for NSD AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	33,8	30,6
Driftsresultat	2,1	4,0
Resultat etter skatt og minoritet	2,4	4,2
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	2,4	2,3
Omløpsmidler	24,6	25,9
Sum eiendeler	27,0	28,2
Sum egenkapital	15,6	13,2
Sum gjeld og forpliktelser	11,4	15,0
Sum egenkapital og gjeld	27,0	28,2
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	58 %	47 %
Egenkapitalrentabilitet	17 %	38 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 2 år	27 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	14 %	26 %

singer. Norges forskningsråd har finansiert 21 prosent av virksomheten og 47 prosent av totalbevilgningen når prosjektstøtte medregnes. Egne salgsinntekter utgjorde åtte prosent av finansieringen. Resten kommer fra departementene, EU og andre offentlige og private oppdragsgivere. NSD opplever vekst og høyere aktivitet på de fleste områder. Økonomien er god.

NSDs hovedformål er å forbedre mulighetene og arbeidsvilkårene for norsk empirisk forskning som er avhengig av tilgang til data. NSD deler ikke ut utbytte. I tråd med vedtektene overføres eventuelt overskudd tilbake til egenkapitalen, slik at selskapet kan videreutvikle sin aktivitet i henhold til formålet. Ved oppløsning av selskapet skal eventuelt overskudd anvendes i samsvar med selskapets formål eller et tilsvarende formål.

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap i NSD er å sikre dataforvaltning og tjenesteyting overfor forskningssektoren. Selskapet samarbeider med nasjonale og internasjonale aktører for å drive utviklingsarbeid i tråd med sitt formål. NSD fremstår som en nøytral aktør overfor sine samarbeidspartnere både nasjonalt og internasjonalt. Det statlige eierskapet bidrar til å sikre at utdannings- og forskningssektorenes behov knyttet til dataforvaltning og tjenesteyting ivaretas på en tilfredsstillende måte. Statlig grunnfinansiering og kjøp av tjenestene bidrar til oppfyllelse av selskapets mål.

8.4.11 Norsk Tipping AS

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	1946
Statens eierandel:	100 prosent (Kultur- og kirke departementet)
Antall ansatte:	370

Formålsparagraf

Selskapet skal i henhold til spilleregler fastsatt av departementet avholde og formidle pengespill i betryggende former under offentlig kontroll, med sikte på å forebygge negative konsekvenser av pengespillene, samtidig som det gjennom rasjonell drift av selskapet skal legges til rette for at mest mulig av overskuddet fra spillene kan gå til formål som nevnt i pengespiloven § 10.

Generelt om selskapets virksomhet

Selskapet skal i henhold til regler fastsatt av departementet avholde og formidle pengespill i betryggende former under offentlig kontroll, med sikte på å forebygge negative konsekvenser av pengespillene, samtidig som det gjennom rasjonell drift skal legges til rette for at mest mulig av overskuddet fra spillene kan gå til formål som nevnt i pengespilloven § 10, jf. pengespilloven § 1 tredje ledd og § 2 annet ledd i vedtekter for Norsk Tipping AS.

Norsk Tipping AS ble opprettet i 1946. Lov om pengespill angir nærmere regler for selskapets drift i forhold til styrefunksjoner, forvaltning av selskapets midler og fordeling av selskapets overskudd. Disse bestemmelser er utdypet i egne vedtekter for selskapet, i instruks for selskapets styre og i retningslinjer for fondsavsetninger. Regler for det enkelte spill fastsettes av departementet.

Selskapets overskudd fordeles, etter at det er foretatt fondsavsetninger, med en halvdel til idrettsformål og en halvdel til kulturformål. Midlene til idrettsformål fordeles av regjeringen. Av midlene til kulturformål fordeles 2/3 av Stortinget og 1/3 av regjeringen. Spilleselskapet tilbyr i dag; Tipping, Oddsen, Lotto, Viking Lotto, Flax-skrapelodd og Joker. Norsk Tipping AS er også operatør for det private tallspillet Extra, på vegne av stiftelsen Helse- og Rehabilitering. Alle spillene retter seg kun mot det norske markedet.

Stortinget vedtok i 2003 at Norsk Tipping skulle få enerett for oppstilling av gevinstautomater. Målet er å få automattilbudet inn i sosialpolitisk forsvarlige former og bedre kontrollen med automatmarkedet. Automatbransjen har saksøkt staten for å få kjent Stortingets vedtak ugyldig som følge av Norges EØS-rettslige forpliktelser. Ved dom i Borgarting lagmannsrett 26. august 2005 tapte automatbransjen, og staten fikk medhold i at Stortingets lovvedtak ikke er i strid med EØS-retten. Automatbransjen anket dommen til Høyesterett. I påvente av en avklaring av de rettslige prosessene måtte innføringen av enerett til Norsk Tipping utsettes. Dette tvang frem en midlertidig videreføring av dagens automatregime frem til 31. mars 2006, da Høyesteretts dom var ventet å foreligge. Høyesterett har imidlertid vedtatt å utsette sin behandling av automatsaken til etter at EFTA-domstolens avgjørelse av traktatbruddssøksmålet mot Norge fra EFTAs overvåkingsorgan foreligger. Det er i denne situasjonen besluttet at Norsk Tipping vil måtte avvikle sin automatdivisjon (Multix), noe som vil medføre oppsigelse av tilsatte og avvikling av selskapets avdeling på Fagernes.

Omsetningen for Norsk Tippings spill har stagnert noe de siste årene. Nedgangen skyldes til dels en moderert utvikling av selskapets spilltilbud i påvente av bedre kontroll med automatdriften og spill på internett.

Selskapet Norsk Tipping AS blir ledet av et styre på minst fem personer som er oppnevnt av Kultur- og kirke departementet for en periode på to år. Departementet gir instruks for styret og oppnevner leder og nestleder. Styret skal påse at virksomheten drives i samsvar med selskapets formål, vedtekter og retningslinjer. Styret har ansvaret for en tilfredsstillende organisering og forvaltning av selskapet, herunder regulering av forholdet til forhandlerne.

Organisasjon

Norsk Tipping AS er lokalisert på Hamar. Selskapet utvikler og formidler pengespill i samsvar med forutsetningene i pengespilloven. Selskapet eier i tillegg til pengespillvirksomheten følgende datterselskap:

- *Spillverden AS* organiserer Norsk Tippings utenlandsgasjement, ivaretar immaterielle rettigheter og eier samtidig om lag 45 prosent av aksjene i Buypass AS, som driver utvikling og salg av sikkerhetsløsninger og elektroniske betalingssystemer.
- *Fabelaktiv AS* driver TV-produksjon, herunder Norsk Tippings TV-trekninger.
- *Norsk Tipping Nettnavn AS* registrerer domenavn som Norsk Tipping har interesse av å kontrollere av markedsmessige grunner.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.37 som viser økonomiske nøkkeltall for Norsk Tipping AS.

I 2005 ble driftsinntektene 9 362 millioner kroner, noe som er 4 prosent lavere enn i 2004. Resultatet etter skatt var 2 732 millioner kroner, som er en nedgang på 0,8 prosent sammenlignet med 2004. Av Norsk Tippings resultat på 2,7 milliarder kroner, avsettes 125 millioner kroner til investeringsfond, 195 millioner kroner til stiftelsen Helse- og rehabilitering (overskuddet fra Extra-spillet) og 2,4 milliarder kroner til idrett og kultur.

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap til Norsk Tipping AS er å kanalisere nordmenns spillelyst inn mot et moderat og ansvarlig tilbud som ikke skaper samfunnsmessige problemer. Innenfor de rammer

som er fastlagt av myndighetene skal selskapet tilby ansvarlig spilleglede, med sikte på å forebygge negative konsekvenser av pengespillene, og generere overskudd til samfunnsnyttige formål. Bedriftsøkonomisk lønnsomhet vil imidlertid aldri være det viktigste målet for staten. Regjeringen ønsker at Norsk Tipping skal være en aktør som bidrar til å utvikle spillmarkedet i en sosialpolitisk forsvarlig retning.

Det er et generelt forbud mot pengespill i norsk lovgivning, og det har vært bred politisk enighet om at adgangen til pengespill skal være positivt regulert og ha krav til hjemmel i lov. I Ot.prp. nr. 52 (1991–92) Om lov om pengespill m.v. angis det i pkt 2.3 Mål og idégrunnlag at «moralske hensyn alltid har vært sentrale elementer for lovgivningen for spill og lotterier i Norge». Samtidig har det gjennom skiftende regjeringer vært erkjent at det er interesse for pengespill i samfunnet. Kanalisering av spillelyst gjennom et offentlig selskap er blitt ansett som en tjenlig organisering av pengespill, fordi det skjer i betryggende former under offentlig kontroll og innsyn innenfor et fastsatt lov-

verk. I tillegg gjør offentlig eie at de betydelige inntektene som følger med pengespill kommer fellesskapet til gode. Stortinget har senere ved flere anledninger holdt fast ved dette utgangspunktet, senest ved Stortingets samlede gjennomgang av pengespillområdet ved behandlingen av Ot.prp. nr. 44 (2002–2003) Om lov om endringer i pengespill- og lotterilovgivningen.

Formålet med selskapet er å forebygge negative konsekvenser av pengespillvirksomhet. Overskuddet fra spillvirksomheten skal i størst mulig grad gi midler til formålene idrett og kultur, og etter hvert samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner når Norsk Tipping overtar et eiansvar for automatdriften slik Stortinget vedtok i 2003. Så lenge Norsk Tipping AS på denne måten fungerer som et politisk instrument for utviklingen i pengespillmarkedet, vil det være et nært samspill mellom den konkurransemessige utvikling av selskapet på den ene side, og regulering av selskapets spill og vilkår, herunder også regelverkets utvikling for det øvrige lotterimarkedet, på den annen side.

Tabell 8.37 Økonomiske nøkkeltall for Norsk Tipping AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	9 362	9 763
Driftsresultat	2 690	2 723
Resultat etter skatt og minoritet	2 732	2 754
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	610	541
Omløpsmidler	3 647	3 642
Sum eiendeler	4 258	4 183
Sum egenkapital	1 207	1 056
Sum gjeld og forpliktelser	3 051	3 127
Sum egenkapital og gjeld	4 258	4 183
Disponering av resultat	2005	2004
Samlet resultat	2 732	2 748
Resultat Helse og rehabilitering	195	199
Resultat Norsk Tipping AS	2 537	2 549
Avsetning til investeringsfond	125	137
Avsetning til forebygging av spillproblemer	12	12
Overskudd fordelt til idrett og kultur	2 400	2 400
Sum disponert	2 537	2 549

8.4.12 Petoro AS

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	2001
Statens eierandel:	100 prosent (Olje- og energidepartementet)
Antall ansatte:	53

Formålsparagraf

Petoro AS skal ivareta de forretningsmessige forhold knyttet til statens direkte engasjement i petroleumsvirksomhet på norsk kontinentalsokkel og virksomhet i tilknytning til dette.

Generelt om selskapets virksomhet

Petoro AS ivaretar Statens direkte økonomiske engasjement (SDØE) på vegne av staten. Selskapet er rettighetshaver for statens deltakerandeler i utvinningstillatelser på norsk sokkel.

Det overordnede langsiktige målet for Petoros forvaltning av SDØE-porteføljen er å oppnå høyest mulig avkastning til staten. Petoros hovedoppgaver er:

- Ivaretagelse av statens direkte deltagerandeler i de interessentskap der staten til enhver tid har slike
- Overvåking av Statoils avsetning av den petroleum som produseres fra statens direkte

- deltagerandeler, i tråd med avsetningsinstruksen til Statoil
- Økonomistyring, herunder føring av regnskap, for statens direkte deltagerandeler

Petoro skal på et forretningsmessig grunnlag på vegne av staten ivareta SDØE-porteføljen i utvinningstillatelser, rørledninger og landanlegg der staten har direkte eierandeler. Selskapet har som mål å være en best mulig partner i de utvinningstillatelser og interessentskap staten har andeler i. Petoro legger vekt på godt samspill med de øvrige aktørene på sokkelen.

Petoro er ikke en aktør i olje- og gassmarkedet. Som følge av statens felles eierskapsstrategi for Petoro, Statoil og SDØE, forestår Statoil avsetningen av statens petroleum som produseres fra statens deltakerandeler sammen med Statoils egen petroleum. Petoro har ansvar for å påse at Statoil utfører sine oppgaver i samsvar med avsetningsinstruksen som er vedtatt på generalforsamling i Statoil. Som følge av statens felles eierskapsstrategi skal Statoil legge vekt på statens samlede eierinteresser ved beslutninger som kan ha betydning for gjennomføringen av avsetningsordningen. Kontantstrømmen fra salg av SDØE-petroleum går direkte fra Statoil og inn i statskassen. Petoro rapporterer til Olje- og energidepartementet hvordan Statoil har etterlevd avsetningsinstruksen. Både Statoil og Petoro har et stort og selvstendig ansvar for at statens felles eierskapsstrategi iverksettes etter hensikten.

Petoro fører separat regnskap for SDØE. Utgiftene og inntektene knyttet til SDØE-andelene kanaliseres over statsbudsjettet.

Bevilgningene over statsbudsjettet dekker Petoros løpende kostnader i det gjeldende budsjettår. I henhold til Petoros vedtekter skal overskudd fra selskapet tilfalle staten, med mindre generalforsamlingen vedtar noe annet.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.38 som viser økonomiske nøkkeltall for Petoro AS.

Petoro drives på grunnlag av bevilgninger fra staten. Det er et klart skille mellom økonomiske forhold knyttet til SDØE og Petoros drift. Det føres separat regnskap for driften av Petoro.

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap i Petoro er å sikre en best mulig ivaretagelse av statens direkte økonomiske eierskap i petroleumsutvinning på norsk

Tabell 8.38 Økonomiske nøkkeltall for Petoro AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	178	163
Driftsresultat	0	-4
Resultat etter skatt og minoritet	1	-3
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	13	17
Omløpsmidler	52	64
Sum eiendeler	66	81
Sum egenkapital	16	15
Sum gjeld og forpliktelser	50	66
Sum egenkapital og gjeld	66	81
Nøkkeltall	2005	2004
Utbytte for regnskapsåret	0	0
Statens andel av avsatt utbytte	0	0
Gjennomsnittlig utbytteandel siste 5 år	0	

sokkel (SDØE –porteføljen). Børsnoteringen og delprivatiseringen av Statoil i 2001 innebar at ivaretakerordningen for SDØE måtte endres. Det ble lagt stor vekt på å beholde og videreutvikle de positive elementene i ivaretakerordningen for SDØE for fortsatt å kunne ivareta statens økonomiske interesser på en mest mulig effektiv måte. Det ble besluttet at de forretningsmessige forhold vedrørende deltakerandeler som staten eier eller forbeholder seg, skulle ivaretas av et aksjeselskap som alene skulle eies av staten.

Petoro ivaretar svært store verdier for staten. Staten ønsker en best mulig ivaretagelse av disse verdiene og det er derfor viktig å ha en god og aktiv oppfølging av Petoro. En vesentlig oppgave for staten som eier av Petoro vil være å legge forholdene til rette for at selskapet når de mål staten har for selskapet samt sikre at selskapet driver sin aktivitet innenfor de til enhver tid gjeldende rammer.

8.4.13 Simula Research Laboratory AS

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	2002
Statens eierandel:	80 prosent (Kunnskapsdepartementet)
Antall ansatte:	80

Formålsparagraf

Selskapet har som formål å drive grunnleggende langsiktig forskning på utvalgte områder innen programvare- og kommunikasjonsteknologi, og gjennom dette bidra til nyskaping og innovasjon i næringslivet. Selskapet har ikke erverv til formål, og skal ikke dele ut utbytte til sine eiere.

Generelt om selskapets virksomhet

Simula Research Laboratory AS (Simula) er et ideelt og allmenntilgjengelig selskap. Selskapet har tre hovedoppgaver; forskning på høyt internasjonalt nivå, utdanning i samarbeid med norske universiteter og nyskaping basert på forskningen i senteret. Senteret driver forskning innen tre fagområder; Networks and distributed systems, Scientific computing og Software Engineering.

Simula ble vedtatt etablert av Stortinget under behandling av budsjettet for 2000, jf. St.prp. nr. 1 (1999–2000). Simula-senteret ble etablert som et prosjekt under Universitetet i Oslo i 2001, og ble stiftet som aksjeselskap i nye lokaler på Fornebu i 2002. Opprettelsen av Simula var et ledd i statens satsing på IT-Fornebu, hvor staten gikk inn som eier i selskapet. Antall ansatte økte fra 36 i 2002 til 54 i 2003, og senteret etablerte en strategi frem mot 2005. Simula-senteret ble evaluert i 2004. Evalueringen viste at den vitenskapelige produksjonen er av høy kvalitet, samtidig som driften av senteret betraktes som effektiv. Simula-senteret etablerte i 2004 et heleid datterselskap, Simula Innovation AS, som har som formål å levere kommersielle tjenester og drive nyskappingsarbeid med utgangspunkt i Simula-senterets forskningsvirksomhet.

I 2005 har virksomheten vært preget av oppfølging av evalueringen i 2004. Forskningsaktiviteten er organisert i færre og større prosjekter for å konsentrere innsatsen i et fåtall prosjekter med egne ledere og budsjetter. Det er innledet et arbeid med å utvikle en ny strategi frem mot 2015. Senteret har fått forlenget sin kontrakt med Norges forskningsråd til 2010. Det er videre i statsbudsjettet for 2006 gitt politiske signaler om utvidelse av kontraktperioden frem til 2015, dersom en evaluering mot slutten av eksisterende kontraktperiode faller positivt ut. På generalforsamlingen i 2005 ble det gitt støtte til økt samarbeid med næringslivet, så lenge dette gjøres i tråd med vedtektenes bestemmelser.

Organisasjon

Selskapet er organisert som et aksjeselskap hvor staten ved Kunnskapsdepartementet eier 80 prosent av aksjene og SINTEF ved Sinvent AS og Norsk Regnesentral eier ti prosent hver. Det var 80 ansatte i Simula pr. 31.12.2005, hvorav 67 er ansatt på fulltid og 13 på deltid. Organisasjonen er delt inn i tre faglige avdelinger, samt en administrasjonsavdeling. Simula Research Laboratory AS har to heleide datterselskap; Simula Innovation AS (etablert i 2004) og Kalkulo AS (etablert i 2006).

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.39 som viser økonomiske nøkkeltall for Simula Research Laboratory AS.

Simula-senterets driftsinntekter i 2002 var på 45,8 millioner kroner. I 2003 og 2004 økte de totale driftsinntektene til henholdsvis 55,5 og 58,3 millioner kroner. Simula-senterets samlede driftsinntekter i 2005 var 64,1 millioner kroner, hvorav statlig grunnfinansiering utgjorde 49 millioner kroner. Simula fikk 29 millioner kroner fra Kunnskapsdepartementet og 10 millioner kroner fra henholdsvis

Tabell 8.39 Økonomiske nøkkeltall for Simula Research Laboratory AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	64,1	58,3
Driftsresultat	0,9	-2,5
Resultat etter skatt og minoritet	1,2	-2,4
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	7,7	6,7
Omløpsmidler	7,3	7,9
Sum eiendeler	15,0	14,6
Sum egenkapital	5,0	3,8
Sum gjeld og forpliktelser	10,0	10,8
Sum egenkapital og gjeld	15,0	14,6
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	33 %	26 %
Egenkapitalrentabilitet	27 %	-47 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 2 år	-10 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	30 %	-45 %
Tilskudd til forskning	49	49

Nærings- og handelsdepartementet og Samferdselsdepartementet i 2005. Prosjektfinansiering fra andre statlige og private aktører økte fra 10,2 millioner kroner i 2004 til 15,1 millioner kroner i 2005. Årsresultatet i 2005 ble 1,17 millioner kroner, som overføres til egenkapitalen.

Tilsvarende har driftskostnadene økt i perioden fra 2002 til 2005. I 2002 var samlede driftskostnader 42,5 millioner kroner, 56,5 millioner kroner i 2003 og 60,7 millioner kroner i 2004. I 2005 var driftskostnadene 63,2 millioner kroner.

Selskapet er et ideelt og allmenntilgjengelig selskap, som ikke deler ut utbytte. Eventuelt overskudd føres tilbake til egenkapitalen. Ved et eventuelt opphør av selskapet, skal selskapets likvide midler benyttes til å dekke samme eller beslektede formål som fastsatt i selskapets vedtekter.

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap i Simula Research Laboratory AS er at senteret skal drive grunnleggende langsiktig forskning på utvalgte områder innen programvare- og kommunikasjonsteknologi. Senteret ble etablert med utgangspunkt i satsingen på IT-Førnebu og som en del av det statlige bidraget. Det ble ansett som viktig at staten bidro som et ledd i økt satsing på forskning innen IKT. Statlig eierskap i Simula-senteret bidrar til å sikre et høyt internasjonalt nivå på forskningen i Norge, samtidig som det utdannes høyt kvalifiserte forskere. Statlig finansiering bidrar til oppfyllelse av selskapets mål gjennom grunnfinansiering fra Kunnskapsdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Samferdselsdepartementet.

8.4.14 SIVA SF

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	1968
Statens eierandel:	100 prosent (Nærings- og handelsdepartementet)
Antall ansatte:	32

Formålsparagraf

I

SIVA skal være et nasjonalt foretak for økt verdiskaping og sysselsetting i distriktene, gjennom:

- Forvaltning av SIVAs eiendeler samt investeringer i tomter og bygg for utleie eller salg til ulike typer virksomheter eller næringer.

- Å arbeide aktivt i forhold til bedrifter for å øke sitt eget inntektsgrunnlag. SIVA SF har anledning til å yte lån og tilskudd til forprosjekter, prosjektvurderinger, konsulenttjenester og ledelsesinnsats i arbeidet for å utvikle bedrifter i eksisterende eller framtidige bygg eller anlegg.

- Deltakelse med minoritetsandeler i regionale eller bransjerettede investerings- og utviklingselskaper for å få tilgang på risikokapital, forretningsideer og nettverk.

//

I tillegg til oppgaver som nevnt under I kan foretaksmøtet pålegge SIVA SF andre sektorer- og oppgaver.

Generelt om selskapets virksomhet

SIVA ble etablert i 1968 under det daværende Kommunal- og arbeidsdepartementet. Selskapets formål var å bygge og drive industrivekstanlegg som et sentralt virkemiddel i distrikts- og regionalpolitikken. Fra 2002 ble eierskapet for SIVA overført til Nærings- og handelsdepartementet.

Selskapet for industrivekst SF (SIVA) arbeider innenfor virksomhetsområdene eiendom og innovasjon. Innenfor eiendomsvirksomheten har SIVA i dag eierinteresser i ca. 463 000 kvm bygningsareal fordelt på 109 bygg. Innovasjonsvirksomheten består av 65 tilknyttede selskaper, ett datterselskap, ett felleskontrollert selskap, samt 24 nærstående selskaper.

Selskapet er en aktiv pådriver og tilrettelegger for innovasjons- og verdiskapingsmiljø over hele landet. Innovasjonsvirksomheten omfatter kompetanseinnsats, investeringsaktivitet og nettverksbygging. Selskapet er engasjert i næringshager, kunnskapsparke, forskningsparke, inkubatorer, industriinkubatorer og nettverksprosjekter over hele landet. SIVA forvalter ikke støttemidler for enkeltbedrifter, men fokuserer på utvikling av infrastruktur. Gjennom sin kombinasjon av virkemidler bidrar SIVA til å utvikle viktige miljøer for nyskaping og kommersialisering av forskningsresultater.

Nærings- og handelsdepartementet la i 2004 frem en egen stortingsmelding om SIVA, St.meld. nr. 46 (2003–2004) om SIVAs fremtidige virksomhet. I denne meldingen ble det slått fast at SIVAs rolle fremdeles skal være å tilby tilretteleggende eierskap og nettverk for innovasjon. Det ble i meldingen også gjort fremlegg om å tilføre SIVA 150 millioner kroner i egenkapital over noen år til ned-

betaling av statskasssegjeld for å bedre selskapets økonomi. Dette forutsatte en ytterligere nedbetaling på 100 millioner kroner fra SIVA selv. I budsjettet for 2005 ble 50 millioner kroner av SIVAs statskasssegjeld konvertert til innskuddskapital. SIVAs låneramme i statskassen blir justert i takt med konverteringen av statskasssegjeld til innskuddskapital. Selskapets låneramme var ved utgangen av 2005 redusert fra 940 millioner kroner til 857 millioner kroner. Lånerammen skal innen utgangen av 2007 reduseres til 700 millioner kroner.

Stortinget vedtok i desember 2004 å tilføre SIVA 90 millioner kroner gjennom konvertering av gjeld til innskuddskapital fordi SIVA står overfor noen større utviklingsprosjekter.

I revidert budsjett for 2005 fikk SIVA for første gang tilskudd over Nærings- og handelsdepartementets budsjett. Bevilgningen på 15 millioner kroner gikk til å styrke SIVAs arbeid med og administrasjon av innovasjons- og nettverksaktiviteter, inkubatorsatsing i sentrale strøk og Norwegian Centers of Expertise (NCE). For 2006 er det bevilget 30 millioner kroner til SIVA. Disse midlene skal gå til inkubatorsatsing i sentrale strøk, nettverksaktiviteter, NCE, regionale såkorn- og venturfond, innovasjonssenter i Nordvest-Russland og administrasjon av innovasjonsaktiviteter. Kommunal- og regionaldepartementet bevilget i 2005 71 millioner kroner og i 2006 65,8 millioner kroner i tilskudd til SIVA. Disse midlene går i hovedsak til programmene for næringshager, inkubatorer og industriinkubatorer.

I tråd med St.meld. nr. 46 (2003–2004) er det utarbeidet mål og styringsparametere for SIVAs virksomhetsområder. Mål- og resultatstyringssystemet ble ferdig i 2006 og har følgende hovedmål: «SIVA skal bidra til innovasjon og næringsutvikling gjennom eiendomsvirksomhet og utvikling av sterke regionale innovasjons- og verdiskapingsmiljøer i alle deler av landet. SIVA har et særlig ansvar for å bidra til å fremme vekstkraften i distriktene». Formålsparagrafen planlegges justert i samsvar med dette.

Organisasjon

SIVA er et statsforetak. Det er organisert som et konsern. Konsernets virksomhet er inndelt i områdene innovasjon og eiendom. I tillegg har SIVA mulighet til å påta seg spesielle engasjementer nasjonalt eller internasjonalt innenfor sine kjernekompetanseområder, forutsatt at selskapet har kapasitet og at tilstrekkelig finansiering medfølger. Eksempel på dette er at SIVA administrerer statens

eierandeler i IT Fornebu AS, og at SIVA har bygd opp en næringspark i Nordvest-Russland.

SIVA har hovedkontor i Trondheim, og hadde 32 ansatte pr. 31.12.2005. Dette tilsvarer 31 årsverk. SIVA-nettverket, som består av industri- og innovasjonsmiljøer over hele landet, gjør at selskapet har kapasitet til å løse store oppgaver selv om morselskapet har en liten organisasjon. SIVA bruker mye ressurser på å tilrettelegge og utvikle innovasjons-, infrastruktur- og investeringsselskaper i samarbeid med bedrifter og andre private og offentlige aktører.

I 2005 inngikk SIVA, Innovasjon Norge og Norges forskningsråd en omfattende samarbeidsavtale. Det er viktig for brukerne av virkemiddelapparatet at de tre institusjonene samarbeider godt om utvikling og drift av oppgavene som ligger i skjæringsfeltet mellom institusjonenes ansvar.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.40 som viser økonomiske nøkkeltall for SIVA SF.

Tabell 8.40 Økonomiske nøkkeltall for SIVA SF

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Tilskudd	67	59
Sum driftinntekter	230	258
Driftsresultat	68	-28
Resultat etter skatt og minoritet	37	-217
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	1 834	1 939
Omløpsmidler	380	284
Sum eiendeler	2 213	2 222
Sum egenkapital	605	492
Sum gjeld og forpliktelser	1608	1730
Sum egenkapital og gjeld	2213	2222
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	27 %	22 %
Egenkapitalrentabilitet	7 %	-43 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	-9 %	
Utbytte for regnskapsåret	0	0
Gjennomsnittlig utbytteandel siste 5 år	0 %	
Kapitalinnskudd fra staten	50	90

Virksomheten til SIVA gikk i perioden 2002–2004 i underskudd. I 2005 leverte SIVA et positivt resultat på 36,6 millioner kroner.

Hovedårsakene til at SIVA i 2005 leverte et positivt resultat var gevinster fra salg av eiendom ved innovasjonssentra i universitetsbyene, justering av risiko og volum på investeringssiden og et sterkt fokus fra styre og administrasjon på effektiv drift. Samtidig har staten bidratt med mer tilskudd enn før, og gjelden til staten er redusert betydelig ved at 140 millioner kroner av gjelden ble nedbetalt i 2005.

Konsernets resultatet for 2004 viste et underskudd på 217 millioner kroner. Av dette skyldtes 100 millioner kroner ekstraordinære nedskrivninger i forbindelse med overføring av eiendommer fra morselskapet til SIVA Eiendom Holding AS. 72 millioner kroner skrev seg fra tilbakeføring av tidligere avsatte skattefordeler, og 34 millioner kroner skyldtes SIVAs eierandeler i IT Fornebu AS. Underskuddet fra ordinær aktivitet i 2004 var etter dette 11 millioner kroner.

I 2003 hadde SIVA et negativt resultat på 26 millioner kroner. Hovedårsakene til det negative resultatet var en reduksjon av risikoelementer i bygg- og aksjeporteføljen, utfordringer i næringslivet med å oppnå lønnsomhet (eksempelvis i fiskerinæringen) og et kostnadsetterslep ved redusert aktivitetsnivå innenfor innovasjonsvirksomheten.

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap i SIVA SF er å bidra til innovasjon og næringsutvikling gjennom eiendomsvirksomhet og utvikling av sterke regionale innovasjons- og verdiskapingsmiljøer i alle deler av landet. SIVA har et særlig ansvar for å bidra til å fremme vekstkraften i distriktene.

Staten skal gjennom å utøve overordnet styring og kontroll i SIVA sørge for at selskapet på en effektiv måte er en pådriver for innovasjon, verdiskaping og nye arbeidsplasser.

De siste årene har SIVA i større grad blitt en nasjonal virkemiddelaktør blant annet gjennom at Nærings- og handelsdepartementet gir tilskudd til SIVAs virksomhet. Dette har styrket SIVAs mulighet til å fremme innovasjon og næringsutvikling gjennom å mobilisere og utvikle regionale innovasjons- og verdiskapingsmiljø i hele landet. Sammen med de distriktpolitiske bevilgningene, som Kommunal- og regionaldepartementet stiller til rådighet for SIVA, gir dette selskapet ressurser til å opprettholde næringsvirksomhet og skape nye og fremtidsrettede arbeidsplasser.

8.4.15 Statnett SF

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	1992
Statens eierandel:	100 prosent (Olje- og energidepartementet)
Antall ansatte:	599

Formålsparagraf

Statnett SF er systemansvarlig i det norske kraftsystemet. Foretaket skal ha ansvar for en samfunnsøkonomisk rasjonell drift og utvikling av det sentrale overføringsnettet for kraft. Statnett SF skal alene eller sammen med andre planlegge og prosjektere, bygge, eie og drive overføringsanlegg. Statnett SF skal utføre de oppgaver som det er pålagt i henhold til lovgivning og konsesjoner. Statnett SF skal for øvrig følge forretningsmessige prinsipper.

Generelt om selskapets virksomhet

Statnett har ansvaret for at det til enhver tid er momentan balanse mellom produksjon og forbruk av elektrisk kraft i Norge. Statnett eier i dag om lag 85 prosent av sentralnettet i Norge, samt forbindelsene til utlandet. Statnett skal bidra til at det sentrale overføringsnettet for kraft bygges ut på en samfunnsmessig rasjonell måte etter samfunnsøkonomiske kriterier. I forbindelse med Stortingets behandling av St. meld. nr. 18 (2003–2004) Om forsyningssikkerheten for strøm m.v. ble Statnetts ansvar knyttet til tiltak for å håndtere svært anstrengte kraftsituasjoner presisert.

Organisasjon

Ved siste årsskiftet var det 599 fast ansatte i Statnett SF, mot 576 året før. Foretaket er organisert i divisjonene Konsernstab, Økonomi, Utvikling og investering, Marked, Nettstyring, Vedlikehold, Teknologi og IKT.

Statnetts konsernstab omfatter sentrale stabsfunksjoner.

Utviklings- og investeringsdivisjonen har som oppgave å planlegge utviklingen av det landsdekkende sentralnettet. Divisjonen vurderer hvilke virkemidler som til enhver tid bør benyttes for å sikre at nettet har riktig kapasitet i forhold til markedets behov. Utviklings- og investeringsdivisjonen planlegger, bygger og vedlikeholder de norske delene av kabelforbindelsene med utlandet og har også ansvar for å fremforhandle langsiktige avtaler om

utnyttelse og bruk av nye og eksisterende kabelforbindelser.

Nettstyringsdivisjonen har ansvaret for at det er balanse mellom produksjon og forbruk av elektrisitet i driftsøyeblikket, samt sikre løpende effektiv utnyttelse av nettet og en tilfredsstillende leveringssikkerhet. I dette arbeidet inngår koordinering av planer for når ledninger og stasjoner skal kunne kobles fra for vedlikeholdsarbeid, å fastsette grenser for hvor mye strøm som skal kunne transporteres, og regulering av belastningen i ledningsnettet i driftsøyeblikket. Statnetts Landssentral koordinerer alle aktører med betydning for hovednettet i Norge, slik at de samlede ressurser utnyttes best mulig. De tre regionsentralene i Oslo, Sunndalsøra og Alta styrer Statnetts ledningsnett i ulike deler av Norge.

Markedsdivisjonen i Statnett håndterer måling, prissetting og avtaleforhold i sentralnettet og i noen regionalnett. Målet for Statnett er å legge til rette for at kraftmarkedet skal fungere best mulig. I tillegg har divisjonen ansvaret for balanseavregningen som sammenstiller tall for planlagt forbruk og produksjon i det norske engrosmarkedet med virkelig forbruk og produksjon.

Statnetts vedlikeholdsdivisjon har ansvaret for å vedlikeholde Statnetts anlegg. Vedlikeholdet drives innenfor tre regioner med administrasjonsskontor for region Nord-Norge i Alta, for region Midt-Norge på Sunndalsøra og for region Sør-Norge i Oslo.

Teknologidivisjonen er Statnetts primære kompetansesenter knyttet til krafttransport og større utbygginger av transformatorstasjoner, kraftledninger og sjøkabler.

God telekommunikasjon og et omfattende kontrollapparat er avgjørende for sikker drift av det norske kraftledningsnettet. IKT-divisjonen sørger for at Statnett til enhver tid har et operativt sambandsnett som binder sammen alle Statnetts stasjoner og de etablerte driftssentralene.

Statnett har følgende datterselskaper og tilknyttede selskaper. Statnett Transport AS (100 prosent eierandel), Statnett Forsikring AS (100 prosent eierandel), Nord Pool ASA (50 prosent eierandel), Nord Pool Spot AS (20 prosent eierandel) og Statnett SFs Konsernpensjonskasse (100 prosent eierandel).

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.41 som viser økonomiske nøkkeltall for Statnett SF.

Statnett er som systemansvarlig nettselskap en monopolvirksomhet regulert av energimyndighetene. Dette innebærer blant annet at Norges vass-

Tabell 8.41 Økonomiske nøkkeltall for Statnett SF

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	5 244	5 214
Driftsresultat	466	800
Resultat etter skatt	174	431
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	10 515	10 416
Omløpsmidler	2 330	1 740
Sum eiendeler	12 845	12 156
Sum egenkapital	4 767	4 680
Sum gjeld og forpliktelser	8 078	7 476
Sum egenkapital og gjeld	12 845	12 156
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	37 %	38 %
Egenkapitalrentabilitet	4 %	9 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	9 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	5 %	8 %
Utbytte for regnskapsåret	87	370
Utbytteandel	50 %	90 %
Utbytte til staten	87	370
Gjennomsnittlig utbytteandel siste 5 år	50 %	

drags- og energidirektorat (NVE), på samme måte som for alle andre nettselskaper, fastsetter årlig maksimal tillatt inntekt for foretaket. Det fastsettes ikke avkastningskrav for Statnett, da reguleringsregimet for nettselskaper er basert på et normalt avkastningskrav med regler for maksimum og minimum avkastning fastsatt av NVE.

Konsernets resultater etter skatt for regnskapsårene 2003–2005 har vært henholdsvis 585 millioner kroner, 431 millioner kroner og 174 millioner kroner. Egenkapitalrentabiliteten etter skatt var i disse årene på 12,8 prosent, 9,3 prosent og 3,7 prosent. Statnetts totalbalanse har ligget på et nivå på 11,5–12 milliarder kroner de siste tre-fire årene. I 2005 var Statnetts totalbalanse på 12,8 milliarder kroner. Bokført egenkapital utgjorde av dette om lag 4,7 milliarder kroner.

Statnetts virksomhet i årene som kommer vil bli preget av at foretaket står overfor en periode med betydelige investeringer i overføringsnettet. Statnett har identifisert et behov for investeringer på 15 – 16 milliarder kroner i perioden 2005–2014.

Et slikt investeringsvolum vil ha en vesentlig effekt på Statnetts finansielle situasjon. Statnetts bokførte eiendeler forventes å øke med nesten 70 prosent, fra om lag 12 milliarder til om lag 20 milliarder kroner frem til utgangen av 2014.

Ved behandlingen av St.prp. nr. 1 (2005–2006) ble det etablert en langsiktig utbyttepolitikk for Statnett for regnskapsårene 2005–2007 på 50 prosent av konsernets årsresultat etter skatt. I St. prp. nr. 1 (2006–2007) er det foreslått å forlenge denne utbyttepolitikken slik at den omfatter regnskapsårene frem til og med 2010.

Mål med statens eierskap

Statnett SF har i henhold til formålsparagrafen ansvaret for en samfunnsøkonomisk rasjonell drift og utvikling av det sentrale overføringsnettet for kraft. Statnett skal for øvrig følge forretningsmessige prinsipper.

Statnett er et spesielt foretak med klare myndighets- og monopoloppgaver innen kraftsektoren. Systemansvaret er en viktig samfunnsoppgave og for å oppnå et effektivt kraftmarked er det viktig at systemansvaret utøves på en god måte. Videre skal Statnett drives etter samfunnsøkonomiske kriterier. Statens eierskap i Statnett bidrar til at foretaket oppfattes som en nøytral aktør i markedet. Dette er viktig siden Statnetts beslutninger kan ha store økonomiske konsekvenser for mange aktører. Eierskapet til Statnett SF er generelt med på å sikre at foretaket utfører sine samfunnsoppgaver på en effektiv måte.

8.4.16 Statskog SF

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	1993
Statens eierandel:	100 prosent (Landbruks- og matdepartementet)
Antall ansatte:	198

Formålsparagraf

Foretakets mål er å forvalte, drive og utvikle statlige skog- og fjelleiendommer med tilhørende ressurser, det som står i forbindelse med dette og annen naturlig tilgrensende virksomhet. Innenfor rammen av dette kan foretaket gjennom deltakelse eller i samarbeid med andre, forvalte og drive eiendommer og andre former for tjenester innen foretakets virksomhetsområde. Eiendommene skal drives effektivt med sikte på å oppnå et tilfredsstillende

økonomisk resultat. Det skal drives et aktivt naturvern og tas hensyn til friluftsjakter. Ressursene skal utnyttes balansert, og fornybare ressurser skal tas vare på og utvikles videre.

Generelt om selskapets virksomhet

Statskog SF forvalter om lag 70 000 km², noe mer enn 1/5 av landarealet. Statskog SF er landets største skogeier og har om lag 7 prosent av det samlede produktive skogsarealet i landet. Skogen dekker likevel mindre enn 5 prosent av Statskog SF sitt samlede areal. Resten er fjell- og utmarksareal, for det meste i Troms og Nordland. I Sør-Norge er en omfattende del av arealet (om lag 27 000 km²) statsallmenning der lokalbefolkningen har ulike bruksretter (tømmer, ved, beite mv.). Statskog SFs forretningsdrift består i hovedsak av skogsdrift og eiendomsforvaltning, mens forvaltningsoppgavene blant annet består av offentligrettslig myndighetsutøvelse, eiendoms- og allmenningstilsyn, forvaltning av jakt- og fiske på statsgrunn mv. Disse oppgavene utføres blant annet i henhold til delegert myndighet og på oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet og Miljøverndepartementet. Rapporten «Et fremtidig Statskog» ble presentert på foretaksmøtet i 2004. Rapporten beskriver Statskogs fremtidige rolle som forvalter av statens skog- og utmarksarealer, samtidig som den vurderer mulig organisasjonsform. Rapporten trekker frem behovet for en sterkere vektlegging av Statskog som et virkemiddel for å nå nasjonale mål med hensyn til allmennhetens interesser og lokal næringsutvikling.

I 2004 ble det inngått en samarbeidsavtale mellom Direktoratet for naturforvaltning og Statskog om arbeidet med skogvern på Statskogs eiendommer. Etter omfattende registreringer på Statskogs arealer ble det i 2005 gjort vedtak om vern av 500 kvadratkilometer på Statskogs arealer. Vedtaket innebar en kraftig økning av skogvernet i Norge.

Statskog er involvert i arbeidet med å sikre allmennheten tilgang til forsvarseiendommer med viktige friluftsverdier, og inngikk i 2004 avtale om kjøp av Gimlemoen fra Skifte Eiendom. Statskog fikk i 2004 ansvaret for skjøtsel og sikring av kulturmiljøet Kongsberg sølvverk.

Som en oppfølging av Innst. S. nr. 150 (2001–2002), der Stortinget ba om at det ble gjennomført salg av visse deler av foretakets eiendommer, har det i perioden 2004–2005 blitt gjennomført salg av en rekke spredte eiendommer i Sør-Norge.

Samerettsutvalgets utredningsarbeid og oppfølgingen av dette, har medført store endringer for

foretaket. Samerettsutvalget har foreløpig utredet spørsmålet om retten til land og vann i Finnmark (NOU 1997:4 Naturgrunnlaget for samisk kultur), og som en oppfølging av dette arbeidet vedtok Stortinget i 2005 Finnmarksloven. Ved etablering av Finnmarkseiendommen 1. juni 2006 opphørte Statskogs virksomhet i Finnmark. Den videre utredningen omfatter rettighetsspørsmålene i områdene sør for Finnmark, det vil si fra Troms og til Hedmark. En vesentlig del av det området som utredes er statsgrunn, som forvaltes av Statskog. Store deler av Statskogs arealer i Sør-Norge er dessuten statsallmenning hvor det påhviler omfattende, lokale bruksretter. For disse arealene har Statskog en viktig rolle i forbindelse med sikring av allmennhetens tilgang, grunn disponering og skogforvaltning. Av den grunn bør disse arealene fortsatt være i statlig eie.

Organisasjon

Statskog SF hadde 198 ansatte ved utgangen av 2005. Av disse var 35 ansatt i Statskog Finnmark. Disse ble overført til henholdsvis Finnmarkseiendommen og Statens naturoppsyn (SNO) ved opprettelsen av Finnmarkseiendommen 1. juni 2006. Statskog konsern omfatter morselskapet Statskog SF, datterselskapene, og de tilknyttede selskaper som nevnt under. Morselskapet Statskog SF omfatter den linjestyrt delen av organisasjonen, herunder grunneierfunksjonen med tilhørende distrikter og avdelinger. Statskog Borregaard Skogsdrift AS (50 prosent) er et driftsselskap for det alt vesentligste av skogsdriften på blant annet Statskogs arealer. Det tilknyttede selskapet Prevista AS (35 prosent) er et konsulentselskap innenfor ressurskartlegging i skog og utmark.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.42 som viser økonomiske nøkkeltall for Statskog SF.

Statskog SF har i de siste årene hatt relativt stabile inntekter fra eiendom, skog og friluftsliv. Inntektene fra eiendom er lavere i 2005 enn i foregående år, noe som skyldes lavere gevinster fra eiendomssalg. Økningene i inntektene fra tjenest salg skyldes økt omfang innenfor eiendomstjenester.

Statskog har lav risikoprofil i finansforvaltningen. Målet er å oppnå en jevn og tilfredsstillende avkastning. Finansporteføljen er i stor grad bygd opp gjennom arealsalg.

Statskog har en egenkapitalandel på 75 prosent. Egenkapitalen er i hovedsak bundet opp i anleggsmidler og fordringer. Regnskapsmessig

Tabell 8.42 Økonomisk nøkkeltall for Statskog SF

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	238	225
Driftsresultat	26	26
Resultat etter skatt og minoritet	26	16
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	128	123
Omløpsmidler	211	182
Sum eiendeler	339	305
Sum egenkapital	258	242
Sum gjeld og forpliktelser	80	64
Sum egenkapital og gjeld	339	305
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	76 %	79 %
Egenkapitalrentabilitet	11 %	7 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	10 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	14 %	14 %
Offentlige tilskudd, millioner kroner	2,4	2,7
Utbytteandel	28 %	53 %
Snitt utbytteandel 2001–2004	45,3 %	
Utbytte til staten	7,3	8,5

utgjør likviditetsbeholdningen en stor del av selskapets eiendeler. Dette skyldes at verdien av eiendommene i selskapets balanse har svært lav verdi. I forhold til markedsverdien av eiendommene er imidlertid likviditetsbeholdningen liten.

Utbyttepolitikken for Statskog SF er fastsatt av Landbruks- og matdepartementet, jf. St.prp. nr. 1 (2001–2002). Vedtak om utbytte blir gjort på ordinært foretaksmøte i løpet av første halvår etter resultatåret. Utbyttet blir satt til 75 prosent av årsresultatet i konsernet inntil utbyttet tilsvare statsens innlånsrente multiplisert med den gjennomsnittlige bokførte egenkapitalen til konsernet.

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap i Statskog SF er å sikre effektiv ressursforvaltning til beste for samfunnet, tilrettelegge for allmennhetens behov for jakt, fiske- og friluftstilbud mv. Videre er en stor del av Statskogs areal statsallmenninger der de bruksberettigede i vedkommende allmenning har

omfattende rettigheter regulert gjennom fjelloven, statsallmenningsloven og bygdeallmenningsloven. Gjennom statlig eierskap har staten mulighet til å nå ulike politiske mål knyttet til forvaltningen av skog- og utmarksarealer. Virksomheten skal drives på bedriftsøkonomisk grunnlag.

Regjeringen vil beholde Statskog som et 100 prosent eid selskap.

8.4.17 UNINETT AS

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	1993
Statens eierandel:	100 prosent (Kunnskapsdepartementet)
Antall ansatte:	73

Formålsparagraf

UNINETT AS skal utvikle og drive det akademiske forskningsnettet i Norge, slik at høyere utdanning og forskning tilbys kostnadseffektive kommunikasjonstjenester på linje med det beste av hva som finnes internasjonalt i det akademiske miljøet. UNINETT AS skal være en pådriver i bruk av fremtidsrettede og åpne standarder for elektronisk infrastruktur i Norge, og stimulere til utvikling og konkurranse på dette feltet.

Generelt om selskapets virksomhet

UNINETT AS ble etablert som aksjeselskap i 1993. UNINETT AS begynte som et prosjekt, men skulle videreføres som et permanent tiltak og ble med Stortingets samtykke etablert som et aksjeselskap, jf. Budsjett-innst. S. nr. 12 (1992–1993). Selskapet utvikler og driver forskningsnettet i Norge på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet. Selskapet leverer avanserte nett og tjenester til de akademiske miljøene i Norge. UNINETT AS leverer i tillegg til dette egne eksperimentnettomgivelser for forskning på anvendelser av nett og netjtjenester, både i nordisk og europeisk samarbeid. UNINETT AS driver sammen med NTNU et senter for fremragende forskning innen kvantifiserbar tjenestekvalitet. Selskapets primære målgruppe er institusjoner innen forskning og høyere utdanning.

Totalt er 208 institusjoner tilknyttet forskningsnettet i Norge. I 2005 ble det bygd ut gigabit-kapasitet til 11 institusjoner. I løpet av 2006 vil de fleste universiteter og høyskoler i landet ha gigabit-kapasitet tilknyttet institusjonen. Forskningsnettet ble

også ført frem til det internasjonale forskningsmiljøet i Ny-Ålesund.

UNINETT AS har arbeidet med å innføre nye reserveveier i nettet. Dette skal sikre økt tilgjengelighet til forskningsnettet for institusjonene. Dette er nødvendig siden institusjonene blir mer avhengige av nettet i den daglige driften.

Fokus på ny teknologisk utvikling i form av gigabit-kapasitet, trådløse og mobile nett, elektronisk identifisering og sikkerhet har blant annet økt behovet for å oppgradere de interne campusnettene. Det ble gjennomført planlegging og pilotprosjekter knyttet til dette i 2005. Hovedprosjektet GigaCampus ble igangsatt i første kvartal 2006. GigaCampus er et fireårsprogram som frem til 2009 skal styrke og samordne campusnettene, slik at en høykapasitets infrastruktur blir tilgjengelig for sluttbrukere ved universiteter og høyskoler.

Organisasjon

Det er 73 ansatte i UNINETT-konsernet pr. 31.12.2005. UNINETT AS er morselskapet i UNINETT-konsernet. Konsernet består av fire heleide datterselskaper:

- UNINETT FAS AS er universitets- og høyskolesektorens eget verktøy for koordinerte satsinger innenfor effektiv drift, videreutvikling og innføring av felles administrative systemer.
- UNINETT ABC AS har ansvar for identitetsforvaltning i grunnutdanningen og driver en veiledningstjeneste som yter IKT-rådgivning til utdanningssektoren.
- UNINETT Norid AS er registreringsenheten for .no domenet, en oppgave som skjer i forståelse med Post- og teletilsynet.
- UNINETT Sigma AS skal sørge for nasjonal koordinering av spesielt kraftige datamaskinressurser (tungregning) til forskning og operativ værvarsling. Denne aktiviteten skjer på oppdrag fra Forskningsrådet.
- UNINETT AS eier også 22,4 prosent av aksjene i det danske selskapet NORDUnet AS, som er en felles nordisk nettorganisasjon.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.43 som viser økonomiske nøkkeltall for UNINETT AS.

UNINETT konsernets samlede netto driftsinntekter var 71,9 millioner kroner i 2005, mot 67,0 millioner kroner i 2004. Økningen i driftstilskudd skyldes i hovedsak et nytt datterselskap, UNINETT Sigma AS, som hadde regnskapsmessig virkning fra 01.01.2005. Konsernets samlede drifts-

Tabell 8.43 Økonomiske nøkkeltall for UNINETT AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	164,4	148,7
Driftsresultat	12,2	13,2
Resultat etter skatt og minoritet	15,0	15,5
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	61,5	69,5
Omløpsmidler	175,3	134,9
Sum eiendeler	236,9	204,4
Sum egenkapital	124,6	109,6
Sum gjeld og forpliktelser	112,3	94,8
Sum egenkapital og gjeld	236,9	204,4
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	53 %	54 %
Egenkapitalrentabilitet	13 %	15 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	18 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	11 %	14 %

tilskudd fra Kunnskapsdepartementet og Norges Forskningsråd utgjorde totalt 66,3 millioner kroner i 2005. I 2004 mottok UNINETT konsernet 47,1 millioner kroner fra Kunnskapsdepartementet og tilsvarende 43,6 millioner kroner i 2003. UNINETT konsernet har ikke tidligere fått midler fra Norges Forskningsråd. I 2005 utgjorde driftstilskuddet fra Norges Forskningsråd 18,1 millioner kroner, og ble tildelt UNINETT Sigma AS i sin helhet. Konsernet har mottatt driftstilskudd utover det som er inntektsført i 2005, men hvor midlene periodiseres over flere år avhengig av prosjektenes varighet. Konsernets totale inntekter utgjorde 164,4 millioner kroner i 2005, 148,7 millioner kroner i 2004 og 152,1 millioner kroner i 2003. Totale driftskostnader utgjorde 152,2 millioner kroner i 2005, mot 135,5 millioner kroner i 2004 og 145,8 millioner kroner i 2003. UNINETT konsernet fikk et overskudd på 15,0 millioner kroner i 2005. I 2004 var overskuddet på 15,5 millioner kroner.

Det positive resultatet i 2005 skyldes blant annet at morselskapet UNINETT AS har holdt tilbake infrastrukturinvesteringer i påvente av en anbudsrunde som strakk seg utover i 2006, og som vil gi vesentlige innsparinger. Videre fikk datterselskapet UNINETT Norid AS betydelige inntekter som følge av registrering av et stort antall domene-navn (under .no). Styret i Norid arbeider for å redu-

sere prisene og omprioritere utviklingsoppgaver for å få driften i balanse. Resultatene for UNINETT konsernet i 2004 skyldes i hovedsak de samme forholdene som i datterselskapet Norid.

UNINETT AS sitt formål er blant annet å drive det akademiske forskningsnettverket for undervisnings- og forskningsinstitusjoner i Norge. I tråd med selskapets vedtekter deles det ikke ut utbytte. Et eventuelt overskudd overføres annen egenkapital, og benyttes til selskapets formål. I henhold til vedtektene skal en eventuell formue tilfalle aksjonærene (staten) ved oppløsning av selskapet.

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap i UNINETT AS er å sikre drift og videreutvikling av et nasjonalt elektronisk tjenestetnett for informasjonsutveksling mellom enkeltgrupper og grupper av brukere innen forskning og utdanning i Norge. Andre institusjoner og/eller brukere kan også tilbys UNINETTs tjenester dersom alternative tjenesteleverandører ikke finnes, og dette er til nytte for selskapets primære målgruppe. Statens eierskap i UNINETT AS sikrer ivaretagelse av overordnede hensyn knyttet til samordning og videreutvikling av den totale nasjonale infrastrukturen for avansert forskning og høyere utdanning. Staten bidrar til at selskapet når sine mål gjennom grunnfinansiering og kjøp av selskapets tjenester.

8.4.18 Universitetscenteret på Svalbard AS (UNIS)

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	2002
Statens eierandel:	100 prosent (Kunnskapsdepartementet)
Antall ansatte:	52

Formålsparagraf

Selskapets formål er å gi studietilbud og drive forskning med utgangspunkt i Svalbards geografiske plassering i et høyarktisk område, og de spesielle fortrinn dette gir gjennom bruk av naturen som laboratorium og arena for observasjoner, innsamling og analyse av data. Studietilbudet skal være på universitetsnivå og fremstå som supplement til den undervisning som gis ved universitetene på fastlandet. Studiene skal inngå i et ordinært studieløp som fører frem til eksamener og grader på bachelor-, master- og doktorgradsnivå. Studietilbudene

skal ha en internasjonal profil, og undervisningen skal foregå på engelsk.

Generelt om selskapets virksomhet

Universitetscenteret på Svalbard AS (UNIS) ble opprettet som et statlig aksjeselskap i 2002. Selskapet avløste stiftelsen Universitetsstudiene på Svalbard, som var opprettet av de fire norske universitetene i 1994 (Universitetet i Oslo, Norges Teknisk-naturvitenskapelige Universitet, Universitetet i Bergen og Universitetet i Tromsø). Eventuelt overskudd av driften skal nyttes til formålet.

Selskapets mål er at UNIS, sammen med de norske universitetene, skal stå for den arktisk rettede utdanningen på universitetsnivå i Norge innenfor utvalgte fagområder. UNIS har fire studieretninger: Arktisk biologi, Arktisk geologi, Arktisk geofysikk og Arktisk teknologi. Universitetene og UNIS skal samlet utgjøre det fremste norske kompetansemiljøet innen disse områdene.

UNIS sitt studietilbud og forskning tar utgangspunkt i at Svalbard er geografisk plassert i et høyarktisk område. Studiene har en internasjonal profil og en stor andel av studentene er utenlandske.

Forskningen ved UNIS ligger på et høyt nivå både når det gjelder produktivitet, kvalitet og prosjektutvikling. Det er et mål for UNIS å tilby forskningsbasert undervisning av høy kvalitet. Et økende antall studenter tar mastergrads- og doktorgradsemner ved UNIS. Videre er det en sterk vekst i antall studenter som tar deler av mastergradsoppgaven ved UNIS.

I 2005 ble det gitt undervisning i totalt 40 emner ved UNIS, hvorav 22 var på hovedfags- og doktorgradsnivå. Til sammen 331 studenter fulgte undervisning, eller arbeidet med mastergrads- og doktorgradsoppgaver. Dette tilsvarer en studentaktivitet på 125 studentårsverk. Kvinneandelen blant studentene var på rundt 52 prosent for institusjonen som helhet i 2005. Det er 46 prosent norske studenter ved UNIS. Studentene ved UNIS oppnår gode resultater og det er lav strykprosent.

Utvikling og videreføring av forskningssamarbeidet med de norske universitetene og andre norske og utenlandske forskningsinstitusjoner er en prioritert oppgave for UNIS. Formidling er et annet viktig aspekt. Det avholdes en rekke faglige konferanser og seminarer ved UNIS, samt at det gis presentasjoner til gjestende grupper fra inn- og utland.

Organisasjon

Ved utgangen av 2005 utgjorde den vitenskapelige staben 26 personer på full tid, en teknisk stab på 9

personer og en administrativ stab på 10 personer. I tillegg har UNIS 7 eksternt finansierte stillinger. Dette er post doc stillinger og stipendiatstillinger. Totalt er det 52 fast ansatte ved UNIS. Det er i tillegg 20 personer med professor II eller førsteamanuensis II tilknytning (ikke fast ansatt).

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.44 som viser økonomiske nøkkeltall for UNIS AS.

Midler til drift og investeringer til UNIS bevilges fra Kunnskapsdepartementet. I perioden 2001–2005 har det statlige driftstilskuddet økt med åtte prosent i gjennomsnitt per år. Driftskostnadene har i samme periode også økt med åtte prosent i gjennomsnitt per år.

I 2005 var bevilgningen fra Kunnskapsdepartementet på totalt 77,7 millioner kroner, hvorav 48,9 millioner kroner var til drift, og 27,0 millioner kroner var øremerket til utstyr og inventar i Svalbard Forskningspark. UNIS fikk 11,7 millioner kroner i eksterne inntekter, hvorav eksterne prosjektinntekter til forskning utgjorde 8,8 millioner kroner og resten var inntekter fra konsulenttjenester samt leieinntekter. UNIS har hatt en økning i ekstern finansiering til forskning fra åtte prosent av brutto inntekt i 2001 til 15 prosent i 2005.

Regnskapet for 2005 viser at 40 prosent av varer og tjenester kjøpes lokalt i Longyearbyen. Årsre-

Tabell 8.44 Økonomiske nøkkeltall for UNIS AS

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	60,7	54,2
Driftsresultat	4,6	0,7
Resultat etter skatt og minoritet	4,6	2,3
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	7,9	7,9
Omløpsmidler	29,8	8,6
Sum eiendeler	37,7	16,5
Sum egenkapital	7,1	2,7
Sum gjeld og forpliktelser	30,6	13,8
Sum egenkapital og gjeld	37,7	16,5
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	19 %	16 %
Egenkapitalrentabilitet	94 %	154 %
Rentabilitet sysselsatt kapital	34 %	12 %

sultatet for 2005 viser et overskudd på 4,6 millioner kroner. Selskapets total kapital pr. 31.12.05 var på 37,8 millioner kroner, hvorav 7,9 millioner kroner utgjør institusjonens bygningsmasse og 7,2 millioner kroner er aksjekapital og annen egenkapital.

Formålet til UNIS er å gi studietilbud og drive forskning med utgangspunkt i Svalbards geografiske plassering i et høyarktisk område. Selskapet har ikke erverv til formål, og deler ikke ut økonomisk utbytte. Eventuelt overskudd av driften skal nyttes til formålet. Ved eventuelt opphør av selskapet skal selskapets likvide midler nyttes i henhold til selskapets formål.

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap i UNIS er å medvirke til at senteret kan gi studietilbud på universitetsnivå og drive forskning med utgangspunkt i Svalbards plassering i et høyarktisk område. Forskningspolitisk er Svalbard en viktig arena for å internasjonalisere norsk forskning og for samarbeid med utenlandske forskningsmiljøer. Statlig eierskap i UNIS ivaretar slike forskningspolitiske hensyn. Staten bidrar videre til oppfyllelse av selskapets mål gjennom statlig grunnfinansiering.

8.4.19 AS Vinmonopolet

Selskapsinformasjon

Stiftelsesår:	1922
Statuseierandel:	100 prosent (Helse- og omsorgsdepartementet)
Antall ansatte:	1701

Formålsparagraf

Selskapets virksomhet skal bestå i omsetning av alkoholholdige varer og av alkoholfrie festdrikker i den utstrekning som selskapet får rett til og på den måten som til enhver tid bestemmes.

Generelt om selskapets virksomhet

AS Vinmonopolet ble opprettet 30. november 1922. Selskapets virksomhet skal bestå i omsetning av alkoholholdige varer og av alkoholfrie festdrikker i den utstrekning som selskapet får rett til og på den måte som til enhver tid bestemmes, jf. lov 19. juni 1931 nr. 18 om Aktieselskapet Vinmonopolet (vinmonopolloven) § 3. Etter lov 2. juni 1989 nr. 27 om omsetning av alkoholholdig drikk mv. (alkoholloven) § 3–1 har Vinmonopolet enerett til detalj-

salg av alkoholholdig drikk med over 4,7 volumprosent alkohol. Vinmonopolet er et sentralt virkemiddel til oppfyllelse av alkohollovens formål (§ 1–1):

«Reguleringen av innførsel og omsetning av alkoholholdig drikk etter denne lov har som mål å begrense i størst mulig utstrekning de samfunnsmessige og individuelle skader som alkoholbruk kan innebære. Som et ledd i dette sikter loven på å begrense forbruket av alkoholholdige drikkevarer.»

Vinmonopolet forestår med virkning fra 1. januar 1999 innførsel, engrosomsetning og detalj salg av alkohol på Svalbard gjennom datterselskapet Nordpolet AS.

Det er de alkoholpolitiske hensynene som begrunner og legitimerer vinmonopolordningen, selv om Vinmonopolet i praksis også skaffer staten inntekter. De alkoholpolitiske rammene setter klare begrensninger for Vinmonopolets forretningsdrift, blant annet ved at Vinmonopolet ikke skal drive salgsfremmende virksomhet. Ordningens effektivitet ligger nettopp i at salget av de produkter Vinmonopolet har enerett til, skal være begrenset. Det statlige eierskapet som innebærer at privatøkonomiske interesser ikke er styrende for driften er av særlig betydning for at dette formålet kan oppnås.

Vinmonopolets virksomhet er for en stor del regulert gjennom vinmonopolloven og alkoholloven med forskrifter. Aksjelovens regler gjelder ikke for selskapet. Gjennom EØS-avtalen artikkel 16 er Vinmonopolet forpliktet til å sikre leverandører av produkter markedsadgang på like vilkår. For å sikre at dette kravet overholdes, er det gitt forskrifter om selskapets innkjøpsvirksomhet og etablert en uavhengig nemnd for prøving av innkjøpsbeslutninger, jf. forskrift 30. november 1995 nr. 938 om AS Vinmonopolets innkjøpsvirksomhet mv. og forskrift 16. januar 1996 nr. 24 om nemnd for prøving av AS Vinmonopolets beslutninger om innkjøp mv.

Helse- og omsorgsdepartementets eierstyring vil i betydelig grad gå ut på å føre tilsyn med at de fastsatte normative rammebetingelsene overholdes. Utover dette foregår eierstyringen som hovedregel gjennom det årlige tildelingsbrevet og ellers ved skriftlig instruks. Som eier forholder departementet seg til styret i Vinmonopolet. Det legges stor vekt på å styre virksomheten i forhold til viktige sektorpolitiske mål, men også med fokus på krav til effektivitet. På grunn av det alkoholpolitiske målet om lavere alkoholforbruk og regulering av alkoholomsetningen settes det ikke opp mål for

Vinmonopolets økonomiske resultater utover kravet til mest mulig kostnadseffektiv drift.

Helse- og omsorgsdepartementet har ansvaret både for eierstyringen og sektorstyringen av Vinmonopolet. Denne styringsformen bidrar til å sikre legitimitet i forhold til EØS-avtalen. Etter EØS-retten kan detaljmonopolet opprettholdes fordi det har som formål å beskytte offentlig sunnhet mot alkoholens skadevirkninger, og det er derfor av betydning at de sektorpolitiske formålene er førende for all styring av selskapet. Gjeldende styringsform bidrar til at de sektorpolitiske formålene med Vinmonopolet lettere oppnås.

Organisasjon

Ved utgangen av 2005 hadde selskapet 1 701 ansatte, som utgjør 1 122 årsverk.

Ved lov 12. mai 2006 nr.14 om endringer i vinmonopolloven ble myndigheten til å ansette administrerende direktør endret fra Kongen til styret, jf. Ot. prp. nr. 42 (2005–2006), Innst. O. nr. 42 (2005–2006) og Beslutning. O. nr. 49 (2005–2006). Vinmonopolet har et styre på ni medlemmer. Selskapet har videre en bedriftsforsamling på 21 medlemmer som fører tilsyn med styrets og administrerende direktørs forvaltning av selskapet. Bedriftsforsamlingen har en kontrollkomité som utfører bedriftsforsamlingens løpende kontrollarbeid.

Vinmonopolet har i perioden 2004–2005 hatt fokus på å bedre tilgjengeligheten av sine butikker i distriktene. Pr. 31. desember 2005 hadde Vinmonopolet 198 butikker i hele landet, hvorav 174 selvbetjente. I løpet av 2006 vil de fleste butikkene være selvbetjente.

Økonomisk utvikling

Se tabell 8.45 som viser økonomiske nøkkeltall AS Vinmonopolet.

Vinmonopolets omsetning (eks. mva.) i 2005 var 8 708,4 millioner kroner, hvorav 4 831,1 millioner kroner var alkoholavgifter. Dette er en omsetningsøkning på 433 millioner kroner fra 2004. Resultat før innbetaling av vinmonopolavgift var i 2005 på 116,6 millioner kroner. Dette er på nivå med resultatet i 2004.

Vinmonopolet betaler ikke ordinære skatter, men vinmonopolavgift. Denne utgjorde i 2005 25,2 millioner kroner (for 2004 27,6 millioner kroner). Vinmonopolet betaler både utbytte og en andel av overskuddet til staten. Statens andel av overskud-

det fastsettes ved eget stortingsvedtak. Statens overskuddsandel utgjør i praksis statens utbytte i AS Vinmonopolet, siden det ordinære aksjeutbyttet etter vinmonopolloven § 4 ikke kan overstige 5 prosent av aksjekapitalen på 50 000 kroner, det vil si 2 500 kroner. For 2005 har Stortinget fastsatt at 40 prosent av overskuddet etter vinmonopolavgift skal tilfalle staten. Dette utgjør 36,5 millioner kroner. (Tilsvarende tall for 2004 var 60 prosent og 52,7 millioner kroner.)

Resultat etter vinmonopolavgift og statens overskuddsandel i 2005 utgjør 54,8 millioner kroner (35,1 millioner kroner i 2004).

Bokført egenkapitel pr. 31. desember 2005 var 365,8 millioner kroner, tilsvarende en egenkapitalprosent på 17,4.

Nordpolet AS hadde et resultat på 6,0 millioner kroner i 2005 og 6,6 millioner kroner i 2004. Resultatet er i sin helhet overført til Svalbard-samfunnet gjennom Longyearbyen lokalstyre.

Tabell 8.45 Økonomisk nøkkeltall for AS Vinmonopolet

Tall i millioner kroner		
Resultatregnskap	2005	2004
Driftsinntekter	8 708	8 275
Herav alkoholavgift	4 831	4 636
Driftsresultat	101	99
Resultat etter vinmonopolavgift	91	88
Balanse	2005	2004
Anleggsmidler	416	329
Omløpsmidler	1 687	1 521
Sum eiendeler	2 103	1 850
Sum egenkapital	366	578
Sum gjeld og forpliktelser	1 737	1 271
Sum egenkapital og gjeld	2 103	1 850
Nøkkeltall	2005	2004
Egenkapitalandel	17 %	31 %
Egenkapitalrentabilitet	19 %	16 %
Gjennomsnittlig EK rentabilitet siste 5 år	16 %	
Rentabilitet sysselsatt kapital	25 %	21 %
Statens overskuddsandel og utbytte for regnskapsåret	36,5	52,7
Gjennomsnittlig overskudds- og utbytteandel siste 5 år	40 %	

Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap til AS Vinmonopolet er å forvalte ett av de viktigste virkemidlene i norsk alkoholpolitikk. Gjennom å begrense tilgjengeligheten av alkoholholdige drikkevarer, kontroll med omsetningen og fravær av privatøkonomiske interesser bidrar Vinmonopolet til å begrense alkoholkonsumet, og derigjennom forebygge sosiale og helsemessige problemer som følge av alkoholbruk.

Stortinget har ved flere anledninger gitt føringer for Vinmonopolets virksomhet. I Innst. O. nr. 19 (2004–2005) om lov om endringer i alkoholoven mv. er det flere uttalelser som gjelder rammebetingelsene for Vinmonopolets virksomhet. Flertallet understreket at det er bred politisk tilslutning til den statlige vinmonopolordningen, og at ordningen er et viktig element i norsk alkoholpolitikk.

8.4.20 Regionale helseforetak

Generelt om selskapene

I forbindelse med den statlige overtagelsen av spesialisthelsetjenesten fra og med 2002, ble det etablert fem regionale helseforetak i 2001; Helse Øst RHF, Helse Sør RHF, Helse Vest RHF, Helse Midt-Norge RHF og Helse Nord RHF. De regionale helseforetakene eier sine respektive underliggende helseforetaksgrupper bestående av somatiske og psykiatriske sykehus og annen virksomhet innen spesialisthelsetjenesten. Foretakene er etablert som selvstendige rettssubjekter med styrer både på regionalt og lokalt nivå.

Regionale helseforetak har en helhetlig ansvarsposisjon gjennom et «sørge for»-ansvar for helsetjenester til regionens befolkning og eierskap til underliggende helseforetaksgruppe. Formelle ansvarsforhold mv. er rammet inn gjennom helseforetaksloven, mens oppgavene virksomhetene skal løse i hovedsak er regulert gjennom andre lover som for eksempel spesialisthelsetjenesteloven, pasientrettighetsloven og psykisk helsevernloven. Helseforetakenes overordnede formål er å yte gode og likeverdige spesialisthelsetjenester til alle som trenger det når de trenger det, uavhengig av diagnose, kjønn, bosted, personlig økonomi, etnisk bakgrunn og tilpasset den enkeltes livssituasjon, samt å legge til rette for forskning og undervisning. Regionale helseforetak skal oppfylle sektorpolitiske mål som fremkommer i nasjonale helsepolitiske, forskningspolitiske og utdanningspolitiske vedtak og planer.

De regionale helseforetakene har et helhetlig ansvar for drift og investeringer i egen region. Virksomhetene skal drives innenfor de mål, resultatkrav og rammer som fastsettes gjennom vedtekter, beslutninger truffet i foretaksmøtet, tildelte bevilgninger og vilkår knyttet til bevilgningsvedtakene. Hovedoppgavene som regionale helseforetak skal legge til rette for, planlegge, organisere og fremme innenfor regionen er:

- pasientbehandling
- utdanning av helsepersonell
- forskning
- opplæring av pasienter og pårørende

Samlet er det om lag 100 000 ansatte i helseforetakene. De enkelte helseforetak er juridisk og økonomisk selvstendige enheter, og arbeidsgiver for sine ansatte. Gjennom statsbudsjettet for 2006 bevilges det samlet vel 70 milliarder kroner til regionale helseforetak. Staten ivaretar eierskapet gjennom to hovedkomponenter; dels gjennom eierstyring og dels gjennom de årlige bestillerdokumentene til de regionale helseforetakene. Eierstyringen av de regionale helseforetakene skjer hovedsakelig gjennom foretaksmøte som er de regionale helseforetakenes øverste organ.

8.4.20.1 De enkelte regionale helseforetak

Helse Øst RHF

Helse Øst RHF har det overordnede ansvaret for spesialisthelsetjenester til befolkningen i Østfold, Akershus, Oslo, Hedmark og Oppland. Helse Øst RHF har hovedkontor på Hamar og har om lag 40 medarbeidere. Helse Øst RHF har følgende underliggende virksomheter; Aker universitetssykehus HF, Akershus universitetssykehus HF, Sykehuset Asker og Bærum HF, Sykehuset Østfold HF, Sykehuset Innlandet HF, Sunnaas sykehus HF, Ullevål universitetssykehus HF samt Sykehusapotekene ANS som eies sammen med Helse Sør RHF. Foretaksgruppen har samlet om lag 29 000 medarbeidere.

Helse Sør RHF

Helse Sør RHF har ansvar for spesialisthelsetjenester til befolkningen i Vest-Agder, Aust-Agder, Telemark, Vestfold og Buskerud. Det regionale helseforetaket har om lag 40 medarbeidere. Hovedkontoret ligger i Skien. Helse Sør RHF består av Blefjell sykehus HF, Psykiatrien i Vestfold HF, Rikshospitalet-Radiumhospitalet HF, Ringerike sykehus HF, Sykehuset Buskerud HF, Sykehuset i Vestfold HF, Sykehuset Telemark HF, Sørlandet

sykehus HF, Sykehuspartner samt Sykehusapotekene ANS som eies sammen med Helse Øst RHF. Foretaksgruppen har om lag 21 000 ansatte.

Helse Vest RHF

Helse Vest RHF har ansvar for spesialisthelsetjenester til befolkningen i Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane. Helse Vest RHF har vel 30 ansatte og er lokalisert på Forus i Sandnes. Helse Vest RHF består av Helse Stavanger HF, Helse Fonna HF, Helse Bergen HF, Helse Førde HF og Apoteka Vest HF. Foretaksgruppen har om lag 16 000 medarbeidere.

Helse Midt-Norge RHF

Helse Midt-Norge RHF har ansvar for spesialisthelsetjenester til befolkningen i Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag. Det regionale helseforetaket har om lag 40 ansatte og har hovedkontor på Stjørdal. I tillegg er også utbyggingsorganisasjonen i forbindelse med bygging av nytt St. Olavs Hospital og regionens felles IT-organisasjon (HEMIT) tilknyttet det regionale helseforetaket. Foretaksgruppen består av Helse Nord-Trøndelag HF, St. Olavs Hospital HF, Rusbehandling Midt-Norge HF, Sykehusapotekene i Midt-Norge HF, Helse Nordmøre og Romsdal HF og Helse Sunnmøre HF. Foretaksgruppen har om lag 13 000 ansatte.

Helse Nord RHF

Helse Nord RHF har ansvar for spesialisthelsetjenester til befolkningen i Nordland, Troms og Finnmark samt Svalbard. Helse Nord RHF's hovedkontor er i Bodø og har om lag 40 ansatte. Foretaksgruppen består av Helse Finnmark HF, Universitetssykehuset Nord-Norge HF, Hålogalandssykehuset HF, Nordlandssykehuset HF, Helgelandssykehuset HF og Sykehusapotek Nord HF. Foretaksgruppen omfatter om lag 10 000 årsverk.

8.4.20.2 Sentrale hendelser og vurderinger

Omlegging til statlig eierskap og foretaksorganisering av spesialisthelsetjenesten var en meget stor forvaltningsendring. Etter gjennomføringen av reformen har det blant annet vært betydelig reduksjon av ventetider og ventelister, økt effektivitet, bedre arbeidsdeling innad og mellom sykehus og bedre samordning innen stabs- og støttefunksjoner. Undersøkelser viser gjennomgående god tilfredshet med spesialisthelsetjenestens tilbud blant

pasienter og befolkning. Det er arbeidet systematisk blant annet med videreutvikling av kvalitet, prioritering og forskning.

Foretaksmodellen er tuftet på en kombinasjon av sentralisering og desentralisering. Beslutningskompetanse og relativt vide fullmakter er delegert til foretakene samtidig med en overordnet styring på viktige områder, blant annet for å sikre at tjenesten utvikler seg i samsvar med nasjonale helsepolitiske føringer og innenfor tilgjengelige ressurser. Det statlige eierskapet og foretaksmodellen har nå vært virksom i vel fire år, og helseforetakene er gjennomgående i ferd med å etablere seg som robuste organisasjoner. I tiden fremover vil departementet legge til grunn sterkere nasjonal styring på enkelte områder for mer samordning på tvers av regionene, i arbeidet med å sikre gode tjenestetilbud og en best mulig ressursutnyttelse.

Det gjennomføres evalueringer av ulike aspekter ved foretaksmodellen. Den siste rapporten som er lagt frem vurderer foretaksmodellens funksjonalitet, og konkluderer med at helseforetaksmodellen er velegnet som fundament for styring og utvikling av spesialisthelsetjenesten, og at regionale helseforetak bør få utvidede oppgaver. Samtidig er det regjeringens vurdering at det fortsatt kan foretas forbedringer på enkelte områder. Eksempelvis arbeides det med å forbedre samhandlingen med primærhelsetjenesten, jf. NOU 2005:3 Fra stykkevis til helt, og oppfølging av denne. Videre søkes det å oppnå bedre nasjonal politisk forankring for utviklingsarbeidet i sektoren gjennom en nasjonal helseplan som er til behandling i Stortinget.

Generelt er det gjennomført til dels betydelige omstillinger i alle regionale helseforetak og flere foretak har hatt en positiv utvikling i ressursutnyttelse.

Mange helseforetak er organisatoriske overbygninger for flere sykehus og andre relaterte virksomheter. Samordning av sykehusene i større enheter – fra over 200 enheter før reformen til 46 lokale helseforetak i 2002 og deretter ytterligere samordning til 32 helseforetak har vært et viktig organisatorisk grep, blant annet for å oppnå større grad av funksjons- og oppgavefordeling innenfor ulike fagområder. Det er iverksatt tiltak for bedre samordning av stabs- og støttefunksjoner både innad i regionale helseforetak og på tvers av regionene. Eksempelvis tilbyr *Sykehuspartner* i Helse Sør RHF støttetjenester innenfor områdene innkjøp, lønn, økonomi, personaladministrasjon og IKT til alle helseforetak i regionen. *Helseforetakenes Innkjøpsservice AS (HINAS)* er et samarbeid mellom de fem regionale helseforetakene og skal gi innsparingseffekter når det gjelder innkjøp.

Tabell 8.46 Utvikling i korrigert årsresultat 2002–2005 (tall i millioner kroner, løpende priser)

	Helse Øst RHF	Helse Sør RHF	Helse Vest RHF	Helse Midt- Norge RHF	Helse Nord RHF	Sum landet
2002	97	-514	-313	24	-120	-826
2003	-29	-697	-524	-461	-262	-1973
2004	58	-779	-531	-498	-175	-1925
2005	42	-498	-182	-572	-165	-1375

Videre skal samarbeidsgruppen *Nasjonal IKT og Norsk helsenett* bidra til samordning av informasjons- og kommunikasjonsteknologi.

Viktigheten av åpenhet om foretakenes arbeid inklusiv styremøter er vektlagt. Fra og med 2003 har foretakenes styremøter vært åpne for interessenter. Nylig er sammensetningen av styrene i de regionale helseforetakene endret ved at et flertall av de eieroppnevnte styremedlemmer er foreslått av og blant folkevalgte. Lignende endring i sammensetning er gjennomført i styrene til de underliggende helseforetakene. Endringene skjer innenfor foretaksmodellen. Hensikten er blant annet å styrke styrene med bredere samfunnsmessig forståelse og bedret kontakt mellom befolkning og styrende organer i spesialisthelsetjenesten.

8.4.20.3 Regnskapsmessig utvikling

Økonomiske krav til regionale helseforetak formidles gjennom foretaksmøter og følges opp gjennom foretakenes rapportering til Helse- og omsorgsdepartementet. De regionale helseforetakene følger regnskapsloven og avlegger årsregnskap som fastsettes i foretaksmøtet. Frem til og med 2006 brukes to resultatbegrep for å måle utviklingen i økonomien i de regionale helseforetakene: *regnskapsmessig årsresultat*, slik det fremgår av de revisorattesterte regnskapene, og *korrigert årsresultat*, som er det resultatmålet eier styrer etter. Med korrigert årsresultat menes regnskapsmessig årsresultat korrigert for avskrivningskostnader som ikke inngår i balansekravet, jf. St.prp. nr. 63 (2003–2004). Korrigert årsresultat vil vise et bedre resultat enn regnskapsmessig årsresultat

ettersom det bygger på andre avskrivningsforutsetninger. Slik det fremgår av St.prp. nr. 1 (2006–2007) legges det fra og med 2007 opp til at det regnskapsmessige årsresultatet til foretakene ikke lenger skal korrigeres. Det blir dermed kun ett resultatbegrep for de regionale helseforetakene; *regnskapsmessig årsresultat*, som kan leses direkte fra helseforetakenes årsregnskap. I det regnskapsmessige årsresultatet vil fulle avskrivningskostnader knyttet til foretakenes åpningsbalanse fremkomme. De regionale helseforetakene har samlet sett hatt driftsmessig underskudd fra 2002, samtidig som det har vært en forutsetning at sektoren skal drives i økonomisk balanse. Stortinget har stilt krav om at økonomisk balanse skal oppnås i 2006, jf. Innst. S. nr. 240 (2004–2005). Som tabell 8.46 viser, var det en betydelig vekst i underskuddet fra 2002 til 2003. Fra og med 2004 er veksten i underskudd stoppet og resultatutviklingen har en positiv trend. Det er fortsatt store underskudd i sektoren, men enkelte regionale helseforetak viser en vesentlig resultatforbedring i 2005.

8.4.20.4 Mål med statens eierskap

Formålet med statens eierskap i de regionale helseforetakene er å ha et instrument for å oppnå nasjonale helsepolitiske mål. Eierskapet er et sektorpolitisk virkemiddel, og foretakene skal drives kostnadseffektivt.

En sentral målsetting med det statlige eierskapet er helhetlig styring av spesialisthelsetjenesten, og bedre ressursutnyttelse for å ivareta og videreutvikle gode helsetjenester til befolkningen.

9 Økonomiske og administrative konsekvenser

Regjeringen vil foreta en grundig vurdering av forretningsmessige vekstplaner, enten det gjelder oppkjøp eller nyinvesteringer, som krever styrking av selskapenes egenkapital. Budsjettmessige konsekvenser av slike saker vil det eventuelt bli redegjort for i stortingsproposisjoner.

Regjeringen ønsker å opprettholde det statlige eierskapet på om lag det samme nivå som i dag. Eventuelle industrielle løsninger for selskapene, herunder omstrukturingsprosesser kan få budsjettmessige konsekvenser dersom staten kjøper eller selger aksjer. Dette vil det i tilfelle bli redegjort for i egne stortingsfremlegg. Fusjoner, fisjoner og kapitalutvidelser uten statlig kjøp eller salg av aksjer vil ikke få budsjettmessige konsekvenser, men slike saker vil i tråd med praksis bli lagt frem for Stortinget dersom det vil innebære en vesentlig endring i statens engasjement.

Statens eierskap utøves i henhold til selskapslovgivningen. Gjennom å bygge på etablerte og allment aksepterte eierstyringsprinsipper er målet at staten skal fremstå som en forutsigbar og tydelig eier. Dette vil kunne bidra positivt i vurderingen av selskapene og deres markedsverdi.

Regjeringens eierskapspolitikk innebærer at de statlige selskapene styres med sikte på god avkastning og god industriell utvikling. Innenfor denne rammen legges det til grunn at selskapene ivaretar hensynet til forventninger på områder som miljø, omstilling, mangfold, etikk, forskning og utvikling mv. Forventningene på disse områdene understøtter målet om langsiktig verdiskapning og god industriell utvikling. En ytterligere klargjøring av

målet med eierskapet i selskapene er viktig for å bidra til at eierskapet blir forvaltet på en bedre og riktigere måte. Det vil blant annet bli lettere å formulere forventninger og vurdere selskapenes prestasjoner. Selskapene vil også på en enklere måte kunne definere hovedoppgavene og vite hva som krever eiers medvirkning.

Klare mål har også et demokratisk aspekt. Dersom staten er presis i hva som er målet med eierskapet, vil det i ettertid være lettere å vurdere om dette har gitt staten effektiv anvendelse av den investerte kapitalen, som alternativt kunne ha vært brukt til andre samfunnsnyttige oppgaver. Videre er kommunikasjon av klare mål viktig for tilliten til staten som eier i kapitalmarkedene.

Gode styrevalg fordrer klare meninger om selskapets finansielle og industrielle utviklingspotensial, styrets innsats og en god oversikt over aktuelle styremedlemmer. Dette krever gode prosedyrer knyttet til styreutvelgelse og et godt opplegg for evaluering av styret.

Regjeringen vil komme nærmere tilbake til de økonomiske konsekvensene av opprettelsen av et marint fond.

Nærings- og handelsdepartementet

t i l r å r :

Tilråding fra Nærings- og handelsdepartementet av 8. desember 2006 om et aktivt og langsiktig eierskap blir sendt Stortinget.

Offentlige etater kan bestille flere eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Kopi- og distribusjonsservice
www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefaks: 22 24 27 86

Abonnement, løssalg og pris fåes ved henvendelse til:
Akademika AS
Avdeling for offentlige publikasjoner
Postboks 84 Blindern
0314 OSLO
E-post: offpubl@akademika.no
Telefon: 22 18 81 00
Telefaks: 22 18 81 01
Grønt nummer: 800 80 960

Publikasjonen finnes på internett:
www.odin.dep.no/

Omslagsillustrasjoner:
Statkraft – vindmølle. Foto: Statkraft SF
Yara ingeniør. Foto: © Yara International ASA
Statoil sleping av Kristin. Foto: Kim Laland/Statoil ASA
Kongsberg – skipsbro. Foto: Mediafoto
SAS. Foto: SAS AB
Bilde av laks. Foto: Cermaq ASA
Telenor kvinne og datter. Foto: Fredrik Boudin
Mesta AS. Foto: Mesta AS

Trykk: PDC Tangen, Aurskog - 12/2006

241 379
Trykksak